ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ

(ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಎನ್. ಗೀತಾ

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕಿ

ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು

ಕೆ.ಆರ್.ಪುರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಅಮರೇಶ .ಎನ್.

ರೀಡರ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಹಂಪಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಹಂಪಿ

೨೦೦೮

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ

(ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಎನ್. ಗೀತಾ

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕಿ
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಕೆ.ಆರ್.ಪುರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಅಮರೇಶ .ಎನ್.

ರೀಡರ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ
೨೦೦೮

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀಮತಿ ಎನ್. ಗೀತಾ ಇವರು **"ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ"** ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ದಿನಾಂಕ :

ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹಂಪಿ

ಡಾ. ಅಮರೇಶ .ಎಸ್.

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

"ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ" ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಡಾ. ಅಮರೇಶ .ಎನ್. ರೀಡರ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಶೋಧಕರು

ದಿನಾಂಕ :

ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹಂಪಿ

ಎನ್. ಗೀತಾ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಮಹತ್ವ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

೧. ಉದ್ದೇಶ : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ ಎಂಬ ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳಿವೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದಾದ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ವಿಷದಪಡಿಸುವುದು.

ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ರೂಪಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದು.

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸುವುದು.

ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕೃಷಿಯ ವಿರಳತೆಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು [illegible]

ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

ಒಟ್ಟು ಅಥವ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು.

ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆ; ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಾಲ–ದೇಶ–ಸಂದರ್ಭಗಳ ಪರಿಮಿತಿಯಾಚೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ, ಪ್ರಭಾವದ ಹಂತಗಳ, ಪ್ರಕಾರಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಗೆ ತುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಷ್ಟಿ–ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ರಂಜನೆ, ರಸ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮುನ್ನಡೆದಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಈ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ **ಪಿಸುದನಿ** ಯಿಂದ **ಧ್ವನಿ**ಯಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಮಾಜ–ಇತಿಹಾಸ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಠ್ಯವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಲೇಖಕಿಯರು ಭಿನ್ನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತೆ, ಭಿನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು, ಈವರೆಗಿನ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸಾಧಾರಣೀಕರಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರಬಹುದಾದ ಭಿನ್ನತೆ, ಅನನ್ಯತೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೨. **ಮಹತ್ವ** : ಮಹಿಳೆ ಬದುಕನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗೆ ಬೇರೆ. ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಗ್ರಹಿಕೆ, ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಹತಾಶೆ, ಹಂಬಲ, ಕನಸು, ಸುಖ–ದುಃಖಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನವಾಗಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಅವಳು ಬದುಕನ್ನು ಕಂಡುಂಡುದರ ಪಾತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಗಳ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ, ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೆ **ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆ** ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೯೭೦ ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ.

೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. **ಪ್ರಕಾಶನ** ದಂತಹ ಗುರುತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವಗಳಿಗೆ **ಮೊದಲಿಗ**ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸತನಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ; ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮೇಲಿನ ಈ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಚಯ–ಕಥಾ, ವಿಮರ್ಶಾ, ಕಾವ್ಯ, ಶತಮಾನದ ಮಾಲಿಕೆ–ಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಖೇದದ ಸಂಗತಿ. ಈ ವೈದೃಶ್ಯದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ ಮೌಲಿಕವಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಬರೆಹದ ಮಿತಿಗಳೇನು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಾದರೂ ಇರಬೇಕಿತ್ತು. ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ಅಭಿರುಚಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಹಜ ಭಾಗವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಉದ್ದೇಶ ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿದೆ.

ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮಗಳು ಪುರುಷ ನಿರ್ಮಿತ ಓದುಗ, ವಿಮರ್ಶಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಭಿನ್ನ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ ಮೌಲೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳಾ ಬದುಕಿನ ಸಂವೇದನೆಯಿಂದ ಈ ಮಾನದಂಡಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ, ರಿಯಾಯಿತಿಗಳ ಬದಲು **ಭಿನ್ನತೆ**ಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಪುರುಷ ಗ್ರಹಿಕೆ ಲೋಕ ಗ್ರಹಿಕೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳಾ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳ ಭಿನ್ನ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳು ಸಮಗ್ರತೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು. **ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಲಿಂಗ** ಆಧಾರಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಬದಲು ಕೃತಿಯ ನೈಜ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಚಿಂತನಾ ವಿಧಾನಗಳು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಆಯಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಬೇಕು ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಆ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಚಿಂತನೆಗಳಿವೆ; ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒಳನೋಟಗಳಿವೆ, ವೈಚಾರಿಕ ಹೊಳಹುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾದ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ'ದ ಅಧ್ಯಯನ ಇದಾಗಿದೆ.

೩. ವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಈ ಅಧ್ಯಯನವು 'ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ'ಕ್ಕೆ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಒದಗಿಸಿದ ಕಂತಿ (೧೧೦೦) ಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭಗೊಂಡು, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬದುಕು-ಬರೆಹ ಮುಂದಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ-ಪ್ರೇರಕವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ (೧೬೭೨-೧೭೦೪), ಹೆಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ (೧೮ನೇ ಶತಮಾನ) ಮೊದಲಾದವರ ಬರೆಹಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಆರಂಭಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದರ ಸಾತತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿಗೌಡರ, ಪದ್ಮಾವತಿ ರುಸ್ತೋಗಿ, ಎಂ. ಸೀತಾರತ್ನ, ತಿರುಮಲೆ ರಾಜಮ್ಮ, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಜಯದೇವಿ ತಾಯಿ ಲಿಗಾಡೆ, ವಾಸಂತಿಬಾಯಿ ಪಡುಕೋಣೆ, ಲೀಲಾಬಾಯಿ ಕಾಮತ್ ಮೊದಲಾದವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮುಖ್ಯ ಲೇಖಕಿಯರಾದ ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ (೧೮೮೭-೧೯೮೨), ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ (೧೮೯೨-೧೯೬೫), ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬೆಳಗಾಂವಕರ

(೧೯೧೦-೧೯೪೩), ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಗಿರಿಬಾಲೆ (೧೯೧೩-೧೯೭೪), ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ (೧೯೧೨-೧೯೩೯), ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ (೧೯೧೨-೧೯೪೮) ಮೊದಲಾದವರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿರ್ವಚನಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದ ರೂಪ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಎಚ್.ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ, ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ, ವಾಣಿ, ತ್ರಿವೇಣಿ, ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ ಮೊದಲಾದವರ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

೪. ವೈಧಾನಿಕತೆ : ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಕರ್ತೃ ಕೇಂದ್ರಿತ, ಓದುಗ ಕೇಂದ್ರಿತ, ಕೃತಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸಿವೆ. ಆದರೆ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಹಿಂದಿನ ತಾತ್ವಿಕತೆ' ಕುರಿತು ಕೈಗೊಂಡ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ **ಮಹಿಳಾ-ಪಠ್ಯ**ಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆ ಅನ್ಯವೂ, ಭಿನ್ನವೂ ಆದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ **ಪಠ್ಯ** ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳ ಪರಾಮರ್ಶೆ ಅಗತ್ಯ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಮುಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಸೆಲೆ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆ**ಯಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಕಾರ/ಕಾರ್ತಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಣ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವ, ಆ ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆ, ಎದುರಿಸಿರಬಹುದಾದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಪಠ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿರುವ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಧಾನ ಧಾರೆಯ ವಿಮರ್ಶಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮತ್ತು ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ **ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ**ದ ಆಯಾಮಗಳು ಕೇವಲ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಭಾಷಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. ಇದು ಸಂಕುಚಿತ ಅರ್ಥ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ "ಕಲಾವಿದ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನಾಶೀಲ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಆ ನೆಲೆಯಿಂದಲೇ ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಬೇಕು"[೧] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

"ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾಸ್ತವಗಳ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಕವಿ ತಳೆಯುವ ಧೋರಣೆಗಳು ಅವನ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಆ ಪರಿಮಿತಿಗಳೊಳಗೆ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವೀಯವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಧರ್ಮ, ತಾತ್ವಿಕತೆ ಮುಂತಾದ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತನಾದ ಕವಿಯು ಅಂತಹ ಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ, ಅದನ್ನುಳಿದ ಸತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿರಬಹುದು. ಅಂತಹ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಕೂಡ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿಲುವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ"[೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸಮಾಜ–ಸಾಹಿತಿ–ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಕೃತಿಯೊಂದು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಆಕರ (ಅಂಶ–ಸಂಗತಿ–ಮಾಹಿತಿ) ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ "ಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನು ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಲು ಹೊರಡುವ ಕೃತಿಗೆ ಇರುವ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ನಂಬಬೇಕು."[೩] ಎಂಬ ಮಾತು ಪಠ್ಯವೊಂದರ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

"ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆಯು ಮೂಡಿಸಿರುವ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆಗಳೆಂದೂ, ಪ್ರಚಲಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವು ತಮ್ಮ ರೂಪಕ, ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆಂದೂ ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅರಿವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುವ, ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆಯಂತೆ, ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ, ಕೃತಿಯೊಂದು ತನ್ನ ಆಶಯದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಯಾವ ಭಾಷೆ, ಎಂಥ ತಂತ್ರ, ಏನು ಆಕೃತಿ / ಶಿಲ್ಪ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವ ಕೃತಿನಿಷ್ಠ ಓದುವಿಕೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದರಷ್ಟೇ ಏನು ವಿಷಯವನ್ನು ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳೇನು, ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಗಮನಿಸುತ್ತದೆ"[೪] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭಿನ್ನ ಓದು ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಆ ಬಗೆಯ ವಿಧಾನದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ಅಂದರೆ, ಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯತೆ, ಆಶಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೂಲಕ ಕೃತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಅಂಶವೇ ಪ್ರಧಾನ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಅವುಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ **ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯ**ಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯದ ಫಲಿತಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ** ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. **ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ** ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ಹಲವು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗಿದೆ : "ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎನ್ನುವುದು ಹಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟಿಕೊಂಡು, 'ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನ ವಿಧಾನ' ಎಂಬ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಂತಂತಿದೆ. 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ' ಎನ್ನುವುದು ಅನೇಕ ಪರಿಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಬಹುಶಿಸ್ತೀಯವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನ ಎಂಬರ್ಥಕ್ಕೆ ನಿಂತಂತಿದೆ. ಎರಡೂ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಸೀಮಿತ ಏಕರೂಪಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಹುಮುಖಿ ಅರ್ಥದತ್ತ ಪಯಣಿಸಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬುದು ಇವೆರಡೂ ನೆಲೆಗಳು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೂಡಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದರೆ, ಒಂದು–ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅದರ ಬದುಕಿನ ಸಮಸ್ತ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಸೇರುತ್ತವೆ (ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ). ಎರಡು– ಆ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ನೆರವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನ ಶಿಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ, ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಗ್ರತೆಯತ್ತ ಚಲಿಸುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ; ಜ್ಞಾನದ ಪಯಣಕ್ಕೆ, 'ನಿಜ'ದ ಶೋಧಕ್ಕೆ ಸಿಗುವ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಳಸುವ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಮಾಜವಾದಿ ತತ್ವ."[೫] ಮೇಲಿನ ಚಿಂತನೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಬಂದಿರುವ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಉಪೇಕ್ಷೆ, ಸಾಧಾರಣೀಕರಣ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಗೀಡಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ "ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವು... ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಓದಿನ ಏಕರೂಪತೆ ಹಾಗೂ ಯಜಮಾನಿಕೆಗಳನ್ನು ದಾಟಬಲ್ಲ! ಬಹುಶಿಸ್ತೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲ, ಬಹುಸ್ತರದ ಓದುಗರನ್ನು ಒಪ್ಪಬಲ್ಲ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗುವುದು ಅಗತ್ಯವೂ ಇದೆ"[೬] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಭಿನ್ನ ಓದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

".... ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಚಿಂತನೆ ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದ ಗಡಿಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಗಡಿಗಳು ಕಲಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗಡಿಗಳು ಕಲಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಈಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಸಮಸ್ತ ಬೌದ್ಧಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವಿಶಾಲ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ 'ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬುದನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಉಚಿತವೂ ಆಗಿದೆ ; 'ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ

ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆಗಳೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಪುಸ್ತಕ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದಕೋಶಗಳ ರಚನೆ ಕೂಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಭಾಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ..."[೭] ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ "ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ (ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ) ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ"ದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಈವರೆಗಿನ ವಿಮರ್ಶೆ ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು; ಅದು ಕೃತಿಯೊಂದರ 'ಭಾಷೆ-ಬಂಧ-ತಂತ್ರ'ಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮೂಲಕ ಆ ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು – ಆ ಪಠ್ಯದ ರಚನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಧ್ಯೇಯ, ಉದ್ದೇಶ, ಕಾಳಜಿ, ಲೇಖಕಿಯ ಬದುಕು-ಬವಣೆ, ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ– **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಠ್ಯ**ವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಚನೆಗೊಂಡಿವೆ; ಏನನ್ನು ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಚಿಸಿವೆ ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದಾಗ ಭಾಷಿಕ ಕೌಶಲ್ಯದ ಆಯಾಮ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ತಾತ್ವಿಕತೆಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಅಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಆ ಮಾದರಿಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು, ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬೇಕು, ಹಾಗೂ ಕೃತಿಯೊಂದು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಅಂಶ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ನೆಲೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಲಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಎಂ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ; ಕೃತಿ– ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪು, ೩೩೭

೨. ಎಚ್. ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್; ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು, ಪು, ೨೦

೩. ಕೆ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು, ಪು, ೬೧

೪. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ ; ಸ್ತ್ರೀವಾದ, ಪು, ೯೯

೫. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ; ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೫೩, ೫೪

೬. ಅದೇ, ಪು, ೫೫

೭. ಅದೇ, ಪು, ೫೫

ಅಧ್ಯಾಯ – ೨

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಇದುವರೆಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು 'ಅಭಿಪ್ರಾಯ'ಗಳು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು 'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ'ಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಗತ್ಯ. 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆ ಕುರಿತ ಗ್ರಹಿಕೆಯೊಂದು ಹೀಗಿದೆ: "ನಮ್ಮ ಸೋದರಿಯರು 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ವಿರಮಿಸಬಾರದು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬ ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯೇ ಆರೋಗ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಭೇದವಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಲ್ಲವೇ ಪುರುಷ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತೇ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ಬರೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪುರುಷ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲೂ ಈ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಅಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸತ್ವಯುತ ಅಥವಾ ಸತ್ವರಹಿತ ಎಂಬಂಥ ಪ್ರಾಂಜಲ ಪರಿಶೀಲನೆಯೇ ಸಾರ್ವದೇಶಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ಸಾಧು ಪ್ರಯತ್ನ."[೧] ಈ ಮಾತುಗಳು 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ಸಾರಾಸಗಟು ತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, "ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವಿಚಾರ ಸಂಪತ್ತಾಗಲೀ, ಸಂವೇದನೆಯ ತೀವ್ರತೆ, ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಆಗಲೀ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸವಾಗಲೀ, ಬದುಕಿನ ನೈಜ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಲೀ ಇಂದಿನ ಬಹುಜನ ಮಹಿಳೆಯರ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನೆಲದ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ನೆಲೆಗಟ್ಟೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತು ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ ಘಮ್ಮೆಂದು ಹೊಮ್ಮಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಗ ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿ ಚಲನಚಿತ್ರವಾಗಿ ರಜತಪರದೆಯ ಮೇಲೆ ರಾರಾಜಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂಬ ತಪ್ಪು-ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಕೆಲವರಿಗಿದೆ. ಈ ಆಮಿಷದ ಸುಳಿಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಹತ್ತು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಥೆಗಳಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾಗಲೀ ಆರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯ ಕೃತಿಯೂ ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ಅಳವಡುವುದಿಲ್ಲ"[೨] ಎಂಬ ಆತಂಕವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂದರೆ, 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಣತಿ'ಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು. ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯ ಚಿಂತನೆಗೆ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೆ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಮಹಿಳಾಪತ್ರಗಳ ಸತ್ವ, ದಿಕ್ಕು-ದೆಸೆ ಕುರಿತಾದ ಈ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ'ಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವಂತಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಪತ್ರಗಳ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಚರ್ಚೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಚರ್ಚೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿರುವವರೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡದ 'ಆಸ್ತಿ'ಯಾದ 'ಮಾಸ್ತಿ'ಯವರು. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು, ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು (ಕಾದಂಬರಿ) ಕುರಿತು 'ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'[೩] ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು "ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ-ನಿಷ್ಠುರ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ"[೪] ಎಂದೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ "ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ"[೫] ಎಂಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವೂ ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಕ್ಕಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಹತ್ವವಿರುವ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು "ಇಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಮಂಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯ ವಾದ. ಖಂಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯೇತರ ಕಮಿಟ್‌ಮೆಂಟನ್ನು"[೬] ಎಂಬ ಪ್ರಮೇಯದೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಮಾಸ್ತಿಯವರ - ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ- ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಿವಿಧ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.[೭] ಅಲ್ಲದೆ "ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಎತ್ತಿರುವ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಸರಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭ, ಲೇಖಕಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ"[೮] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ 'ನಾವಲು'ಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಮೆಂಟಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, "ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಗೌರವವೂ, ವಿಷಯ ಗೌರವವೂ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲಣ ಅಭಿರುಚಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಾವಲು ಮೊದಲಾದ ಲಘುತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಆದರಣೆ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಒಂದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಈ ಪರಿವರ್ತನವು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಉನ್ನತಿಯನ್ನೈದಿರುವ ಬಂಗಾಳೀ

ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ನಾವಲುಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ. ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಗೀತಾ ಮೊದಲಾದ ಕಾವ್ಯ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಉನ್ನತ ಪದವಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿರುವ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನಾವಲುಗಳು ಮಿತವಿಲ್ಲದೆ ಹರಡಿ **ತಮಿಳು ನಾವಲು** ಎಂಬ ಪದ ಈಗ ದೂಷ್ಯಪದವಾಗಿದೆ. ಮಿಕ್ಕ ಭಾಷೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾವಲುಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು”[೯] ಎಂದು ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಭಾಷೆ–ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರವರ್ತನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಡಿರುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗಿರುವ ಕಳಕಳಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದೇ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಶ್ರೀಯುತರು ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ (ಔನ್ನತ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಬಂಗಾಳೀ, ತಮಿಳು....) ಭಾಷೆಗಳ ಕೃತಿಗಳಿರಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ[೧೦] ಪಠ್ಯಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಾ ಬರೆಹವನ್ನೋ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋ ಬರೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ನಾವಲುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ಆತಂಕವನ್ನೆ ನೆವವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಗ ತಾನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿರಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ರಚಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಸನಾತನವಾದಿ ಪುರುಷಕೇಂದ್ರಿತ' ಕನ್ನಡಕದಿಂದ ನೋಡಿ, 'ಆಕ್ಷೇಪಣೆ'ಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು 'ಗುಬ್ಬಿ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ' ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಮರ್ಥನೆಗಳಿವೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು – ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟವಾದ ಸುಶೀಲೆ, 'ನಭಾ' ಭಾಗ–೧, ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ, ವಿರಾಗಿಣಿ, ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ದಯಾನಂದ–ರಮಾನಂದ(?) (ನಾಟಕ ರೂಪದ ನಾವಲು)– "ಅಂತೂ ನಾಲ್ಕು ಕತೆಯೂ, ಒಂದು ಕತೆಯ ಒಂದರ್ಧವೂ, ಒಂದು ನಾಟಕವೂ ಪ್ರಚುರವಾದ ಹಾಗಾಯಿತು"[೧೧] ಎಂಬುದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಿತ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನಕ್ಕೆ ಆಕರವಾಗಿರುವ ಪಠ್ಯಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ಈ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ– 'ಆಕೃತಿ'–ಕಾಲ, ದೇಶ, ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೋರಬೇಕಾದ ಔಚಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಉಡುಗೆ–ತೊಡುಗೆ, ವಯಸ್ಸಿಗನುಗುಣವಾದ ವರ್ತನೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವು, ಭಾಷೆ–ಇತ್ಯಾದಿಯ 'ತಾಂತ್ರಿಕ ಕುಶಲತೆ'ಯ ಬಗೆಗೆ, 'ಕತೆಯಲ್ಲೆ ಉಕ್ತವಾದ' 'ಹಲವು ವಿರೋಧಾಭಾಸ'ಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಮಾಡಿರುವ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ "ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಎತ್ತಿರುವ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಸರಿಯಾಗಿವೆ" ಎಂಬ ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಬಗೆಗೆ ನನ್ನ ಸಹಮತವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು 'ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ'ಗಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದು ಪ್ರಧಾನಧಾರೆ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ **ಆಕೃತಿ–ರೂಪ** -

(Form) ವನ್ನು. ಕೃತಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಓದುಗ / ವಿಮರ್ಶಕರ ನಡುವೆ ಅನುಸಂಧಾನವಾಗುವುದೂ ಈ **ಆಕೃತಿ** ಎಂಬ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕವೇ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಧಾನಧಾರೆಯ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆಯಿಂದ ನೋಡುವ ಕ್ರಮ ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಕೃತಿಕಾರ ಯಾವ **ರೂಪ**ದಲ್ಲಿ ಕಥನವನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸಿರುತ್ತಾನೋ ಅದೇ **ರೂಪ**ದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ, ದಬ್ಬೆಯವರ ಇದೇ ಹೇಳಿಕೆಯ ಎರಡನೆ ಭಾಗ– "ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭ, ಲೇಖಕಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ"–ದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಸಹಮತವಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಲೇಖನ ಚಿಹ್ನೆ[೧೨] (ಅಲ್ಪ ವಿರಾಮ, ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮ, ಆಶ್ಚರ್ಯ ಸೂಚಕ.. ಇತ್ಯಾದಿ)ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಿಲ್ಲದ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಜಾಲಾಡಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರು 'ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭ, ಲೇಖಕಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ'ಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸುದೀರ್ಘ ಲೇಖನ ಬರೆದಿರುವುದು. ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದೆಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ'ದಿಂದ ಅಥವಾ 'ಮಾನವತಾವಾದದ' ನೆಲೆಯಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸದೇ, ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಣೀತ ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇದು **ನಿಷ್ಟುರ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ** ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ 'ನಿಷ್ಟುರ ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿ' ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಮತ. ನನ್ನ ಈ ನಿಲುವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಲೇಖನ ಹಾಗೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಷದಪಡಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ರೂಪಿಸಲೆತ್ನಿಸಿರುವ ಆದರ್ಶ **ಹಿಂದು** ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾದರಿ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಲೇಖನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾವಲಿನ ಕುರಿತಾದ ಆತಂಕ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ, ನಾವಲನ್ನು ರಚಿಸುವವರ ಮೇಲಿನ ಆತಂಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗೆ : "ನಾವಲನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಸರ್ವ ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದೂ, ನಾವಲಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಸುಲಭವೆಂದರೆ **ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದೋ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲದುದೋ, ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಸುಖವಾಗಿರುವುದೋ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುವುದೋ, ಹೇಗಾದರೂ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು ಮಾತನ್ನು ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದನು, ಕೃಷ್ಣನು ಹಾಗೆಂದನು** ಎಂದು ಒಂದು ಕತೆಯಾಗಿ ಬರೆದಿಡಬಹುದು."[೧೩]– ಈ ಲೇಖನ ಬರೆದಾಗ ಮಾಸ್ತಿಯವರೇನೂ ಪಳಗಿದ ಲೇಖಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ– ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಮಾತುಗಳ

ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ **ಹೊಸಬರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಆತಂಕ** ಎಂಬುದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಹೊಸಬರೆಂದರೆ ಯಾರು? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಆಗತಾನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಂಬುದೇ ಸರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ (೧೯೧೨) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅದುವರೆಗಿನ ಪುರುಷರೂಪಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಈ ಬಗೆಯ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳಿದ್ದರೂ, ಬರೆವಣಿಗೆಗೆ ಆಗತಾನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವರ – ತಿರುಮಲಾಂಬಾ – ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟು ಮಾಡಿರುವ ಚರ್ಚೆಯೇ ಮೇಲಿನ ನನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ನಂತರದ ಮಾತುಗಳ ಒಳಅರ್ಥವನ್ನು ಚರ್ಚೆಯ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಅಲ್ಲದೆ, "ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ **ಸುಶೀಲೆ** ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವು ಮೈಸೂರ **ಮಧುರವಾಣೀ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಹುಮಾನ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂದು ಆ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದೂ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ"[೧೪] ಎಂದು ಕುಟುಕುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿ ಬಹುಮಾನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವವರ ಉದ್ದೇಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ: ಬರೆವಣಿಗೆಯಂಥ ಸೃಜನಶೀಲ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು. ಸ್ಪರ್ಧೆಗಾಗಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಮಹಿಳಾ ಗೈರುಹಾಜರಿಯ ಹಿಂದಿನ ಕೈವಾಡದ ಕಾರಣವೋ ಅಥವಾ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಾಗಿ **ಪ್ರಬಂಧ** ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಮಹಿಳೆಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೋ?

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ಕೃತಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಗೆ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿ ನಿಗದಿಯಾಗಿ, ನಾಲ್ಕಾರು ಸಾರಿ ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ೧೦–೧೨ ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಮನೆ ಮನೆಗೆ ತಲುಪಿ ಲೇಖಕಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ **ಸುಶೀಲೆ**ಯ ಹಿಂಭಾಗದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾದ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಗಮನಿಸಬೇಕಿದ್ದುದು "ಈ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕಥೆಯು ಮೂಢ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವಕಪೋಲ ಕಲ್ಪಿತವು, ಕಥಾನಕವು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೀತಿಬೋಧಕವಾದುದೆಂಬ ಭರವಸೆಯುಂಟು" ಎಂದು **ಸುಶೀಲೆ**ಯ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ (ಪುಟ– ೧೧) ಲೇಖಕಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು. ಈ ಮಾತುಗಳ ಹಿಂದಿನ

ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಿಷ್ಟೂ ಕೃತಿಗಳ ಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾತಾಯಿತು.

ಇದಾದನಂತರ, "ಈಗ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವ ಭಾವಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವೆವು. ದೇಶ ಹಿತೈಷಿತೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರು ಪುಸ್ತಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜನರ ಅಸಾಧಾರಣ ಪುಣ್ಯೋದಯವೆಂದು ನಾವು ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇವೆ....[೧೫] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಂಗ್ಯಭರಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ **ನಾವಲಿನ ಕಾಮೆಂಟೂ ಇಲ್ಲ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿ ನೀತಿ ಮಾತ್ರ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.**

ನಿದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, "…. ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗುವುದು ದೇಶದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರು ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಿದ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಓದು ಬರೆಹ ಬರುವುದು, ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇವರೂ ಎಣಿಸುತ್ತಾರೆಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ಓದು ಬರೆಹ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಸುಶೀಲೆಯ ಹಾಗಾಗಲಿ, ಓದು ಬರೆಹ ಬಾರದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಗಿರಿಯಮ್ಮನಂತಾಗಲೀ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಗುವರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾವು ಓದು ಬರೆಹವನ್ನೇ ಅರಿಯದ ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ಸಂಸಾರಗಳ ಯಜಮಾನಿಯರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. **ಮನೆಗೆಲಸವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲರ ಸುಖಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣರಾಗಿರುವುದು; ಮನೆಗೆ ಬಂದವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಆದರಿಸುವುದು; ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಲಾಲಿತ್ಯದಿಂದ ಸಹಾಯಕರೂ, ಭಾಗಿಗಳೂ ಆಗಿರುವುದು; ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾವು ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೋ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೋ ಜನರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತರಾಗಿರುವುದು;** ಇದನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ; ಪ್ರಾಯಶಃ ಅನೇಕರು ನೋಡಿರುವರು. ಅಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಓದುಬರೆಹವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಾದರೂ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾವತಿಯರೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಆ ವಿದ್ಯದಿಂದ ಅತಿಮಾನ್ಯರೂ, ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದವರೆಂದು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆ; ಇದು ಎಲ್ಲರ ಭಾವನೆಯೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದುಬರೆಹವನ್ನರಿಯದೆ ಒಳ್ಳೆಯವಳೆಂದರೆ ಸುಶೀಲೆಯ ಚೇಟಿಯೊಬ್ಬಳೇ; ಆದರೆ ಅವಳು ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವಲ್ಲ. ಓದುಬರೆಹವನ್ನು ಅರಿಯದವರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಗೆ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಾಗಿರಲು ಅರ್ಹರಿರುವರೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಂಥವರನೇಕರು ಈಗಲೂ ಇರುವರು"[೧೬] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಒತ್ತು,

ದೀರ್ಘ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಪಾದಕರೇ, ಆದರೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುಟುಂಬ, ಗಂಡ, ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವ **ಸ್ಥಾವರ ನೆಲೆ**ಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾದುದು. ಇದು ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ **ಸಾರಸತ್ವ**ರು ಪಿತೃಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸನಾತನ ಧೋರಣೆಯನ್ನು– ಸ್ತ್ರೀ ವಿಷಯವಾಗಿ– ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪರಿ.

ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ: ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ವಿದ್ಯಾವಂತ ನಾಯಿಕೆ ಪಾತ್ರಗಳು **ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಂಗಿತ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ** ಕೊಡುವ ಲೆಕ್ಚರುಗಳಿಂದ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಬೇಸರವುಂಟಾಗಿದೆ. ಅದು ಸರಿ. ಮಾತು ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟೂ ಎಂಥವರಿಗೂ ಬೇಸರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಉದ್ದುದ್ದ ಲೆಕ್ಚರು**ಗಳನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಈ **ಉದ್ದುದ್ದದ** ಕಡೆಗಿಂತ, **ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದರ ಕಡೆಗೇ** ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು, "ನಂದಿನಿಯಂತೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯರು ಇಂಗಿತವರಿಯದೆ ದೊಡ್ಡವರಿಗೂ ಚಿಕ್ಕವರಿಗೂ ಉಪನ್ಯಾಸ **ಕೊಡಕೂಡದು"** ಎಂದು ಷರಾ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ "ಹುಡುಗಿಯರು, ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ತಂದು ಇತರರಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿರಲಿ!"[೧೭] ಎಂದೂ ಆದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಆದೇಶವೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣರ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ವ್ಯಾಮೋಹ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಏಕೆಂದರೆ, ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತ ಯುವಕರಿಗೂ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೇಳಿರುವ ಲೇಖಕಿಯ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ನಯವಾಗಿ ಕುಟುಕಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ, "....ಜಮೀನುದಾರನ ಮಗನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಉಡುಗೆ ತೊಡವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದುದೂ ತಾನು ಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದುದೂ ತಪ್ಪೆಂದೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಆರನೆಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನೇಕರು ಅನುಮೋದಿಸಲಾರರು. **ವಿದ್ಯೆಯೇ ಸಿರಿಯೂ, ರೂಪೂ ಆದರೂ, ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದವನಿಗೆ ಯಾವುದನ್ನು ಸಿರಿ, ರೂಪು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೋ ಅವೂ ಇರಕೂಡದೇಕೆ?"**[೧೮] ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿರಾಗಿಣಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭ ; ವಿರಾಗಿಣಿಯನ್ನು ತುಂಗೆಯು, "ನೀನು ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ಕಟ್ಟೆಗಳಿಗೆಂದೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೇಕೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಿರಾಗಿಣಿಯು, "ಆಧುನಿಕ ತರುಣ ಮಹಾಜನರ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ಕಟ್ಟೆ, ದೇವಾಲಯ, ಸಂಸ್ಥೆ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂತೆಂತಹ ಅವಿಚಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಡಗಿರುವುವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಅಂಥ ಒಂದೊಂದು ವಿಚಾರಗಳೇ ಆತ್ಮನಾಶಕ್ಕೆ

ಸಾಕಾಗಿರುವುವು..." ಎಂದು ವಿವರಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು, "..... ವಿರಾಗಿಣಿ ಆಧುನಿಕ ತರುಣ ಮಹಾಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹು ದುರಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಮೂಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ದುರಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೋ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ....." ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, "..... ಇದು ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹರಿಣಿಯೂ ನಂದಿನಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ **ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಕ್ಕಳು** ಎಂದು ಪುರುಷ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಮೂವರೂ ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಸತ್ಪಾತ್ರಗಳಾದುದರಿಂದಲೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದುದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ತರುಣ ಮಂಡಲಿ ಎಷ್ಟೇ ದುಷ್ಟವಾದರೂ ತರುಣೀಮಂಡಲಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ತೊರೆಯಬಹುದೆ? ತರುಣರ ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ದೇವಾಲಯವು ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದಾದರೆ ನೀಚಜನರಿಗೆ ಏನೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಕಲುಷಿತವಲ್ಲವೆ? ನೀಚ ಜನವಿರುವುದೆಂದು ಸಜ್ಜನರು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹೇಗೆ ತೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ತೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಇತರರು ಕಾರಣರಲ್ಲ"[೧೯] ಎಂದು ಕಿಡಿಕಾರಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ, **ಸುಶೀಲೆ**ಯಲ್ಲಿ, "ಓದು ಬರೆಹ ಬಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರು! ಅವರು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸವೇ!! ಹೊರಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಹು ಸಜ್ಜನೆಯರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವರು"[೨೦] ಎಂಬ ಮಾತೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು 'ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಯಾವ ಪಾತ್ರದಿಂದ, ಎಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ನೋಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿರುವುದು, ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ಕಂಡರಾಗದ ನೆರಮನೆಯ ಚಾಡಿಕಾರ್ತಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ. ಸುಶೀಲೆಯ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹುಳಿಹಿಂಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಚಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ಕೃತಿಯ, ಕೃತಿಕಾರರ ಬಗೆಗೆ ತಪ್ಪುನಿರ್ಧಾರ ತಾಳುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತದಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ **ಮಾತೃನಂದಿನಿ**ಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಂಗಂಡು, ಗೊಡ್ಡಾಕಳು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಬಲಿತ ಕುರಿಗಳಂತೆ ಕೊಬ್ಬಿದ ಹುಡುಗಿಯರು ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, "ನಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟ ದೇಶಭಾಷೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಟ್ಟು, ಆ ಬಳಿಕ ದೇವಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆ!" ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಾರ್ಯನಿರತ

ಪಾತ್ರ ಅಚಲಚಂದ್ರ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನ ಕೊಡುವ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಜ್ಞಾನಸಾರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸ್ತ್ರೀಯ ಬಗೆಗೆ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ನಾಗೇಶರಾಯ, ನಭಾದ ರಘುನಾಥ, ಮೊದಲಾದ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಂತೆ, 'ಆಧುನಿಕ ತರುಣ ಮಹಾಜನರಲ್ಲಿ ದುರಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರಂತೆ' ಖಂಡಿತ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಂಗ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ತರುಣರ ಬಗೆಗೆ ಗೇಲಿ ಮಾತುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರೆ ಅದು ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೦ ರಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಗುಲವಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ **ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ** ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಯುವಕರು ಗೇಲಿಗೊಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ (ಗಮನಿಸಿ: ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ ಕಾದಂಬರಿಯ, ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೬೦-೬೧, ೧೦, ೧೦೫, ೨೨೬, ೨೩೧). ಹೀಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ನಿಲುವು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಪಾರ ಪುರುಷ ಪಕ್ಷಪಾತಿ ಧೋರಣೆಯೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಈ ನಿಲುವಿಗೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ನೋಡದೇ ಇಡಿಯಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದುದು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಈ ದೇವಸ್ಥಾನ... ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದಾದರೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣರಲ್ಲಿ **ಅಕಸ್ಮಾತ್** ದುಷ್ಟರಿದ್ದರೂ, ತರುಣಿಯರು (ಸಜ್ಜನರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ) ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾರರು. ಆದರೆ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ರೂಪಿಸಿರುವ ವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣಿ (ವಿರಾಗಿಣಿ)ಯರು ದೇವಸ್ಥಾನಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರೇ/ಓದಿದ ಅವರಂಥವರೇ ದುರ್ಜನರು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಧ್ವನ್ಯಾರ್ಥ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಈ ವಾದ ಇಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲದು ; "ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂತಹ ವಿಷಮ ಗುಣವು ಅಡಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಮತ್ತಿನ್ನ ಹರಿಕತೆ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಡಾಂಭಿಕ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಅಡಗಿರುವುದೋ ಹೇಳಲಾದೀತೇ? ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಸೋದರಿಯರು ತಮಗೆ ಪತಿಸೇವೆಯೊಂದಲ್ಲದೆ ಮನೋವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ದೈವಭಕ್ತಿ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಗೆ ಕುಠಾರ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆದ ಇತರ ದುಶ್ಚಿಂತೆಗಳಿಗೆ ಮನಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಸ್ಥಿರ ಸಂಕಲ್ಪರೂ ಆದರೆ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯುಂಟೆ?" ಎಂದೂ ವಿರಾಗಿಣಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹರಿಕಥೆ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಅವು ಮನೋವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷದ ಬೀಜವಿರಬೇಕೆಂದೂ ಅನೇಕರಿಗೆ ತೋರಬಹುದು; ಅದೇ ನಿಜವಲ್ಲವೇನು? ಯಾವುದೊಂದೇ

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ವಿರಾಗಿಣಿ ಹೇಳುವಳೋ ಆ ಪತಿಸೇವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುವಂತೆ ಹರಿಕಥೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅನುಸೂಯೆಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹರಿಕಥೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅನುಸೂಯೆಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವವರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವರು. ಚಂದ್ರಹಾಸ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ತಾಮ್ರಧ್ವಜ ಮೊದಲಾದ ದೈವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದವರು ಹರಿಕಥೆ ದೈವಭಕ್ತಿಗೆ ಕುಠಾರ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವರು?”[೨೧] ಹೀಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಾದ ಸರಣಿ (ಸರಣೀ ಬಾಂಬ್ ಸ್ಫೋಟದಂತೆ!) ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಯ **ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆಯ** ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ (ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘವೆನಿಸಿದರೂ) ಮತ್ತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. “ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ಮಗಳು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಖಿಲವಾಗುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲಾ ಎಂಬ ವ್ಯಸನವು ನಾವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಾತನ್ನು ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಹರಿಕಥೆ, ಪುರಾಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ದುಷ್ಟರು ಬರುವರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹಿರಿಯರು ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಅವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರೋ, ಆ ಸದಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲು ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೊರಗಣ ಥಳುಕಿನಿಂದ ಮುಗ್ಧರಾಗಿರುವ ನಮಗೆ ಇವುಗಳ ಖಿಲತೆ ಎಷ್ಟು ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾಂಶವಾಗಿದ್ದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯದ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವೂ ಆ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸಗಳ ಪ್ರಸಾರವೂ ಈಗ ನಾವು ತೀರ ತೊರೆಯಬೇಕೆಂದಿರುವ ಪುರಾಣ, ಹರಿಕಥೆ, ಪ್ರಸಂಗ, ಇವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದುವೆಂಬುದು ಯೋಚಿಸಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನ ಹೋದರೆ ಬೇರೆಯ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲಿ? ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಗ್ರಹ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ವಿರಾಗಿಣಿಯಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತರಾದ ಮಹನೀಯ ಜನಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಇರಲಾರದು. ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗಾದರೋ ದೇವಾಲಯವೇ ದಿಕ್ಕು; ...”[೨೨] ಎಂದು ಖಂಡನಾ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕುರಿತಾದ ಇವರ ವಾದವಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾದುದೆಂದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಮತ.

ಏಕೆಂದರೆ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು, “ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇನು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವರೇ? ಗಂಡ ಸತ್ತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರೇನು, **ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೇ? ಅಂತಹವರಲ್ಲಿರುವ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಹೋಗುವುವೇ? ಅವರಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನಾದರೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಬೇಸರವು ಸಲ್ಲ**”[೨೩] ಎಂದಿರುವ ಹಾಗೂ, “**ಕೇವಲ ಊಹೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದುದೆಂದು**

ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅನುಭವ ಭಾಂಡಾಗಾರದ ಕೆಲಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನೆ ತೆಗೆದು ಮುಂದಿಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು"[೨೪] ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ –ವಿಧವೆ ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ– ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಎಂಥ ನೋವಿನಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಎಂಥವರಿಗಾದರೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ನಭೆ–ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಬಹುಪಾಲು ಲೇಖಕಿಯ ವಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನವನ್ನೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ, ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವುವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು?

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು **ವೈಧವ್ಯ** ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಫಲ ಎಂದುಕೊಂಡರೂ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಧವೆಯನ್ನು ಗೋಳು ಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ಬಗೆಗೆ ಅಸಹನೆ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ **"ಕಾರ್ಯಗೌರವದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅಭಾಗಿನಿಯರ ಮುಖವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವೇ ಹಾಳಾಗುವುದಂತೆ! ಅದಾವ ಕ್ರೂರ ಗ್ರಹವೋ! ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಆವೇಶಿಸಿ ಈ ಬಗೆಯ ಹಾನಿಯುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇಕೋ?"**[೨೫] ಎಂದೂ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ **ವಿಧವೆಯಾದ ಮಗಳನ್ನು** ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವ ತಾಯ್ತಂದೆಯರಿಗೂ, **"ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿ ಪಾಡುಪಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ದೊಡ್ಡವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳೇ, ಆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವುದೆಂದರೆ ಮತ್ತಾರು ಆದರಿಸತಕ್ಕವರು? ಗರ್ಭಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ತಾಯಿಯರೇ, ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯರನ್ನು ಸಮಾಜ ಶಾಸನವೆಂಬ ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ, ಘೋರಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸುವಷ್ಟು ನಿರ್ದಯೆಯರಾದರೆ, ಮತ್ತಿನ್ನ ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿ, ಅಣ್ಣ–ತಮ್ಮ, ಅತ್ತಿಗೆ–ನಾದಿನಿ, ಬಾವ–ಮೈದುನ, ಮೊದಲಾದವರ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಹೇಗಾಗಬಹುದೋ ಹೇಳಲಾದೀತೆ"**[೨೬] ಎಂದು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, **"ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವುದು ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿ, ಮೂರ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಅದಾವ ತೆರದ ಅಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗದು"**[೨೭] ಎಂಬ ಹಾಗೂ **"ಇಂದು ದೇವಾಲಯಗಳು ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳ ಕೊಂಪೆಯಾಗಿವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೇಕೆ? ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ನೊಂದವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ದೇವರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದಂತೆ"**[೨೮] ಎಂಬ ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಮಾತುಗಳ ಹಿಂದಿನ ನೋವು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಗಮನಾರ್ಹವಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ–ರಘುನಾಥನ ಮಗಳ ನಾಮಕರಣ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಖರ್ಚಾಗಲಿದ್ದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನ,

ವಸ್ತ್ರದಾನ ಏರ್ಪಡಿಸುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾಳೆ– ತರುವ ಮಾನವೀಯ ನಡವಳಿಕೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಮನಸ್ಸಿನವೇ? ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿಯಿರುವ ಅಮಾಯಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಮಾಜಶಾಸನವೆಂಬ ಅಪಮೃತ್ಯು (ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರವೇ ಈ ಮಾತುಗಳು)ವಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುವ ಹುನ್ನಾರ ಜೀವಪರವಾದುದೆ? ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಖಿಲವಾಗುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ಇವು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮಾತುಗಳು) ಉಳಿಯುತ್ತದೆಯೆ?

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಆಧಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪತ್ರದ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿಯೇ, **"....ನಮ್ಮ ಸೋದರಿಯರು ತಮಗೆ ಪತಿಸೇವೆಯೊಂದಲ್ಲದೆ ಮನೋವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ದೈವಭಕ್ತಿ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಗೆ ಕುಠಾರ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆದ ಇತರ ದುಶ್ಚಿಂತೆಗಳಿಗೆ ಮನಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಸ್ಥಿರಸಂಕಲ್ಪರೂ ಆದರೆ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯುಂಟೆ"** ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಇಂಗಿತವನ್ನೆ ಮಾಸ್ತಿ ಅರಿತಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ,

"ಪತಿಯೇ ಸದ್ಗತಿಯೆಂದು
ಪತಿಯ ಪಾದಾಂಬುಜದೊಳು ಭಕ್ತಿಗೈವುದು
ಸತಿಯರ ಧರ್ಮದ ಸಾರ"

ಎಂಬ ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ನೀತಿಯನ್ನೆ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಸನಾತನಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ಹೋಮ, ನಿಯಮ ಮೊದಲಾದವು ಧಾರ್ಮಿಕಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವಹಿಸಿದರೂ ಸತೀಧರ್ಮದ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ಇವೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತವೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೂ, ಆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ದೃಢವಾದ ನಿಲುವುಳ್ಳವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು 'ಪತಿ ಸೇವಾ ದುರಂಧರ'ರನ್ನಾಗಿಸುವಂಥ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ 'ಪತಿಪರಾಯಣೆ'ಯರಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದಲೇ ಸಮಾಜ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದು ಎಂದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಇಬ್ಬರದೂ ಒಂದೇ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವು. ಆದರೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದೆಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು, ಪತಿವ್ರತಾ ಶಿರೋಮಣಿಗಳ ಹರಿಕತೆ ಮೊದಲಾದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಬೋಧನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ– ಓದು ಬರೆಹದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಲ್ಲ– ಅಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಸ್ತಿಯವರದು. ಈ ಒಂದು ಕೂದಲೆಳೆಯ ಅಂತರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ತಕರಾರು!

ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ ವಿಧವೆಯರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ, ಭಯ, ಆತಂಕದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನಾದಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಮಾತುಗಳು

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾದ ಅವಘಡ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಆತಂಕಿತರಾಗಿ ಉದ್ದನೆ ಒಂದು ಲೆಕ್ಚರರನ್ನೆ ಮಾಸ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂದರೆ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉದ್ದುದ್ದನೆಯ ಲೆಕ್ಚರ್‌ಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿರುವ ಅವರು, ತಮ್ಮ ವಾದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿರುವುದೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ **ಲೆಕ್ಚರ್** ಮಾದರಿಯನ್ನೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯದ, ಕುಹಕದ ಮಾತುಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಅವರ ವರ್ತನೆ ಮಾತು ಎಲ್ಲವೂ **ಅಧರ್ಮ, ಅರಾಜಕತೆ**ಯಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರು, ಅವರ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳು ಬಳಸುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉಗ್ರವಾಗಿಯೇ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಬಹುದು. **"ಹೆಂಗಸರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೆನ್ನುತಟ್ಟಿ ಭಲೆಭಲೆ ಎಂದು ಮಾತನಾಡುವುದಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ನಮಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮರಾಜ, ಪತಿರಾಜ** ಎಂಬ ಪದಗಳು ಓದುವವರಿಗೆ ಒಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪತ್ನಿ ಪತಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವಲ್ಲಿ "ಹೇಸ್ವಾಮಿನ್" ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಇದೆ. **"ಹೇ ಸ್ವಾಮಿನ್" ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾದ ಮಾತೇ ಆದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತಲ್ಲದುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಇದೆ...."**[೨೯] ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೇ ಮೂಡಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ".....ಇಲ್ಲಿ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳದೆ ದೋಷವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಗುಣವಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರ ಅನುಭವದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. **ಶರಾವತಿಯ ದುಸ್ವಭಾವ, ತಿಳಿವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಮಾತು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಹೆಂಗಸರ ನಡೆನುಡಿ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಪ್ರಕೃತ ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿ,** ಇವುಗಳನ್ನು ಇವರು ಬಹು ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ."[೩೦] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸುದೀರ್ಘ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಿಗಣಿಸಲಾದ **ಗುಣಗಳ** ವಿವರಗಳು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯ;

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, **ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೆಣ್ಣೇ ಶತೃ** ಎಂಬುದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸುವ ಪಾತ್ರ ಶರಾವತಿಯದು. ಈ ಕುರಿತು ಇಷ್ಟು ವಿವರ ಸಾಕು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ತಿಳಿವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸಂಗತಿ; ವಿರಾಗಿಣಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪೈಶಾಚಿಕ ರೀತಿಯ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ತಂತ್ರ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವುದೇ ಈ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟು;

"ನನ್ನ ವಿರಾಗಿಣಿಯ ನಡತೆ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇವಳು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಣಿಯೆಂದೂ, ಇವಳ ಅಕಾರ್ಯದಿಂದಲೇ ತಾನು ಪಿಶಾಚವಾಗಿರುವೆನೆಂದು" ವಿರಾಗಿಣಿಯ ಗಂಡ ಕೃಷ್ಣವೇಣಿ (ರಘುನಾಥನ ಹೆಂಡತಿ)ಯ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಟಕ ರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಘುನಾಥನ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ– "ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಅಕೃತ್ಯದಿಂದ (ವಿರಾಗಿಣಿ–ರಘುನಾಥ–ಈತ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತಕ) ಅವನು ಪಿಶಾಚವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ"[೩೧] ಎಂದು ಹೆದರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರು ಈ ರೀತಿ ನಾಟಕವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರಿತ ರಘುನಾಥ, "ನಿಮ್ಮ ಸೊಸೆಗೆ ಆವರಿಸಿರುವುದು ಪಿಶಾಚವೇ? ಎಂತಹದು? ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲವೆ? ಮಾತ್ಸರ್ಯವೆಂಬ ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಮಳೆಯೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಾಲದೆಂದು ಬಿರುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಶರಾವತಿಯೂ ಸೇರಿರುವಳು. ಈ ಮೂವರ ದಾಂಧಲೆಯೇ ಈ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸ್ಮಶಾನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು–ನಿಮ್ಮ ಅಬಲಾ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು, ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಆವೇಶವೆಂದೂ, ರೋಗವೆಂದೂ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಪಿಶಾಚಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದೂರಾಗುವವರೆಗೆ ನಾನು ಗಂಡನಲ್ಲ. ನೀನು ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲ"[೩೨] ಎಂದು ರೇಗಿದಾಗ,ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೈಮೇಲಿನ(?) ಪಿಶಾಚಿ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಪಟ್ಟು ಬಿಡದ ಇತರೆ ಹೆಂಗಸರು, "ಭವಾನಿ ದೇವಿಗೆ ಹರಕೆಯೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಪೂಜಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣವೇಣಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಿಶಾಚಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ರಘುನಾಥ, "**ಕೇಣ ಕವಡುಗಳೆಂಬ ನೂರೆಂಟು ರೋಗಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಮೇಲೆ ನೀವು ಅದಾವುದೊ ಕಾಡು ಕಲ್ಲುಗಳ ಮುಂದೆ ಕುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅತ್ತರೆ ನೆಟ್ಟಗಾದೀತೊ? ಹಾಗಾಗುವುದಾದರೆ ಸತ್ತು ಕೆಟ್ಟು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ನಿಮ್ಮವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಡೆಯಬಾರದೇಕೆ?**"[೩೩] ಎಂದು ರೇಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ರಘುನಾಥನಂಥ ಪ್ರಗತಿಪರ ಯುವಕನ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವಿಗಿಂತ **ಅಜ್ಞಾನಿ ಹೆಂಗಸರ ಮೂಢ ಸಂಚಿ** ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಕೃತಿಯ ಗುಣಾಂಶವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾದರೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು? ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ **ದೋಷದ** ಪಟ್ಟಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೂ ಪರವಾ ಇಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನಿ ಹೆಂಗಸರ **ಗುಣಗಳ** ಪಟ್ಟಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯದಾದ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಪ್ರಕೃತ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಡಾಂಭಿಕ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚೇಲಾಗಳ ದರ್ಬಾರು, ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕುರುಡು ಶಾಸನವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಮೂರ್ಖ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೩೪]

ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು, "ಸಹೃದರೇ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜ ಶಾಸನವೆಂಬೀ ಪರಿಚ್ಛೇದವನ್ನು ವಿಲಿಖಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಆಗ್ರಹಯುಕ್ತರಾಗುವರಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ನಾವು ಮಾಡ ತಕ್ಕುದೇನು? ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ–ಕಂಡಂತೆ ವಿವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಗವನ್ನಿರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ವಿಲಿಖಿಸಿಬಿಟ್ಟೆವು ಆಗ್ರಹಬೇಡಿ, ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಿ, ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಸಾಂತ್ವನ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಕುರಿತು ವಾಗ್ಭೂಷಣ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರು, "ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರತ ಕಾಲದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೀವಾನಂದರಂಥ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈಗಂತೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇನ್ನು ಅಷ್ಟು ನಿಂದ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಸಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.[೩೫]

ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಠದ ವಿವರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ ಅಥವಾ ನಾಸ್ತಿಕರ ವಿರುದ್ಧ ಹೊರಡಿಸಿರುವ ಪತ್ರರೂಪದ ಶಾಸನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ರಚನಾತ್ಮಕ ಮನಸ್ಸು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ವಿಧವಾವಪನದ ಬಗೆಗಿನ ನಭೆಯನಿಲುವು, **"ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಾ ವಿಚಾರವೂ, ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರ ತಾರತಮ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಕಪಟಾಚಾರ ನಿಸ್ಸೀಮನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾನು ನೀರು ಕೊಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀರುಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತವೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದು."**[೩೬] **ಎಂಬ ಅವಳ ಧೋರಣೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಲೇಖಕಿಯ ನಿಲುವು– "ಜೀವನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಹೆರವರ ಹಣಕ್ಕೆ ಕೈಯ್ಯೊಡ್ಡಿ, ಜೀವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹೇಡಿಗಳಿಗೆ, ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಾವು ಹೇಗೂ ಕೊಡಲೊಲ್ಲೆವು!... ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯೆಂಬ ವಿಷಮ ಸನ್ನಿಪಾತ ರೋಗವು ನಾಶವಾಗುವವರೆಗೂ ನಮ್ಮವರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಬಾಲಿಕಾ ನಿವಹ ಹಟತೊಟ್ಟು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿ ಕುಳಿತರೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಬೇಡುವ ಗಂಡುಗಳ ಹೆಮ್ಮೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಬೇಡುವಂತಾದೀತು. ಹಾಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆ!"**[೩೭]– ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸರಳ, ಪ್ರೌಢ ವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಮಂತ್ರ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಮಾದರಿ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಕ್ರಮ –ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತೆನ್ನಲಾದ[೩೮]– ಈ ಸರಳ ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಜಾತಿ,

ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದವರು ಹಾಗೂ ಅದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೆ ಬಲಿಗೊಟ್ಟವರು ಎಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವರ ಧನಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಮಂತ್ರಮಾಂಗಲ್ಯ'ದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ನೂತನ ವಧೂವರರಿಂದ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಈ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದಾದಂತಹವು.[೩೯] ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಹೊಸ ಆಲೋಚನೆಗಳ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಡಿವಂತರಾಗಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಉಳಿದಂತೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆಗೆ ನಿದರ್ಶನ : "....ಒಂದು ಪಾಠವು ಹಜಾಮರವನ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಜಾಮನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರವೂ ಅವನ ಮಗ್ಗುಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹಡಪ ಮೊದಲಾದವೂ ಇವೆ. ಪಾಠವು, ಇವನು ಹಜಾಮ, ಇವನ ಬಳಿ ಕತ್ತಿ, ಚಾಕು, ಬಟ್ಟಲುಗಳಿವೆ. ಇವನು ನಮಗೆ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುವವನು ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಒಂದು ಹುಡುಗಿಯ ಅಜ್ಜಿಯೊಬ್ಬಳಿದ್ದಾಳೆಂದರೆ, ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಪಾಡು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಆ ಪಾಠದಿಂದೇನು ಫಲ? ಮುದುಕಿಯು ಆ ಪಾಠವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾರನೆಯ ದಿನದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹುವುದಿಲ್ಲ"[೪೦] ಎಂಬ ನಭಾಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಸಹ ಇದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು **ಸಂಜೀವನ ಸ್ವಪ್ನ** ಎಂಬ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಒಟ್ಟು ಕತೆಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ, **"ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಸಮಾಜಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಎರಡು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ; ಒಂದು–ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ. ಎರಡು– ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ ಅಥವಾ ಲೈಂಗಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ."** ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರು **ಸಂಜೀವನ ಸ್ವಪ್ನ** ಕತೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ, "ಇದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ದೈನಿಕ ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಪಲ್ಲಟಗೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುಂದರ ರೂಪಕ. ಈ ಕತೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತೆ ಅದೇ **"ಜಾತಿ ಕೆಡುವ ಭಯ. ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆ ಜಾತಿಯ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ನುಂಗುವ ಭಯ. ಕ್ಷೌರಿಕ, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಜುಟ್ಟು ಇವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾಣುವ ರೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡಿರುವೆ"** ಎಂದು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ, "ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದರೆ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪಲ್ಲಟದ

ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಎಂಥದ್ದು ಎಂಬುದು. ಇದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಉತ್ತರ **ಒಬ್ಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಯದು** ಎಂಬುದು. ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಕ್ಷಣ ಕಾಣುವ ನಿಲುವು ಇದು. ಆದರೆ, ಅವರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ **ಅನುಭವ ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿನ್ಯಾಸವಾಗಿ** ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಆಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಮತ್ತು ಆಕೃತಿ ಈ ಎರಡರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಅನೇಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಮುಖಗಳು ಹೊರಕಾಣುತ್ತವೆ....”[೪೧] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವಂತೆ, ಮಾಸ್ತಿಯುವರ ತಾತ್ವಿಕತೆ– ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ನೆಲೆಯದು. ಅದರಂತೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕೂಡ ‘ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದೀ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆ’ಯಿಂದಲೇ ಬಂದವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದೇ ವಸ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಧೋರಣೆ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದೇ ವಸ್ತುವಿನ ನಿರ್ವಚನದಲ್ಲಿ; ಮಾಸ್ತಿಯವರದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅನುಭವ ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿನ್ಯಾಸ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು ರೂಕ್ಷ ಲೆಕ್ಚರ್ ಮಾದರಿ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಲೆಸ್‌ಲೀ ಸ್ಟಿವನ್– ವ್ಯಂಗ್ಯವೆಂದರೆ ಯಾವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆಂದು ಆತಂಕಪಡುವ ಮಾಸ್ತಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ– ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನಾಧಾರೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ ಭಾಗದಂಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಿದ್ವಾಂಸನ ಚಿಂತನಾಮಾದರಿಯನ್ನು– ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ (ಮಾಸ್ತಿಯವರದೇ ಪದ)ನ, “ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವವರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಒಂದೇ ಮಾತು, ನಿಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನನುಸರಿಸಿರಲಿ”[೪೨] ಎಂಬ ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳಿ ಶುಭಹಾರೈಸುತ್ತಾರೆ. (ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಅವರ ಸುದೀರ್ಘ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನವೇ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲವೆ?)– ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಇಡೀ ಲೇಖನದುದ್ದಕ್ಕೂ, ಈ ರೀತಿಯ ಸಾರ್ವತ್ರೀಕರಣ ಸೂಚಿ ಪದಗಳನ್ನೆ ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

೧೯೨೯ ರಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿ, ‘ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಮಾತುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠಿಣವಾದುವೆಂದು’ ವಿಷಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ‘ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಬಹು ಜನರು ಬರೆದು ಬರೆಹದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ಬಂದೀತಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಬರಲಾರದು. ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ನವೋದಯ

ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಅವು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಈ ಮಾತು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಕೆ. ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.[೪೩] ಇವರಿಗೆ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೆ ವಿನಃ 'ಯಾವ ಧೋರಣೆಯಿಂದ' ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಃ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಆ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿವರಗಳಿಂದಲೂ, ಕೊಡುವ ಸ್ಪಷ್ಟನೆಯಿಂದಲೂ[೪೪] ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆತಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಕೃತಿಯ ಬಂಧದ ಬಗೆಗೇ ಹೇಳಿದಂತಿದೆ ; ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧೀ ನಿಲುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಏನೂ ಸ್ಪಷ್ಟನೆ ನೀಡಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾದ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ**ಯಿಂದ ಫಲಿತವಾಗುವ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ,

೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರದು ಒಂದೇ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆ.

೨. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದೂ **ಸನಾತನತೆ**ಯ ಕಡೆ ತುಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಲ್ಲಟಗಳಿಗೆ– ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ– ಆತಂಕಿತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಮಾಸ್ತಿಯವರದು; **ಸನಾತನತೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ**ದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರೂ ನಲುಗಿದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಕಗ್ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು (ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ) **ಆಧುನಿಕತೆಗೆ** ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು.

೩. ವಿಮರ್ಶಕ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಆಕೃತಿ, ಆಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಕಲಾಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ **ವಿಮರ್ಶಕನ ತಾತ್ವಿಕತೆ** ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃತಿಕಾರ್ತಿಯ ಧ್ಯೇಯ– ಉದ್ದೇಶಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿವೆ.

೪. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಲಂಬಿಸಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿರುವುದು, ಪೂರಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು– ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವಾಗಿದ್ದರೂ– ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿನದು ಪುರುಷ ಪಕ್ಷ ಪಾತಿ ನಿಲುವು ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀ (ಶಿಕ್ಷಣ) ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ನಿಲುವು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನೇ ಸಂದೇಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

೫. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ನಿಷ್ಠುರ ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠ ಕೃತಿವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಇದು ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರ 'ಪರಿಶೀಲನಾರೂಪದ ಸಮರ್ಥನೆ' ಬಂದಿದ್ದರಿಂದಲಾದರೂ (ಕನ್ನಡ) ಸಾರಸ್ವತರ ಗಮನ ಇತ್ತ ಹರಿದು, ಮಹಿಳಾ ಪತ್ರಗಳ

ಅಧ್ಯಯನ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದ (?)ವಾದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯೊಬ್ಬರಿದ್ದಾರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದ ಅರಿವಿಗೇ ಬಾರದಷ್ಟು **ಆರಂಭದ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ** ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ಬಿಡುವುದರ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಕೀಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

೬. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನು ಸಮಚಿತ್ತದಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾದುದರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸುವಂತೆ ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

೭. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಚಾರ-ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ **ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ**ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯೇ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾದುದು. ಆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಚಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಹೆಸರನ್ನು (ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣಿ ಎಂಬುದು) ವ್ಯಂಗ್ಯದ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಸಿರುವುದು ಮಹಿಳೆಯ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನಲ್ಲ. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ- ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ... ಮೊದಲಾದವು-ದ ಬಗೆಗೆ- ಪರವಾಗಿರಲಿ, ವಿರೋಧವಾಗಿರಲಿ- ಒಂದೂ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಜೀವ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವಿನ ದ್ಯೋತಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಬಂದ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಹುತೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ವಸ್ತು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವೈಧವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇ. (ಅವುಗಳ ಮಿತಿ ಏನೇ ಇರಲಿ). ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕೇವಲ ಕೃತಿಯ **ಕಲಾತ್ಮಕ ವಿನ್ಯಾಸ**ದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಚರ್ಚಿಸುವ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಆಗತಾನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಗೆ **ಬರೆಹದ ಪಾಠ** ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಲೇಖನ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹರಿಕತೆ ಮೊದಲಾದ (ತಮ್ಮ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇರಿ, ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾ) ವಿವರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬಾರದಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾಗಿ ಕೃತಿಕಾರರ ಮೂಲೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಂದ ವಿಷಯಗಳಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ, ಮೂಲೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿರುವುದು ಯಾವುದರ ಸೂಚನೆ?

೮. ೧೯೫೨ ರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಈ ಲೇಖನದ ಕಾಠಿಣ್ಯ ಕುರಿತು ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿರುವುದು, ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ

ಹಾಗಾಯ್ತೆಂದು... ಹೇಳಿರುವ ಸಮಜಾಯಿಸಿಯಿಂದೇನೂ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಮರ್ಥನೆಯೂ ಕೃತಿಯ ಆಕೃತಿ ಕುರಿತಾದುದೇ ಆಗಿ, ಆಕೃತಿ ನೆವವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಚರ್ಚಿಸಿ ತಳೆದ, ಸ್ತ್ರೀ **ವಿರೋಧಿ** ನಿಲುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ, ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಬಗೆಗೆ ನಂತರ ಬಂದ (ಈ ಮೊದಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ) ವಿಮರ್ಶೆಗಳೂ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ, ನಾವಲನ್ನು ಕುರಿತೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಆತಂಕಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ, ಅಥವಾ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ, ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಕುರಿತು ಹೇಳಹೊರಟಿದ್ದಾರೆಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ ಚರ್ಚಿಸಿವೆ. ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಆತಂಕ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ 'ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ರಂಗಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರವೇಶ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವನ್ನು' ಕುರಿತೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ನೇರವಾದ **ಟಾರ್ಗೆಟ್** (ಉಗ್ರವಾದಿವಲಯದ ಈ ಪದ ಬಳಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯಿರಲಿ) ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು / ತಿರುಮಲಾಂಬಾ / ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳೆ.

ಹೀಗೆ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ (ಕಲ್ಕಿ ಕವನದ ಕಾಡಿನ ಪ್ರತಿಮೆ) ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವ ಏಕಲವ್ಯರ ಆರಂಭಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೇ– ಏಕೆಂದರೆ ಪುರಾಣದ ಏಕಲವ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ನಂತರ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು (ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮ, ಜ್ಞಾನವನ್ನೇನೂ ಧಾರೆಯೆರೆಯದಿದ್ದರೂ) ಆತನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಪಡೆದದ್ದು– ಈ ಆಧುನಿಕ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಪಡೆದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೇವಲ ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅಜ್ಞಾತವಾಸ!

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ– ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ **ನಿಶಾಕಾಂತ**, ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು– ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿಯವರದು. "…. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಚಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ, ಲೋಕ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಬೇರೆ... ನಿಜವಾದ ಪ್ರಪಂಚಾನುಭವಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದೆ, ಕನಸಿನ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವೆಂದು ಆನಂದಗೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಪಂಗಡದವರು ಇಂಥವುಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಬಹುದು. ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿಯವರಿಗೆ ಲೇಖನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಸಾಹವು ಸ್ತುತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೆಂದೂ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಂದಂತೆಲ್ಲಾ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ, ಸಮಯಾನುಸಾರ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಸರಸ್ವತಿಯು ಓಡಿಸುವ ಲೇಖನಿಗೆ ವಿವೇಚನಾ ಬುದ್ಧಿ ಬಲವನ್ನು ಹೇರಿದುದೇ ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು..."[೪೫] ಎಂದು ಅವರು ಅಪ್ಪಣೆಸುತ್ತಾರೆ. ೧೯೨೨–೨೩–ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.ಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿದ್ದ

ನಿಶಾಕಾಂತವು ನೀತಿಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಜಗ್ಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಉದ್ದೇಶ ನೀತಿಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ "....ಸಮಾಜದ ಗುಣ-ದೋಷಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಸದ್ವೃತ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು, ಮುಂದಿನ ಅರ್ಧಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚನೆಯು ಮುಂದುವರಿಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು"[೪೬] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ನೀತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು ಕೊಂಚ ಅತಿಯೆನಿಸುವಂಥ ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೊಂದುಳ ನಿಷ್ಠುರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗಳೆಯುವ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಫಲಿತವೆಂದರೆ : ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿ, ಪ್ರಕಾಶಕಿ, ಪತ್ರಕರ್ತೆ, ಸಂಪಾದಕಿ, ನಾಟಕರಚನಾಕಾರ್ತಿ, ನಿರ್ದೇಶಕಿ, ಸ್ತ್ರೀಚಿಂತಕಿ, ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ- ಒಟ್ಟಾರೆ ಕನ್ನಡದ **ದೈತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ** ಎಂದರೆ ಸಮಂಜಸವಾದೀತು- ಇಂಥವರೊಬ್ಬರು ಇದ್ದಾರೆಯೆ? ಬದುಕಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಸತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಎಂಬ ಯಾವ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿದ್ದು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಹೆಸರು ಬರೆಹಗಾರರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದೇ ೧೯೭೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'- ಸಂಪುಟ-೧೧ರಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಬ್ಬರು' ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರ ಪುಸ್ತಕ, ಇನ್ನಿತರ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ೧೭-೦೯-೧೯೮೩ ರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಚಿ.ನ. ಮಂಗಳಾ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಹತಾಶ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ "ಇಂದು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಬಹುದಾದ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ" ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೂ "ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬರೆದೆ, ನನ್ನಂಥ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೊಂದವರಿಗೆ ಒಂದು ನೆಲೆ, ಶಾಂತಿ, ಒಂದು ಆಶಾಕಿರಣ ಬೇಕು ಅಂತ ಭಾವಿಸಿ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಅಂದಿನ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಬರಿರಿ ಅಂತ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿದೆ.... ನನ್ನ ಬರಹಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮಾತನಾಡಿ ಆದರ ತೋರಿಸಿದವರೂ ಇದ್ದರು, ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ **ದೊಡ್ಡಮಾತು** ಹೇಳಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಆದರೂ ನಾನೇನು

ಬರೆವಣಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಈಗಿನ ಜನರಿಗೆ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾನು ಲೇಖನ ಬರೆದು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, "ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಜನಸಂಪರ್ಕವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಲೇಖಕಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ, ಈಗ ಬದುಕಿರುವವಳು ಅವಳಲ್ಲ' ಎಂದಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಸದಾ ಪೂಜೆ ಧ್ಯಾನ ಜಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಸ್ತಿಯಂಥವರು **ಹಾಗೆ ಅಂದರಲ್ಲ** ಎಂಬ ಕೊರಗಿತ್ತು. ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ನೋಡಲು ಹೋದವರಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡಲಾರದಷ್ಟು ಹತಾಶ ಮನೋಭಾವ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು"[೪೭] ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಅದರಲ್ಲೂ **ಬಾಲ ವಿಧವೆ** – ತನಗೆ ಸಮಾಜ ವಿಧಿಸಿದ್ದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಡದೇ– **ಸೃಜನಶೀಲಳಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ** ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ **ಅಜ್ಞಾತವಾಸ**ವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಹಿಂದು ಮಹಿಳೆ– ಈ ಪದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಬಳಸುವುದು ರೂಢಿ–ಯನ್ನು ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾರಸುದಾರರು ಕುಟುಂಬ, ಪತಿ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಸಮಾಜದ (ಈ ರೀತಿ ವಾಚ್ಯವಾಗೇ ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ) **ಸೇವೆ**ಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿರುವ ಹುನ್ನಾರಗಳೇ ಸ್ತ್ರೀ**ವಾದ**ದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರು ಮಾಸ್ತಿಯವರ **ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಮ್ಮ** ಕವಿತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ, ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ "ಇಂಥವರು ಕನ್ನಡದ ಆಸ್ತಿಯಾಗುವುದೇ ಬೇಡ"[೪೮] ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಬಹುದೇನೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ದಿಸೆಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು :

ಮಾಸ್ತಿಯವರ **ಸ್ತ್ರೀವಿರೋಧಿ** ನಿಲುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ **ಮುಯ್ಯಿಗೆ ಮುಯ್ಯಿ** ತೀರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಇಂಥವರು ಆಸ್ತಿಯಾಗುವುದೇ ಬೇಡಾ' ಎಂಬಂಥ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಕೇವಲ ಆವೇಶಭರಿತ ಹೇಳಿಕೆಗಳಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹಾಗಾಗುವುದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡದ ಆಸ್ತಿ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ (ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ) ಮಾಸ್ತಿಯವರದು 'ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎರಡನೇ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟರೂ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಮರು ಓದಿಗೊಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಹಾಗೂ ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಬಂದಿರುವ ಸಂಪಾದನಾ, ಸಂಶೋಧನಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಾಣಿಸಿತು; ಅದು, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು **ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮಾನದಂಡ**ದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚಾಸ್ಪದರಾಗಿದ್ದರೆ, **ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾನದಂಡ**ದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದಿರುವ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಬಹುತೇಕ ಪಠ್ಯಗಳು ಶಾಲಾ, ಕಾಲೇಜು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿ ನಿಗದಿಗೊಂಡು ಮರುಮುದ್ರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವುದು ಮಹಿಳಾ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ ಕಟ್ಟುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಚರ್ಚೆಗೆ ಮೊದಲು ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಬಹುಮಾನಿತ ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿ ನಿಗದಿಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಬಹುದು :

ಸುಶೀಲೆ : ೧೯೧೩ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ನೇರ ದಾಳಿಗೀಡಾದ ಇದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಚೊಚ್ಚಲ ಕೃತಿ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಬರೆದ **ಸದಾಚಾರ**– ಹನುಮಾನ್ ಅವರ **ಮಧುರವಾಣಿ**ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ– ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಾಟಾಗಿದ್ದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನಗಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸುಶೀಲೆ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇದು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.ಗೆ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿ ನಿಗದಿಯಾಗಿ, ನಾಲ್ಕಾರು ಸಾರಿ ಮರು ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ೧೦–೧೨ ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಮನೆಮನೆಗೆ ತಲುಪಿ ಲೇಖಕಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.

ವಿರಾಗಿಣಿ : ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ೧೯೨೩ ರಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೩೨–೩೩ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಂದ ತೀವ್ರ ತರಾಟೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಪಾತ್ರ ವಿರಾಗಿಣಿಯದೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ).

ಮಾತೃನಂದಿನಿ : ಮಾಸ್ತಿಯವರ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಕೃತಿ ೧೯೨೧–೨೨ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ **V**ಫಾರಂಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಪೂರ್ಣಕಲ: ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ಕಂಡಿದೆ. ಅನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೮–೧೯ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ.ಯ ಬಿ.ಎ. ತರಗತಿಗೂ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೯–೨೦ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವಿ ತರಗತಿಗೂ ಪಠ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕಂಡಿದೆ.

ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ : ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೨೭ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸೀನಿಯರ್ ಬಿ.ಎಸ್‌ಸಿ. ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ವಿಕ್ರಮ : ೧೯೧೬ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ. ೧೯೨೭ ಹಾಗೂ ೧೯೩೧ ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣದ ಅಚ್ಚಾದ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂರು ಸಹಸ್ರ! ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೨೯ ರಿಂದ ೧೯೩೨ ರವರೆಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ **'V'**ಫಾರಂಗೆ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೩೨-೩೩ ರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿತ್ತು. ೨೧೩ ಪುಟಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಲೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ನಾಲ್ಕಾಣೆಯಾಗಿದ್ದು, ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮುದ್ರಾಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ರಮಾನಂದ : ಸ್ವಕಲ್ಪಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೬ ರಲ್ಲಿ **ರಮಾನಂದ** ಎಂಬ ನಾಟಕವಾಗಿ (೨೦ ವರ್ಷದ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೩೬ ರಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಥೆ ರವಿವರ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿಯೂ) ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೮-೧೯೧೯ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ **IV** ಫಾರಂಗೆ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೨೨-೨೩ ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿದ್ದು, ಮೂರು ಸಾರಿ ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ : ೧೯೧೭-೧೮ ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್‌ಗೆ, ೧೯೨೮-೨೯ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೀನಿಯರ್ ಇಂಟರ್‌ಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನಿಶಾಕಾಂತ : ೧೯೨೨-೨೩ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.ಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವಜ್ಞೆಗೊಳಗಾದ ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿ ಮಾನ್ಯವಾದದ್ದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ **ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯ**ದ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಹಿಂದೊಂದು ತಾತ್ವಿಕತೆಯಿದ್ದಂತೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪಠ್ಯದ ಆಯ್ಕೆಯ ಹಿಂದೊಂದು ತಾತ್ವಿಕತೆ ಇದೆ, ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದರೆ, **ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಠ್ಯ ನೀತಿಬೋಧನೆ**ಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ **ನೀತಿ ಬೋಧನೆ**ಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲೆಂದೇ ರೂಪುಗೊಂಡಂತಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ, ಅವರಂತಹವರ ಪಠ್ಯಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಖಿಲವಾಗುವ ಆತಂಕದಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಯರಿಗೆ, ಯುವಜನತೆಯನ್ನು

ಅನ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗದಂತೆ ತಡೆಯಲು ನೀತಿಬೋಧನೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಯುವತಿಯರನ್ನು ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಪುರಾಣದ ಸ್ತ್ರೀ **ಮಾದರಿ**ಗಳ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುವ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಸುವ ಕ್ರಮ ಈಗಾಗಲೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಈಗ ಸ್ತ್ರೀರಚಿತ ನೀತಿಕತೆಗಳನ್ನೇ ಬೋಧಿಸಿದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಮನಗಂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಉಪೋದ್ಘಾತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳು ಈಡೇರಲು ರಹದಾರಿ ದೊರೆತಂತಾಯ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತಿ ಓದುವವರು ಮನರಂಜನೆಗೆ, ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ, ನೀತಿಬೋಧೆ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಶುಷ್ಕವಾಗಿರುವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಓದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದವರು ಮಾತ್ರ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಯುವ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಶುಷ್ಕವಾಗಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳಾದರೆ – ಅವು ನೀತಿಯೋ, ಶಾಸ್ತ್ರವೋ, ವ್ಯಾಕರಣವೋ ಏನಾದರಿರಲಿ– ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಓದಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ **ನೀತಿಬೋಧನೆ**ಯ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದರೆ, **ನೀತಿಬೋಧನೆ**ಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿದವರ, ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿದವರ ಉದ್ದೇಶ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಡೇರಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಹಿಂಬದಿಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಓದುಗ–ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸ. ಅವು, ೧. ಕಲ್ಲೀಕೋಟೆಯ ಬಿ.ಜಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ಮುನ್ಷಿ ಎಚ್. ಭೀಮರಾವ್ ಅವರ ಪತ್ರ, "....ಭಗಿನಿ! ತಾವು ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರಥಮ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಅತಿ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆ ಓದಿ ನೋಡಿದೆನು. ಇಷ್ಟು ಕಾಲಾನಂತರವಾದರೂ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಜ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಚ್ಛಿತ ಫಲವು ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅತ್ಯಾನಂದಗೊಂಡೆನು.... ಶೈಲಿ ಕಥಾಭಾಗ ಮೊದಲಾದುವು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಲ್ಲವೆಂದರೂ ಪ್ರಥಮ ಭಗಿನಿಯ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದಾದರೂ ಮನ್ನಿಸಲು ಮನವೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಭಾರತಭೂಮಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರದೆಂತು ದೇಶೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗುವರೋ ಬಲ್ಲವರಾರು?" ಈ ಮಾತುಗಳು ನಿಜವಾದ ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

೨. **ವೀರಕೇಸರಿ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ ಎಚ್. ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಪತ್ರದ ಸಾರಂಶ; "ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಲುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದುದು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ಣಿಸುವ ನವಲುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸುಶೀಲಾಖ್ಯ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಥಮವಾಗಿದೆ."

೩. ಮೈಸೂರಿನ **ಸಾಧ್ವಿ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಮರ್ಶೆ: "ವಿದ್ಯಾಭಿವೃಧಿಯು ದೇಶಾಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದು ತೋರಿಸುವುದೇ ಇವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಯಾವ ವಿಧವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೇಗೆ ಆತ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಬೇಕು, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಮಕ್ಕಳು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಜನಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತರಾಗಬಹುದು, ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವಾದ ಸಂಭಾಷಣದಿಂದ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾವತಿಯರ ಅವಲೋಕನಕ್ಕೂ ಇದು ಅರ್ಹವಾಗಿರುವುದು. ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯು ಅನುಸರಣೀಯವಾದದ್ದು". ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಡಿಗೇನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲಾ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಟಿ. ನರಸೀಪುರದ ಸಬ್-ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಎಂ. ನರಸಿಂಹಯ್ಯನವರ ಪತ್ರ (ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿದೆ), ಮದ್ರಾಸಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಹಿರಿಯ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತ್ ಎಂ.ಡಿ. ಅಳಸಿಂಗಾಚಾರ್ ಅವರ ಪತ್ರಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನ ವಾಕ್ಯರಚನೆ, ಶೈಲಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.[೪೯]

ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತರದ ಓದುಗರು ಹಾಗೂ ಎಂ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯ, ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಆರ್. ನರಸಿಂಹಚಾರ್ ಮೊದಲಾದವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಟಿ. ತಾತಾಚಾರ್, ಜೆ.ಎಸ್. ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಶಾಂತಕವಿ, ವೆಂಕಟರಂಗೋಕಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವರು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆ-ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೫೦]

ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿರುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ದೊರೆತ ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ೧೯೧೩ ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ, ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ 'ರಮಾನಂದ' ನಾಟಕ ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಪಠ್ಯ. ಇದು ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರಿಗೆ ನೀತಿಸಾರುವ ಕತಾಹಂದರವಿರುವ ಈ ನಾಟಕದ

ವಸ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾದರೂ, ಗುರುಕುಲಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ, ಪರಂಪರಾನುಗತ ಹೆಸರಿನ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗಿಡವಾಗಿ ಬಗ್ಗದ್ದು ಮರವಾಗಿ ಬಗ್ಗೀತೆ? ಎಂಬಂತೆ ತಾಯ್ತಂದೆಯರು ಎಳೆಯಂದಿನಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿದ್ದಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬುದು ಈ ನಾಟಕದ ಆಶಯ. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ (ಶ್ರೀಮಂತರಾಯ–ವಸುಮತಿದೇವಿ) ಬಹುಕಾಲದ ನಂತರ ದೇವರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಗಂಡುಮಗು (ರವಿವರ್ಮ) ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪರೂಪದ ಮಗನಿಗೆ ಅತಿ ಮುದ್ದು ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸುವ ದಂಪತಿಗಳು, ತಮ್ಮ ಎರಡನೆ ಮಗ (ರಮಾನಂದ)ನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಬೆಳಸದೆ, ತಪ್ಪಿದರೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, ತಿದ್ದಿ–ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆತ್ತವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದ ಮಗ ಖಳನೂ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮಗ ಉತ್ತಮನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಲು ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಏನೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡಿ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೯೧೬ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ನಾಟಕ ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ, ೧೯೨೪ ರಲ್ಲಿ ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೮ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ **IV**ಫಾರಂಗೆ, ೧೯೨೨–೨೩ ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಭಿನಯದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಹೇಳಿದರೂ, ಸ್ವತಃ ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲೇ, ಅವರ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೇ–ಮೈಸೂರಿನ ಬನುಮಯ್ಯ ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ– ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ೫೨೦ ರೂ. ವೆಚ್ಚವಾಗಿರುವ ದಾಖಲೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು, "೩೦.೧೦.೧೯೧೭ ರಂದು ಮಾತೃಮಂದಿರದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. **ಸತ್ಯವಾದಿ ಪ್ರತ್ರಕರ್ತ**ರೊಬ್ಬರು "ನಮ್ಮ ಶೀಲ–ಪ್ರಯತ್ನ–ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ, ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಗುರುಜನರ ಮೇಲೆಯೂ, ನಮಗೆ ಸನ್ಮಾನನೀಯರಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾಂಗದವರ ಮೇಲೆಯೂ ಶಂಕಾರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಧಾರ ಮಾಡಲು ಹಟತೊಟ್ಟು ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬಂತೆಂದು"[೫೧] ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಲೇಖಕಿಯ ಈ ನುಡಿಗಳು **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ**ಯಂಥ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮಹಿಳೆ ಎದುರಿಸಬಹುದಾದ ಟೀಕೆ–ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನೀತಿ ಪದ್ಯಗಳ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಕೆಲವು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನೆರವಾದದ್ದನ್ನು ಲೇಖಕಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ :

ಬೇವಿನ ಸಸಿಯಂ ತಂದಿ
ಟ್ಟಾವಿನ ಮೊಲೆವಾಲನೆರೆದು ಸಲಹಿದೊಡದು ತಾಂ
ಬೇವಲ್ಲದಮೃತವಾಗದು
ಗಾವಿಲರೊಡನಾಡಿ ಗುಣವರಸಿದರುಂಟೆ (ಪುಟ, ೧೪೫)

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ನೀತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ **ನಾಟಕ** ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉಪೋದ್ಘಾತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಯಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಬಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಮಾಧ್ಯಮ ನಾಟಕ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಲೇಖಕಿಯದು. ಆದರೂ, ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರವಾದ ರಮಾನಂದನ ಬಾಯಲ್ಲಿ "....ನಾಟಕ ಜೂಜುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಕಂಡರೂ ಈ ಬಾಲಕನು ಸಹಿಸಲಾರನು... ಇವನು ಯಾವುದೇ ತರದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಷೇಧಗಳಾದ ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಕೈಯಿಂದಲೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ನುಡಿಗಳು **ನಾಟಕ** ಮಾಧ್ಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕಿಗಿರುವ ದ್ವಂದ್ವ ನಿಲುವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವಂತಿವೆ. ಈ ನಾಟಕದ ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನ, ಭಾಷಾಶೈಲಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಎತ್ತಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚರ್ಚೆಯ ಬದಲು ಅದು ರೂಪುಗೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸವಾದುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ನಿರ್ದೇಶಕಿಯೂ ಸಹ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಎಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೯೩೭ ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು ತಮ್ಮ ನೆನಪನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾ, "ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುವಾಗ ಕನ್ನಡದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿದೆವು. ಆಗ ನಮಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿವೆ. ಒಂದು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಕಿಂಗ್‌ಜಾನ್, ಇನ್ನೊಂದು ನಂಜನಗೂಡಿನ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ರಮಾನಂದ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.[೫೨] ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರ–ದಶಕಗಳೇ ಕಳೆದರೂ–ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಆ ನೆನಪನ್ನು ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ಸಹ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನಾಟಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ.

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷಾಂತರ ಹಾಗೂ ಅನುವಾದ ನಾಟಕಗಳು ಬಂದಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಪೌರಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಾಟಕಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಕರ್ಕಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ರಚಿಸಿದ **ಇಗ್ಗಪ್ಪ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ವಿವಾಹ ಪ್ರಹಸನ** (೧೮೮೨) ಮೊದಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಹಸನವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಶಿವರಾಮಧಾರೇಶ್ವರರ **ಕನ್ಯಾವಿಕ್ರಯ**, ವೆಂಕಟರಂಗೋಕಟ್ಟಿಯ **ಆರುಬೆರಳಿನ ಕುರುಹು**, ಶೇಷದಾಸಾಚಾರ್ಯ ಆದ್ಯನ **ಸುವದನಾ ಭಾಸ್ಕರ**, (೧೯೦೯) ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ **ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ ರಹಸ್ಯ** (೧೯೧೯) ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಗಳು ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳ್ಳದಿರುವುದರಿಂದ ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ **ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ** (೧೯೧೯) ನಾಟಕವೇ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ ಎಂದು ಈವರೆಗೆ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕೈಲಾಸಂ ಪೂರ್ವ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಮತ್ತು ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳಿಂದ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವಾದರೂ ಈ ನಾಟಕಗಳು ರಂಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಕೈಲಾಸಂರವರ **ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ** ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡ ಬಳಿಕವೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ; ಹಾಗೂ **ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ**– ಅನೇಕ ಮಿತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ – ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ **ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ**[೫೩] ಎಂದು ಡಾ. ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪನವರು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಟಿ.ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ ಬರೆದು, ಅದು ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡು, ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ, ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣಕಂಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ– ಯುಗ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ, ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಒಡನಾಟ, ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದವು– ಈ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿರಲಿ ಕಡೆಪಕ್ಷ ಹೆಸರಿಸುವ ಗೋಜಿಗೂ ಹೋಗದೆ ಇರುವುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ.

ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ರಮಾನಂದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೊಂದುಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಪಾತ್ರ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು

ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು–ಬಿಳುಪು ಮಾದರಿಯ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಇದೆ– ರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ರವಿವರ್ಮ–ರಮಾನಂದ, ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಧು–ಪುಟ್ಟು. ಅಲ್ಲದೇ ಒಂದೇ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರ ಮಕ್ಕಳೆಂಬುದೂ ವಿಶೇಷ. ಇವೆರಡೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳಸುವಲ್ಲಿ ಪೋಷಕರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಎಳೆಯಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಿದ್ದಿಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆತಿರುವುದು ಸುತ್ತಣ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಿಂದಲೇ. ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ– ಪುಟ್ಟು, ಮಾಧು, ಹಿರಿಯಣ್ಣಯ್ಯ, ನಾಗತ್ತೆ, ಪಾತೂ, ಸಾತೂ.. ಇತ್ಯಾದಿ. ರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ– ಶ್ರೀಮಂತರಾಯ, ವಸುಮತಿದೇವಿ, ವಿದ್ಯಾವಾಗೀಶ, ನಳ, ಕಾಳಿಂಗ, ಸತ್ಯವ್ರತರಾಯ ರಮಾನಂದ, ರವಿವರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ.

“ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಜನ್ಮ ತಾಳಲು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ, ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುವಿನತ್ತ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಕಾರರ ಗಮನಹರಿದದ್ದು ಮತ್ತು ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ”[೫೪] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳ **ಚಾರಿತ್ರಿಕ** ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ರಮಾನಂದ ನಾಟಕದ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಾದರೆ, ಅವರೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದನ್ನು ವರ್ತಮಾನದ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ–ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ–ನಿರೂಪಿಸಿಲ್ಲವೆ? ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಅಜ್ಞಾತವಾಗೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ **ರಮಾನಂದ**ದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಬಂದಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡ ದಾಖಲೆಯೂ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಬರೆದ ನಾಟಕವನ್ನು ತಾವೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ **ನಿರ್ದೇಶಕಿ**ಯೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೃತಿ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯವೂ ಆಗಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೈಲಾಸಂ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಲ್ಸ್‌ವರ್ದಿ, ಬರ್ನಾಡ್ ಷಾ ಮೊದಲಾದವರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರು. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯೇ ಭಿನ್ನ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು ಕೈಲಾಸಂಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅನುಭವ. ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕನೆ ತರಗತಿ. ೧೪ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮದುವೆ. ಮದುವೆ ಎಂದರೇನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ವೈಧವ್ಯ. ತಂದೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತದ್ದೆ ಪುಣ್ಯ. ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ, ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೂ ಬಂದ ಅಡೆ–ತಡೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದಂಥ

ವಾತಾವರಣ. ವೈಧವ್ಯದ ಕರಾಳತೆಯ ಅನುಭವದ ಮೂಸೆಯಿಂದ ಬರೆದ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗಿ, ಕಟು ಟೀಕೆ ಎದರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಂದ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಅವರೇ ಉಪೋದ್ಘಾತ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ರಮಾನಂದ ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಸಂ ಕಾರಣರಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಭಾಷಾಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆಯಾದರೂ, ಈ ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಅತಿರಂಜನೆಗಳನ್ನು ಈ ನಾಟಕವು (ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ) ಮೊದಲು ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡ ಕಾಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ"[೫೫] ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶತಮಾನದ–ಕಾವ್ಯ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ– ಸಂಕಲನಗಳಿಗೆ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮೂಲಮಾನ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಜನಾ ಸಂಪಾದಕರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ "೨೦ನೇ ಶತಮಾನ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಪಲ್ಲಟಗಳ ಹಾಗೂ ತಲ್ಲಣಗಳ ಕಾಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹೀ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ತುಡಿತಗಳಿಗೆ, ದೇಶೀಯತೆಯ ಕಾಳಜಿಗಳಿಗೆ, ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ, ಅನ್ಯದೇಶಿಯವಾದ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ಮಾದರಿಗಳಿಗೆ, ಈ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾಗ್ವಾದಗಳಿಗೆ, ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣ, ನಗರೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಆಧುನೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಈ ಶತಮಾನದ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ವಿವಿಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂಕಲನದ ಬರೆಹಗಳು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಆಯ್ಕೆಯ ಮೂಲಮಾನವಾಗಿದೆ"[೫೬] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅಂದಮೇಲೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಂತಹ ಸೃಜನಶೀಲ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರವೇಶ ಆದದ್ದು ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಲ್ಲಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟವಾಗದೆ?

ಆಗತಾನೆ **ಬರೆಹ**ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವ ಮಹಿಳಾ ಚಿಂತನೆ, ಸಂವೇದಗಳೂ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪ ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೊಸತನ ನೀಡಿದ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರವೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಸಹ – ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮೊದಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಕಾರರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದಾಖಲೆ ಲಭ್ಯವಿದ್ದರೂ– ಸ್ತ್ರೀ ಬರೆಹದ ದಾಖಲಾತಿ ಆಗಬೇಕಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ **ಮಹಿಳಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ**ದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮೂರು ದಶಕಗಳು ಕಳೆದಿವೆ, ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದನೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವೂ ಸಂಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, **ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದೊಂದಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಅದಾಗದೆ, ಇತ್ತೀಚಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಸಹ ಮೊದಲ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೆಸರನ್ನು ನಮೂದಿಸದಿರುವುದು– ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಗೈರುಹಾಜರಿ ಕೇವಲ ಆಕಸ್ಮಿವಲ್ಲ– ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ನಿರ್ಲಕ್ಷದಿಂದಾದುದು ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ ಅದು ಸಕಾರಣವಲ್ಲವೆ?

ಮೇಲಿನ ಮಾತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ **ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಧೋರಣೆ** ಇಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲೂ ಇದೆ. "ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ಘೋಷಿತವಾದ ಡೇನಿಯಲ್ ಡೀಪೋನ **ರಾಬಿನ್ಸನ್ ಕ್ರೂಸೋ** ಗೂ ಮೊದಲೇ, ಮೂವ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಅಫ್ರಾಬೆನ್ ಎಂಬಾಕೆ ಹದಿಮೂರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ೧೯೧೧ ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ೨೧ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಅರಿವಾದಾಗ, ಅಂಥ ಒಂದು ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು, ಅಂಥ ಒಂದು ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು, ಅಜ್ಞಾತವಿರಿಸಿದ್ದುದರ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿಗಳು ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆಂದೇ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು"[೫೭] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವವರ ಕಣ್ತೆರೆಸುವಂತಿವೆ.

ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಉಳಿದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಬರೆಹಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಷ್ಟೇ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಕೃಷಿಗೈದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ೧೯೧೭ ರಲ್ಲೇ **ಸರಸ್ವತಿ** ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸು. ೪೫ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸುದೀರ್ಘಾವಧಿಯವರೆಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಯೋಗ, ಪ್ರಯತ್ನ, ಸಂಪಾದಕೀಯ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲು

ಕಾರಣ "ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿತ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು ಈಗ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದು ದಾಖಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ **ಸರಸ್ವತಿ** ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಎಲ್ಲ ಸಂಪುಟಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ದುಡಿದಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಹೆಸರಿಗೆ **ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ**ವೊಂದರ ವಿನಾ ಬೇರಲ್ಲೂ ಕುರುಹು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗಾಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ದುಡಿದಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಒಂದೂವರೆ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು **ಸರಸ್ವತಿ** ಸಂಚಿಕೆಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಉದಾಸೀನತೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಿದು"[೫೮] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದತ್ತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವುದು. 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಸಾಧನೆ'ಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಸ್ತುತೆಯನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ **ಸುಖಲತಾ** ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀ.ಯವರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅವು, "....ಶ್ರೀಮತಿ ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ನಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇವರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿ, ಮಹಿಳೆಯರ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ, **ಸರಸ್ವತಿ** ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನುಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹೊರ ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥವು ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣೀ** ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ..."[೫೯] ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಸಾಧನೆ ಕುರಿತ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಇದೆ. ಆದರೆ **ಸಾಹಿತ್ಯ** ಪಠ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಪರೋಕ್ಷ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಹಾವನೂರರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಈ ಬಗೆಯ **ದೃಷ್ಟಿಕೋನ**ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಸತೀಹಿತೈಷಿಣೀ ಗುಂಪಿ'ನ ಪ್ರಸ್ತಾಪ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ 'ನಿಷ್ಠುರ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ (?) ವಿಮರ್ಶೆಯ' ಪ್ರಭಾವ, ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರನ್ನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದೊಳ್ಳೆಯದು. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀವಳ್ಳಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ **ನಮ್ಮ ಲೇಖಕಿಯರು** ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ **ಗಿರಿಬಾಲೆ**ಯವರ ಹೆಸರು ಕೀರ್ತಿಶೇಷರ

ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರ ಬುದುಕು-ಬರೆಹದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ **ಗಿರಿಬಾಲೆ** ಇನ್ನು ಬದುಕಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗಿ "೧೯೮೭ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಭೇಟಿಯೂ ಆಯಿತು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಮೊದಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. "ಹಿಂದಿನ ಗಿರಿಬಾಲೆ ಈಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಏನೂ ನೆನಪಿಲ್ಲ" ಎಂದರು. ಆದರೆ ನಾನು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಮರುದಿನ ಬಂದರೆ ತಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು"[೬೦] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು, ಮಹಿಳಾ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆ ಬದುಕಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಾಯಿಸಿರುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಇದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರ ಮಾಹಿತಿಯಾಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸತ್ತ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಎಂಬ ಲೇಖಕಿಯ ಬರೆಹದ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಚಿ.ನಾ. ಮಂಗಳಾ ಅವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಸ್ವತಃ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಮುಂದೆಯೇ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಅವರ ಕೋಪ, ಬೇಸರಗಳಿಗೀಡಾಗಿ ನಂತರ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಅದರ ದಾಖಲೆಯೂ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಅಷ್ಟೊಂದು ಬಗೆಯ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದಾಗ, 'ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೋ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬ ಗೇಲಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಕಂಬನಿ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ, "ನನ್ನ **ಸುಳ್ಳು ಸ್ವಪ್ನ**ವೆಂದು ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟವಾದ ಕತೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮಹನೀಯರು 'ಪ್ರಜಾಮತ'ದ ೪-೧೨-೩೮ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲೂ, **ಸನ್ಯಾಸಿ ರತ್ನ** ಎಂಬ ಕತೆಯನ್ನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಾನುಭಾವರು 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು'ವಿನ ೧೭೦೫-೩೭ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಎತ್ತಿ ತಮ್ಮದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ತುಂಬ ವಿಷಾದಿಸುತ್ತೇನೆ."[೬೧] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದ, ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನರಿಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಗೌರಮ್ಮನವರಿಗೆ, ಓದಲೂ ಬರೆಯಲೂ ಮನೆಯವರಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಸ್ಥಿತಿ ಇವರಂತಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ೬-೭ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಇಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದನ್ನರಿತ ಅವರ ಅಜ್ಜಿ, "ಜಾನಕೀನ ಶಾಲೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದೀಯಂತೆ, ನಾವೇನು ಸರೀಕರೆದುರು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ತಿರುಗಬೇಕೊ ಬೇಡವೋ"[೬೨] ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನ ಓದು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪತಿ ಚೆನ್ನಾಗೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪತ್ನಿ ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವುದನ್ನು, ಬರೆದುದನ್ನು 'ಯಾರ್ಯಾರ' ಮುಂದೆ ಓದುವುದನ್ನು

ಕಂಡು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕುರಿತ ಬೇಸರವನ್ನು ಜಾನಕಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ನಿರಾಶಾದಾಯಕ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದರೆ, ಹೊರಗಡೆ, ಆಕೆಯ ಹೆಸರು 'ಕವಿತೆಬರೆವ ಜಾನಕಮ್ಮ' ಎಂದೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಚರಿಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೆ ತಡೆಗಾಲಾಗಿದ್ದರೋ (ಇದರಿಂದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ನಿಲ್ಲಿಸದಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸದಿದ್ದರೂ, ಮನೋವೇದನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ) ಅವರೇ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ, "ಇಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಬರೆಯೋ ಜಾನಕಮ್ಮ ಅನ್ನೋರು ಇದ್ದಾರಂತೆ, ನಾ ನೋಡಬೇಕಲ್ಲ" ಎಂದು ಮನೆ ಹುಡುಕಿ, ಅವರ ಕವನ ಕೇಳಿ 'ಅರೆ, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಮ್ಮ' ಅಂದರಂತೆ. 'ಇವನ್ನು ಯಾರು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬ ಜಾನಕಮ್ಮನ ಮಾತಿಗೆ 'ನಾ ಪ್ರಕಟಿಸ್ತೀನಿ ನನ್ನ **ಜೀವನ**ದಲ್ಲೆ' ಎಂದರಂತೆ. **ಮೊರೆ**[೬೩] ಬೆಳಕು ಕಂಡದ್ದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ **ಜೀವನ**ದಲ್ಲೆ. ನಂತರ ಅವರ ಕವನಗಳು ಜಯಕರ್ನಾಟಕ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಬೆಳಕು ಕಂಡವು"[೬೪] ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕವನ **ಮೊರೆ** :

ದೇವ ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಿಪ ಜನಕೆ ಸಗ್ಗ ಸುಖವ ಕೊಡುವೆಯಂತೆ
ನಿನ್ನ ನಂಬಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ದಾಸನಾಗಿ ಇರುವೆಯಂತೆ
ತಿರುಗಿನೋಡು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನರಕಹಿಂಸೆ ಪಡುತಲಿರುವೆ
ಪರಮಕರುಣಿ ಎಂಬರೆಲ್ಲಾ ಮರುಗದೇಕೆ ನಿನ್ನ ಮನವು
ನನ್ನ ಸೋತ ದೇಹವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಉರುಳಿಸಿರುವೆ
ನನ್ನ ತಂದೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳ ಭಿನ್ನಪವನು ಲಾಲಿಸು
ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಬಲೆ ನಾನು ಕರುಣದಿಂದ ಪಾಲಿಸು
ಪರಮಪುರುಷ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಜನಕಜೆ.

ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳ ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಕವಿತೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಆರ್ತನಾದವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ತೊಳಲಾಡುವ ಹೆಣ್ಣು ಜೀವವೊಂದು ಮುಂದೆ ದಾರಿ ತೋರುವಂತೆ ಕಾಣದ ಆ ದೇವನಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಮೊರೆಯೇ ಕವಿತೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿನ ದೈವಭಕ್ತಿಯೋ, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯೋ, ಅಸಹಾಯಕ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೊರೆಯೋ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು!

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ **ಹೂಬಿಸಿಲು** ಸಂಕಲನದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, (೧೯೩೬), "**ಹೂಬಿಸಿಲು** ಇದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೆಸರುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥ.... ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದ್ದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ **ಸಣ್ಣಕತೆ**ಗಳೆ ಇರುವುದಾದರೂ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಒರೆಗೆ ಇಳಿಯದ ಒಂದೆರಡು ಸರಸ ಲೇಖನಗಳೂ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ವಭಾವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನೆ. ವಸ್ತು ವಿಶೇಷವಾವುದನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರದ **ಮೂವರು ನಾಗರಿಕರು ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ** ಎಂಬೆರಡು ಕೃತಿಗಳಂತೂ **ಸ್ವಭಾವ ಚಿತ್ರ** ಎಂಬುದೊಂದು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಾತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ.... ಈ ಕಡೆಯ **ಜೀವಂತ** ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯಾಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಮಡಿವಂತರಾಗಿ ಇದರಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಇದೀಗ ಬೆಳೆಯುವ ಕಾಲ! ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ 'ದೇಸಿ'ಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ನುಡಿಯ ಸೊಗಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತಹ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ, ವಾಕ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ 'ದೇಸೀ'ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದು ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ; ಈ 'ದೇಸಿ'ಗಳ ಕಡಲನ್ನು ಕಡೆದೇ ನಮ್ಮ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸುಧಾಸಾರವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ, ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಭಾಷೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ನಮಗೆ ಇರುತ್ತದೆ"[೬೫] ಎಂಬ ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇಂದಿನ **ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆ**ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹೊಸತನ, ದೇಸಿ ಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುವಿನ ಸಮರ್ಥ ನಿರ್ವಹಣೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಸಮರ್ಥ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಾರೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ **ಕಂಬನಿ** ಸಂಕಲನದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, "ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಟುತ್ವವಿದ್ದರೂ ರೊಚ್ಚಿಲ್ಲ; ಸೋದ್ದೇಶಲೇಖನದ ಸೂಚನೆಯಿದ್ದರೂ ಅವಾಸ್ತವ ಆರ್ಭಟೆಯಿಲ್ಲ; ಕಲೆಯು ನೈಜವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿಲ್ಲ– ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೃದಯದ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಸಾರುವ ಈ ಕಥಾಗುಚ್ಛವು 'ಶ್ರೀನಿವಾಸ', 'ಆನಂದ'ರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದ ವಾಚಕರಿಗೆ ಮನೋ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಕತೆಗಳ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ"[೬೬] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಮಾತುಗಳು, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿರ್ವಚಿಸಲ್ಪಡುವ **ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ**ಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕುರಿತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಂತಿದ್ದರೆ, ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಧಾರೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ, ಉದ್ದೇಶ, ಲಕ್ಷಣ ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮಾನದಂಡದಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳು ಗೆದ್ದೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೋ ಏನೋ ಗೌರಮ್ಮನವರು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ಜನಪ್ರಿಯರೆನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಯಾವ ಮಟ್ಟ ತಲುಪಿದೆಯೆಂದರೆ, ಗೌರಮ್ಮನವರನ್ನು ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಲೇಖಕಿ ಎಂದೋ, ಯಾರೂ ನಿರ್ವಹಿಸದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆಂದೇ ಹೇಳುವ, ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಅತಿ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಉಂಟು.[೬೭]

ದಿನಾಂಕ ೧೨.೧.೧೯೯೧ ರಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ– "ನವೋದಯದ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಗಾರರು ಇದ್ದರಾದರೂ ಅವರು ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಂಬಂಧವೇ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಗಂಭೀರ ಪರಿಮಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. ತಾವು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಬಹು ತೆಳುವಾದ ಅಸಹನೆಯೇ ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿನ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಎಚ್. ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ, ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ, ಶಾಂತಾದೇವಿ ಕಣವಿ ಮತ್ತು ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪರಂಪರಾಗತ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬರೆದರಾದರೂ ಆಗ ಇದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಗೊಣಗಾಟಗಳು ಎಂದೂ ಪಿಸುದನಿಗಿಂತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ತ್ರಿವೇಣಿ, ಅನುಪಮಾ ಮತ್ತು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಬಂದಾಗ ಹೊಸ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು"–ವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ, "ಈ ಡೆಕ್ಕಾನ್ ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತ ಲೇಖನ ಸರಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರದಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರಂಥವರು ಇದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ಇದೊಂದು ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಹೇಳಿಕೆಯೆಂದು ತಳ್ಳಿಹಾಕಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶಕರ ನಡುವೆ ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಅದು ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನೊಂದು ಗಂಭೀರ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತುರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ"[೬೮]– ಎಂಬ ಕಳಕಳಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಕಳಕಳಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಧಾರಣೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಉಪೇಕ್ಷೆಯ ಹೇಳಿಕೆಗಳು 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ'ವನ್ನು ಅಧೀನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ.

"ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಣ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಎನ್.ವಿ. ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಲೇಖಕಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ 'ಹೆಣ್ಣಿನ ಪರವಾದ

ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇವರ ಮಿತಿಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಆಳಗಳಿಗೆ ಇಳಿದು ನೋಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆ ಇಲ್ಲ. ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ವಂಚಕರಾಗಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳು ಅತಿಭಾವುಕತೆಯ ಮೊಟ್ಟೆಗಳಾಗಿಯೂ ಆಗುವ ಸಂಭವವೇ ಹೆಚ್ಚು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಇಂಥ ಸಾಧಾರಣೀಕರಣದ ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯುವ ಲೇಖಕಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ"[೬೯] ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಕೇವಲ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಗೌರಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಅನೇಕ ಪಠ್ಯಗಳೂ ಹೊರತಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಹೊರತಾಗುತ್ತವೆ. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಇಂಥ ಹುಸಿತನದ, ಸಾಧಾರಣೀಕರಣದ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ, ಪುರುಷ ಸಂವೇದನೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಸಂವೇದನೆ ಇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ರಚಿತ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು **ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಒಂದು ಪರಿಭಾಷೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿತವಾದ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನತೆ, ಅನನ್ಯತೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಇರುತ್ತದೆ. **ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಈ **ಸಾಧಾರಣೀಕರಣ**ದ ಅಳತೆಗೋಲಿನಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯಬೇಕಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ **ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ**ದ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಕೇವಲ ಪುರುಷ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಿನ್ನತೆ, ಅನನ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲೆ ಇರುವ, ಇರಬಹುದಾದ ಭಿನ್ನತೆ, ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹವು ಒಂದು ಕಡೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸಾಧಾರಣೀಕರಣ ನೆಲೆಯ ಓದುಗಳಿಗೀಡಾಗಿದೆ. ಅದು ಈ ಮೂರೂ ನೆಲೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ ಮರು ಓದಿಗೆ ಒಳಪಡುವ ಅಗತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ ; ಬೊಗಸೆ, ಪು, ೧೫೦.

೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೫೨.

೩. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ-ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೪೯ ರಿಂದ ೭೧.

೪. ಎಲ್. ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ (ಪ್ರಸಂ) ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪು, ೩೫೪.

೫. ಎಂ. ಉಷಾ ; ಸಂಕ್ರಮಣ (ಕನ್ನಡ ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸುತ್ತ – ಲೇಖನ), ಪು, ೮೧.

೬. ಅದೇ, ಪು, ೮೪.

೭. ಅದೇ, ಒಟ್ಟು ಲೇಖನ.

೮. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಹಿತೈಷಿಣಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು , ಪು, ೨೯.

೯. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ – ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೪೯.

೧೦. ಗುಲವಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯ ; ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ (೧೮೯೯)
ಬೋಳಾರ ಬಾಬುರಾಯ ; ವಾಗ್ದೇವಿ (೧೯೦೫)
ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ ; ಇಂದಿರಾ (೧೯೦೮)
ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ; ಮಾಡಿದ್ದುಣ್ಣೋ ಮಹರಾಯ (೧೯೧೫)
ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು.

೧೧. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ-ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೫೧, ೫೨.

೧೨. ಅದೇ, ಪು, ೬೯

೧೩. ಅದೇ, ಪು, ೫೧.

೧೪. ಅದೇ, ಪು, ೫೨.

೧೫. ಅದೇ, ಪು, ೬೧.

೧೬. ಅದೇ, ಪು, ೬೧, ೬೨.

೧೭. ಅದೇ, ಪು, ೬೪.

೧೮. ಅದೇ, ಪು, ೬೪.

೧೯. ಅದೇ, ಪು, ೬೫, ೬೬.

೨೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ. ; ಸುಶೀಲೆ, ಪು, ೬೮.

೨೧. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ – ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೬೬.

೨೨. ಅದೇ, ಪು, ೬೬, ೬೭.

೨೩. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ನಭಾ, ಪು, ೫೧.

೨೪. ಅದೇ, ಪು, ೪೭.

೨೫. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿರಾಗಿಣಿ, ಪು, ೫.

೨೬. ಅದೇ, ಪು, ೭.

೨೭. ಅದೇ, ಪು, ೫೦.

೨೮. ಅದೇ, ಪು, ೫೦.

೨೯. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ–ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೬೯.

೩೦. ಅದೇ, ಪು, ೭೦.

೩೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿರಾಗಿಣಿ, ಪು, ೨೦೭.

೩೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೦೯.

೩೩. ಅದೇ, ಪು, ೨೦೯.

೩೪. ಅದೇ, ಪು, ೮೧.

೩೫. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೧೪೦.

೩೬. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ನಭಾ, ಪು, ೪೩,೪೪.

೩೭. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೪೫.

೩೮. ಕಡಿದಾಳು ಶಾಮಣ್ಣ ; ಕಾಡತೊರೆಯಜಾಡು (ಮಯೂರ) ಪು, ೧೦೨.

೩೯. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೧೪೩, ೧೪೪.

೪೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ನಭಾ, ಪು, ೮೦.

೪೧. ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ ; ಅಮೃತ ಮತ್ತು ಗರುಡ, ಪು, ೮೮–೮೯.

೪೨. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ–ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಪು, ೭೦,೭೧.

೪೩. ಎಲ್. ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ (ಪ್ರ.ಸಂ) ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪು, ೩೫೪.

೪೪. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ವಿಮರ್ಶೆ, ಪು, ೯.

೪೫. ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ; ಸಾಹಿತ್ಯಾವಲೋಕನ , ಪು, ೪೯೫, ೪೯೭.

೪೬. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ; ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ, ಪು, ೫೭೨.

೪೭. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೧೫.

೪೮. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ ; 'ಆಶಯ ಲೇಖನ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪು, ೨೪, ೨೫.

೪೯. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೮೨, ೮೩.

೫೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೫.

೫೧. ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ; (ಸಂ) ; ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ, ಪು, ೧೭, ೧೮.

೫೨. ಸಿದ್ದವ್ವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ; ನೆನಪಿನ ಚಿತ್ರಗಳು , ಪು, ೧೦೩.

೫೩. ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ; ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ , ಪು, ೧೨೯.

೫೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೨೭.

೫೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೫೫.

೫೬. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ (ಪ್ರ.ಸಂ) ; ಶತಮಾನದ ನಾಟಕ, ಪು, ೨೦.

೫೭. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ; ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೧೧.

೫೮. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ. (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೯.

೫೯. ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ; ಸಾಹಿತ್ಯಾವಲೋಕನ, ಪು, ೫೦೩,೫೦೪.

೬೦. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, ೬.

೬೧. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೮

೬೨. ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸಂ) ; ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ, ಬದುಕು-ಬರೆಹ, ಪು, ೭-೮.

೬೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೨-೧೧೩.

೬೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೩.

೬೫. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ, ಪು, ೨೮೦, ೨೮೧.

೬೬. ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ; ಕಂಬನಿ, (ಮುನ್ನುಡಿ), ಪು, ೬, ೭.

೬೭. ಎಂ.ಎಸ್. ಆಶಾದೇವಿ ; ಸ್ತ್ರೀಮತವನುತ್ತರಿಸಲಾಗದೆ?, ಪು, ೧೦೨.

೬೮. ಉದ್ಧೃತ : ಡಾ. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ, ಎನ್. ಗಾಯಿತ್ರಿ (ಸಂ) ; ವಿಮುಕ್ತಿಯ ಹಾದಿ, (ಆಶಾದೇವಿ ಲೇಖನ) ಪು, ೬೮.

೬೯. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ, ಪು, xxviii

ಅಧ್ಯಾಯ – ೩

ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆ

ಯಾವುದೇ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯವೂ ಇದರಿಂದ ಹೊರತಾದುದಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಮಾಜ–ಇತಿಹಾಸ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, "ಎಲ್ಲ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರೂಪಗಳೂ ಒಂದು ಕಾಲದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವು ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅವು ತಾಂತ್ರಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಂಜ್ಞಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಐಡಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಷರತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಜನೆಗಳಾಗಿವೆ."[೧] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವಸಾಹತುಷಾಹಿ ರಾಜಕೀಯದ ಜೊತೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಶಕಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತಕರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ, "ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟದ ಕನ್ನಡದ ಬಹುತೇಕ ಲೇಖಕರ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್ (೧೮೨೨–೧೮೮೮) – ನೈತಿಕ ಆದರ್ಶವಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತಕ–ನ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ"[೨] ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಕಾರರ ಮೇಲೆ ಆಂಗ್ಲ ನಾಟಕಕಾರರಾದ ಬರ್ನಾರ್ಡ್‌ಷಾ, ಗಾಲ್ಸ್‌ವರ್ದಿಯರ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ[೩] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಲೇಖಕರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಲೇಖಕಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗತ್ತವೆಯೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಸಾಹತುಷಾಹಿಯ ಉದ್ದೇಶ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ, ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೆ **ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ**ವನ್ನೊದಗಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತುತ್ಯಾರ್ಹ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ಹಾಗೆ ದೊರೆತ ಸೀಮಿತ ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡದ್ದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟ್ಟ.

ಆದರೆ ಅಂದು ಬರೆಯತೊಡಗಿದ ಲೇಖಕಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ತಾವು ಕಂಡುಂಡ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಬೇಕು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕು, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕು, ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳು ಬದಲಾಗಬೇಕು, ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಲೇಖನಿ ಹಿಡಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಲ್ಲಣ–ಪಲ್ಲಟಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ.... "....ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ತತ್ವವು ಅನುಭವಗಳ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಲಾಕೃತಿಯೂ ಅನುಭವ ದ್ರವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ತತ್ವ ಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಶೋಧನೆಗಳ ಗಾಢ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ, ವರ್ತಮಾನದ ತುರ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ"[೩] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದಾದರೆ, ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಆಂದೋಲನಗಳು ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಒದಗಿಸಿವೆ; ಅವು (೧೨ ನೇ ಶತಮಾನ ಮತ್ತು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಕಾಲ ಘಟ್ಟ) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಮಾಜೋ – ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಲನಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇದು ಕುಲ, ಹೊಲೆ, ಸೂತಕದಂಥ ಮೂರ್ಖಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಿತು. ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ಥಗಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೆಣಕಿತು. ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ, ಸಮಾನತೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಗೌರವ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳು. ಶರಣರ ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತನೆಗಳು – ಅದುವರೆಗೆ ಮಾಯೆ, ಕೀಳು, ಪುರುಷನ ಭೋಗ ಸಾಮಾಗ್ರಿ, ಮನೆಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ ಎಂಬಂಥ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೀಡಾಗಿದ್ದ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದ– ಮಹಿಳೆ ಅರಿವಿನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವು. "ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿಪತಿಯೆಂಬ ನಾಮವಲ್ಲದೆ / ಅರಿವಿಂಗೆ

ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ" ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಆರಂಭದ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟ. ಬಹುಶಃ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಶರಣರು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜ, ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಮೊದಲನೆಯದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಂದಿನ ಶರಣರ ಆಂದೋಲನದ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸ.

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ನೀಡುತ್ತವೆ. (೧೨ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ- ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ -ಸಾಹಿತ್ಯ ಪೋಷಕಿಯಾಗಿಯೂ, ಕಂತಿ (ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿನಿ) (೧೧ನೇ ಶತಮಾನ)- ಕಂತಿ- ಹಂಪ ಸಮಸ್ಯೆ ಮೂಲಕ- ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಗೃಹಿಣೀಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿಯಾದ ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ (ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ) ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ (ಲವಕುಶಕಾಳಗ) ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ, ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲೊಬ್ಬ ಇಲ್ಲೊಬ್ಬ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು ನೂರಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಅಜ್ಞಾತ ಕವಯತ್ರಿಯರು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.[೪] ಈ ಕುರಿತು ವಿಸ್ತೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಆಗಬೇಕಿದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಂದಿನ ಶರಣರ ಸಮಾಜೋ - ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನವು ರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಇಡೀ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟ-ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ / ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಚಳುವಳಿಯು ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಹಿಳಾಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರೂಪಿಸಿರಬಹುದೇ? ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ ಯಾವುದು? ದೇಶದ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ - ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರಬಹುದೇ? ಮಹಿಳೆಯರು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು (ತಮ್ಮದೇ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು) ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ಕಂಡರಿಸಿದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಬದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಇವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಭಾರತ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಆಂಗ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕ-ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಗೊಂಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಈ ಪ್ರಭಾವ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕುಟುಂಬ, ನೌಕರಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಆಗ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜ, ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದಂಥ ಉದಾರವಾದೀ, ಸುಧಾರಣಾ ಪಂಥಗಳ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ, ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಮೊದಲಾದ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಬಂಗಾಳ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ. ನಂತರ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ಧೋರಣೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಅವಧಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ, ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಷಾಹಿಯು ಮೊದಲು ರಾಜಕೀಯ ಬಲವನ್ನಾಧರಿಸಿ, ನಂತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ **ಯಾಜಮಾನ್ಯ**ವನ್ನು ಭಾರತೀಯರೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿ, ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆದುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, 'ವಸಾಹತುಷಾಹಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ (ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ)=ಆಧುನಿಕತೆ=ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿ' ಎಂಬ ಸಮೀಕರಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತು ಚಿಂತಕರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವರು ಅಂದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಭಾವಗೀತೆ, ಸಾನೆಟ್, ಓಡ್ ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಗದ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದಾರ ಮಾನವತಾವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿವಾದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಯ ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿರಾಕರಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದರು"[೬] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆ-ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು; ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿಷೇದ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಮೊದಲಾದವು. ಈ

ಉದ್ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವ, (ಮೊದ ಮೊದಲು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ನೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ನಂತರ ನೆರವು ನೀಡಿತು) ಭಾರತದ ಪುರುಷ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮಹಿಳೆಯರು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷಣದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ-ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೆ (ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆಷ್ಟು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು) ಒಳ ಪಟ್ಟಂತೆಯೂ, ಶೂದ್ರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಕೆಯೇ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು! ಕ್ರೈಸ್ತಮಿಷನರಿಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಮತಾಂತರಿಸುವ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಸುಗಮವಾಗಿ ನೆರವೇರಲು ಮಹಿಳಾ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಮನಗಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ತಂದರು. ಉದಾರವಾದಿಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದರು. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಮಾತ್ರ ಈ ಕುರಿತು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ೧೮೪೮-೧೮೫೬ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಗೌರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್ ಹೌಸಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಆಗ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರೋಲ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ವುಡ್, ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯ ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿದನು. (೧೮೫೪)[೭]

ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಪ್ರಭುತ್ವ (ಮತಾಂತರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಮಿಷನರಿಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ) ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಸಿರು ನಿಶಾನೆ ತೋರಿತು. ಉದಾರವಾದಿಗಳು (ಕೇಶವ ಚಂದ್ರ ಸೇನ್, ಡಿ.ಕೆ. ಕರ್ವೆ ಮೊದಲಾದವರು) ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಮಹಿಳಾ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡರು, ವಿಧವೆಯರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು.[೮] (ಸಾಂಪ್ರಾದಾಯಿಕ ಮಾದರಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು) ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು: ಬಿಹಾರದ ಭಾಗಲ್‌ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬೇಗಂ ರೊಕೆಯ ಶೇಖಾವತ್ ಹುಸೇನ್ (ವೈಚಾರಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ- ೧೮೮೦-೧೯೩೨) ರವರು ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ತೆರೆದರು. ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಸ್ಟರ್ ಸುಬ್ಬುಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಉನ್ನತ ಜಾತಿಯ ಬಾಲವಿಧವೆಯರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು.

ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೯೩ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಮಾತಾಜಿ ತಪಸ್ವಿನಿ (ಗಂಗಾ ಬಾಯಿ) ಯವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾ ಪುನರುತ್ಥಾನ ವಾದಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಮಹಾಕಾಲಿ ಪಾಠ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.[೯] ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರನ್ನು ರೂಪಿಸುವ, ಸತೀತ್ವದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾದರಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಲೆ ಬಹುಬೇಗ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಪಡೆಯಿತು; ಇದರ ಶಾಖೆಗಳು ದೇಶದಲ್ಲೆಡೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತಕರು ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರ ನಡುವೆ ಹೊಸ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ಸಿಲುಕಿ, ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಚಲನಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು, ಈ ನಡುವೆ ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲಿತರು. ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನರಿತರು; ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸತೊಡಗಿದರು; ಹಲವರು ಅನ್ನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯ, ಗ್ರಂಥೋದ್ಯಮ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಗಳು ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಕಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಇದರ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವೊಂದು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡತೊಡಗಿತು.

ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಗುರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಪುರುಷರು, ಮಹಿಳಾ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಉದ್ಧಾರಗಳನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. (ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ, ಸುಧಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜ, ಆರ್ಯ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜ..) ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಇತಿ–ಮಿತಿಗಳೊಳಗೇ ಸಂಘ–ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು.

ನಂತರ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾನೂನಿನ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ದೊರೆಯತೊಡಗಿತು; ೧೯೨೩ ರಲ್ಲಿ ರಾಯ್ ಸಾಹಿಬ್ ಹರವಿಲಾಸ್ ಶಾರದರವರು ಹಿಂದೂ ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿಷೇದ ಬಿಲ್ ಮಂಡಿಸಿದರು. ೧೯೨೯ ರ ವೇಳೆಗೆ ಪಾಸಾದ ಈ ಬಿಲ್ ೧೯೩೦ ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾಯ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹದ ವಯೋಮಿತಿ ೧೪ (೧೮೯೦ ರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹ ವಯೋಮಿತಿ ೧೦ ಇದ್ದು, ೧೮೯೧ ರಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಏರಿತ್ತು) ವರ್ಷಗಳೆಂದೂ, ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ೧೮ ವರ್ಷ ಎಂದೂ ನಿಗದಿಯಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡುವ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ.[೧೦] ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಒಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕುರಿತಾಗಿಯೂ ಚಿಂತನ – ಮಂಥನಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾಲ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು.

ಆದರೆ ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯರು, ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ಪರಿಹಾರಗಳು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು – ಸಮಾನ, ಭಿನ್ನ, ವಿಶಿಷ್ಟ –ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ವಿಭಾಗಿಸಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಲೋಕನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರ (ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿಷೇಧ, ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕರಕುಶಲ ತರಬೇತಿ...) ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಚಳುವಳಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದು, ಭಾರತದ ಬಡ–ಕೆಳವರ್ಗದ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೇ ದಶಕದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯುಗ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮಹಿಳೆಯರ ಬಗೆಗಿನ ಗಾಂಧಿಯವರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡರೆ, ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಣಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮಹತ್ವದ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸಬಲ್ಲವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, **ಅರ್ಧ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವಿರಿ?** ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುರುಷವರ್ಗಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸವಾಲು ಹಾಕಿದರು."[೧೧] ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಮಹಿಳಾ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ (ಅವರು ಬಯಸುವುದಾದರೆ) ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಳಸಿದ ಅಸ್ತ್ರಗಳೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಂತಿದ್ದವು. ಸಹನೆ, ತಾಳ್ಮೆ ಮತ್ತು ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಈ ನೀತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾತನಾಡಿದ್ದು, ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರ ತ್ಯಜಿಸಲು, ಚರಕದಿಂದ ದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರ ತಯಾರಿಸಲು ಕರೆ ನೀಡಿದ್ದು, ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯ, ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಕೂರುವುದು, ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಉಪ್ಪನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ದೇಶ ಸೇವೆಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು... ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರ ಜಾಗೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, "ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ- ಅಂದರೆ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಕೋಮು, ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರನ್ನು ಆತ್ಮಗೌರವ-ಸಮಾನತೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳು-ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗಳೆರಡೇ ಸರ್ವಸ್ವ, ದಾರಿ ಮತ್ತು ಗುರಿ ಎಂದೇನೂ ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದರೆಂದಲ್ಲ. ಗೇಣಿದಾರನ ಬವಣೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನ ಅವಮಾನ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ದುಃಖದುಮ್ಮಾನ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಿವು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಕ್ರಮಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು"[೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರ ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲು ಹದಗೊಂಡು ಸಿದ್ಧವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ಅದೇ ತಾನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಗೂ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದುವರೆಗಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ತಿರುಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು : ಗಾಂಧಿ ಪೂರ್ವಯುಗದ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿ ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಬರೆಹವನ್ನು, ಗಾಂಧಿಯುಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರದ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ 'ಸಮಾಜೋ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ' ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಹಾಗೂ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ 'ಸಮಾಜೋ-ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನ' (೧೯೦೦ ರಿಂದ ೧೯೫೦) ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಒದಗಿಸಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಯಾ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಸಹ ಅವರವರ ಪಠ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ 'ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಅನನ್ಯತೆ'ಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ **ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ** ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದುದು- ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧವೇ ತಿರುಗಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ದೇಶದ ಆಂತರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಗಮನಹರಿಸಿದ **ಸುಧಾರಣಾ ಪಂಥ**ಗಳ ಪರಿಣಾಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರವಾದ ಸಂದರ್ಭ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಆಧುನಿಕ-ಮಹಿಳಾ- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನವೋದಯ ಪೂರ್ವ, ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ, ನವ್ಯೋತ್ತರ.. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪಾಂಥಿಕ ಧೋರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳದೇ, **ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ** ಎಂಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಯನ ಇದಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, "ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ- ಅಂದರೆ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಕೋಮು, ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರನ್ನು ಆತ್ಮಗೌರವ-ಸಮಾನತೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳು-ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗಳೆರಡೇ ಸರ್ವಸ್ವ, ದಾರಿ ಮತ್ತು ಗುರಿ ಎಂದೇನೂ ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದರೆಂದಲ್ಲ. ಗೇಣಿದಾರನ ಬವಣೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನ ಅವಮಾನ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ದುಃಖದುಮ್ಮಾನ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಿವು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಕ್ರಮಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು"[೧೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರ ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲು ಹದಗೊಂಡು ಸಿದ್ಧವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ಅದೇ ತಾನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಗೂ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದುವರೆಗಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ತಿರುಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು : ಗಾಂಧಿ ಪೂರ್ವಯುಗದ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿ ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಬರೆಹವನ್ನು, ಗಾಂಧಿಯುಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರದ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ 'ಸಮಾಜೋ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ' ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಹಾಗೂ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ 'ಸಮಾಜೋ-ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನ' (೧೯೦೦ ರಿಂದ ೧೯೫೦) ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಒದಗಿಸಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಯಾ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಸಹ ಅವರವರ ಪಠ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ 'ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಅನನ್ಯತೆ'ಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ **ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ** ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದುದು- ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧವೇ ತಿರುಗಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ದೇಶದ ಆಂತರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಗಮನಹರಿಸಿದ **ಸುಧಾರಣಾ ಪಂಥ**ಗಳ ಪರಿಣಾಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರವಾದ ಸಂದರ್ಭ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಆಧುನಿಕ-ಮಹಿಳಾ- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನವೋದಯ ಪೂರ್ವ, ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ, ನವ್ಯೋತ್ತರ.. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪಾಂಥಿಕ ಧೋರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳದೇ, **ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ** ಎಂಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಯನ ಇದಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಶಿವರಾಮ ಪಡಿಕ್ಕಲ್ ; ನಾಡು ನುಡಿಯ ರೂಪಕ ; ಪು, ೪.

೨. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ; ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೧೫.

೩. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ. ; ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ, ಪು, ೧೭.

೪. ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ ; ನಕ್ಷೆ ನಕ್ಷತ್ರ, ಪು, ೧೭.

೫. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ; ಅಜ್ಞಾತ ಕವಯತ್ರಿಯರು.

೬. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ.ಎನ್. ; ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಚಿಂತನೆ, ಪು, ೧೦೭.

೭. ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್.ಎಸ್. (ಅನು) ; ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ಪು, ೫೯.

೮. ಅದೇ, ಪು, ೭೮.

೯. ಅದೇ, ಪು, ೭೦, ೭೧.

೧೦. ಅದೇ, ಪು, ೮೨.

೧೧. ಸರೋಜಿನಿ ಶಿಂತ್ರಿ ; ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ, ಪು, ೬.

೧೨. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್. ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆ, ಪು, ೨೫, ೨೬.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸಮಾಜದ ಆಶೋತ್ತರ, ಅಭಿರುಚಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ, **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರೂಪ**ವಾಗಿ ಬರೆಹಗಾರರ ಒಲವುಗಳಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಕಾದಂಬರಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಅನುವಾದದ ಮೂಲಕ ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರಿಂದ (ಬಂಗಾಳಿ ಪ್ರೇರಣೆ) **ನಾವೆಲು** ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭೀಮರಾವ್ ಗದಗಕರ್‌ರಿಂದ (ಮರಾಠೀ ಪ್ರೇರಣೆ) **ಕಾದಂಬರಿ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ– ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಈ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರ, ನಂತರದ ಹಂತದಲ್ಲಿ **ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವ**ವನ್ನು ಪಡೆದು– ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಪತ್ತೇದಾರಿ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡು– ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು.

ವಸ್ತು, ಧೋರಣೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಕಲಾಪ್ರಕಾರವು ಮೈದಾಳಲು ಹಾಗೂ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳ್ಳಲು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ರಂಗವನ್ನು ಆಗ ತಾನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರೂ ಈ ಹೊಸ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಮಾನದಂಡಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರದ ಹುಟ್ಟು– ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವ ಬದಲು ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯೊದಗಿಸಿರಬಹುದಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು (ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ) ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಮಹಿಳಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ – ಪ್ರೇರಣೆ–ಒಲವು–ನಿಲವುಗಳು : ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ **ಸೂರ್ಯಕಾಂತ** (ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭೀಮರಾವ ಗದಗಕರ – ೧೮೯೨) ದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ, "ಜನರಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿ ಹುಟ್ಟದ ಹೊರ್ತು ಯಾವ ಭಾಷೆಯೂ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲಾರದು. ಇಂಥ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕಾದಂಬರಿ, ಇತಿಹಾಸ, ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ಪುಸ್ತಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.... ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು

ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.[೧] ಅಲ್ಲದೆ "ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ, ಗುರು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದು, ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತರಾಗಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ಆಪತ್ತು ಬಂದರೂ ನೀತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೆನ್ನುವುದು, ದುರ್ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಕೇಡುಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆನ್ನುವುದು, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವದೇಶ ಬಂಧು ಪ್ರೀತಿ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ನೀತಿಗಳನ್ನು ದಿಗ್ದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಬಾಲ ವೃದ್ಧರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ"[೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿವೆ.

ಅಂದರೆ ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ಸನ್ಮಾರ್ಗ, ಸದಾಚಾರಗಳ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂದಂತಾಯ್ತು. ಅಧರ್ಮ-ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಸೋಲು, ಸದ್ಧರ್ಮ-ಸದಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜಯ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಲುವು ಆ ಕಾಲದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರದಾಗಿತ್ತು.

ನಾವೆಲುಗಳ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ, "ಸಮಾಜದ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಅಂಗಭೂತವಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಚರಿತ್ರೆ, ನಡತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ... ದುರ್ನಡತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬನೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ" ಎಂಬ ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ - ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಅನುವಾದಿತ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ- (ದುರ್ಗೇಶನಂದಿನಿ-೧೮೮೫)ರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರರು, "ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದ ಗುಣ-ದೋಷಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಸದ್ವೃತ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಮುಂದಿನ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚನೆಯು ಮುಂದುವರಿಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು"[೩] ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆ, ಆಶಯ- ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಾವೆ ಸೋಮನಾಥಯ್ಯ, ನಂಜನಗೂಡು ಅನಂತ ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯ ಮೊದಲಾದವರು ಕಾದಂಬರಿಯ ಅನುವಾದಕರಾಗಿ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭೀಮರಾವ ಗದಗಕರ, ಸೋ. ಮುರಿಗಾರಾಧ್ಯ (ಮೈಸೂರು ವಿಭಾಗದ ಮೊದಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ-ಶೃಂಗಾರ ಚಾತುರ್ಯೋಲ್ಲಾಸಿನಿ, ೧೮೯೬-ಯ ಕರ್ತೃ), ಮೊದಲ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ (ಗ್ರಹಣ ತಂತ್ರ - ೧೮೯೭)ಯ ಕರ್ತೃ ಎಂ. ವೆಂಕಟ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಗಳಗನಾಥ (ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪದ್ಮನಯನ),

ಗುಳವಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯ (ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ ಅಥವಾ ಸದ್ಧರ್ಮ ವಿಜಯ), ಬೋಳಾರ ಬಾಬುರಾಯ (ವಾಗ್ದೇವಿ-೧೯೦೫), ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ (ಇಂದಿರಾ-೧೯೦೮), ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ (ಮಾಡಿದ್ದುಣ್ಣೋ ಮಹರಾಯ-೧೯೧೫) ಮೊದಲಾದವರು ಮುಖ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಷಾಹಿಯಿಂದ ಕಲಿತ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಷಾಹಿ ವಿರುದ್ಧ ಮೂಡತೊಡಗಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮೂಡಿದ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಖಂಡನೆ, ನವಭಾರತೀಯತೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಳಜಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಕೇಶಮುಂಡನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆ, ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆಗಿನ ಬಹುತೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಉದಾ: **ಮಾಡಿದ್ದುಣ್ಣೋ ಮಹಾರಾಯ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಸೀತಮ್ಮ (ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ, ತ್ಯಾಗ, ಸಹನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳು), ಅರುಂಧಮ್ಮ (ಸತ್ತ ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಚಿತೆಯೇರಿದವಳು) ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ, ಓದುಗರ-ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಈ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ[೪]- ಆದರಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತವೆ.

ಕೆರೂರರ **ಇಂದಿರಾ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಮಲೆ (ಪುನರ್ವಿವಾಹವಾಗ ಬಯಸುವವಳು) ಕೃತಿಕಾರರ ಗೇಲಿಗೇ ಗುರಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದರೆ ಗುಲವಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ **ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ-** (೧೮೯೯) ಕೃತಿಯ ಇಂದಿರೆ ವಿದ್ಯಾವಂತಳಾಗಿ, ಪುನರ್ ವಿವಾಹವಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನ ಹೊಂದಿ **ಮಾದರಿ** ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಮಹಿಳಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ಅವರಲ್ಲಿ ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಮುಖ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆ, ಆಶಯ-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮಹಿಳೆಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ **ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪ**ಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ **ಕಾದಂಬರಿ** ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾಬಾಯಿ, ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾಬಾಯಿಯವರು **ಸದ್ಗುಣಿ ಕೃಷ್ಣಾಬಾಯಿ ಅಥವಾ ಉತ್ತಮ ಗೃಹಿಣಿ** ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು (೧೯೦೮) ರಚಿಸಿದ್ದು, ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಗತ್ಯದ ಕಡೆ ಒತ್ತು ನೀಡುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಪತ್ರಿಕೆ - **ವಾಗ್ಭೂಷಣ**-ಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಲೇ, ಸ್ತ್ರೀ- ಸಮಾಜ- ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನೀತಿಗೆಟ್ಟವರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಹೆಣ್ಣಿಗೇ ಮೀಸಲಾದ ನಯ-ವಿನಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ, ಗುರು-ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಭಯ ಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಕೆಲವರ ಧೋರಣೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು "ಜ್ಞಾನ- ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರೆಂಬ- ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಗಂಡಂದಿರಿಗೂ, ಗುರು-ಹಿರಿಯರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶೋನ್ನತಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ" ಎಂಬ ನಿಲುವಿನ ಮೂಲಕ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಂತಾದೇವಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿ **ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿ** ಎನಿಸಿದರೂ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೈದಿರುವ, ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

೪.೧ ಕಾದಂಬರಿ : ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯರು

ಅ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ (ನಂಜನಗೂಡು) : ಇವರು ೧೯೧೪ ರಿಂದ ೧೯೪೦ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಮಂದಿರ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ೧೩ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಬಹುದು-ಸಧವೆ (ಸುಶೀಲೆ-೧೯೧೪), ವಿಧವೆ (ನಭಾ-ವಿರಾಗಿಣಿ-೧೯೧೪) ಯರಿಬ್ಬರೂ ಸತೀತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿಷೇಧವನ್ನು

ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ತಂದೆ – ತಾಯಿಯರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಎಳೆಯಂದಿನಲ್ಲೇ – ಇಂಥವನ ಹೆಂಡತಿ ಅಥವಾ ಇಂಥವಳ ಗಂಡ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಾರದೆಂಬ ಕಳಕಳಿ (ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ–೧೯೧೪), ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿ (ಮಾತೃನಂದಿನಿ–೧೯೧೪), ನೀತಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ (ಗಿರಿಜಾಬಾಯಿ – ೧೯೨೪), ಆಚಾರ – ವಿಚಾರ, ಪರಂಪರಾಗತ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಬೆಳೆಸ ಬೇಕೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತು (ಆನಂದಮಯಿ – ೧೯೨೧), ವಿಧವೆಯರು ಸಮಾಜದ ಹೀನದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅನಾವರಣ (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿ –೧೯೨೧–೨೨– ಈ ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ), ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರನ್ನು ರೂಪಿಸುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ **ಒತ್ತು** (ಪೂರ್ಣಕಲಾ). ಇದೇ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ನಿಶಾಕಾಂತ, ರವಿವರ್ಮ, ಮಣಿಮಾಲೆ, (ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಂತಿಮತಿ) ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಓದುಗವರ್ಗದ ಅಭಿರುಚಿ – ಅಪೇಕ್ಷೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪತ್ತೇದಾರಿ (ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ – ೧೯೧೫, ವಿಕ್ರಮ – ೧೯೧೬) ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬರೆಯದಿದ್ದರೂ, ಆ ಕಾಲದ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತವಾಗಿರುವ – ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ಬಹು ಚರ್ಚಿತ– ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು :

೧. ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ

೨. ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ

೩. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ವರೂಪ

೪. ಪುರುಷಾನುಕೂಲಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ

೫. ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ

೬. ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕಾಡಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿದ ವೈಚಾರಿಕತೆ

೭. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು; ಸರಳ ವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

ಈ ಅಂಶಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ :

೧. **ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ :** ಆ ಕಾಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ – ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ವಿವಾಹವಾಗಿ, ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ **ಬಾಲ್ಯ ವೈಧವ್ಯ**ಕ್ಕೀಡಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು– **ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ**ದಿಂದದೊಗುವ ಎಡರುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ಅಂತೆಯೇ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಎಳೆತನದಲ್ಲೆ – ಇಂಥವನ ಹೆಂಡತಿ ಅಥವಾ ಇಂಥವಳ ಗಂಡ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಾರದೆಂಬ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು **ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ** ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾತೃನಂದಿನಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ "ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ನಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯೂ, ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ, ಗುರುಜನರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಯ–ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡು, ಮನೆಯವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲೆಯಾಗಿರುವರು. ಬುದ್ಧಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ, ಅವರು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲೊಲ್ಲರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಿತ ಪುರುಷನನ್ನೇ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ದಾಂಧಳೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವರು. ಅಂಥವರು ನಮ್ಮ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡುವರೆಂಬುದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಂಬಲಾಗದ ವಿಚಾರ! ಇದಕ್ಕೆಂದೇ ನಮ್ಮವರು, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನೇ ರೂಢಿಯಾಗಿಟ್ಟು, ಅದರಂತೆ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಹೇಗೂ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ನಡೆದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು"[೫] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲದಿಂದೆಂಬಂತೆ ಮೂಡಿವೆ. ಎಳೆಯಂದಿನಲ್ಲೇ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿವಾಹ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದರೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾಗುವುವು ಎಂಬ ಬಗೆಗಿನ ಪಟ್ಟಿ ದೊಡ್ಡದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ನಗೇಶರಾಯ ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವನು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ, ಮೇಲಿನಮಾತಿಗೆ, "ನಿಜ ನಿಜ! ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಕುರುಡರಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಕ್ಕಳು ಕಣ್ಣು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ; ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುರುಡರಂತಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ರೂಢಿ ವಿಚಾರ!"[೬] ಎಂದು ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಇದೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾಗದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಗಣೇಶ, ವಿಶ್ವನಾಥರು ನಂದಿನಿಯನ್ನು ಛೇಡಿಸಿದಾಗ, "ಮಹಾಶಯರೇ! ಪುರುಷರ ಇಹ–ಪರ ಸುಖಕ್ಕೂ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರಷಾರ್ಥಕ್ಕೂ, ಆಧಾರ ಪಾತ್ರೆಯರಾಗಿ, ಅನುವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗವನ್ನು, ಸರಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸಲೊಲ್ಲದೆ, ಅವರನ್ನು ವಿವಿಧ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಅವರ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಬುದ್ಧಿ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ,

ಊಹಾಪೋಹ ವಿಚಾರಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣುಪಾಲು ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ನಿರ್ದಯರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪಶುಜೀವಿಗಳೆಂಬ ಅಪವಾದಕ್ಕೆಡೆಯಾಗಿತ್ತು, ನಿರಂತರವೂ ನರಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷರೆಂಬ ಕಟುಕರಾದ ನಿಮ್ಮವರ ಕಲ್ಲೆದೆ ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಸುರಿವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿಯರೆಂಬ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂತಾನವನ್ನು ಸಂಭಾವಿಸುವಂತಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ನಮ್ಮ ದೇಶಮಾತೆ ಹೇಗೆ ಅಭ್ಯುದಿತೆಯಾಗಬೇಕು?[೭] ಎಂದು ನಿರ್ಭಾವುಕಳಾಗಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಲ್ಲದೆ, "ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹವೆಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ವಯೋ–ವಿದ್ಯಾ–ಗುಣಶೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಸಲಾಗದ ಸಂಬಂಧವೆಂಬ ಆಳವಾದ ಬಾವಿಗೆ ತಳ್ಳಿ, ಅವರನ್ನು ನೀವಾಗಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ!... ಮನೋ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ಪ್ರತ್ಸಂಗಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದೃಢವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅವರನ್ನು ಗಂಭೀರ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರವೇಗಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿಟ್ಟು, ಅವರು ಅಶಕ್ತಿ ಅಧೈರ್ಯಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ರೋಗ–ಶೋಕ ಸಂತಾಪಗಳಿಂದ ಕಂದಿ ಕುಂದುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವಿರಿ. ಇದು, ನಿಮ್ಮ ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದವರಂತೆ ಅವರವರ ಅದೃಷ್ಟಾಯತ್ತವೆಂದೂ, ಎಲ್ಲವೂ ದೈವೇಚ್ಛೆಯೆಂದೂ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಆ ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯದ ಹುಡುಗಿಯರು, ತಾವಾಗಿ ಬಂದು, 'ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರಗತಿಗೆ ಈಗಲೇ ಬಲಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು' ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?"[೮] ಎಂದು ತರಾಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತುಗಳು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹದ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹದಿಮೂರು ಪುಟಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದು, ಹರಿತವಾಗಿದೆ. ಭಾಷಣ ಮಾದರಿಯ ಈ ದೀರ್ಘ ಬರೆಹ ಅತಿಯೆನಿಸಿದರೂ, **ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ** ನಿಷೇಧದ ಬಗೆಗಿನ ಲೇಖಕಿಯ ಕಳಕಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

೨. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ : "ವೈಧವ್ಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತ ಕರ್ಮಫಲ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆ, ಅತ್ಯಾಸೆ, ಪತಿದ್ರೋಹ, ವಂಚನೆ, ವಕ್ರತೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಕರ್ಮಫಲವಾದ ಇದನ್ನು ನಿಸ್ಸಾರವೆಂದಾಗಲಿ, ತುಚ್ಛವೆಂದಾಗಲಿ ಭಾವಿಸಲಾರೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಬಹುದೀರ್ಘ ಕಾಲವನ್ನು ವಿಚಾರ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದು ವಿತಂತು ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ನಾನು ಈ ಜನ್ಮಧಾರಣವು ಅಸಾರವೆಂದಾಗಲೀ, ನಮ್ಮ ಇಹ ಜೀವನವು ತುಚ್ಛವೆಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಭೂಭಾರ ಭೂತವಾದುದೆಂದಾಗಲಿ ಕನಸು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಭಾವಿಸಲಾರೆನು"[೯] ಎಂಬ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಮನನೀಯವಾಗಿವೆ.

ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ಮಾಡಬೇಡಿರೆಂದು ತಂದೆ – ತಾಯಿಯರಿಗೆ ಸಲಹೆ–ಸೂಚನೆಯನ್ನು (ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ) ಕೊಡುವ ಲೇಖಕಿ **ವೈಧವ್ಯ**ವನ್ನು **ಕರ್ಮಫಲ** ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೆರಗುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರೆ ಅದನ್ನು **ನಿಸ್ಸಾರ** ಎಂದು ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣಮಾಡದೇ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ, ಅಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಬದುಕುವ ಮತ್ತು ಬದುಕಿದಂತೆ ಬರೆಯುವ **ಜೀವನ್ಮುಖಿ** ಧೋರಣೆ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವಾದುದು.

ವೈಧವ್ಯಕ್ಕೀಡಾದ ಮಹಿಳೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಅವಳ ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ಗತಿ ಏನು? ಮರು ವಿವಾಹವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುವುದು ಸಹಜ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು **ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ**ವನ್ನೆಂದೂ ಸಮರ್ಥಿಸಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಅವರು, ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಆಧಾರದೊಡನೆ ನಿರೂಪಿಸುವ, ನೊಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೊಡನೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಸಹಾಯಕರಾಗಿರುವ, ವೈಧವ್ಯದಿಂದ ನೊಂದು–ಬೆಂದವರಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಮತದವರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮ,–ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಲೇಖನ–ದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು. ನೊಂದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತೈಸಿದರು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ಧೋರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಬಗೆ ಹೀಗಿದೆ :

> **ಸತೀಹಿತೈಷಿಣಿ** ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಚೊಚ್ಚಲು ಕೃತಿ **ಸುಶೀಲೆ**, ಇದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದು ಗತಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಪತಿಗೆ,
>
> "ಪತಿದೇವ ಪರಂದೈವಂ । ಪತಿ ಸೇವಾ ಕುಲವಧೂ ಶರಣಮ್ ।
>
> ಸತ್ಯುರ್ನಾನ್ಯತ್ ಪರಮಿಹ । ಪತಿಪದಮೇಕಂಸ್ಮರೇನಿತ್ಯಂ ॥"[೧೦]

ಈ ರೀತಿ ಪತಿ ಪಾರಾಯಣ ಮನೋಭಾವ ಅವರ ಲೇಖನ, ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು **ನಭಾ** ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಪ್ರಚಲಿತ ಸಮಸ್ಯೆ, ವಿದ್ಯಮಾನ, ಪರಿಹಾರ ಕುರಿತು ಆಗಾಗ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ: "ದಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡದೆ ಮೃತನಾದರೆ, ಆ ಸ್ವತ್ತಿಗೂ ಆ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಾಗುವ ಫಲಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರಿ ಯಾರು? ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಆವಾತನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವರೋ ಅಂದೇ ಮಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಕಳೆದು ಹೋಗುವುದು. ದಾನ ಪರಿಗ್ರಾಹಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು

ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಪಡೆಯದೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗದು. ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನು ಮೃತನಾದರೆ, ದಾನವಾದ ವಸ್ತುವು ಇಚ್ಛಿತ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸೇರಲರ್ಹವಾಗಲಾರದು. ದಾನವಾಗಿ ಹೋಗುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ದಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಅಧಿಕಾರವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ವಿನಾ, ಆರಿಗೆ, ಆವಾಗ, ಹೇಗೆ ದಾನವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಧಿಕಾರವಾಗಲೀ, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಇಷ್ಟವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಅಧಿಕಾರವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ."[೧೧] ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ **ನಭೆ** ಆಡುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕಿಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟಿವೆ.

ನಭಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ : ರಮಾಮಣಿ, ನಿರಂಜನ, ನಭಾ ಇವರ ಮಧ್ಯೆ (ಅಷ್ಟಮ ಪರಿಚ್ಛೇದ) ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, "ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಈ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತಿರುವವರು ಹುಚ್ಚರೋ?" ಎಂಬ ನಿರಂಜನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಭೆ, "ನಾನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಾರೆನು; ಅದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆ, ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ, ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದುದಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುವೆನು. ದೇಶದ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿರುವ ನಾವು ಒಂದು ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟೇ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಆ ಧ್ಯೇಯವು ಉಚ್ಚತರವಾದುದಾಗಿರಬೇಕೆ ಹೊರತು, ಹೀನ ತರವಾದುದಾಗಿದ್ದರೆ ಜನರ ಮಾನಸಿಕ ಉನ್ನತಿಯಾಗಲೀ, ಪ್ರಯತ್ನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಾಗಲೀ ಆಗಲಾರದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇಂದು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವವರು ಇನ್ನು ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಕೂಡ ಅನುಮೋದಿಸುವರು. ಇದರಿಂದ ಇಹಸುಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸಧವೆಗೂ, ವಿಧವೆಗೂ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗುವುದರಿಂದ ಸೋಡಾ ಚೀಟಿ (ಡೈವರ್ಸ್) ಪದ್ಧತಿಯೂ ಬರಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಗ ಭರತ ವರ್ಷದ ಭಾರತೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೇನಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಈಗಲೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು"[೧೨] ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಎರಡೂ ನಿದರ್ಶನಗಳಿಂದ ವಿಧವೆಗೆ– ದಾನವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ವಸ್ತು– ಮರುವಿವಾಹವಾಗಲು ಹಕ್ಕು ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೊಂದು ವೇಳೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಮರುವಿವಾಹವಾದರೂ ದೇಶದ ಅಭ್ಯುದಯವೇ ಕುಂಟಿತವಾದೀತು. ಅಲ್ಲದೇ ಸಧವಾ ವಿವಾಹವೂ, ವಿಚ್ಛೇದನ (ಸೋಡಾ ಚೀಟಿ) ಪದ್ಧತಿಯೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದರೆ ದೇಶದ ಜನ ಜೀವನವೇನಾಗಬಹುದೆಂಬ ಆತಂಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ವಿಧವೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿತ್ರಣ, ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೇ ವಿಧವೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವಳು ಜೀವಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಒಂದು ಪರಿಸರದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಡೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು

ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾರಿಗೆ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ದುರಂತವಾಗಿ, ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಫಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಅವರಿಗಿದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಇಂಗಿತ. ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರು ಸಧವೆಯರಾಗಿರಲಿ, ವಿಧವೆಯರಾಗಿರಲಿ ತಮ್ಮ ಸತೀತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಧವೆಯರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಇಹದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಪರದ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ದೇಶದ ಧರ್ಮ ಜಾಗೃತಿ ನಷ್ಟವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೩. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ :

ಆರ್ಯ ಧರ್ಮದ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಂತೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ಪೂರ್ಣಕಲಾ** ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ, ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ಯುವಕರು ತೀವ್ರ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪಟ ಆರ್ಯ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಯಾದ ಕುಮುದಮಿತ್ರನು "ಟೊಪ್ಪಿಗೆ, ಮುಖ ಕ್ಷೌರ, ಬೀಡಿ, ಬ್ರಾಂದಿ, ಮುಂಜುಟ್ಟು, ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ನೇಣು ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನೀನು ಆಂಗ್ಲ ಸರದಾರ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನ್ನಿಸಿದೆಯಾದರೆ, ನಾಟಕದ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಕೂಡ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರಾಗಿ ಹೋಗುವರು"[೧೩] ಎಂದು ಬೃಹತ್ಸೇನನನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ "ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವವರು ಆ ಗುರುಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವ ಚುಟ್ಟಾಸಾಬರೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬು"[೧೪] ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗಾಗದು.

೪. ಆರ್ಯಕುಲಾಂಗನೆಯ ವೈಭವೀಕರಣ : "ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅವರ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ, ಸ್ವಧರ್ಮ, ಧ್ಯೇಯ, ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಬಲವದ್ಬಂಧವಾಗಿಯೂ, ಆಸ್ಥಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಕೊಡಬೇಕಾದುದು ಮುಖ್ಯವು. ಅವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು, ತಮ್ಮ ದೇಶಾಚಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಮತಬೋಧೆ, ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಶ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅಡಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಷ್ಟಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭ್ಯಾಸವು ನಮ್ಮ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ."[೧೫] ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಆಗ್ರಹಿಸುವ ನಿರ್ಬಂಧ ಅಥವಾ ಮಿತಿಯ

ದ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಭಾ, ವಿರಾಗಿಣಿ, ಸುಶೀಲೆ, ಪೂರ್ಣಕಲೆ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ **ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆ**ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ "ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಬೇಕು. ಅದು ಸನಾತನ ಸತೀಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಕು" ಎಂಬ ಧೋರಣೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರದು.

ವೈವಾಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ, "ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಾಲವರಿತು ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಂಟಕಗಳು ಅಪಾರ. ರೆಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲದ ಕಣ್ಣ ನೋಟಕ್ಕೂ, ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದ ಕೆರೆಗೂ, ರೆಪ್ಪೆಯುಳ್ಳ ಕಣ್ಣ ನೋಟಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟರ ಅಂತರವುಂಟೋ! ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯುಳ್ಳ ಕೆರೆಗೂ ಇರತಕ್ಕ ತಾರತಮ್ಯವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ಅವಿವಾಹಿತೆಯರಿಗೂ ವಿವಾಹಿತೆಯರಿಗೂ ಇರುವುದೆಂದರೆ ಸಾಲದೇ? ರೆಪ್ಪೆಯುಳ್ಳ ಕಣ್ಣ ನೋಟವು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ನೋಟಕರಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಾಸ್ಪದವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ರೆಪ್ಪೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣ ನೋಟವು ನೋಟವೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ನೋಟಕರಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ..."[೨೬] ಎಂಬ ಭಾಷಣ ರೂಪದ ಉಪದೇಶವನ್ನು – ಅವಿವಾಹಿತ ಷೋಡಷಿಯಿಂದ (ನಂದಿನಿ)– ಹಿರಿಯನಾದ ನಗೇಶರಾಯನಿಗೆ– ಬೋಧಿಸಿರುವುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಇವರು ಹೀಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ, ಆಗ್ರಹಿಸುವ, ಕನಸುವ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಪ್ರಧಾನ; ಹೆಣ್ಣು ಅಧೀನ, ಗಂಡಿನ ಆಗು–ಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಗಡಿಮೀರದಂತೆ ಹದವರಿತು ನಡೆಯಬೇಕು. ತನ್ನ ಗಂಡ **ವಿಷಯಲಂಪಟ**ನಾದರೂ ಅವನನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸರಿದಾರಿಗೆ ತರಬೇಕಾದುದು ಸತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುವಾಗ ದರ್ಪ–ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯಗಳ ಸುಳಿವೂ ಸಹ ಇರಕೂಡದು. ಯಾವಾಗಲೂ ನಯ, ವಿನಯ, ಭಯ–ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ–ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಜಾಗರೂಕಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಸತಿಪತಿಯರ ಸಾಮರಸ್ಯ ಬಾಳುವೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. "ನಮ್ಮ ಅಂತಸ್ಸತ್ವವೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರು ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ನಾಲ್ಕಾರು ಅನ್ಯ ಭಾಷಾ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ವಿದೇಶೀಯರ ನಡೆನುಡಿಯನ್ನು ಅನುಕರಣ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಲಿಲ್ಲ.... ನಮ್ಮ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಆರ್ಯಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ಆದಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು –

ನಾವು ನಮ್ಮ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರೇಮ ಸಂಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಗೌರವಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಸಹೃದಯ ಭಾವನೆಗೆ ಅವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ, ನಮ್ಮ ದೇಶ ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾತ್ವಿಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಕಲಿಸಬೇಕು"[೧೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, "ಪ್ರಿಯ ಸೋದರಿಯರೇ, ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಸಿ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಂಟಕವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಮ್ಮ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿ. ಅವರ ರಕ್ತನಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಪಿತೃಭಕ್ತಿಯೂ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವೂ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯೂ, ದೇಶಭಾಷಾನುರಾಗವೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುವಂತೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ.... ಲಲ್ಲೆ–ಚಲ್ಲಾಟ–ಸೊಗಸು–ಸಿಂಗರ–ವೈಯಾರಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು, ಬಲಿತ ಕುರಿಗಳಂತೆ ಕೊಬ್ಬಿದ ಹುಡುಗಿಯರು, ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗದ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಾಗಲೀ, ಸತೀಧರ್ಮ ಪಾಲನೆಗಾಗಲೀ, ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಲವತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಲೀ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗುವವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ.... ಪತಿರಾಯರ ಆಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗೃಹಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಚಿತಾನುಚಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ, ಆಯವ್ಯಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳೂ, ಆರೋಗ್ಯ ವಿಧಾನಗಳೂ – ತಕ್ಕಷ್ಟು ನಮ್ಮವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ದುಂದು ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಮೂರೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲಗಾರನ ಮಗನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದು."[೧೮] ಎಂಬ ನುಡಿಗಳು ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

೬. ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕಾಡಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿದ ವೈಚಾರಿಕತೆ: ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿ, ಉಪದೇಶಗಳ ಸರಮಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ಸನಾತನ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೆ ಹೆಣೆದು, ವಿಮರ್ಶಕರ, ಓದುಗರ ಅವಕೃಪೆಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಸನಾತನತೆಯ ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ವೈಚಾರಿಕ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮೌಢ್ಯದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಅಮಾಯಕ ಬಾಲವಿತಂತುವನ್ನು ಅನಿಷ್ಟವೆಂಬಂತೆ ನೋಡುವ, ಪರಿಗಣಿಸುವ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕರನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, "ಕಾರ್ಯ ಗೌರವದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅಭಾಗಿನಿಯರ ಮುಖವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವೇ ಹಾಳಾಗುವುದಂತೆ! ಅದಾವ ಕ್ರೂರಗ್ರಹವೋ! ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಆವೇಶಿಸಿ ಈ ಬಗೆಯ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇಕೋ"[೧೯] ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಿತಂತು ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ **ಕೇಶ ಮುಂಡನ**ದಂಥ ಸಣ್ಣ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ–ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಆಸ್ಪದವೀಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗಿದೆ : ನಭಾ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವಿತಂತು ಹೆಣ್ಣು ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುವ ನಭೆಯ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಶರಾವತಿ ಮತ್ತು ನಭೆಯ ನಡುವಣ ಸಂಭಾಷಣೆ :

ನಭಾ: ಅಮ್ಮಾ! ಮೈಲಿಗೆಯು ತಲೆಯ ಕೂದಲಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಅದಿರುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ.

ಶರಾವತಿ : ಅಹುದಹುದು : ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಸುಳ್ಳು, ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದವರು ದಡ್ಡರು.

ನಭಾ : ಕಾಲ, ದೇಶ, ವರ್ತಮಾನಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು, ಆ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಅದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದಿತು; ಈ ಕಾಲಕ್ಕೇಕೆ?

ಶರಾವತಿ : ಈಗ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಚರಿಸುವವರೆಲ್ಲ ಮೂಢರು, ಮುಠ್ಠಾಳರು, ನೀನೇ ಬಹು ಬುದ್ಧಿವಂತೆ!

ನಭಾ : ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣೆ! ಈ ಆಚಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದಂತಹವು. ತಲೆಯನ್ನು ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರರಾಗುವರೋ? ಒಳ್ಳೇ ಹೆಂಗಸು ಒಳ್ಳೆಯವಳೇ; ಕೆಟ್ಟವಳು ಕೆಟ್ಟವಳೇ; ಒಳ್ಳೆಯವಳು ಮುಂಡನಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಸಭ್ಯಳಾಗಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಶರಾವತಿ : ಹೇಗಾದರೂ ಹಾಳಾಗಮ್ಮ! ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಒಂದು ಪಂಚಪಾತ್ರೆ ನೀರನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು, ಅದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವೆ!

ನಭಾ : ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಾ ವಿಚಾರವೂ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರ ತಾರತಮ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಕಪಟಾಚಾರ ನಿಸ್ಸೀಮನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾನು ನೀರು ಕೊಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀರು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತವೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದು”[೨೦] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿರಾಗಿಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಹೇಳಿಕೆ: “ಇಂದು ದೇವಾಲಯಗಳು ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳ ಕೊಂಪೆಯಾಗಿವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೇಕೆ? ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ನೊಂದವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ದೇವರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದಂತೆ”[೨೧] ಎನ್ನುವ ವಿರಾಗಿಣಿ ರಘುನಾಥನ ಮಗಳ ನಾಮಕರಣ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದೆ ಖರ್ಚಾಗಲಿದ್ದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನ, ವಸ್ತ್ರದಾನ ಏರ್ಪಡಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸುವ ಲೇಖಕಿಯ ಧೋರಣೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಆದರೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿರುವುದು ಬೆರಗುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮಾತೃನಂದಿನಿಯಲ್ಲಿ ನಂದಿನಿ–ನಾದಾನಂದ, ಸ್ವರ್ಣಕುಮಾರಿ– ಅಚಲಚಂದ್ರರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆನ್ನುವ ಮಂತ್ರ ಮಾಂಗಲ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ

ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ) ಈ ಹೊಸ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿಧಿ ಹೀಗಿದೆ! "ಸುಕುಮಾರರೇ! ಸುಭಾಗಿಯರೇ!! ಇದು ಮೊದಲು ನೀವು ಧರ್ಮ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೆನ್ನಿಸುವ ದಂಪತಿಗಳಾಗುವಿರಿ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವೂ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು, ನಿಯಮವನ್ನು ಮೀರದೆ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತೃಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಪ್ರಮಾಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು....". ಸದಾ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರದಂತೆ, ಮಿತವ್ಯಯಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ, ದೇಶಸೇವಾ ನಿರತರಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೇ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ, ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ದಯಾ, ಶಾಂತಿ, ಕ್ಷಮಾದಿ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನೆ, ತಾಯಿ – ತಂದೆ ಗುರುದೈವ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಆದ ಆರ್ಯಭೂಮಾತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಂದಿನಿಯ ತಂದೆ ಸತ್ಯಾನಂದಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೨೨] ಹೀಗೆ ಸರಳವಿವಾಹ ಪ್ರೌಢ ವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ನಿಲುವನ್ನು, "ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ"[೨೩] ಎಂದು ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ **ಮಾತೃನಂದಿನಿ**ಯಲ್ಲೇ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಮೂರ್ಖತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯದರ ನಿರಾಕರಣೆ – ಹೊಸದರ ಅನುಕರಣೆಯ ಮೂಲಕ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

೭. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು : ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಿಡುಗು ಈಗಿನಷ್ಟು ಬಿಗಡಾಯಿಸದಿದ್ದರೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುವುದೂ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಪರಾಧ. ಇದೊಂದು ಸನ್ನಿಪಾತ ರೋಗ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹಠ ತೊಟ್ಟು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಲುವು ಅವರದು. ಹಾಗೆ ವಿರೋಧಿಸುವ ವಿನೂತನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ: **ಮಾತೃನಂದಿನಿ**ಯ ಆದರ್ಶ ಪಾತ್ರ ಅಚಲಚಂದ್ರ ತನಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವುದು; "ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಾಡಿ ಸಾಯುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಮಾರುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದ ಮಹಾರಾಜರ ಕಯಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಲಜ್ಜಾಭಯಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಹಲ್ಕಿರಿದು, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದಾಡುವವರ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಕರಗಿಸಿದ ಸೀಸವನ್ನು ಸುರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಹಣದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ"[೨೪] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಸಂವಿಧಾನ / ಕಥನ ಕಲೆ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ **ನೀತಿ ಪ್ರಧಾನ**ವಾದವು. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವೈಧವ್ಯ, ಕೇಶಮುಂಡನ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ, ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಹೊಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ತಮ್ಮ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಂತಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಉದ್ದುದ್ದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ನೀಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿತವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಆದರ್ಶದ ಭಾರ, ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹೇರಿಕೆಯಿಂದ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಬಾಗಿ ನಲುಗಿವೆ. ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ ಕತೆಯ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬರದೆ ಕೃತಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಂತಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಉದಾ: ಸುಶೀಲೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ವೀಮಣಿ ಸುಶೀಲೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ (ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ) ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ಚಪಲೆಯು ಅಷ್ಟೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಾಯುವ ಸನ್ನಿವೇಶ.... ಇತ್ಯಾದಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನೆ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿಸ ಹೊರಟು ಸೋತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಭಾಷಾ ಕೌಶಲ್ಯ : "ಪ್ರಿಯ ಸೋದರಿಯರೇ! ಸುಹೃತ್ಸಹೋದರರೇ! ಈ ಪರಿಚ್ಛೇದಾದ್ಯಂತವೂ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಷ್ಟೆ! ಆದರೆ ನಂದಿನೀ– ಅಚಲಚಂದ್ರರ ನಿಶ್ಚಲ ಮನೋಧರ್ಮವೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ದೇಶಭಾಷಾಭಿಮಾನವೂ, ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಮನನವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಆರ್ಯ ಭೂಮಾತೆಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಬಹುದು!"[೨೫] ಎಂಬ ರೀತಿಯ ಮಾತು ಇವರ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಡಿಕಿರಿದಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ ವ್ಯಾಮೋಹದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ, ಕುಕ್ಷಿಂಭರಿ, ಸುಷ್ನಾ, ಕರಸ್ಥಾನಲ, ತಿರೋಧನ.... ಇತ್ಯಾದಿ ಜನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. "ಓ ನನ್ನ ದೇಶಬಾಂಧವರೇ! ಸಹೃದಯರೇ!, ಪ್ರಿಯ ಭಗಿನಿಯರೆ, ಪಾಠಕರೇ, ವಿಚಾರತತ್ಪರರೇ, ಆರ್ಯಕುಲಾಂಗನನೇ" ಎಂಬಂತಹ ಸಂಬೋಧನೆಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿವೆ.

ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಹುಭಾಗ ಉದ್ದುದ್ದ ನೀತಿ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ತುಂಬಿದ್ದು ಕಿರಿಕಿರಿಯುಂಟುಮಾಡುವಂತಿವೆ. ನೇರ, ವಾಚ್ಯ ಪದಗುಚ್ಛಗಳು ಕಲಾತ್ಮಕತೆಗೆ ಎರವಾದಂತಿವೆ.

ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ : ತಾವು ನಂಬಿದ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕಪ್ಪು–ಬಿಳುಪು ಮಾದರಿಯ – **ನಭಾ** ಕಾದಂಬರಿಯು ನಭಾ, ಚಿದಾನಂದ, ನಿರಂಜನ, **ಪೂರ್ಣಕಲಾ**ದ ಅಕ್ಷಯ, ಕುಮುದ ಮಿತ್ರ, ಮಾತೃನಂದಿನಿಯ ನಂದಿನಿ, ನಗೇಶರಾಯ ಮೊದಲಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾತ್ರಗಳು, **ನಭಾ**ದ ಶರಾವತಿ, ರಾಜಶೇಖರ ಮತ್ತು **ಪೂರ್ಣಕಲಾ**ದ ಮಧುಮಿತ್ರ ಮೊದಲಾದ

ಕೆಟ್ಟ–ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ (ನಭಾ, ಚಿದಾನಂದ) ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು – ಆಗತಾನೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ (ರಮಾಮಣಿ – ನಿರಂಜನ) ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಎದುರು ಬದರಾಗಿಸಿ, ವಾದ, ಚರ್ಚೆ, ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳೇ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾದಂಬರಿಗಳ ತುಂಬಾ ಮಾತು, ಮಾತು–ಮಾತಿನದೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. ಇವರ ಬಹುತೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಘಟನ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರದೇ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಆದರ್ಶಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನೆ ಹೊತ್ತು ನಲುಗಿವೆ. ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರು ಸಹ–ಸುಶೀಲೆ, ಮಣಿಮಾಲೆ, ನಂದಿನಿ, ತಂತ್ರನಾಥ, ಚಪಲೆ, ಮಧುಮಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ – ಗಮನಾರ್ಹ.

ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳು : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಓದುಗರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ–ಮೆಚ್ಚುಗೆ, ಟೀಕೆ–ಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲೊ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲೊ ಆ ಕೃತಿ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣ, ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಹಾಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಓದುಗರ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿಯೆ, **ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ** ರಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ "ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬರಿಯ ವೈರಾಗ್ಯ ನೀತಿಯೆಂದೂ, ನಮ್ಮ ಸೋದರೀ ಸೋದರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿದುದರಿಂದ, ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವರ ಮನಸೋತಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುದರಿಂದ ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ವಿಕ್ರಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದುದಾಯ್ತು".[೨೬] ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ನಾಯಕ ವಿಕ್ರಮ–ಪತ್ತೇದಾರ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಭವಾನಿ– ತುಂಬಾ ಚಾಣಾಕ್ಷೆ, ಗಂಡನ ಪತ್ತೇದಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಸಹಕರಿಸುವವಳು. ಪ್ರಮದೆ, ಮನೋರಮೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳದೇ ಮೇಲುಗೈ. ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು– ಕುಮಾರ ಶೇಖರ, ಮಧುಕರ, ಮೊದಲಾದವು– ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳ ಎದುರು ಪೇಲವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ, "…..ಆದರೆ ಬರಿಯ ಪತ್ತೇದಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಹಸ, ಚಮತ್ಕಾರ, ಶೃಂಗಾರ, ವೀರ, ಹಾಸ್ಯ, ಅದ್ಭುತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವು, ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣೀ ನಾಮಧಾರಣವೂ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿರಬೇಕಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ"[೨೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾದ 'ಸತೀತ್ವ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ'ಯನ್ನು ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವುದರ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಈ ನಿದರ್ಶನ:

ಮಧುಕರನ ಹೆಂಡತಿ ಮನೋರಮೆ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ, "ಅಪರಾಧ ಮಾಡದೆಯೇ ಇರುವುದು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರ ಲಕ್ಷಣವು. ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಧ್ಯಮರ ಲಕ್ಷಣವು. ಮಾಡಿದುದು ತಪ್ಪಿತವೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ, ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗೊಳ್ಳದೆ ಅದನ್ನೇ ಉತ್ತಮ ಗುಣವೆಂದು ವಾದಿಸುವುದಾಗಲೀ ಆತ್ಮಘಾತಕರ ವರ್ತನವು.. ನಾಥ! ತಾವು ಗುರು, ನಾನು ಶಿಷ್ಯಳು. ಆದರೂ ಸತೀ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವ ನಾನು ವಿಚಾರಗ್ರಸ್ತನಾಗಿರುವ ತಮ್ಮನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವುಕ್ಕೆಂದಿಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲದೆ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದುದಲ್ಲ."[೨೮] ಎಂಬುದಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ **ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ**ದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇದೇ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ಅನುಕೂಲವತಿಯಾದ ಸತಿಯಿಂದಲೆ ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಪತಿರಾಜನು ದುಡಿದು ತಂದುದನ್ನು ಅಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲಗೆಳೆಯದೆ, ಪೂರ್ಣಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕಾಲವರಿತು ಉಚಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸತಿಯಿದ್ದರೆ, ಆತನ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತಾಪವೆಲ್ಲಿರುವುದು?"[೨೯] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ನಾಯಕಿ **ವಿಂದಾ**– ಅಂಗಸಾಧನೆ, ಕುದುರೆ, ಬೈಸಿಕಲ್ ಸವಾರಿ, ಪಿಸ್ತೂಲ್ ಪ್ರಯೋಗ, ಟೇಪರೆಕಾರ್ಡರ್ ಬಳಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನವೀನ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಲಿತವಳು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವವಳು – ದಕ್ಷಳಾದ ಕನ್ಯೆ – ದಕ್ಷಕನ್ಯೆ– ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಇವಳಂತೆಯೇ **ದಕ್ಷ**ರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಲೇಖಕಿಯ ಆಶಯ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ಈ ಕೃತಿಗಳೂ– ಪತ್ತೇದಾರಿ– ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸತೀತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಲೆಂಬಂತೆಯೋ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳು ಬಂದಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಉಳಿದ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ **ಕಥನ ಕೌಶಲ**ವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಂತೆಯೇ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೂ ಸೂಕ್ತವಾದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಕುತೂಹಲಭರಿತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ : ತಮಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿಷ್ಠ ಬದುಕಿನೊಳಗಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಿತ ಪರಿಸರದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತ– ಆರ್ಯ ಕುಲದ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೆ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ದೇಶದ ಉದ್ಧಾರದ

ಸೂತ್ರಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಕಲೆಯಾಗಿಸ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ, ಆಗಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ – ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಗಾಂಧೀವಾದ, ದೇಶ-ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರೇರಣೆ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದಿಂದ ಹಾಗೂ, ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾತಾಜಿ ತಪಸ್ವಿನಿಯವರ ಮಹಾಕಾಲಿ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪುನರುತ್ಥಾನವಾದಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ, ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರನ್ನು ರೂಪಿಸುವಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ನೀತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ತಮ್ಮ ನಂಬುಗೆಯ ನಿಜವನ್ನೇ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು **ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ**ಗಳೆಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರೂಪ** ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದೇ ಸೂಕ್ತವಾದ ಕ್ರಮ.

ಆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು : ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರಬಂಧ ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳ– ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ ಅಥವಾ ಇಂದಿರಾ (೧೯೨೧), ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ– ಪ್ರಿಯಂವಧಾ (೧೯೧೭), ದೈವಭಕ್ತಿ, ಸತೀತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಭಕ್ತೆಮೀರಾ (೧೯೫೦), ವಿಷಮ ವಿವಾಹದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ ಸುಖಲತಾ (೧೯೨೭), ವರ್ಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಕುಟಿಲತನದಿಂದ ದುರಂತಕ್ಕೀಡಾಗುವ ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ವಸುಂಧರಾ(೧೯೧೭), (ನೀಳ್ಗತೆ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಗಾತ್ರವುಳ್ಳ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು– ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಕಾದಂಬರಿ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು). ಇವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದರೆ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಉಳಿಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತ್ರ, ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ರಾಜನ ಅವನತಿ, ಎರಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಕಥನ ಮೊದಲಾದ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಮಾಧವಿ (೧೯೫೯),-೧೯೨೫ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯ ವಾಗ್ಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂತೆ– ರಣಕೇಸರಿ ಅಥವಾ ರಾಜಭಕ್ತಿ, ಲಲಿತೆ, ಕಲ್ಯಾಣಿ, ಕಣ್ಣಗಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಮೇಲಿನಂತಿದ್ದರೂ, ಒಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಚರ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ

ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು (ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ) ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ-ನಿದರ್ಶನಗಳೊಂದಿಗೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೧. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ

೨. ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ

೩. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪದ್ಧತಿ

೪. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ; ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿ

೫. ಪತ್ನೀಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

೬. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ಚಿತ್ರಣ

೭. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮಿತಿಯಲ್ಲೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಪರತೆ

೮. ವೈಚಾರಿಕ ಹೊಳಹು

೯. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸಂವೇದನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆ

೧೦. ಭಕ್ತಿಯ ವಿನ್ಯಾಸ

೧೧. ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣ

ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ ; ಇವು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಂತೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರೂ ಸಹ **ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ**ಯನ್ನು ಕುರಿತು ತುಂಬಾ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ **ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನಿತೆ ಅಥವಾ ಇಂದಿರೆ** ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, "…. ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ವಿಧವೆಯರ ಪರಿತಾಪ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನಿಂದಾದ ಯಾವ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಲಸಮರ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದೆನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಂದಿನಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಯಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯುಂಟಾದರೂ ಅವರ ಶೋಚನೀಯವಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಚಿತ್ತಭ್ರಮಣೆಯುಂಟಾದಂತಾಗಿ ಲೇಖನಿಯು ಮುಂದೆ ಸಾಗದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಬರೆಯಲು ಸಾಗದೆ ಕೊನೆಗೆ ಬರೆದೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬ ದೃಢ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದೆನು"[೩೦] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ಲೇಖಕಿ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಗಮನಿಸುವವರು. ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಾರಣ, ಪರಿಣಾಮ,

ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಮನೋಭಾವದವರು. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಈ ಬಗೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅವಲೋಕನಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಅವರ **ಇಂದಿರೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ** ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ **ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ**ವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ– ಕಾರಣ, ಸ್ಥಿತಿಗತಿ, ಪರಿಹಾರ–ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಇಂದಿರೆ ಸುಲಕ್ಷಣವಾದ ೯ ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿ. ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಹೋದರನ ಮಗ ಸುಂದರೇಶನ ಜೊತೆ ಆಡಿ ಬೆಳೆದವಳು. ಇಂದಿರೆಯ ತಾಯಿ ಸ್ವರ್ಣಳಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಸುಂದರೇಶನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಬಯಕೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿರೆಯ ತಂದೆ ಸತೀಶನ ತಾಯಿ ಅಂದರೆ ಅವಳ ಅಜ್ಜಿಯ **ಕೌಟುಂಬಿಕ ರಾಜಕಾರಣ**ದಿಂದ ೧೬ ವರ್ಷದ ನಾರಾಯಣ– ಮದುವೆಯಾಗಲು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪದಿರುವ ಮೂರ್ಖ, ದಡ್ಡ–ನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸತೀಶ– ಬಿ.ಎ. ಬಿ.ಎಲ್. ಓದಿ, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್– ಆಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸುಂದರೇಶನಿಗೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದುಚಿತ ಎಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ವೃದ್ಧ ತಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ, "ಆಹಾ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾನುಭವವು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಉದ್ದೇಶವು, ದೇಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಅಭಿರುಚಿಯೂ, ಇತರರಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೋಧನೆಯೂ, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಏನಾದವು? ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ನನ್ನ ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಮಯವು ಇದೇನೋ"[೩೧] ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಲೇ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ (ಸ್ವರ್ಣ) ಮತ್ತು ಮಗ (ಶಚೀಂದ್ರ)ನ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆಯೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಸತೀಶನ ತಾಯಿ ವಯೋವೃದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕಿಡಿಗೇಡಿಯಂತೆ ಈ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸುವುದೂ, ಸತೀಶ–ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದೂ, ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಭಾವುಕ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ– ಮಗಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನೆ ಕತ್ತಲಿಗೆಸುಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವುದು "ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಫಲವಲ್ಲ; ಹಿರಿಯರ ಮೂರ್ಖ ನಿರ್ಧಾರದ ಫಲ"[೩೨] ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ. ಏಕೆಂದರೆ, **ಮದುವೆ** ಎಂದರೇನೆಂದೇ ಅರಿಯದ ಇಂದಿರೆ, ತನ್ನ ವಿವಾಹವಾದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೈಧವ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಅವಳ ಪತಿ ನಾರಾಯಣನ ಸಾವಿನಿಂದ. ಹೀಗೆ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವೈಧವ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿಧವೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅನಾವರಣ : ತನ್ನ ಪತಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡವನು ಗತಿಸಿದಾಗ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಬೇಕೆಂದೇ ತಿಳಿಯದ ಬಾಲಕಿ ಇಂದಿರಾ, ಅವರಿವರ ಕುಹಕ ಮಾತು,

ನೋಟಗಳಿಗೀಡಾಗಬೇಕಾಗುವುದು ತಾಯಿಯ ಮನೋವ್ಯಥೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆ ಮತ್ತು ಅವಳ ತಾಯಿ ನಡುವಣ ಸಂಭಾಷಣೆ- ವಿಧವೆ ಹೂ ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ಮುಡಿಯಬಾರದ ಬಗೆಗೆ, ನಾರಾಯಣ ಸತ್ತ ಕಾರಣದಿಂದ- ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು, ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ತೆಗೆಸಿಬಿಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ, "ಇನ್ನು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದಂತೆ! ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯಂತಿರಬೇಕೆ?" ಎಂದು ಕೇಳುವ -ಸನ್ನಿವೇಶ ಮನಕಲಕುವಂತಿದೆ. ನಂತರ ತನ್ನ ಮಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕೊರಗಿನಲ್ಲೆ ಇಂದಿರೆಯ ತಾಯಿ ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮುಗಿದ ದಿವಸಗಳಿಂದ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಬರತಕ್ಕ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಜಾತಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ೪೫ ವರ್ಷದ ಸತೀಶ-೧೪ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಲಗ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ತಂದೆ ಸತೀಶನ ಈ ನಿರ್ಧಾರ ಮಗ ಶಚೀಂದ್ರನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ವ್ಯಥೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು, "ಆಹಾ ಪುರುಷನ ಕಾಠಿಣ್ಯವೆಂತಹುದು? ಪುರುಷನನ್ನೇ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಅರಿಯದ ಕೇವಲ ಬಾಲೆಯರಾದ ಅಬಲೆಯರು ಪತಿ ವಿಯೋಗ ಹೊಂದಿದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ವರಿಸಕೂಡದಂತೆ. ಜೀವಿತ ಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಿಂತಿಸಿ ಕಂಡ ಕಂಡವರಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಂತೆ. ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗಿರಬೇಕು? ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮತಿಹೀನತೆಯಿಂದಲೂ, ಪರವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೂ ಯಾವುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಪುರುಷನ ದೇಹ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮ್ಮತವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿ ಕೊಡಲು ಕನ್ಯೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವಂತೆ ಎಲ್ಲರ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅಬಲೆಯರನ್ನ ಗುರಿಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಸ್ವಪ್ನದಂತೆಯೂ, ಹುಡುಗರ ಬೊಂಬೆಯಾಟದಂತೆಯೂ, ಪುಷ್ಪಹಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಯೌವ್ವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಿತನಾಗಿ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಇರತಕ್ಕ ಪುರುಷನೋರ್ವನು ತನ್ನ ವಯೋಧಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಧುರನಾದರೆ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಬಾಲ ಪ್ರಾಯದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವರಿಸಬಹುದಂತೆ! ಏನನ್ಯಾಯ? ವೃದ್ಧ ಕಾಲದ ಆದರಣೆಗೋಸ್ಕರ ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪುರುಷರು ಜೀವಿತ ಕಾಲವೆಲ್ಲಾ ಆದರವಿಲ್ಲದೆ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಬಲೆಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಯೋಚಿಸಕೂಡದು? ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಹಿಸುವರಾರು? ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಿಯ ವಿಚಿತ್ರ"[೩೩] ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ **ಪುರುಷಶಾಹಿ ಕ್ರೌರ್ಯ**ದ ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖದ ಚಿತ್ರಣ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿರೆಯ ಮಲತಾಯಿ ಲೀಲೆ, ಹಾಗೂ ಅವಳ ತಾಯಿ ಶಂಕರಿಯರ ಕಿರುಕುಳ, ಚುಚ್ಚು ಮಾತು, ಸತೀಶನ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಕಾಮಪಾಲನ ಕಾಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಇಂದಿರೆ, ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಸೀತಾದೇವಿಯಂತೆ ಪರಿತಪಿಸುವ ಚಿತ್ರಣ ಇದೆ. ಇನ್ನು ಇಂದಿರೆ, ಸುಂದರೇಶನಿಗೆ ಬರೆಯುವ ಸುದೀರ್ಘ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ **ಬಾಲ ವಿಧವೆ**ಯರು ತಮ್ಮದಲ್ಲದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಯಾತನಾಮಯ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ "..... ಈ ಹಾಳು ದೂಷಣೆಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯಾದರೂ ಕುರುಡನೋ, ಕುಂಟನೋ, ಕುರೂಪಿಯೋ, ದುಷ್ಟನೋ ಆದ ಪತಿ ಇದ್ದೇ ತೀರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರನ್ನ ಶವದೊಂದಿಗೆ ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿದರೆ ವಿಧವೆಯರ ಕಷ್ಟವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಪ್ರಭುವು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಸಹಗಮನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ"[೨೪] ಎಂಬ ಹಾಗೂ, "ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಬಲೆಯರು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ದ್ರೌಪತಿ, ಸೀತೆ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ದಮಯಂತಿ, ಚಂದ್ರಮತಿ ಮೊದಲಾದವರಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ನನ್ನ ಕಷ್ಟದಂಥಾ ಕಷ್ಟವನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯನುಭವಿಸಿದಳೆ? ಮಾನಭಂಗ ಉಂಟಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಅಕ್ಷಯವಸ್ತ್ರವನ್ನಿತ್ತು ಕಾಪಾಡಿದನು. ಮಿಕ್ಕ ವೇಳೆಯಲೆಲ್ಲಾ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಳು. ಸೀತೆ, ದಮಯಂತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಪತಿಯರನ್ನಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಿದ್ದರೇ ಹೊರ್ತು ನನ್ನಂತೆ ಕಂಡವರಿಂದಲೆಲ್ಲಾ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪತಿಯನ್ನಗಲಿದ್ದರೇನು? ಅವರ ಕಷ್ಟವು ನನ್ನ ಕಷ್ಟದಂತಹ ತೀರದ ಕಷ್ಟವೂ ಅಲ್ಲ...."[೨೫] ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು, ಸುಧಾರಣೆ ಚಳುವಳಿಗಳ ಧ್ಯೇಯ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾನೂನಿನ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸನಾತನ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದ **ಸತೀತ್ವದ ಮೌಲ್ಯ**ಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಷ್ಟು ಚಿಂತನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, "ಹಿಂದೂ ವಿಧವೆಯರ ಶೋಚನೀಯವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಂದಿರೆಯ ಪತ್ರದಿಂದಲೇ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಪುನಃ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆಯತಕ್ಕ ಅವಶ್ಯಕವೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂಬ ನಿರೂಪಕಿಯ ಮಾತುಗಳೇ ಲೇಖಕಿಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಸುಂದರೇಶನ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಮಗುವಿನ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣದ ನಂತರ ಬರೆದ ಇಂದಿರೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, "...... ಆದರೆ ನನ್ನಂತಹ ಕಷ್ಟವು ನಿನಗಿರಲಾರದು. ನೀನು ನನ್ನಂಥಾ ಹೆಂಗಸಾಗಿ ಹುಟ್ಟದೆ ಪುರುಷನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ, ನನ್ನಂತೆ ದುಃಖ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲದೆ, ಬೇರೆ ವಿವಾಹವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ವಿಧಿ ಇರುವುದು, ಪರರಿಂದ ದೂಷಿಸಲ್ಪಡದೆ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು. ಸೌಂದರ್ಯವಂತನೂ, ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ, ನೀತಿವಂತನೂ, ಯೌವ್ವನವಂತನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸಲು ಅನೇಕ ಕನ್ನಿಕೆಯರು ಕಾದು ನಿಂತಿರುವರು. ಸುಂದರೇಶ, ವಿಧುರರಾದರೂ ವಿಧವೆಯರನ್ನು ವರಿಸಬಹುದೆಂಬುವ ವಿಧಿಯಿದ್ದರೆ...."[೨೬]

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ **ವೈಧವ್ಯ** ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ **ಪುನರ್ ವಿವಾಹ**ವನ್ನು-ಸ್ತ್ರೀ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೂಲಕವೇ ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಇಂದಿರೆಯ ಪತ್ರದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಸುಂದರೇಶ-ಶಚೀಂದ್ರರು ಆಕೆಗೆ ಪುನರ್ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಿ ಅವಳ ದುಃಖ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಂದರೇಶನೇ (ವಿಧವೆ) ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಲತಾಯಿಯ ಕಿರುಕುಳದಿಂದ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಇಂದಿರೆಯನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಮದರಾಸಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಸುಂದರೇಶ, ಶಚೀಂದ್ರರು ವಿವಾಹದ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಮಾಡದೇ, ಸಾಕಷ್ಟು ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರೇಶನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

"..... ಯಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ, ನೋಡಿ, ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಆಧಾರಗಳ ಮೂಲಕ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಪುನಃ ಅದರಿಂದೇನು ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ಬಿಡದೆ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು! ಜಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್, ಚಂದ್ರವಾರ್ಕರ್, ವೀರೇಶ್ ಲಿಂಗಂ ಪಂತಲು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಮಹಾಪುರುಷರುಗಳು, ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದ ವಿಧವೆಯರ ದುಃಖ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗಿ, ಅನೇಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ, ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿರುವರು. ಮ॥ ರಾ॥ ಜಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್, ಅವರು ಅನೇಕರೊಂದಿಗೆ ಕಲೆತು ಯೋಚಿಸಿಯೇ ವಿಧವೆಯಾದ ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಗೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸಂಸಾರ ತಾಪತ್ರಯಗಳನ್ನು ಜನನಿಂದೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವೂ ದೈವ ಸಮ್ಮತವೂ ಆದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಇದ್ದರಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಜನ ಮಹನೀಯರು ಈ ರೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಅವರಂತಲ್ಲವೇ ನಾವಿರಬೇಕು?"[೩೭] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಚೀಂದ್ರ ಕೇಳಿದಾಗ, ವಿವಾಹ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಆರ್ಯ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರುಳ್ಳ ೧೮೬೨ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ರಘುನಾಥರಾಯರು ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಂದು ಅದರ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ, "ತನ್ನನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದ ಪತಿಯು ಕಾಲವಾಗುವಾಗ ಪುರುಷ ಸಂಭೋಗ ಹೊಂದದ ಸ್ತ್ರೀಯು ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪುರುಷ ಸಂಭೋಗ ಹೊಂದಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ, ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹವಾಗಬಹುದು" ಎಂದು ಬರೆದು ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿ, ಮೊದಲಾದ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ

ಅನುಮತಿಗಳಲ್ಲಿ ೨೦ ಶ್ಲೋಕಗಳವರೆಗೂ ಪುಸ್ತಕದ ಹೆಸರು, ಕಾಂಡ, ಅಧ್ಯಾಯ, ವಾಕ್ಯ, ಪುಟ ಮೊದಲಾದ ಲೆಖ್ಖಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು[೩೮] ಇತ್ಯಾದಿ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲದೇ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತಿ ಇದ್ದೂ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ, ಅದರ ನಿಷೇಧ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಚರ್ಚೆಗೊಳಪಡುತ್ತವೆ. "....ಆಂಗ್ಲೇಯರ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯೂ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಈ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಗತಿಸಿದ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಏಕಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವದೊಂದಿಗಿರುವವರನ್ನು ದಹಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸದ ಡಾಲ್ ಹೌಸಿ ಪ್ರಭುವು ಹಾಗೆ ಸಹಗಮನದಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧವೆಯರು ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ತಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಜಗ್ಗದ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ವಿಧವೆಯರ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಡಾಲ್ ಹೌಸಿ ಪ್ರಭುವು ಎಂದು ಬರುವನೋ? ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗದಿರುವುದು"[೩೯] ಎಂದುಕೊಂಡು ಹಿಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳೂ, ಸಮಕಾಲೀನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸಾಕಾಗದೇ, **ಜನಜಾಗೃತಿ** ಮೂಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆಯಾ ಮತಾಚಾರ್ಯರನ್ನು, ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ಸುಂದರೇಶರ ನಡುವಿನ ಚರ್ಚೆಯ ಭಾಗಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ **ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ** ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾದುದೆಂದರಿತು, ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸುಮ್ಮನಾಗದೇ, ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪಾದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕಾಣಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅವರು ದೇಶಸಂಚಾರದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನರಿತು, ತಾನೂ ಸಹ ಅವರು ಹೋಗಿರುವ ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಚಿಂತಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಹಿಂತಿರುಗಿ, "ಕೆಲವು ಜನಪ್ರಮುಖರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ, ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಸಮೂಹದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಮ್ಮತವೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವೆಂತಲೂ, ಅದೊಂದು ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಅರಿಯದ ಬಾಲಕಿಯರನ್ನು ದುಃಖಸಾಗರದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಬಹುದೆಂತಲೂ, ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ತಾನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ".[೪೦] ಅದೇ ರೀತಿ ಜನರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರ, ಬದಲಾವಣೆಯ ಅಗತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದು, ಶಚೀಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು-

"ಅಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಈ ವಿಧಿಯು ಮೆಯಿನ್ (Main) ದೊರೆಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಿಂದೂ ಲಾ (Indian Penal code) ವಿನಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹಿಂದೂ ಲಾ ೧೧೦, ೧೧೧ ನೇ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಿದನು."[೬೧] ನಂತರ ಜನಸಮೂಹದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಲಾಗದ್ದರಿಂದ, "ತಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ವಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಲ ವಿಳಂಬ ಮಾಡದೆ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರತಕ್ಕ **ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ**ವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅವರ ಮತವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ, ಇಂದಿರೆಯೂ ಸುಂದರೇಶನೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು"[೬೨] ನಂತರ ಶಚೀಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸುಂದರೇಶ, ಇಂದಿರೆಯರು "ಅನಾಥರ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಣೆ"ಯೇ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಅನುಕಂಪ, ಒಣ ನೀತಿಬೋಧೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕವಲ್ಲ, ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲಕಾರಣ, ಪರಿಣಾಮ, ಪರಿಹಾರದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪೂರ್ವತಯಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಧಾರಸಹಿತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದು ಮೇಲಿನ ವಿವರಗಳಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ತಾಳ್ಮೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಹೋದರೆ- ಅದರೊಳಗೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ಗಮನ ಹರಿಸಿರುವುದು, ಪುರಾತನ-ನೂತನ-ಶಾಸ್ತ್ರ-ಕಾನೂನಿನ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆ ಮೊದಲಾದವು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು **ಪ್ರಯತ್ನವಾದಿ!** ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿದ್ದರೆ **ಪತಿ**ಯ ಜೊತೆ ಮಾತ್ರ ಬದುಕಿರಬೇಕು, ಪತಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಜೀವಂತ ಶವವಾಗಿ ಬದುಕುವುದಕ್ಕಿಂತ 'ಜೀವಂತವಾಗಿಯೇ ಚಿತೆಗೇರುವುದು ಮೇಲು' ಎಂಬ ಭಾವನೆಗೆಡೆಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು, **ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ** ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಮನಗಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪತಿ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಸತಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಸನಾತನ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರೋಶಭರಿತ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಆಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದಂತಹ ಪುರಾಣ-ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸುವ ಹಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು (ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ) ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಆಧಾರಗಳಿಂದ **ವಿಧವಾವಿವಾಹ** ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ಮನಗಂಡ ಮೇಲೆ, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೀನಲ್ ಕೋಡ್ ನಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ಬಗ್ಗೆ ೧೧೦-೧೧೧ನೇ ವಿಧಿಯ ಕಾನೂನಿನ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮ

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ (ಬಾಲ) ವಿಧವೆ ಇಂದಿರೆ ಮತ್ತು ವಿಧುರ ಸುಂದರೇಶನ ವಿವಾಹ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳೊಂದಿಗೆ (ಉಲ್ಲೇಖ ೨೬ ರಂತೆ) **ಮರುವಿವಾಹ**ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪದ್ಧತಿ : ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಸುಧಾರಣೆಗಳೆಂಬ ಬಿರುಗಾಳಿ – ಮಳೆ ಜಡಿದರೂ, ಜಗ್ಗದ ಪರ್ವತದಂತೆ ಉಳಿದಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ **ವರದಕ್ಷಿಣೆ**ಯೂ ಒಂದು ಎಂಬುದು ಲೇಖಕಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ವಿವಾಹ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಗೊಂದು ಸ್ನೇಹ ಶಾಸನವಾಗಬೇಕೇ ಹೊರತು ವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಕೋಲೆಯಾಗಬಾರದು.... (Love is for lover's sake, and duty is for duty's sake- Swamy Vivekananda) ದೇಶೀಯರು ಈ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಪುತ್ರಿಯರ ಕಣ್ಣನ್ನೊರೆಸಿದರೆ ಅದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದೂ, ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದೂ, ನೆನೆದು ಆನಂದಿಸುವೆನಲ್ಲದೆ ಅದೇ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು"[೪೩] ಎಂಬ ನುಡಿಗಳು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಚಿಂತನೆ ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾದುದೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. **ಪ್ರಿಯಂವಧಾ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೇಂದ್ರವಸ್ತು **ವರದಕ್ಷಿಣೆ** ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾರೂಪದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಕಾರಣ–ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಆಲೋಚನೆಯೆಂದರೆ, ಇದರ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಪುರುಷರಷ್ಟೆ ಪರಿವರ್ತಿತರಾದರೆ ಸಾಲದು, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ, ವಿವೇಚನಾಶೀಲರಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರು ವಿವೇಕಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಮಾಜ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ಬದಲಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಎಂಬುದು ಇವರ ಧೋರಣೆ; ಹಾಗಾಗಿ, ಕೇವಲ ೯ ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿ (ಪ್ರಿಯಂವಧಾ) ಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೂ ಹುಡುಗಿಗೆ ೧೬ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ **ಕನ್ಯಾ ಶುಲ್ಕ**ವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಪಾವತಿಸದ ಕಾರಣ ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆದುರಿಸುವಂತಾದುದಕ್ಕೆ **ಅತ್ತೆಯೇ** ಕಾರಣಳಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿ– ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕ ಪುರುಷನೂ ಸುಖವಾಗಿರಲಾರ ಎಂಬುದನ್ನು, "ಒಂದು ಕಡೆ ದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಹೆತ್ತ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ನಿಬಂಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದ

ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು ಸುಖ ಸಂತೋಷಗಳಿಗೆ ಜಲಾಂಜಲಿಯನ್ನಿತ್ತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಇವರುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಧರ್ಮ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಯಾರಿಂದ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯವು? ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲೆಳೆಸಿ ಇತರರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯವೊ?"[೪೪] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪುರುಷರು ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಯವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಮನೆಯ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ಹೆಂಗಸರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು **ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ** ತೆರುತ್ತಾರೆಂಬ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಪುರುಷನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳ ಕೂಡದೆಂದೂ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವನು. ಅದೇ ಪುರುಷನೇ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಕನ್ಯೆಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿಹೋಗುವುದೆಂದೂ, ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ವಿವಾಹವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಹೆಂಡತಿ ಪೀಡಿಸಿ ಕಾಡಿಸುವಳು. ಆಗ ಅವನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸಿನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಸುಖವು ಕುದುರೆಯ ಕೊಂಬಾಗುವುದು"...[೪೫] ಇತ್ಯಾದಿ. ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ರೀತಿ ಆಗಲಾರದೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, "ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಿ ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸದ ಹೊರತು ಈ ದುರಾಚಾರಗಳು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗುವುದು ಅಸಂಭವವು."[೪೬] ಎಂಬಂತಹ ವಿವರಗಳಿಂದಲೂ **ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಿಡುಗು** ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರಲು ಹೆಂಗಸರೇ ಕಾರಣ ಎಂಬ ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತಿವೆ.

ಯುವಕರೂ ಸಹ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ, ವಿವೇಕಿಗಳಾಗಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರು **ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ**ವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಪಡೆಯಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು "ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಹಣಕ್ಕೋಸ್ಕರವಲ್ಲವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಳು, ನಾನು ಹಣಕ್ಕಾಸೆಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನೇ? ನನ್ನಂತಹ ವಿದ್ಯಾವಂತರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಮಾತಾ ಪಿತೃಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ಬಹು ಮೇಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?"[೪೭] ಎಂಬ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಿಯಂವಧೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರರು ಒಂದು ಕಪಟ ನಾಟಕವನ್ನಾಡಿ ಧನ ಪಿಶಾಚಳಾದ ಅತ್ತೆ (ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿ) ಅನ್ನಪೂರ್ಣಮ್ಮಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಿಂದ ತೊಲಗಬೇಕಾದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಬೇಕು, ಹಿರಿಯರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆಯದಂತೆ,

ಪಡೆದರೂ ಹಿರಿಯರ ಮನಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವಂತೆ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಇವರ ಆಶಯ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪುರುಷ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಂತೆ ಕಾಣುವುದು ಬೆರಗಿನ ಸಂಗತಿ.

ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿ : ವಿದ್ಯಾವಂತ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಮಾಜ (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅತ್ತೆಯಂದಿರು) ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಆಶಯ. “.... ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತ ರಮಣಿಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಕೇವಲ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ನೊಂದು.... ದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾದ ಬಾಲಕಿಯರು ಸೊಸೆಯರಾದರೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಅತ್ತೆಯರಿಗೆ ಇವರ ನಾಗರಿಕ ನುಡಿಗಳು ರುಚಿಸುವುದೇ? ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ಮೇಲು, ಸುಮ್ಮನೆ ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರೆ ಅವರು ಕೇಳುವರೆ? ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನೇ ಇಂಥಾ ಅತ್ತೆಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವನು. ಆದರೂ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾದ ರಮಣಿಯರು ಸೊಸೆಯರಾಗಿದ್ದು ತಾವೇ ಅತ್ತೆಯರಾಗುವುದರಿಂದ ತಮಗೆ ದೊರಕುವ ಸೊಸೆಯರನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಆಳಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವರಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಂಬಬಹುದಾಗಿರುವುದು”[೪೮] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ **ವಿದ್ಯೆ** ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾದ ವೈಧವ್ಯ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೂ ಮದ್ದಾಗಿ **ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ**ದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಬಿಗಡಾಯಿಸಲು, ನಮ್ಮ (ಹಿಂದೂ) ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅವಿದ್ಯಾವಂತೆಯರಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣ. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಆಗ ವಿವೇಚನಾಯುಕ್ತ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ, ಆಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಧೋರಣೆ ಇವರದು.

ಪತ್ನೀ ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದಷ್ಟು **ಸತೀತ್ವದ ಮೌಲ್ಯ**ಗಳು ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. **ಸುಖಲತಾ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸುಖಲತಾದ ಅನಸೂಯ (ನಾಯಕಿ ಸುಖಲತೆ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುತ್ತಾಳೆ) ಮತ್ತು ಸರ್ದಾರ ಸಿಂಹರ ನಡುವಣ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶ-ಸರ್ದಾರ್ ಸಿಂಹ,

ಪತ್ನಿಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಸೂಯಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವಳು, "ದರಿದ್ರರಾಗಿ ವನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ವಾಸಮಾಡಿದರೂ, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನುಂಡರೂ, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ ಅದೇ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅವಳ ಪ್ರಥಮ ಧರ್ಮವು. ರಮ್ಯವಾದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ನಂದನವನದ ಮಂದ ಮಾರುತವು ಬೀಸಲು ರಾಜಭೋಜನವುಂಡು ಪತಿಹೀನೆಯಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಷ್ಟಪಡಲು ನಮ್ಮ ಭಾರತ ರಮಣಿಯರು ಸಂತೋಷದಿಂದೊಪ್ಪುವರು. ಪ್ರಿಯಮಧುರ ಆನಂದಕರವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಿಂದ ಪತಿಯ ಮನಕ್ಕಾನಂದವುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಆತನ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ತನ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಡೆಯುವುದು ಆರ್ಯರಮಣಿಯರಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಪತಿಯ ಕೋಪವು ವಜ್ರಾಘಾತದಂತೆಯೂ, ತಿರಸ್ಕಾರವು ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೂ, ಆತನ ಪ್ರಸನ್ನವದನವು ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಂತೆ ಯಾವಳಿಗೆ ತೋರುವುದೋ ಅವಳೇ ಆರ್ಯಾಂಗನೆಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳು. ಮನಶ್ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರೇಮ ರಸಭರಿತವಾದ ಮುಖದಿಂದ ಸುಖಾಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಹಿಂದೂ ರಮಣಿಯ ಧರ್ಮವು"[೬೯] ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತೆ ಮೀರಾ, ವಸುಂಧರಾ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವೂ **ಸತೀತ್ವ ಮೌಲ್ಯ** ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿದರೂ, ಪತಿ ಸೇವಾ ದುರಂಧರಳಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೇ ಒತ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ಚಿತ್ರಣ : ಇಂದಿರೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯಂವಧೆಯರಂಥ ಗಟ್ಟಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವೂ, ಅಸಹಾಕವೂ ಆದ ಪಾತ್ರ ವಸುಂಧರೆಯದು. ವಸುಂಧರೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಮೀನ್ದಾರನ ಮಗಳು, ಶ್ರೀಮಂತೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿ ತೋರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವರಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸಿದ ಶ್ರೀಪತಿ-ಬಡವನಾದರೂ- ಗುಣವಂತನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವನನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾಳೆ. "ಭಾರತ ರಮಣಿಯರು ಪತಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೋ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ, ಏನೆಲ್ಲಾ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೂ ಪತಿ ಪ್ರೇಮ ವಂಚಿತೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಶ್ರೀಪತಿ ಮೊದ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವನು ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರ ದರಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟ್ಟಲು, ಶ್ರೀಮಂತಳಾದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ತಾನೊಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಲು ಒಪ್ಪದೆ, ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಂಧುಗಳಾದರೋ, ಸುಖವಾಗಿರುವವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವರು". ಆದರೆ, "ಶ್ರೀಪತಿಯು ಮೂಢನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸುಂಧರೆಯ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ಸಹೋದರರ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಧರ್ಮಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದನು.

ಪತ್ನಿಗಾಗಿ ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಬೇಕು. ಸಹೋದರರಿಗಾಗಿ ದುಃಖ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕು? ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಖ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?"[೫೦] ಎಂಬ ನಿರೂಪಕಿಯ ವಿವರಣೆ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರೀಪತಿಯ ಸಹೋದರರು ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ವಸುಂಧರೆ "ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರರು. ಹತ್ತು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಮನಸ್ಸು ಬದಲಾಯಿಸದು ಎಂದು ನೀತಿವಾಕ್ಯವಿದೆ. ಆ ಯುಗಧರ್ಮವು ಹಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಗರೀಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಂಥಾ ಗುಣಜ್ಞರು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪತ್ನಿಯು ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ ಎರಡನೇ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸುವಿರೆನ್ನುವುದನ್ನು ನಂಬುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಿಯನೇ:- ತಮಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾನೇನೋ ತಮ್ಮನ್ನು ಆಂತರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ದೇವರಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಅದೃಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನನಗೀ ಪ್ರಪಂಚ ಸುಖದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ತಮಗೆ ತಮ್ಮ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೊಂದು ವಿವಾಹವು ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದು. ಅವಳ ಸುಖಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾಗಿ ನಾನಿರಲಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು ಈ ಶರೀರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುವೆನು..... ತಮಗೂ, ಧರ್ಮಕ್ಕೂ, ದೈವಕ್ಕೂ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು"[೫೧] ಎಂಬುದಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವಸುಂಧರೆಯ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಪತಿಗೆ ಮನ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಗುಣಶೀಲಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಹೊಗಳಿ, "ಮಹನೀಯರುಗಳಿರಾ! ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರು ಮನಸ್ಸೊಪ್ಪಿ ಬಾಳಿದರೆ ಸುಖವುಂಟು; ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಸತ್ಯವು ನಿತ್ಯವಾಗುವುದು. ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲೊಬ್ಬರ ಮನವು ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೂ ನನ್ನಂತೆ ಅವಸ್ಥೆಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವವರೆಲ್ಲಾ ನನ್ನಂಥಾ ಹುಚ್ಚರಾಗುವರು..."[೫೨] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬಡಬಡಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ತಾನೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಹೊಳಹು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಲೇಖಕಿಯ ಉದ್ದೇಶ **ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ**ವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ಸುಖ, ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರ ಬೇಕಾದರೆ, ವಿದ್ಯೆ, ಹಣ, ಬಾಳಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.... ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅನುಕೂಲಗಳಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಮರಸದಿಂದಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿರಸವೇ ಗತಿ. ಆ ವಿರಸದಿಂದ 'ಜೀವ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು' ರೂಪುಗೊಂಡು ಎಂತಹ ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಂತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ

ವಸುಂಧರೆ-ಶ್ರೀಪತಿಯರ **ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ** ಹದಗೆಡಲು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರಣ (ಬಡವ-ಶ್ರೀಮಂತ)ವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಮನೋ ವ್ಯಾಪಾರವಾದ 'ಪ್ರೀತಿ'ಯ ಕೊರತೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆ- ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ವೈಧವ್ಯ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ-ಗಳನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೃತಿ ರಚಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವೂ, ವಿಭಿನ್ನವೂ ಆದ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಈ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿರುವುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮಿತಿಯಲ್ಲೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಪರತೆ : ಲೇಖಕಿಯ ಈ ಧೋರಣೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು ಇಂದಿರೆ, ಪ್ರಿಯಂವಧೆ, ಭಕ್ತೆಮೀರಾ, ಸುಖಲತೆ, ಪದ್ಮಲತಾ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ. ಇಂದಿರಾ, ಪ್ರಿಯಂವಧೆಯರು ತಮಗೊದಗಿದ ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಅಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಬಹುದಾದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ **ಬದುಕ**ನ್ನು ಸುಖಾಂತ್ಯಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಯಾವ **ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ**ಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಬದುಕು ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾಗಿತ್ತೋ- ಅದನ್ನು **ಧಿಕ್ಕರಿಸದೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ** ವಿಧಿಸಿದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ **ರಿಯಾಯಿತಿ** ಪಡೆದು ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಪರತೆ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ 'ತನ್ನತನದ ನಿಜವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳು'ವಂತಹುದಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಸಹನೆ, ತ್ಯಾಗ, ಜಾಣತನಗಳಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜೊತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು, ಆ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಲುವಿನದು.

ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೆರೆದ ಸ್ತ್ರೀ ಚೇತನಗಳ ಚಿತ್ರಣ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿ **ಮಾಧವಿ** (೧೯೪೫)ಯಲ್ಲೂ **ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಧಾನ** ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಇತಿಹಾಸದ ಒಂದು ಎಳೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು.

ಈ ಕಾದಂಬರಿ ರಚಿತವಾದ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಧೋರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ **ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ**ಯೂ ಒಂದು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಥಾ ಭಿತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು **ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ**ಯ ಬಗೆಗೆ- ಆಳವಾದ ಚರ್ಚೆ, ವಾದ, ಮಂಡನೆ ಮಾಡದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ- ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ **ಮಾಧವಿ** ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಗಟ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದವಳು; ಗಣಿಕೆಯರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ರಾಜ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿರುವವಳು. ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ತೋರಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು, ಅವಳಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವುದು, ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನಾಗಿಸಿರುವುದು ಬಹುಶಃ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಯ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಹೊಳಹು : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮುನ್ನುಡಿ / ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರೂ, ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತವೆ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ: ಇಂದಿರೆ/ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಶಚೀಂದ್ರ– ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಓದಿದವ, ಅಲ್ಲಿನ ಆಚಾರ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಂಘದ ಒಡನಾಡಿ. ಭರತ ಖಂಡ, ಭಾರತೀಯರೂ (ಈಗ) ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿದ್ದಾರೆಂದು ನಂಬಿದವ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 'ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೌಢ್ಯ, ನಾವು ಇದನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸರಿಪಡಿಸದ ಹೊರತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ, ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದವನು. ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಖಂಡನೆ, ಬಾಲ ವಿತಂತುಗಳನ್ನು ಅವರ ಪರಿತಾಪ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನೀಗಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು– ಗೊಡ್ಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು ಹೀಗೆ; (ವೇದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕಿದರೆ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ ತಂದೆ ಸತೀಶನ ಮಾತಿಗೆ)– "…. ಅರ್ಥರ್ಥವಾಗಿ ವೇದವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಲಗ್ನವನ್ನು ಕೂಡ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವಂತರಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನಂತೆ ಬಾಳುವರು ಎನ್ನುವರು. ವಿವಾಹದ ಮೂರನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಯಮಾಲಯವನ್ನೈದುವನು" ಎಂದೂ "…. ಇಂಥಾ ಪಾಷಂಡಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವಿಡುವಷ್ಟು ಮಹಾಪಾತಕವು ಮತ್ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅನ್ನವಿಡಬೇಕೆಂಬುದು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟವಾದರೆ ಒಳ್ಳೇ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅನ್ನವಿಡೋಣ. ಕುರುಡರು, ಕುಂಟರು, ರೋಗಿಷ್ಟರು, ವೃದ್ಧರು, ಬಾಲರು ಇವರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅನ್ನವಿಡೋಣ"[೫೩] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಮತ್ತು ದೊರೆತ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ **ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತಿ** ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ನಂತರ– ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಪರ ನಿಲುವುಗಳಿದ್ದರೂ, **ಸಹಗಮನ, ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ** ಮೊದಲಾದವು ಇನ್ನೂ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ

ಇರುವುದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು (ಶಚೀಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸುಂದರೇಶರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ) ಗಮನಾರ್ಹ. ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ- ಅವು ಜನಹಿತವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ- ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಹೊರಟವರು ನಿಂದೆ ಅಪಮಾನ ಗಳಿಗೀಡಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸತೀಶನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂದನೆಗೆ ಒಳಗಾದರೂ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದಿರೆಯ ವಿವಾಹ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು, ಆಕೆ ವಿಧವೆಯಾಗಿ ಪರಿತಾಪದ ಬದುಕು ನಡೆಸುವಂತಾದುದೂ ಹಾಗು ಪ್ರಿಯಂವಧೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವಾಹವಾಗಿ ನೋವುಣ್ಣುವುದು ಸನಾತನ (ಮೌಢ್ಯ) ಮೌಲ್ಯದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೃತಿಕಾರ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮನಗಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿರೆಯ ಬವಣೆಯ ಚಿತ್ರಣ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಿಯಂವಧೆಯ ತಾಯಿ, "ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಗತಿಸಿದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆನು"[೫೪] ಎಂಬುದಾಗಿ ನುಡಿಯುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮಿಂಚಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಕೃತಿ ರಚಿತ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿ ಮಹತ್ವದ್ದು.

ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನೆಗೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿರೋಧ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆ ಚಿಂತನೆ (ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ) ಏಕ ಮುಖವಾಗಿದೆ, ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಬಗೆದಿದೆ ಎಂಬ **ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ** ಇವರ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರತಿರೋಧದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸದೇ **ಓಲೈಸುವ, ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯುವ** ಮೂಲಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿಂತನೆ, ವಿವೇಕ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಜನರಲ್ಲಿ – ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ– ಮೂಡಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸಂವೇದನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ತ್ರೀ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವು. ಹಾಗಾಗಿ (ಈ ಮೊದಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ) ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಸಮಾಜಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು, ತಾಳ್ಮೆ–ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಂದೇ

ವಿಧವಾವಿವಾಹ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಪರಿಹಾರ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಎಂಥ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನ ಲಭಿಸಿದರೂ, ಆಕೆ **ಸತೀತ್ವದ** ಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರದು. ಪ್ರಿಯಂವಧೆ, ವಸುಂಧರಾ, ಸುಖಲತಾ, ಮೀರಾ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕಿ ತಮ್ಮ ಈ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣು, ಅತ್ತೆ–ಅಳಿಯ, ತಾಯಿ–ಮಗಳು, ಅತ್ತೆ–ಸೊಸೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡದ ಕಾರಣದಿಂದ ತವರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದ ಪ್ರಿಯಂವಧೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತವರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಳಿಯನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕೆ, "ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅಳಿಯನ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು. ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನಾಗಲಿ ಹೆತ್ತವರ ಅನುಮತಿಯಂತೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು"[೫೫] ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ–ಆಕೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೇ ಇರಲಿ– ಹಾಕಿದ ನಿರ್ಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಅತ್ತೆ–ಅಳಿಯನ ಸಂಬಂಧ ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ಅತ್ತೆ–ಸೊಸೆಯ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿರಬೇಕು? **ಅತ್ತೆ,** (ಜೈವಿಕವಾಗಿ) ಹೆಣ್ಣಾಗಿದ್ದರೂ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ 'ಅಧಿಕಾರ ಷಾಹಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ' ಎಂದರೆ ಸಮಂಜಸವಾದೀತು. ಈ ಕುರಿತ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಚಿಂತನೆ ಹೀಗಿದೆ: "ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆಯರು ಸೊಸೆಯರನ್ನು ಅತಿ ಕೇವಲವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇರುವುದು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸೊಸೆಯೆನ್ನುವ ನಾಮವನ್ನು ಆಧರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅತ್ತೆಯೆನ್ನುವ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಧರಿಸಿದವಳ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಹೆದರಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೇಯಾದರೂ ಅತ್ತೆಯರು ಕೇವಲ ಅಲ್ಪ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಿಂದ ತಮಗಿರುವ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು".[೫೬].... ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಲೇಖಕಿಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಭಕ್ತಿಯ ವಿನ್ಯಾಸ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಒಂದೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿ**ಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ, ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೈವಭಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿ **ಮೀರಾ**ಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಭಕ್ತೆ ಮೀರಾ ಎಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ

ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೈವಭಕ್ತಿ ಉಳಿದಿರುವುದು ಇಂತಹವರಿಂದಲೇ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜನರು ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ದೈವಭಕ್ತರಾಗಲೆಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೇನೆ"[೫೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಿರಿಧರ ಗೋಪಾಲನಲ್ಲದೆ ಮತ್ಯಾರನ್ನು ದೈವವೆಂದು ಒಪ್ಪದ, ಅವನಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರಾವ ದೈವಕ್ಕೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯಿರುವ ಮೀರಾ, ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗೇ ಅನುಭವಿಸುವ ಕಷ್ಟಗಳು, ಸತೀತ್ವದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ- ಪತಿಯಲ್ಲೇ ಇಷ್ಟದೈವವನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ- ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅಚಲ ಭಕ್ತಿ, ರವಿದಾಸ ಸಾಧುಗಳ ಆಗಮನದಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆರಾಧ್ಯದೈವವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದು, ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಪತಿಯೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿಯ ಹೊಸ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಎಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಒಂದೊಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ವಿಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಯ ಸ್ತ್ರೀ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಇಂದಿರೆ-ಬಾಲವಿಧವೆ, ಪ್ರಿಯಂವಧೆ- ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯದ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಹಾಗೂ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಿಡುಗಿಗೆ ಬಲಿಯಾದವಳು, ಸುಖಲತೆ - ಅರಸನ ಮಗಳಾದರೂ, ಮಲತಾಯಿಯ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಲುಗಿದವಳು, ಮೀರಾ-ತಾನು ನಂಬಿದ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿಯಾಗಿ- **ಅಚಲ**ಳೆನಿಸಿದರೂ, ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೈಗೊಂಬೆ, ವಸುಂಧರಾ- ಸಂಗಾತಿ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರೆ, ಶ್ರೀಮಂತೆ ಆದರೆ ಪ್ರೇಮವಂಚಿತೆ, ಮಾಧವಿ-ಗಣಿಕೆಯಾದರೂ ತನ್ನತನವನ್ನು ಮೆರೆದ ಗಟ್ಟಿ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರ). ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಬರೆಹದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಮಯ. ತಮ್ಮ ಧೋರಣೆಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಆಚರಣೆ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವೇ; ಈ ಪ್ರಧಾನ ಕತಾಭಿತ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. **ಇಂದಿರೆ**ಯ ಸತೀಶ, ಶಚೀಂದ್ರ, ಸುಂದರೇಶ, ಕಾಮಪಾಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯಂವಧೆಯ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ, **ವಸುಂಧರಾ**ದ ಶ್ರೀಪತಿ ಪಂಡಿತ, **ಸುಖಲತಾ**ದ ಸರ್ದಾರ್ ಸಿಂಹ, **ಭಕ್ತೆ ಮೀರಾ**ದ ಭೋಜರಾಜ, ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯರಿಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿ-ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಬಹುದು: ಈ ಲೇಖಕಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು ಬಹುತೇಕ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವರ್ಗದ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು **ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ**ದ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು **ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ**ದ ಸುಧಾರಣಾವಾದದ ಕಡೆ ಒಲವುಳ್ಳವರು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ

ಅವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಚಿಂತನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಸಮಾಜ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆಂದು ಆತಂಕಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಯುವ ಜನತೆಗೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನಾತನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೈಧವ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಕರ್ಮ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ; ಪುರಾತನ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ದಡ್ಡ, ಅವಿವೇಕದ ಹಿರಿಯರು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂರ್ಖ ನಿರ್ಧಾರಗಳು ಕಾರಣ ಎಂಬುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ವಾದ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ವಿರೋಧಿ; ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ).

ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಬಂದು ಒಂದೇ ವರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ, ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದ ಈ ಲೇಖಕಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ಮನಸ್ಸಿನ ತಲ್ಲಣ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ತಿರತೆಯ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ, ಕಾರಣ–ಪರಿಣಾಮ– ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಭಿನ್ನ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ; ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ, ಪು, ೫೭೨.

೨. ಅದೇ, ಪು, ೫೭೩

೩. ಅದೇ, ಪು, ೫೬೫

೪. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪು, ೨೫.

೫. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೨೮

೬. ಅದೇ, ಪು, ೨೮.

೭. ಅದೇ, ಪು, ೩೪.

೮. ಅದೇ, ಪು, ೩೫.

೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿಧವಾ ತತ್ವ, ಪು, ೭–೮.

೧೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಸುಶೀಲೆ, ಪು, ೧೫೦.

೧೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ನಭಾ, ಪು, ೯೬.

೧೨. ಅದೇ, ಪುಟ, ೭೫.

೧೩. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಪೂರ್ಣಕಲಾ, ಪು, ೨೨೪.

೧೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೨೪.

೧೫. ಅದೇ, ಪು, ೨೨೪.

೧೬. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೬೬–೬೭.

೧೭. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೩.

೧೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೫೫–೧೬೯.

೧೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿರಾಗಿಣಿ, ಪು, V

೨೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ನಭಾ, ಪು, ४೩–४४.

೨೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿರಾಗಿಣಿ , ಪು, ೫೦.

೨೨. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೨೧೨, ೨೧೩, ೨೧೫.

೨೩. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ; ಶ್ರೀಮತಿ ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಪು, ೧೦೭.

೨೪. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೪೫.

೨೫. ಅದೇ, ಪು, ೫೫.

೨೬. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿಕ್ರಮ, ಪು,೩.

೨೭. ಅದೇ, ಪು, ೩.

೨೮. ಅದೇ, ಪು, ೨೦೧.

೨೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ಪು, ೮೩–೮೪.

೩೦. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಇಂದಿರೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ, ಪು,೯.

೩೧. ಅದೇ, ಪು, ೩೦೦.

೪.೨ ನಾಟಕ : ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯರು

ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತರೆ ರೂಪಗಳಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾಧ್ಯಮ. ಕಾರಣ ಉಳಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳಾದರೆ (ಸಣ್ಣಕತೆಯನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ), ನಾಟಕ ಜನಪದ ಕಲೆ, ರಂಗಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ನೋಡುಗರ, ವಿದ್ಯಾವಂತ ಓದುಗರ ತನ್ಮಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗಿರಬೇಕಾದ ಸಂಕೀರ್ಣಕಲೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳು ಇತರೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ರೂಪು ಗೊಂಡಿರುವುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕಭಾಷಾ ಕವಿಗಳು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯ ಅಂಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದರೂ[೧] ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ರಚನೆಯಾದುದು ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ. ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸ ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜನ (೧೬೭೨-೧೭೦೪) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಂಗರಾರ್ಯನೇ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ನಾಟಕಕಾರನೆಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ನಾಟಕ ರಚನೆಯಾಗದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಆ ಕುರಿತಾದ ಚರ್ಚೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅನಗತ್ಯ. ಸಿಂಗರಾರ್ಯನ **ಮಿತ್ರವಿಂದಾಗೋವಿಂದ**- ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ನಾಟಕವಾದರೂ, ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಟಕವಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕೃತದ **ರತ್ನಾವಳಿ** ನಾಟಕದ ಅನುವಾದ. ಈ ಕೃತಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ನಂತರದಲ್ಲೂ ನಾಟಕ ರಚನಾ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಅನುವಾದಿತ, ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಟಕಗಳು ರಚಿತವಾದುದೇ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ಅದೂ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಷಾಹಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪಲ್ಲಟದಿಂದ – ಇತರೆ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆ ನಾಟಕವೂ ಪೌರಾಣಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೈದಾಳತೊಡಗಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪವಾಗಿ ನಾಟಕ ರಚಿತವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಯಾಗಿ ಜನಪದರ ಮನ್ನಣೆ ನಾಟಕಕ್ಕಿತ್ತು ಎಂಬುದು. ಆದ್ಯರಂಗಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ಭರತನ ನಾಟ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಜಾನಪದ ರಂಗಭೂಮಿ ಇತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೨] ಜನಪದರು ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮನರಂಜನೆ, ದೈವಭಕ್ತಿ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಪುಣ್ಯಕತೆಯನ್ನು

೩೨. ಅದೇ, ಪು, ೩೦೪.

೩೩. ಅದೇ, ಪು, ೩೦೯.

೩೪. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾ ಬಾಯಿ (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೩೨೨.

೩೫. ಅದೇ, ಪು, ೩೨೪.

೩೬. ಅದೇ, ಪು, ೩೨೬.

೩೭. ಅದೇ, ಪು, ೩೩೧

೩೮. ಅದೇ, ಪು, ೩೩೩.

೩೯. ಅದೇ, ಪು, ೩೩೪.

೪೦. ಅದೇ, ಪು, ೩೪೧.

೪೧. ಅದೇ, ಪು, ೩೪೩.

೪೨. ಅದೇ, ಪು, ೩೪೩.

೪೩. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಪ್ರಿಯಂವಧಾ, ಪೀಠಿಕೆ.

೪೪. ಅದೇ, ಪು, ೩೯–೪೦.

೪೫. ಅದೇ, ಪು, ೨೨.

೪೬. ಅದೇ, ಪು, ೩೩.

೪೭. ಅದೇ, ಪು, ೧೯.

೪೮. ಈ ಬಗೆಗಿನ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೪೯. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಸುಖಲತಾ, ಪು, ೫೦.

೫೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೩.

೫೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೬.

೫೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೮.

೫೩. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೧೮೭.

೫೪. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಪ್ರಿಯಂವಧಾ, ಪು, ೩.

೫೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೭.

೫೬. ಅದೇ, ಪು, ೨೩–೨೪.

೫೭. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಭಕ್ತೆ ಮೀರಾ, ಪು, ೮.

ಕೇಳುವ – ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಗಳು–ಪ್ರಯೋಗಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಭರತನ ನಾಟ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿದ್ದ ಜಾನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಶಿಷ್ಟತೆ, ಅಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ, ರಂಗಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಧಿ– ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿ, ನಾಟಕದ ಹತ್ತು ರೂಪಗಳನ್ನು (ದಶರೂಪ) ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಭರತನು ರಚಿಸಿರಬಹುದು[೩] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ.

ಕುತೂಹಲಕರ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಆಗ ನಾಟಕಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಪುರುಷರೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀರಂಗರು, "ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಒಂದು ದೂರನ್ನು ಒಯ್ದರು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ನೀಚ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ದುರಾಶಾಪೀಡಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಲೋಭ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಜಗಳಗಂಟಿತನ ಅವರನ್ನು ಮುಸುಕಿದೆ. ತಾವು ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ, ದುಃಖಿತರೇ ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮರೆಸಲು ನಮಗೆ ಒಂದು ವಿನೋದ ಬೇಕು. (ವಾಚ್ಯವಾಗಿ, ಆಟಿಕೆ) ಅದು ಕೇಳುವ ಹಾಗೂ ಇರಬೇಕು, ನೋಡುವ ಹಾಗೂ ಇರಬೇಕು. ಶೂದ್ರರಿಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ದೊರಕುವಂಥ ಐದನೆಯ ವೇದವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸು ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ, ಶೂದ್ರರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನೀಚ ಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಳಿದವರು, ಶಿಸ್ತು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು, ಮೊದಲಾಗಿ, ಐದನೆಯ ವೇದವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು... ಪಂಚಮ ವೇದವೇ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಅದನ್ನು ವೇದ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲೂ ಬೇಕು, ಅದು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ದೊರಕುವಂತೆಯೂ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದೀಗ ಭರತ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಚೋದ್ಯ"[೪] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದ– ಜಾನಪದ, ಹವ್ಯಾಸಿ, ಆಧುನಿಕ–ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದೂರವಿಡಲು ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೌರವ ದೊರೆಯುದಿದ್ದುದು ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶೂದ್ರರು, ನೀಚ ಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಳಿದವರು, ಶಿಸ್ತು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರಿಗಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಪಂಚಮ ವೇದವಾದ ನಾಟ್ಯ – ನಾಟಕ–ದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವವರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅಂತದೇ – ಕೆಳಸ್ತರದವರೆಂಬ– ಭಾವನೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂದೇಹದಿಂದ

ನೋಡುವಂತಾಗಿರಬಹುದೇ? ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯೇ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅನುಚಿತ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಎಡೆ ಮಾಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ, ಅಂಥವರ ಬದುಕನ್ನು ದುರಂತವಾಗಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಇರಬಹುದಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ನಾಟಕ – ಮೊದಲು ರಂಗಕೃತಿ, ನಂತರ ಓದು ಕೃತಿ. ನಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಮಹಿಳೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಟಕರಚನೆಯಂಥ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಮಹಿಳೆ ಇನ್ನೆಂತಹ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಎದುರಿಸಿರಬೇಕು? ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ನಾಟಕರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಮೊದಲ ತಲೆಮಾರಿನ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯರಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದ ನಾಟಕ ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಮೊದಲಿಗರೆಂಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಢೀಕರಿಸಿದೆ.

ಅ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ : ಇವರು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮೂರು ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, **ಸಾವಿತ್ರಿ ಚರಿತ್ರೆ, ಜಾನಕಿ ಕಲ್ಯಾಣ** ಎಂಬ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳನ್ನು, **ಭಾನುತೇಜ ವಿಜಯ, ಶ್ರೀಮಂತಿನಿ ವಿಜಯ** ಎಂಬ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು **ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿಯ** ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಕಟಿತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತಮ್ಮ ನಾಲ್ಕು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು;

೧. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

೨. ಸನಾತನ ಸ್ತ್ರೀ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ.

೩. ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಲವಿನ **ಉಗ್ರ** ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

೪. ರಾಮಾಯಣ ಪಾರಾಯಣ ಪ್ರಿಯತೆಯ ಅನಾವರಣ.

ಈ ಧೋರಣೆಗಳು ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ :

೧. ರಮಾನಂದ : ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸದ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನಾಟಕವಿದು. ಈ ನಾಟಕದ ರಚನೆ (೧೯೧೬) ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನಗಳ ಮೂಲಕ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದೇಶಕಿ ಎನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. (ಅಧ್ಯಾಯ ೨ ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿಯ ವಿಸ್ತೃತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.)

ಚಂದ್ರವದನಾ : ಇದು ೧೯೧೯ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕ. ವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಐದು ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುವ ಒಂದು ಕತೆಯನ್ನು ಐದು ಅಂಕಗಳ ನಾಟಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಲೇಖಕಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದ ರಾಜ ಸತ್ಯವರ್ಮ, ರಾಣಿ ಸುಪ್ರಭೆಯರ ಮಗಳು ಚಂದ್ರವದನಾ. ಈಕೆ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆಯ ಗುರಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ತನ್ನ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಮದುವೆ-ಲೌಕಿಕ ಬಂಧನವಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿ, ಮದುವೆ ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಮಗಳ ಈ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಚಿಂತಿತನಾದ ತಂದೆ, ಸಲಹೆ - ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವಂತೆ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅವರು "ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಿಗೆ ಗಂಡನೇ ಗುರು, ಗುರುವಿಲ್ಲದೇ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮೋಕ್ಷ ಸಂಪಾದಿಸುವಂತೆ" ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಚಂದ್ರವದನೆ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ (ಈ ಮೊದಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳಿರುವ) ಆಂಧ್ರ ದೇಶದ ಯುವರಾಜ ವಿಂದಾಖ್ಯರಾಯನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ, ನಂತರ ವಿಂದಾಖ್ಯ ತನ್ನಿಬ್ಬರು ಪತ್ನಿ (ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಚಂದ್ರವದನೆ)ಯರೊಡನೆ ತಂದೆ - ತಾಯಿಯರನ್ನು ನೋಡಲು ಪಯಣಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಹೂಡಿ, ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವದನೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಪ್ಸರೆಯರು ವಿಂದಾಖ್ಯನನ್ನು ಕೂಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಗಂಡು ಅಪಹರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು, ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಸನ್ನಿವೇಶ). ತನ್ನ ಒಳಗಣ್ಣಿನ ದರ್ಶನದಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿ ಎಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಚಂದ್ರವದನೆ, ಅವನನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಧ್ಯಾನ - ತಪಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ತಪೋಜ್ವಾಲೆ ಅಮರಾವತಿಯನ್ನು ಆವರಿಸಿದಾಗ, ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದ ಇಂದ್ರನು, ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನು ಬೈದು, ವಿಂದಾಖ್ಯನನ್ನು ಚಂದ್ರವದನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಅಪ್ಸರೆಯರೆಸಗಿದ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಕನಕ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಇದಿಷ್ಟು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈ ನಾಟಕದ **ವಸ್ತು.**

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ, ನೀತಿ ಬೋಧನೆಯ ವಾಕ್ಯ – ವಾಕ್ಯ ಸರಣಿಗಳೇ– ತುಂಬಿವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ, ಪತಿಯ ಮನೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿ ಬೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಈ ನಾಟಕದ್ದು. ಹಾಗಾಗಿ "ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಂದೆಯ ಭಾಗ್ಯವು ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲ. ಪತಿಯ ಭಾಗ್ಯವೇ ಭಾಗ್ಯವು. ಪತಿಯು ಬಡವನಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿ, ತಂದೆಯ ಮನೆಯ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಬೆರೆದು, ಬೀಗಿ ಮೈಮರೆದು ನಡೆಯುವುದು ಸತಿಯರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾನಿಕರವಾದುದು.... ಸಾವಿತ್ರಿ, ಲೋಪಮುದ್ರಾ, ಸುಕನ್ಯಾ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅತುಲೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕಡ್ಡಿಗೆ ಕಡೆ ಮಾಡಿ ಪತಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು... ಅಂತಹ ಮನಸ್ಥೈರ್ಯ, ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸೌಶೀಲ್ಯಾದಿಗಳೇ ನಿನಗೂ ಆದರ್ಶ ಜೀವನವಾಗಿರಬೇಕು."[೫] ಎಂದು ಸತ್ಯವರ್ಮ (ತಂದೆ) ಮಗಳು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಹೇಳುವ– ಮಾತುಗಳು, "ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ಗೃಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲೀ ಬೋಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ ಏನು? – ಇವೆಲ್ಲಾ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವವರ ಮಾತು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕಲಿಸದೆ, ತಿಳಿಸದೆ, ಬೆಳೆಸಿದ ಮಕ್ಕಳು ಮಂದಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳೇ ಸರಿ."[೬] ಎಂಬ ಹಾಗು, "ಮಗುವೆ, ನಿನ್ನ ಅತ್ತೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿಯೂ, ಆರೋಗ್ಯ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮನೆಗೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೂಡ, ಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ, ಪಾಲು ಮಾಡದೆಯೂ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಸರಿಯಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ, ಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು... ಗೃಹರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಅಂತಃಕಲಹಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಸೌಜನ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ಗೌರವದಿಂದ ವರ್ತಿಸು. ಇಷ್ಟು ಸಾಕು! ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದಲೂ, ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಹಿತ ಸೂಚನೆಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿದುಕೊ"[೭] ಎಂಬ ತಾಯಿ (ಸುಪ್ರಭೆ)ಯ ಮಾತುಗಳು ಕೃತಿಕಾರ್ತಿಯ ಮನದಾಳವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಾಯಕಿ ಆದರ್ಶಗಳೇ ಮೈವೆತ್ತಂತಿರುವವಳು. ವೈರಾಗ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಸತೀತ್ವ ಮೊದಲಾದ– ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ – ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಳು. ಹೀಗೆ ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ನಾಟಕ ಅಭಿನಯಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ದೃಶ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಹೊಂದಿದೆ. ನಿರೂಪಣೆ ಸರಳವಾಗಿದೆ. "ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಗಣ್ಣಿಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುಳ್ಳ ಬಾಲಿಕಾನಿವಹಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿದು, ನಮ್ಮ ಬಾಲಿಕೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವು ಯಾವ ರೀತಿಯದಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ – ಭಗವತ್ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆ." ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ಈ ನಾಟಕ ರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಇವರು ಪುರಾಣದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

೩. ವಿವೇಕೋದಯ : ಇದು ೧೯೨೨ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕ. ಮಹಾಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ೧೦೭ ರಿಂದ ೧೨೪ ರವರೆಗಿನ ಕತಾ ಭಾಗವಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಗಾಲವ ವೃತ್ತಾಂತ, ಯಯಾತಿಯ ಉತ್ತರ ಚರಿತದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ರಚಿಸಲಾಗಿರುವ, ಆರು ಅಂಕಗಳ – ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯ ನಾಟಕ. ಅಂಕಗಳ ಒಳಗೆ ದೃಶ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಇಲ್ಲ. ಪುರಾಣದ ಕತೆ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾಟಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿವೇಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂಥ ಸತ್ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರಧಾರ ಮತ್ತು ನಟರಾಜರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು, ಉದ್ದೇಶ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸು, ದೇವದತ್ತನ ಆಗಮನ, ಯಮಧರ್ಮರಾಯ ವಸಿಷ್ಠನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವುದು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಸಂತೃಪ್ತನಾಗುವುದು, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಹರಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಡುವುದು, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಗಾಲವ ಹಠ ಹಿಡಿಯುವುದು, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, "ಹಟದಿಂದ ನಾನು ಪಟ್ಟ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಮರತೆಯೊ? ಹಠ, ಶಠತೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರಗಳು ಯಾರಿಗೂ ಅನರ್ಥಹೇತುಗಳು"[೮] ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದ ಗಾಲವನ ಹಟಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, 'ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳು ಒಂದು ಕಿವಿ ಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಬಿಳುಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ೮೦೦ ಯಜ್ಞಾಶ್ವಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಗಾಲವ! ಅಶಕ್ತನಾದರೆ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಗುರು ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೇಳುವ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಗಾಗಿ ಕುದುರೆಯ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ಗಗನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಭೂಲೋಕ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದ ಗಾಲವ, ಯಯಾತಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಗಾಲವನಿಂದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಯಯಾತಿ ಯಜ್ಞಾಶ್ವದ ಬದಲಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಮಾಧವಿಯನ್ನೇ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾ, ಯಜ್ಞಾಶ್ವ ಇರುವವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವರ್ಷ ನ್ಯಾಸವಾಗಿಟ್ಟು ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ ಪೂರೈಸಿಕೊ ಎಂದು ಗಾಲವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೆ ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, "ಯಾಚಕರನ್ನು ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸಿದ ವಚನ ಭ್ರಷ್ಟತೆಯ ಪಾಪ, ಗುರು ದಕ್ಷಿಣೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾರದೆ ಆತ್ಮಾಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಗಾಲವನ ಪಾಪ, ಪಿತೃವಾಕ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡದೆ ಹೋದ ಪಾಪ ಈ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಗಳೂ ನಿನ್ನ ತಲೆಗೇ ಬರುತ್ತವೆ"[೯] ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೆದರಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾಧವಿಯೂ ಪಿತೃವಾಕ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಮರು ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ನ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಮುಂದೆ ಗಾಲವ ಮೂವರು ರಾಜರಿಗೆ (ಔಶೀನರ, ಹರ್ಯಶ್ವ, ದಿವೋದಾಸ) ಮಾಧವಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಪುತ್ರರನ್ನು ಹಡೆದುಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಮಾಧವಿ (ಪುನಃ ಕನ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು) ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಬಳಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆರು ನೂರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಈ ಮೂವರು ರಾಜರಿಂದ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಇನ್ನೂರು ಕುದುರೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಮಾಧವಿಯನ್ನೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಾಗ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು, "ಆಹಾ! ನನ್ನ ತಪೋವಿಘ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮೋಹಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ ಅಪ್ಸರಸಿಯು, ಈ ರಾಜಕನ್ಯೆಯ ಪಾದ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಹೋಲಲಾರಳು.... ಮೊದಲೇ ಈ ರಾಜಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆ ತಂದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೂ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.... ನಾನು ಸುಪ್ರೀತನಾದೆನು. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕವಾಗಿ ಸಂದಂತಾಯಿತು"[೧೦] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಾರ್ಜಾಲ – ಸನ್ಯಾಸದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ. ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ಒಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುನಿ (ಗುರು)ಯನ್ನು ಸುಪ್ರೀತಗೊಳಿಸಲು ಅವರೇ ಬೇಡವೆಂದರೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹಠ ತೊಟ್ಟ ಗಾಲವ, ಗಾಲವನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನೀಡೇರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಗಳನ್ನೆ ದಾನ ಮಾಡುವ ಯಯಾತಿ, ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ಕುದುರೆಯ ಬದಲಿಗೆ ರಾಜಕುವರಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದ ಮೂವರು ರಾಜರು, ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯನ ಹಠಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪಾಠ ಕಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯವೂ, ವಿಚಿತ್ರವೂ ಆದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಬಯಸುವ ಮತ್ತು ಬಯಸಿದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆದು ಉಳಿದ ಕಾಲು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಈಗಾಗಲೇ ಮೂವರು ರಾಜರಿಗೆ ಪುತ್ರರನ್ನು ಹಡೆದು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿರುವ ಮಾಧವಿಯನ್ನು ವಿಕೃತಾನಂದದಿಂದ (ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ) ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದು, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಘನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಹರಸುವ ಗುರು–ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ–ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ– ಇವರೆಲ್ಲಾ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷರೇ. ಇವರೆಲ್ಲರ **ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯ**ದಲ್ಲಿ ಮೂಕ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ ಸಹಕರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಮಾಧವಿಗೆ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ "ಮಾಧವಿ! ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೇ ಪುತ್ರರ ಕರ್ತವ್ಯವು. ನಿನ್ನಿಂದ ಅಮೋಘವಾದ ಲೋಕಸೇವಾ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದಿದೆ. ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದೀಯೆ, ಹೋಗಿ ಬಾ" ಎಂದು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡ ಸತ್ತಾಗ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಚಿತೆಗೆ ತಳ್ಳಿ, ಸತೀತ್ವದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಲ್ಲು ನೆಟ್ಟು, ಕಲ್ಲಿಗೆ

ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದಂತಿವೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಈ ಮಾತುಗಳು. ಕಡೆಗೆ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ತೆರಳುವ ಮಾಧವಿಗೆ ಯಯಾತಿ ಸತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು "ಪಿತನಿಂ ಬಾಲ್ಯದಿ, ಮತ್ತಾ! ಪತಿಯಿಂ ಯೌವನದಿ, ಪುತ್ರನಿಂ ವಾರ್ಧಕದೊಳ್॥ ಸತಿ ಪರಿಪಾಲಿತೆಯಲ್ಲದೆ। ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದಿರೆ ನಿಷೇಧಮೆಂಬರ್ ವಿಬುಧರ್॥" ಎಂಬ ಧರ್ಮದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ನಾನು ಎಲ್ಲಿರಲಿ? ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದ ನನಗೆ ಪತಿ ಯಾರು? ಮಕ್ಕಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಕೂಡ ಉಚಿತವಲ್ಲ"[೧೧] ಎಂದು ಮಾನವ ರೂಪವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಿ **ಧೇನು** ರೂಪಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾಳೆ.

"ಹಠ, ಅಭಿಮಾನ, ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಎಳೆಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಭಿನಯಿಸಲು, ದೇಶದ ಮುಂದಿನ ಏಳಿಗೆಗೆ ಆಧಾರ ಭೂತರಾದ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸುವುದಾದರೆ ತಮಗೆ ಸಂತಸವಾಗುತ್ತದೆ"[೧೨].... ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಹಠ, ಅಭಿಮಾನ, ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಈ ನಾಟಕದ್ದು ಎಂದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, "ನಿನ್ನ ಹಠದಿಂದ ಎಷ್ಟೊಂದು ಘನ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದಿರುವುದು? ನಿನಗೆ ಆ ಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವೇ ಇದೆ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಲ್ಕು ವಂಶಗಳಿಗೆ ಪುತ್ರ ಲಾಭವುಂಟಾಯ್ತು. ಯಜ್ಞಾಶ್ವಗಳು ಲಭಿಸಿದುವು. ಯಯಾತಿರಾಯನ ಪುಣ್ಯ ತರುವು ಫಲಿಸಿತು"[೧೩] ಎಂದು ಗಾಲವನನ್ನು ಹೊಗಳುವ ನಕ್ಷತ್ರಿಕನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಎಂಥ ಹೀನ ಹಠ ಸಾಧನೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪುಣ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದರ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಗೆ ನಾಟಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೇ ಒಲವಿದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ, ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ, ಪುರುಷ ಶೋಷಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಮೌಲ್ಯದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡೇ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಾಳಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಮಹಿಳೆ ಎಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಪುರುಷನ ಅಧೀನಳಾಗೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಲೇಖಕಿಯ ಹಠ ಮಾತ್ರ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಗಾಲವರಿಗಿಂತ ಒಂದು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೂ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಇಂಥಹ ಪುರಾಣ ಕತೆಗಳು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಂಥವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಕತೆಗಳಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೂ, ನಂತರದ

ಹಂತದ ಲೇಖಕಿ / ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆದು, ಬೆತ್ತಲೆಗೊಳಿಸಲು ಇಂತವೇ ಕತೆಗಳು (ಸೀತೆ, ಶಾಕುಂತಲೆ, ಅಹಲ್ಯೆ, ಊರ್ಮಿಳೆ....) ನೆರವಾಗಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಅನುಪಮಾ ಅವರ **ಮಾಧವಿ,** ಎಚ್. ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರ **ಸೀತೆ, ರಾಮ, ರಾವಣ,** ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರ **ಅಹಲ್ಯೆ....** ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಲೇಖಕಿಯ ಆಶಯದಂತೆ ನಾಟಕದ ಯಾವ ಪಾತ್ರಕ್ಕಾದರೂ ವಿವೇಕೋದಯ ಆಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಆದರೆ ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳ ಓದುಗರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ಕರಾಳತೆಯನ್ನು, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಮನಕಾರಿ ನಿಲುವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವಿವೇಕೋದಯವಾದರೆ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು.

೪. ಭಾರ್ಗವ ಗರ್ವ ಭಂಗಂ : ೧೯೨೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ **ಬಾಲರಾಮ ಚರಿತಂ** ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕ. ರಾಮಾಯಣದ ಬಾಲಕಾಂಡದ ಕತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ರಾಮನ ಶೌರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳ ವರ್ಣನೆ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಿರುದ್ವಿಗ್ನವಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲು ರಾಕ್ಷಸರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ರಾಮನ ನೆರವು ಪಡೆಯುವುದು, ಸೀತಾ ಸ್ವಯಂವರ, ಪರಶುರಾಮನ ಗರ್ವಭಂಗವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮ ಮಾಡಿದ ಪರಿ ಮೊದಲಾದ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ತಾಟಕಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಪಾಪವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯ ಉದ್ಧಾರದಿಂದ ಶಮನ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಪತಿತ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಪಾವನಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕತೆಯೂ ಇದೆ. ರಾಮಾಯಣ ಪಾರಾಯಣ ಪ್ರಿಯರಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಬ್ದಾಡಂಬರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ನಾಟಕದ ಇತರ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ಚರ್ಚಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಆಗ ತಾನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತೊಡಗಿರುವ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನೋಭಾವದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನಾಟಕಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯೇ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವದ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : ಸಾಮಾಜಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವ ಸುಮಾರು ೨೫ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗಿನಿಂದ **ನಾವೊಂದು ಎಣಿಸಿದರೆ** ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ನಾಟಕಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳು ; ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಧೋರಣೆಗಳು :

೧) ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮಹತ್ವ

೨) ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅನಾವರಣ

೩) ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

೪) ಬಣ್ಣದ ಅಭಿಮಾನ ನೀತಿಯ ಖಂಡನೆ

ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮಹತ್ವ :

ನಿರ್ಮಲೆ (೧೯೨೦) : ಇದು ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮಹತ್ವ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿವಾರಣೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ನಾಟಕ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವುಗಳಿಂದ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ವಸ್ತು ಅವರ ಇಂದಿರೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನಿತೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಂಡಿದೆ.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅನಾವರಣ : ಸ್ನೇಹಲತೆ (೧೯೨೧) : ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಈ ನಾಟಕ ಬರೆಯಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿರುವುದಾಗಿ ಲೇಖಕಿ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅನಾವರಣ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ. "ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗಿ ಆ ಮೂಲಕ ವರಶುಲ್ಕವು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ಬಾಜಾರಿನ ವಸ್ತುವಿನಂತೆ ವರ ವಿಕ್ರಯವಾಗುವ ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತು ಭಾರತ ಯುವಕರ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುವಕರ ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವು ವಿಕಾಸವಾದುದಾದರೆ ನನ್ನೀಗ್ರಂಥೋದ್ದೇಶವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದೆಣಿಸುವೆನು."[೧೪] ಎಂದು ಭಿನ್ನವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಲಾಗದ ಬಡ ತಾಯ್ತಂದೆಯರಿಗೆ ಹೊರೆಯಾಗಲಿಚ್ಛಿಸದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನದ ಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ದುರಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕವಿದು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಳಿಯ (೧೯೨೧) : ಇದೂ ಸಹ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಚಿತ್ರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ನಾಟಕ. ಈ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು "ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಜೀವ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದಿಡುವುದೇ ಈ ರೂಪಕದ ಉದ್ದೇಶ... ಮೇಲ್ಕಂಡ ಉದ್ದೇಶವಿನಾ ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೌರವವನ್ನು ಲೇಖಕಿಯು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ."[೧೫] ಎಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕದ ಸ್ವರೂಪ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕಿದೆ. ೧೯೪೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಕೈಲಾಸಂರವರ

ತಾಳಿಕಟ್ಟೋಕ್ಕೂಲೀನೆ ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ೧೯೨೧ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವಿನ ಸಾಮ್ಯತೆ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ :

ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್ (೧೯೨೨) : ವಿದೇಶೀ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿವಾಹಿತ ಭಾರತೀಯ ಯುವಕರು, ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಮೊದಲಾದವೂ ಈ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಕಾಳಜಿಗಳಾಗಿವೆ.

"ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ನಾಟಕದ ನಿರೂಪಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಮನುಷ್ಯರ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮ-ಧ್ಯೇಯಗಳಲ್ಲಿ, ಆಶೆ-ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಮರ್ಶಾ ದೃಷ್ಟಿ ಇರಬೇಕು. ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೋಟಕರ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಅದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಚಿಂತಿತ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಚತುರತೆ ಇರಬೇಕು. ಈ ಗುಣಗಳೊಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದುದು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯ ಹುಚ್ಚಿನಿಂದಲೇ"[೧೬] ಎಂಬ ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಸ್ತು- (ಇದುವರೆಗೆ ಬಹುತೇಕ ಪೌರಾಣಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದ ನಾಟಕಗಳು ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ೧೯೧೬ ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು.)- ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಭಿನ್ನ ನಿರೂಪಣಾ ತಂತ್ರವೊಂದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ನಾಟಕಕಾರ್ತಿ ಮನಗಂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ / ಸಾಮಾಜಿಕ ಒತ್ತಡಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವೊಂದು ರಚಿತವಾದುದು ಮುಖ್ಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೂ ಭಾಗ್ಯೋದಯ (೧೯೨೨) : ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರ **ಮದರ್ ಇಂಡಿಯಾ** ಎಂಬ ಕವಿತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಈ ನಾಟಕ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. (ಮೂಲ ಕವಿತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಕನ್ನಡದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.) ನಾಲ್ಕು ದೃಶ್ಯಗಳಿರುವ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು (ಭಾರತೀಯರು) ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಬಗೆ, ಅನ್ಯರ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಭಾರತೀಯರ ವಿಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಆಶಯ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿದ್ದು ನಾಟಕಕಾರ್ತಿಯ ದೇಶ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಲೇ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ

ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಸ್ತ್ರೀ ಪರ ನಿಲುವನ್ನು (ಲಲಿತೆಯ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ) ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. "ಪುರುಷೋತ್ತಮರೇ ನಮ್ಮ ವರ್ಗದವರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಿಮ್ಮಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರು. ಮುಂದಿನ ಭಾರತದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಹಾಯವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ನಮಗೆ ಕನಿಷ್ಟ ಪಕ್ಷ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತರಲ್ಲೊಂದು ಭಾಗವಾದರೂ ಇರಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಏರ್ಪಾಡಿಗೆ ನಾವು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ."[೧೭] ಎಂದು ನಾನ್‌ಬ್ರಾಹ್ಮಿನ್ ಕಾನ್‌ಫರೆನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರಲಿರುವ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸರ್ಕಾರದ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಲಲಿತ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು (ಇಂದಿನ ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ ಚರ್ಚೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ) ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು – ಜಾತಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ ಪರ ಕಾಳಜಿ, ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಆ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಣ್ಣದ ಅಭಿಮಾನ ನೀತಿಯ ಖಂಡನೆ :

ಕಪ್ಪಲ್ಲ ಕಬ್ಬು : ಹೆಂಡತಿಯ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುವ ಗಂಡ, ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಗಂಡನ ಮನ ಬದಲಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಹೆಂಡತಿಯ ಚಿತ್ರಣ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. **ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್** ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಈ ದೇಶದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು (ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ) ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವ ಗಂಡನ ಚಿತ್ರಣವಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ವ್ಯಾಮೋಹಿಯಾದ ಪತಿ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮನೋಭಾವ ತಾಳಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ಎರಡೂ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯರ ನಡತೆಯಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಪ್ಪು ಎಂಬ ವಿವೇಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪತಿಯರು ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವದೇಶಿ– ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಸಮರ್ಥನೆ; ವಿದೇಶಿ – ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಬಗೆಗಿನ (ಬಿಳಿಯರು) ವ್ಯಾಮೋಹದ ಬಗ್ಗೆ ತೋರುವ ಆತಂಕ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಟಕಗಳು ; ಆಶಯ– ಸತೀತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ :

ಸತೀ ಪದ್ಮಿನಿ (೧೯೬೨) : ಚಿತ್ತೂರಿನ ಪದ್ಮಿನಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ ಇರುವ ನಾಟಕವಿದು. ಯವನರ ಅಲಾವುದ್ದೀನನು ರಜಪೂತ ಭೀಮ ಸಿಂಹನ ಸತಿ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು, ಅಪಹರಿಸಿ, ಭೀಮಸಿಂಹನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲಾವುದ್ದೀನನ ಆಸ್ಥಾನದ ಸರದಾರನಾದ ನಜೀರುದ್ದೀನನ ಮಗಳು ರೋಷನ್ನಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ

ಆಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅಲಾವುದ್ದೀನ್ ರಜಪೂತರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದಾಗ, ತಾವು ಸೋಲುವುದು ಖಚಿತವೆಂದು ತಿಳಿದ ರಜಪೂತರು ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಚಿತೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪದ್ಮನಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಕಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು, ಧನವನ್ನಾದೂ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು, ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರತಿಷ್ಟೆ ಬಂದರೆ ಧನವನ್ನು, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು" ಎಂಬ ದಳಪತಿ ಗುಲಾಬ ಸಿಂಹನ ಮಾತುಗಳು ಈ ನಾಟಕದ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳ (ರಜಪೂತ ವೀರರ) ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸೋಲು ಖಚಿತ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ, "ನಮ್ಮ ಮರಣಾನಂತರ ಯವನರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು. ನೀವು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದರೊಳಗೆ ಯಾವಳಾದರೂ ಒಬ್ಬ ವೀರ ನಾರಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಭಂಗವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ೨೧ ತಲೆಯವರು ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅಗ್ನಿ ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸುವೆವು."[೧೮] ಎಂಬ ಭೀಮ ಸಿಂಹನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸತಿಯರು ತಾವು ಸತ್ತನಂತರ ವೈರಿ ಪಾಲಾಗುವುದರ ಬದಲು ತಮ್ಮೆದುರಿಗೇ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಆಗುವುದು ಉಚಿತ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸತಿಯರಾದರೂ, "ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಸುಖವಾಗಿಯೂ, ಸಂತುಷ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ಇಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಜನ್ಮವು ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ."[೧೯] ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದವರು. ಹಾಗಾಗಿ "ಪದ್ಮನಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿತರಾದ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪತಿಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಹೋರಾಡಿ, ಪತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಸತೀತ್ವ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲೋಸ್ಕರ ನಾವು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು."[೨೦] ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ದೇವಗಿರಿ, ಗುಜರಾತನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಮಲೋಲುಪನಾಗಿ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇಲ್ಲ. ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಅವನು ವಶ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಮಾನ ಭಂಗವಾಗಬಾರದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಜಪೂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಚಿತೆ ಏರಿದ ಸಂದರ್ಭ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಿ, ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಿ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಜಪೂತ ನಾರಿಯರ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸ ಬಣ್ಣನೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಸತೀತ್ವದ ಮೌಲ್ಯದ

ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಈ ನಾಟಕದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಸತೀತ್ವದ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರ ಚರಿತ್ರೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ಮಹಿಳೆಯರ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಉದ್ದಿಶ್ಯವನ್ನು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಬಲಿ ಪೀಠದಲ್ಲಿ : ಇದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ನಾಟಕ. ತ್ರಿಪುರದ ಅರಸು ಗೋವಿಂದ ಭೂಪತಿ – ರಾಣಿ ಗುಣವತಿಯರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಕಾಳಿದೇವಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಿಸಿ ಒಂದು ಕುರಿ ಮರಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟುದೇ ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು. ಹಾಗೆ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಕುರಿ (ದುರ್ಗಿ) ಅಪರ್ಣಾ ಎಂಬ ಹೂವಾಡಗಿತ್ತಿಯದು. ಈ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾದ ಅಪರ್ಣಾ ತುಂಬಾ ದುಃಖಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಹುಡುಗಿಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಸ್ವತಃ ರಾಜನೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವುಂಟಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಕಾಳಿಗೆ ಬಲಿ ಕೊಡುವುದನ್ನೇ ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ಗುರು ಗೌರಿ ಶಂಕರ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ, ತಂತ್ರ, ಕುತಂತ್ರ, ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಜನ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಟ ಯುವಕ ಜಯಸಿಂಹ ಆ ಸಂಚಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ, ಹಿಂಸೆಯ ಬೀಡಾಗಲಿದ್ದ ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಕತೆ ನಾಟಕವಾಗಿ ಆಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಅಪರ್ಣಾ ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ ರಕ್ತ ರಾತ್ರಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ರುದ್ರಾಂಬೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಬಲಿಯಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗಿನ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಅರಸು ಮನೆತನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಸುಖಾಂತ ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸನಿಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಅಚ್ಚರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಈ ನಾಟಕವಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಚಾಣಕ್ಯ ತಂತ್ರ : ಇದು ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ. ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸದ ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ತ್ಯಾಗಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳು :

ವರುಣನ ರಾಜೀನಾಮೆ : ಪೌರಾಣಿಕ ಪಾತ್ರಗಳಿರುವ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ನಾಟಕ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಾನಿ ಉಂಟಾದುದರ ಬಗ್ಗೆ ವರುಣನ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ದೇವಲೋಕ ಸರ್ಕಾರದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವಂತೆ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ನಗರ ಸಭಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತಹ ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ ದೇಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷ : ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ ಮಗ ಭರತನ ಚಿತ್ರಣ. ಹಾಗೂ ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ ಸಮಾಗಮದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕಗಳು :

ಅತಿಶಯ ಅಜ್ಜ, (ಎರಡೂವರೆ ಪುಟಗಳ ಪುಟ್ಟ ನಾಟಕ) ಯಾರ ಮುಖ ನೋಡಿ ಎದ್ದಿರೋ, ಮಾತಾಡು ಮುದ್ದು ಗಿಳಿ ಮಾತಾಡು, ಎಲ್ಲಾ ಬರಿ ಮೋಸವೇ, ವೀರ ಶಿವಾಜಿ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ದುರಾಸೆಯ ಫಲ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ, ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಿಡಿಯಾಗಿ, ಕೆಲವು **ಸರಸ್ವತಿ** ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತವುಗಳಾಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಿನ್ನತೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವಂತ ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯ ಕತೆಗಳ ಕಡೆಗೆ. ಪುರಾಣದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂಬುದೇ ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತೀ ನಾಟಕದ ಉಪೋದ್ಘಾತ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಮುನ್ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಗಳ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು.

ಹಾಗಾಗಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ವಿದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಲ್ಲಿನ ಪೋಷಕರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿ ಬೆಳೆಸುವ ಒಲವು ಮೊದಲಾದ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಸ್ನೇಹ – ತ್ಯಾಗ, ಸರಿ–ತಪ್ಪು, ವಿವೇಚನೆ, ಬಲಿಯಂತ ಹಿಂಸೆಯ ಸಂಗತಿಗಳ ನಿಷೇಧ, ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವರ ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕಗಳು ಸಫಲವಾಗಿವೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನಾಟಕಗಳು ನೀತಿ ಬೋಧೆ, ಶಬ್ದಾಡಂಬರ ದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಿಂದ ಹೊರತಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿ ಬೋಧೆ ಕಂಡರೂ ವಿಪರೀತ ಉಪದೇಶಗಳಿಲ್ಲ. ಕೈಲಾಸಂ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಿಶ್ರಿತ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಡಂಬನೆ, ನವಿರು ಹಾಸ್ಯದ ಧಾಟಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಗತಿಗಾಮಿ ಆಶಯ ಕಂಡುಬರುವುದು ಇವರ ನಾಟಕಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ರನ್ನ ; ಗದಾಯುದ್ಧ, ರಾಘವಾಂಕ ; ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ.

೨. ಆದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ ; ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿ, ಪು, ೩.

೩. ಅದೇ, ಪು, ೮೯.

೪. ಅದೇ, ಪು, ೩.

೫. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಚಂದ್ರವದನಾ, ಪು, ೩೯.

೬. ಅದೇ, ಪು, ೩೯.

೭. ಅದೇ, ಪು, ೩೯.

೮. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿವೇಕೋದಯ, ಪು, ೩೦.

೯. ಅದೇ, ಪು, ೪೦.

೧೦. ಅದೇ, ಪು, ೬೪–೬೫.

೧೧. ಅದೇ, ಪು, ೭೩.

೧೨. ಅದೇ, ಪು, ೪.

೧೩. ಅದೇ, ಪು, ೬೮.

೧೪. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಸ್ನೇಹಲತೆ, ಪು, ೧೮೮.

೧೫. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಅಳಿಯ, ಪು, ೬.

೧೬. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಪು, ೫.

೧೭. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಹಿಂದೂ ಭಾಗ್ಯೋದಯ, ಪು, ೧೩.

೧೮. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಸತೀ ಪದ್ಮಿನಿ, ಪು, ೧೨೭.

೧೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೮.

೨೦. ಅದೇ ಪು, ೧೨೯.

೪.೩ ಸಣ್ಣಕತೆ : ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯರು

ಮಹಿಳೆಗೂ – ಕತೆಗೂ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಕತೆಯ ವಾರಸುದಾರರು. ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮಹಿಳೆಯರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ, ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಒಲಿದದ್ದು, ಹೆಚ್ಚು ತೊಡಗಿಕೊಂಡದ್ದು ಕತಾ ರಚನೆಯಲ್ಲೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕತಾ ರಚನೆಗೈದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬೆಳಗಾಂವಕರ, ಸೀತಾದೇವಿ ಪಡುಕೋಣೆ, ಭಾರತಿಬಾಯಿ ಪಣಿಯಾಡಿ, ಕೃಷ್ಣವೇಣಿಬಾಯಿ. ಕೆ.ವಿ.ಆರ್. ಸತ್ಯಭಾಮಾದೇವಿ, ವಾಸಂತಿಬಾಯಿ ಪಡುಕೋಣೆ, ಲಲಿತಾರ್ರೈ, ಚಂದ್ರಭಾಗಿ ಕೆ.ರೈ, ಆನಂದಿ ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಬೆಳ್ಳೆಸೀತಾರತ್ನಮ್ಮ, ಲೀಲಾಬಾಯಿ ಕಾಮತ್, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಎಚ್.ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ, ವಾಣಿ, ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ ಮೊದಲಾದವರು ಗಮನಾರ್ಹರು.

ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಣ್ಣಕತೆಯನ್ನು ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ರಚಿಸಿದವರು. ಅನುವಾದ ಕತೆಗಳಿಂದಲೋ, ಬಿಡಿ ಕತೆಗಳಿಂದಲೋ ಒಂದೆರಡು ಕತಾ ಸಂಕಲನಗಳಿಂದಲೋ ಕೆಲವರು ಪರಿಗಣನಾರ್ಹರು. ಆದರೆ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯಾದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬೆಳಗಾಂವಕರ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ಇವರನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಪುರಾಣದ ಏಳು ಜನ ತ್ಯಾಗಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಏಳು ಕತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಮೊದಲು **ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ**ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. "ಸಚ್ಚರಿತ ಸುಧಾರ್ಣವ"– ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು (೧೯೨೩) ಎಂದು ಶಾಶ್ವತಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. "ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಪುರಾಣದ ಘಟನೆ ಸನ್ನೀವೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಕದ ಕತೆಗಳು, ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕತೆಗಳು, ಈಸೋಪನ ನೀತಿಕತೆಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣಕತೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಹಾಗೂ ಸುಧಾರಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಂಥ ರಚನೆಗಳವು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಥೆಗಳು ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬರುವಂತವು"[೧] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎಂದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ.

ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : ಇವರ ಕತೆಗಳು ಸಂಕಲನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿಲ್ಲ. ಬಿಡಿಕತೆಗಳು ವೀಣಾ, ಅಂತರಂಗ, ಸುಪ್ರಭಾತ, ಪ್ರಜಾಮತ, ಬಾಲಚಂದ್ರ, ಸಾಧ್ವಿ, ಕೊಡಗು, ಕಂಠೀರವ, ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ, ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ[೨], ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಧೋರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಒಟ್ಟು ಕತೆಗಳು ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ **ವಸ್ತು**ಗಳು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

೧. ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ

೨. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

೩. ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ವಿಡಂಬನೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

೪. ಗಾಂಧೀತತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

೫. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹುಡುಕಾಟ

೬. ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ನೆಲೆ

೧. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ: ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ, ದೇವನೆಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ, ಒಲ್ಲದ ಹೆಂಡತಿ, ಅಂಜುಬುರುಕಿ, ದೈವೇಚ್ಛೆ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮೂರು ಕತೆಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾಳಜಿ **ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ**ಯ ಕಡೆಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅದರಲ್ಲೂ **ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲವೈಧವ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿ-ಬಾಲವಿಧವೆ. ಗಂಡ ಸತ್ತನಂತರ ತವರಿನಿಂದ ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಅಕ್ಕ ವೆಂಕುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ವೆಂಕು ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೇ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದಂತೆನಿಸಿದರೂ, ವೆಂಕುವಿನ ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರ – ಸದಾ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವವರು- ಹಸು ಕರುಗಳ ಹಾರೈಕೆ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವೆಂಕು ಸತ್ತ ನಂತರವೂ ಅವಳ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಸಲುಹುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೀರಾ ಅಗತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಆಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ, "ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ಬೇರಾರು ದಿಕ್ಕು"[೩] ಎಂದುಕೊಂಡು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ವೆಂಕುವಿನ ಮಗಳು ಶಾರದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯಿಂದ

ಸಾಕಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. "......ಅಯ್ಯೋ ಆ ಮಹರಾಯ್ತೀನ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೆಷ್ಟುದಿನ ಆಳಬೇಕೋ ಕಾಣೆ. ಇವಳು ನಮ್ಮ ಮನೇಲೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆಂದು ಅವರ ಕಡೆಯೋರಿಗೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಾಂದ್ರೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಇರೋ ರೀತೀಲೇ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಾಚೆ- ಅನ್ನಲು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತೆ ಹೇಳಿ- ಪಾಪ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ. ಹೋದರೆ ಹೋಗಲೀಂತ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೇನೆ..."[೪] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮಾತು, ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಶಾರದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮನೋವ್ಯಥೆಗೆ ಕಾರಣಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಬೇಸತ್ತ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಏನೋ ನೆವ ಹೇಳಿ ಶಾರದಾಳಿಂದ ದೂರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಶಾರದೆ ಪುನಃ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ ಮನೆಕೆಲಸದಾಕೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಶಾರದೆ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ **ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ** ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆ ಅಂಟದೋ ಹಾಗೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧ ಎಂದೂ ಬೆಸುಗೆಯಾಗದೆಂದೂ, ಶಾರದೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಕಾರ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ, ಮೀನಾಕ್ಷಿ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ **ಬಾಲವಿಧವೆ**ಯರ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳು, ಅದರ ಕಾರಣ, ಪರಿಣಾಮ, ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಾಲವಿಧವೆಯರಿಗೆ **ಮರುವಿವಾಹ**ವನ್ನು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದೂ ವೇದ್ಯ. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ **ಬಾಲವಿಧವೆ** ಬಂಧುಗಳ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ, ಅಮಾನವೀಯ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ಬಲಿಪಶುವಾಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಆಕೆ (ಮೀನಾಕ್ಷಿ) ವೈಧವ್ಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಫಲ ಎಂದು ಕೂರದೇ, ಬಂದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಕೊರಗದೆ, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೊರೆದು ಅನ್ಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಸ-ಮುಸುರೆಯನ್ನಾದರೂ ತೊಳೆದು ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಬದುಕು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ದೇವನೆಲ್ಲಿ ಕತೆಯ ಚಿನ್ನಿ ಮತ್ತು **ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ** ಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವತಿಯರು ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಸತ್ತ ನಂತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತವರು. ಚಿನ್ನಿಯ ಗಂಡ ಬೀರ, ಮಹದೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯ ವರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಮಗ ಮಾದನಿಗೆ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನದೀ ಪಾಲಾಗಲಿದ್ದ ಯುವತಿ - ಉತ್ತಮ ಕುಲದವಳು-ಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಹೋಗಿ ತಾನೂ ನೀರುಪಾಲಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಧವೆಯಾದ ಚಿನ್ನಿ ತನ್ನ ಮಗ ಮಾದನಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಾಗ ವ್ಯಥಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಅವಳ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬೀರ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿ-ಮಹದೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಗುವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ **ಕರ್ಪೂರದಾರತಿ** ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೆಳಜಾತಿಯವಳಾದ ತಾನು ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಎಂಥಹ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರೂ ಗಂಡ ಮತ್ತು

ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ **ಗುಡಿ**ಗೆ ಹೋಗಿ, ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರ ತೀವ್ರ ಕೋಪಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಉಚ್ಚಕುಲದವರ ನೀಚತನ ಕಂಡು ಅಸಹ್ಯಪಡುತ್ತಾಳೆ. ನಾಯಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ– ದೇವಸ್ಥಾನದಿಂದಾಚೆ ನೂಕಿ, ನಾಯಿಯನ್ನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಛೂ ಬಿಡುವುದು, ಕಲ್ಲೆಸೆಯುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ– ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರನ್ನ ಕಂಡು, "ಅಯ್ಯೋ! ಈಶ್ವರಾ! ಈ ಶ್ವಾನಕ್ಕಿರುವ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ, ಗೌರವವೂ ಈ ಪಂಚಮ ಸ್ತ್ರೀಗಿಲ್ಲವೇ"?....."[೫] ಎಂದು ನೊಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾದನೂ ಅಸುನೀಗಿದಾಗ "ಇನ್ನೀ ದೇವಾಲಯಗಳೇಕೆ? ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರಿ. ದೇವರನ್ನು– ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿರುವ ಆ ದೇವರನ್ನು– ಒಳಗಿಟ್ಟು ಭದ್ರವಾಗಿ ಬೀಗಹಾಕಿರಿ!.... ದೇವನಿಲ್ಲ? ಅವನಿಲ್ಲ; ಅವನಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ....."[೬] ಎಂದಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹತಾಶಳಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕತೆಯ ಚಿನ್ನಿ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ನೋವು, ಪಂಚಮ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಅವಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನಾರ್ಹವಾದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತಗೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು– ವೈಧವ್ಯ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರ ಹೀನ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ– ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಮುಖ್ಯ ಕಾಳಜಿ ಸ್ತ್ರೀಪರವಾದುದು ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಪರತೆಯ ಕಾಳಜಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲೆತ್ನಿಸಿರುವುದು ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಚಿನ್ನಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು **ಗುಡಿ**ಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, "ದೇವಾಲಯ ದೇವರು ಎಲ್ಲವೂ ಉತ್ತಮ ವರ್ಗದವರ ಸ್ವತ್ತುಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನದಾಚೆ ನೂರೈವತ್ತು ಗಜದವರೆಗೆ ಮಾದಿಗರು ತಿರುಗಾಡಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾದಿತಪ್ಪಿ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ತೀರಿತು. ಆ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಮನೆಯ ಮುಂದಿರುವ ಮರಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವರ ಮೈ ಚರ್ಮವನ್ನು ಸುಲಿದು ಬಿಡುವರು"[೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಹಾಗೂ ಈ ಅರಿವಿದ್ದೂ ಗಂಡನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದ ಚಿನ್ನಿಯನ್ನು ಕಂಡು, "ಆ ಮೂರ್ಖ ಗಾಂಧಿಯು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರವಂತೂ ಇವರನ್ನು ಕೇಳುವವರೇ ಇಲ್ಲ! ಇವರ ಪಾರುಪತ್ಯವೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ! ಇವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೊಬ್ಬು!"[೮] ಎಂದಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕೂಗಾಡುವ ಪೂಜಾರಿಯ ಅಮಾನವೀಯ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಕರಾಳತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಲೆತ್ನಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉಚ್ಚಕುಲದವರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರ ನೀಚತನವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿದಂತೆ (ಮೇಲಿನ ನಿದರ್ಶನ) ನೀಚಕುಲದವನೆನಿಸಿಕೊಂಡ

ಬೀರನ ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದೂ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಂತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದ ಯುವತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಹೋಗುವ ಬೀರನ ಸನ್ನಡತೆ ಹಾಗೂ, "ನೀಚಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೇನು? ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಕ್ಕಳೇ ಅಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಾ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಶುಚಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ದೇವ ದೇವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಗುವೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಮಲ ಪುಷ್ಪವು ಹುಟ್ಟುವುದು ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಪುಷ್ಪವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವಾಗಿಲ್ಲವೇ? ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿಲ್ಲವೇ? ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಜಾತಿಯಲ್ಲ; ಅಂತಃಶುದ್ಧಿ, ಬಹಿಃಶುದ್ಧಿ, ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಇವುಗಳೇ ಭಗವಂತನ ಬಳಿ ಸಾರಲು ಹತ್ತಿರದ ಸೋಪಾನಗಳು"[೯] ಎಂಬ ಬೀರನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕಾರಂತರ ಚೋಮನ ದುಡಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಯಾವ ಕಾಲದ ಶಾಸ್ತ್ರವೇನು ಹೇಳಿದರೇನು? ಪದ್ಯದ ಆಶಯದಂತೆ ಈ ಕತೆಯ ಆಶಯವೂ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ತಾಯಾಗಿ, ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಕತೆ **ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ**. ಈ ಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವತಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಸತ್ತ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಗುವಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಡಲೆತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಗು ಅಪ್ಪನ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ, "ನಾಳೆಗೆ ಬರುವರು, ಸಂಜೆಗೆ ಬರುವರು" ಎಂದುತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಗುವಿನ ಪಾಲಿಗೆ ಅಪ್ಪ ಬರುವ ಆ ನಾಳೆ, ಸಂಜೆ ಬಾರದೇ ಇದ್ದಾಗ, ಅಪ್ಪನ ಹಂಬಲಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು, ಜ್ವರ ಬಂದು ಮಗು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸಹಾಯಕತೆ, ನೋವು, ವ್ಯಥೆಯಿಂದ-ಕಾಣದ ಆ ದೇವನಲ್ಲಿ, "ದೇವಾ ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ"[೧೦] ಎಂದು ಪ್ರಭಾವತಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅನೇಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಅಕ್ಕನ ಪಾಶ ಕತೆಯ ಲಲಿತೆ ತ್ಯಾಗಮಯಿ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಧನದಾಹಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬದುಕಬೇಕಾದವಳು. ಹಣದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಡನಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ತಂದೆಯಿಂದ ಹಣಪಡೆದು ಗಂಡನನ್ನು ಸೇರಿದ ಲಲಿತ ಅದೇ ಹಣದ ಕಾರಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಲಲಿತಾಳ ತಂದೆ ತಾವಾಗಿಯೇ ಕೊಟ್ಟ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನದೇನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮನಿಂದ "....ಇವಳು ಅಕ್ಕನೇ? ಕಿರಾತಕಿ! ಕೂಡ ಹುಟ್ಟಿದವಳು ಅನ್ನಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಒದ್ದಾಡಬೇಕು! ತಾನು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ದುರಾಸೆಯಿಂದಿರುವಳು. ಇವಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಳಿಯಾಳೇ... ನಾನಿಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಮೋಸ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬರೆದಿಡುವಂತೆ

ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳಲ್ಲಾ!”[೧೧] ಎಂಬ ನಿಂದನೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಲಲಿತೆ ತಾಳ್ಮೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿಕಾರಿಯಾದಾಗ, ಆತನಿಗೆ ನೆರವು, ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಾನವೀಯತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಪಾಲು ನೀಡುವ ಕುರಿತ ಸಣ್ಣ ಧ್ವನಿಯೊಂದು ಇದೆ. ಲಲಿತಳ ಪರವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಸಂಬಂಧಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, ಲಲಿತೆಯ ತಮ್ಮ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಏಕೋ ನಿನಗವಳ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು? ಅವಳು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು ಕಿತ್ತಳೇನು? ಪಾಪ! ಅವಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬರೆದಿಟ್ಟರೆಂದೇ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಉರಿದುಬೀಳುತ್ತೀ! ನಿನಗೆ ತೊಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ನೀನು ಹಾಳುಮಾಡದೆ ಜಾಣತನದಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸಾಲದೆ? ಅವರು ಅವಳಿಗೇಂತ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಬರೆದಿಡದೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗರ್ಧರ್ಧ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನೀನಾಗ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ?”[೧೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಮತ್ತೋರ್ವ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮನವರು ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು **ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಆಸ್ತಿ ನೀಡುವ** ಮೂಲಕ ಪರಿಹರಿಸಬಹುದೆಂದು (ನಾಲ್ಕು ಘಟನೆಗಳು– ಕತೆ) ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಣ್ಣ ದನಿಯನ್ನು ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯರು ಆಗಲೇ ಎತ್ತಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಲೋಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಬೇಕಾದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣ **ಅಂಜುಬುರುಕಿ** ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕತಾ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲೆ ಮದುವೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕು ಛಿದ್ರವಾಗಲು ಕೇವಲ ಬಡತನ, ಕೆಳಜಾತಿ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಗಂಡನ ಮನೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಷ್ಟೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ; ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮದವೇರಿದ ತಂದೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು **ದೈವೇಚ್ಛೆ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಗಂಡ, ಅತ್ತೆ–ಮಾವ ಮೊದಲಾದ ಗಂಡನ ಮನೆಯವರು ಮಾತ್ರ ದುಷ್ಟರು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ನೋಡದೆ, ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲೆತ್ನಿಸಿರುವುದು ಈ ಕತೆಯ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ನೆಲೆ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕತೆಯೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವಂತಿವೆ. ಬಡತನ, ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ, ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರನ್ನ ಕಾಡಿರುವಂತಿವೆ. ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಕೊರತೆಯಿಂದುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅನಾಹುತವನ್ನು **ಕಳ್ಳ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಲತಾಯಿಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಮನೆ ತೊರೆದು

ಬಂದ **ಮಾಧು** ಎಂಬ ಯುವಕ ಹಸಿವನ್ನು ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಳ್ಳತನದ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವಾಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕಳ್ಳ ಮಾರಪ್ಪನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು, ಅವನಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಸಜ್ಜನನಾಗಿ ಬದುಕತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ತಂದ ಮಾರಪ್ಪನೇ ತನ್ನ ಮನೆಗೇ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಲು ಬಂದಾಗ ಹಿಂದಿನದನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕಳ್ಳನಿಂದಲೇ ಮನಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ದುಡಿದುತಿನ್ನಬೇಕೆಂಬ ನೈತಿಕ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಯುವಕನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕಿ, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಿಗೆ ಕೇವಲ ಶಿಕ್ಷೆಯೊಂದೇ ಮದ್ದಲ್ಲ; ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದಲೂ ತಿದ್ದಬಹುದೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ **ಏನು ಸಂಬಂಧ?** ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಮಸ್ಯೆಯ ಆಳದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಿಂತ ಮೇಲ್ಪದರದ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿ ಕತೆ ಮೂಡಿದೆ. ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಾಜದ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದ ಲೇಖಕಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕ ಕತೆಗಾರ. ತನ್ನ ಎದುರು ಮನೆಯ ವ್ಯವಹಾರ (ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ನಡುವಿನ)ದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಲಲಿತೆ, ವೇಶ್ಯೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಮುಜುಗರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. "ಚಿ:ಚಿ:! ಈ ಅವಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾನೇನೂ ಕತೆ ಬರೆಯುವವಳಲ್ಲ."[೧೩] ಎಂಬ ಅವಳ ಅನಿಸಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ನಿರೂಪಕ "..... ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲೂ ಕೂಡ ತಕ್ಕದಲ್ಲದ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವ ವರ್ಗದ ಗಣ್ಯತೆಯನ್ನು ನೆಲದ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಜೀವನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಇವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಾಜದ ಅಮಂಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳೇ. ಲಲಿತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ...."[೧೪] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಿರೂಪಕ ಕತೆಗಾರನಾದರೂ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಬಾಹ್ಯ ಅಲಂಕಾರ, ನಡವಳಿಕೆ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವ, ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹೂ ಮಾರಿ ಬರುವ ಹೂಗಾರನ ಹತ್ತಿರ ಹೂ ಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುವ, (... ಆ ಅವಲಕ್ಷಣದ ಮನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹೂ ಮಾರಿಕೊಂಡು ಬರ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಅವನ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ), ವೇಶ್ಯೆ ಜಾಜಿ ಹೂ ಮುಡಿದರೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಅಂದರೆ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕತೆಯಾಗಿ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿದೆ.

ನೆರೆಹಾವಳಿಯಂಥ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದನ್ನು **ದೇವಿಯ ತ್ಯಾಗ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನೊಂದವರ ನೋವಿಗೆ ಕಲಾವಿದರು

ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ, ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ ತಾಳ್ಮೆ, ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಂದಿರಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೆ ಸನಾತನ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಎದುರಿಸಬಹುದಾದ ನಿಂದನೆಯನ್ನು ಕತೆ ಬಿಚ್ಚಿಡುವುದು ಗಮನೀಯ.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಅನಾವರಣ : ಅದೃಷ್ಟ, ಜೋತಿಷ್ಯವನ್ನು ನಂಬಿ ಮೂರ್ಖನಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ರಣ **ನನ್ನ ಬೆರಲುಗಳು** ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ನಂಬಿದವರನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವುದೆ ಈ ಕತೆಯ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಹಣ ಕತೆಯಲ್ಲಿ **ಅದೃಷ್ಟಫಲ**ವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ನಂಬಿದ್ದರಿಂದ ವಿನಾಕಾರಣ ಒಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದ ಆತನ ಕುಟುಂಬ ಒಂದಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೪. ಗಾಂಧೀತತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಗೈಯುತ್ತಿದ್ದುದು ದೇಶಾದ್ಯಂತ **ಗಾಂಧೀಜಿ**ಯವರ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಭಾವ-ಪ್ರೇರಣೆ ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿನ ಗಾಂಧೀತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿ, ದೇವನೆಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳ......, ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. **ಸರಸ್ವತಿ** ಕತೆಯ ವಿಶ್ವನಾಥ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೂಲುನೇಯುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ... ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೆಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಹೆಂಡತಿ **ಸರಸ್ವತಿ**ಯೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು, ಸರಳಜೀವಿ. ಗಾಂಧೀತತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ದಂಪತಿಗಳಿವರು. ಒಮ್ಮೆ ಪೋಲೀಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರನೊಬ್ಬ ಹೆಂಡದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆಯಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವನಾಥನು ಇದ್ದುದು ನಿಜವೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಪಾರಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದ್ದರೂ ನಿಜವನ್ನೆ ನುಡಿದು ಪೋಲೀಸನ ಜೊತೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಸರಸ್ವತಿಗೆ 'ಸ್ವದೇಶಿ ವ್ರತದ ದೀಕ್ಷೆ' ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಗೆಳತಿಯರು ಮಾತೃ ಸೇವಾ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು, ಚರಕದಲ್ಲಿ ನೂಲು ತೆಗೆಯತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಚರಕಸಂಘ, ಖಾದೀಭಂಡಾರಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾದರಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

೫. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹುಡುಕಾಟ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಬಹುತೇಕ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಮೌಲ್ಯ – ಮಾನವೀಯತೆ. ಮುರಿದರೆಂಬೆ ಕತೆಯ ಮೀನಾಕ್ಷಿ–ಶಾರದೆಯಿಂದ ತೀವ್ರವಾದ ವ್ಯಥೆ ಅನುಭವಿಸಿದರೂ, ಅವಳು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೆರವಾಗುವ ಮೂಲಕ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಕಳ್ಳ ಕತೆಯ ಮಾರಪ್ಪ, ಮಾಧು, **ದೇವಿಯತ್ಯಾಗ**ದ ದೇವಿ, **ಅಕ್ಕನಪಾಶ** ಕತೆಯ ಲಲಿತ, **ದೈವೇಚ್ಛೆ** ಕತೆಯ ಕಮಲ, ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿಯ ಅಗತ್ಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟುಗುಣದಿಂದಲೋ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಲೋ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವರೂ ಸಹ ಜೀವನದ ಯಾವುದೋ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ವರ್ತಿಸುವ ರೀತಿ ರೂಪಿಸಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಉದಾ: ಮುರಿದರೆಂಬೆ ಕತೆಯ ಶಾರದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಬಳಿ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸುವುದು. **ಅಕ್ಕನಪಾಶ** ಕತೆಯ ತಮ್ಮ ರಾಮಚಂದ್ರ, **ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು** ಕತೆಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪ, **ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ರಾತ್ರಿ** ಕತೆಯ ವೈದ್ಯ ಕೇಶವರಾಯ, **ಒಲ್ಲದ ಹೆಂಡತಿ** ಕತೆಯ–ಮಾಧು, **ದೇವಿಯತ್ಯಾಗ** ಕತೆಯ ಶ್ರೀಧರ, **ಗ್ರಹಣ**ದ ಮೂರ್ತಿ, **ಕುಂಟ ಕರು** ಕತೆಯ ಶರ್ಮಾ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಸ್ವಭಾವವನ್ನೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಠವಾದಿಗಳಾಗದೆ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವ ಮೂಲಕ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ನೆಲೆ : ಕುಂಟ ಕರು ಕತೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಕತೆಯ ಶರ್ಮಾ ದಂಪತಿಗಳು ಪಕ್ಕದ ಊರಿನಿಂದ ಹಸು–ಕರುಗಳನ್ನು ತಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಲಾರಿಯ ಗಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕರುವಿನ ಕಾಲು ಕುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವೈದ್ಯರ ಯಾವ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದು. ಕುಂಟಕಾಲಿನ ಕರುವಿನಿಂದ ತನಗೇನೂ ಅನುಕೂಲವಾಗದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ ಶರ್ಮ ಅದನ್ನು ಮಾರಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ **ಕುಂಟ** ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ (ತಾಯಿ – ಮಗು) ಹಸು–ಕರುವನ್ನು ಅಗಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಅಂಗಲಾಚಿದರೂ ಕೇಳದೆ ತನ್ನ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಕನಸು ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಮಗ–ಮಿಲಿಟರಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವವ –ನು ಮನೆಗೆ ಮರಳುವಾಗ ಅಪಘಾತದಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಮುರಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಕನಸು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ಕನಸಿನಿಂದ ಶರ್ಮನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಮಗನ ಕಾಲು ಕುಂಟಾದರೆ ಆತನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರದೂಡಲಾಗದೋ ಹಾಗೆ ಕುಂಟಾದ ಕಾಲಿನ ಕರುವನ್ನು ಮಾರಬಾರದೆಂದು, ತಾಯಿ–ಮಗುವನ್ನು ದೂರಮಾಡಬಾರದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕನಸಿನ ವಿವರ, ಮಗನ ಕಾಲು ಮುರಿದಿದೆ ಎಂದೇ (ಕನಸಿನಲ್ಲಾದರೂ) ಭಾವಿಸಿದ ಶರ್ಮನ ಮನಸ್ಸಿನ ತಲ್ಲಣ–

ತಾಕಲಾಟಗಳು ಸೊಗಸಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿವೆ. ಮಗನ ಕಾಲಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಾದಂತೆ ಬೀಳುವ ಕನಸಿನಲ್ಲೆ ಲಲಿತ, "ಕರು ಕಾಲು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತಾಯನ್ನು ಮಗುವನ್ನು ಅಗಲಿಸಬೇಡಿ ಎಂದು ಬಡಕೊಂಡೆ. ಆಗ ಕುಂಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಳೋಕೆ ನಾನು ತಯಾರಾಗಿಲ್ಲ ಅಂದಿರಲ್ಲಾ ಈಗ ದೇವರು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಕುಂಟು ಮಗನನ್ನು ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ನೂಕುತ್ತೀರಿ?"[೧೫] ಎಂದು ಕೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಕನಸಿನ ಮೂಲಕ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಶರ್ಮ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಕರುವನ್ನು ಮಾರುವ ಮೂಲಕ ತಾಯಿ-ಮಗುವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡುವ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರ ಅಮಾನವೀಯವೆಂದರಿತಾಗ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ತೊಳಲಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಶರ್ಮನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಲು ಸಣ್ಣಕತೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಂಗದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರ ಫಲದಿಂದ ಎಂಬಂತೆ ಇವರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಕುಟುಂಬದ, ಸಮಾಜದ ಹಿತ ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಭಾವಿಸುವ, ಸಾಮುದಾಯಿಕ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಗೆ ತುಡಿಯುವ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬಿಂಬಿಸದೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ಗಮನಿಸಿರುವುದು ಇವರ ಕತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇವರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಸಣ್ಣ ದನಿ ಇರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸನಾತನತೆಯನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ, ಪ್ರಗತಿಪರತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಕತೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕುಟುಂಬದ, ಸಮಾಜದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ನೋಡುವುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಹಾಗೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ತ್ಯಾಗ, ಸಂಯಮ, ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಲೆತ್ನಿಸುವವರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜಮುಖೀ ಆಶಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕತೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವು **ಆಶಯ ಪ್ರಧಾನ** ಕತೆಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬೆಳಗಾಂವಕರ (೧೯೧೧–೧೯೪೩): ಸುಭದ್ರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನವರಾದ ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿ (ವೇಶ್ಯಾಕುಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯುವನ್ನು ಮುರಿದು) ಬೆಳಗಾವಿಯ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾದೇವಿ ಬೆಳಗಾಂವಕರ, ಬೆಳಗಾವಿ ಶ್ಯಾಮಲಾದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಎರಡು ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳಿವು; ಹೂಬಿಸಿಲು (೧೯೩೯), ಹೊಂಬಿಸಿಲು (೧೯೪೩). ಕೆಲವು ಬಿಡಿ ಕತೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಸಂಕಲನಗಳ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಬಿಡಿ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ

ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ, ಬಹುಶಃ ಅಂದಿನ ಯಾವ ಲೇಖಕರೂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಲ್ಲದ ಭಿನ್ನ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕತೆಗಳು ವಿವಿಧ ಜಾತಿ, ವರ್ಗಗಳ ಜನರ ಜೀವನಾನುಭವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿವೆ. ಅಂತೆಯೆ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವಲ್ಲಿ **ವ್ಯವಸ್ಥೆ**ಗಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರ್ಧಾರ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು: ೧) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಎದುರಿಸುವ, ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗಟ್ಟಿಗಿತ್ತಿಯರು ೨) ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಲಿಯಾದವರು. ಈ ಪಾತ್ರಗಳು ತಾವು ಬಲಿಪಶುವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಕೊರಗುತ್ತಾ ಕೂರದೆ, ತಮಗೆ ದಕ್ಕಿದ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು **ಹೊಸತನದ ಗಾಳಿ** ಸುಳಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶೋಷಕ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು **ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನ** ಕತೆಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಮೂವರು ನಾಗರೀಕರು, ನೀಲೆಯ ಸಂಸಾರ, ದಾಜೀಬಾನ ಬ್ಯಾಂಕು, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ನೋಡಿದ ವರ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ನಡೆದು ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ, ಸವತಿಯರು, ವಸಂತರಾಯನ ಮದುವೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ಸಂಸಾರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳೇ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಕತೆಗಳು **ಪಾತ್ರಪ್ರಧಾನ** ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿನೀಡುತ್ತವೆ. ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

೧. ಪಾತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

೨. ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ

೩. ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ

೧. ಪಾತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು : ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

೧. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉರುಲಿಗೆ ಕೊರಳೊಡ್ಡುವ ಅಬಲೆಯರು.

೨. ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಚತುರೆಯರು.

೩. ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವ - ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗಿದ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳು.

೪. ಬದುಕಿನ ಒತ್ತಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದೃಢವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಂಡವರು.

೧. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉರುಲಿಗೆ ಕೊರಳೊಡ್ಡುವ ಅಬಲೆಯರು :

ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರಪಾತ್ರಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರೇ. ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಒತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲೇ ಹೆಚ್ಚು. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲೆತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾ: ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ನೋಡಿದ ವರ, ಸವತಿಯರು, ನೀಲೆಯ ಸಂಸಾರ, ಮೂರುನೂರ ಅರವತ್ತೈದು, ಸ್ನೇಹದರ್ಶನ, ಕರುಳಕತ್ತರಿ ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳ ಸರೋಜ, ಕಾವೇರಿ ರುಕ್ಮಿಣಿ, ನೀಲಾ, ಇಂದು, ಕಲಾವತಿಬಾಯಿ, ಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುಣಿಕೆಗೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯೊಡ್ಡುವ ಅಮಾಯಕ ಅಬಲೆಯರು. **ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ನೋಡಿದ ವರ** ಕತೆಯ ಸರೋಜ– ತಾಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ. ಈಕೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗೇ ಸಾಕುತ್ತಿರುವವಳು ಇವಳ ದೊಡ್ಡಮ್ಮ. ಆದರೆ ತಾರುಣ್ಯದ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ (ಸುಂದರವಾದ ಹುಡುಗನ ಭಾವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದ್ದು ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುತ್ತಾಳೆ) ಸರೋಜಳಿಗೆ ತಾನು ಮೋಸಹೋಗಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದೇ ಮದುವೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. "ಹಾರ ಹಾಕುವಾಗ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದಳು. ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಮೀಸೆ–ಗಡ್ಡಗಳ, ನಿರಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮುದಿ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೆ, "ಅಯ್ಯೋ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಾವಂದಿರು..." ಎಂದು ಚೀರುತ್ತಲೇ ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದಳು."[೨೬] ಈ ಕತೆಯ ರಂಗರಾಯ ತನ್ನ ಮುದಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಮಗ ಭಾಸ್ಕರನ ಭಾವಚಿತ್ರ ತೋರಿಸಿ, ಎಳೆಯವಯಸ್ಸಿನ ಸರೋಜಳನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಸರೋಜಳ ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ರಂಗರಾಯನಿಂದ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂ. ಪಡೆದು ಎಳೆ ಹುಡುಗಿಯ ಬಾಳನ್ನು ನರಕಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯದ "ಭಾಸ್ಕರನಿನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಅವಿವಾಹತನು. ಸರೋಜಳಂತೂ ರಂಗರಾಯರ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಳು. ಆದರೂ ರಂಗರಾಯರು ಬಡ್ಡಿಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಾಸ್ಕರನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಸರೋಜಳು ಸಂತೈಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೇನೋ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಕಂಡಿರುವರೆಂದು ಜನರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ....ಅದು ಸಟೆಯೋ, ದಿಟವೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇ ಗೊತ್ತು"[೧೭] ಎಂಬ ನಿರೂಪಕಿಯ ಮಾತುಗಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ!

ಸವತಿಯರು ಕತೆಯ ಕಾವೇರಿ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷದವಳು, ಇಂಗ್ಲೀಷು ೪–೫ನೆಯ ತರಗತಿವರೆಗೆ ಓದಿರುವವಳು. ವಕೀಲರಾದ ಬಳವಂತರಾಯರ ೮–೯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವಳು. "..... ಅವರಿಗೆ ಜೀವನವು ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಅಂಥದರಲ್ಲಿ ಎದೆಯ ಮೇಲೊಬ್ಬ

ಬೆಳೆದ ಮಗಳ ಭಾರ. ಯಾವಾಗ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಅವಳಿಂದ ಋಣಮುಕ್ತನಾಗುವೆನೋ ಎಂದು ದಾರಿಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಚಾಕರಿಯಿರದಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಆದರೆ ಒಣ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳನ್ನು ಈರ್ಷೆಗೆ ಕೆಡಹುತ್ತಲಿದ್ದರು, ಅನೇಕ ತರುಣರು! ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವುದು ಬಳವಂತರಾಯರಂತಹ ಕುಟುಂಬಸ್ಥರಿಗೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಸವತಿಯ ಮೇಲೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯಲೊಪ್ಪಿದರು, ಅವಳ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿಯವರೂ ಒಪ್ಪಿದುದೂ ಇದೇ ಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ"[೧೮] ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು- ವಿದ್ಯಾವಂತರೂ, ಉತ್ತಮ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಾದವರೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಲು ಪಡುವ ಸಂಕಟವನ್ನು, ವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣರ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗು-ವರದಕ್ಷಿಣೆ- ಏನೂ ಅರಿಯದ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು 'ಬಲಿ' ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

ನೀಲೆಯ ಸಂಸಾರ ಕತೆಯ ನೀಲಾಳು ತನ್ನ ಅತ್ತೆಯ ಮಗ ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಳ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರೂ, ಮದುವೆಯಾಗಲು ಮಗ ಶಂಕರನೂ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನೀಲಾಳ ತಂದೆ, "ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಓದಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇ ತಪ್ಪಾಯ್ತೆಂದು, ನೀಲಾ ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವರ ಜೊತೆ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು (ಗಂಡರಾಮ್ಯಾರ ಹಾಂಗ), ಅತ್ತಿ ಮಾವರ ಸರಿಸಮ ಕೂತಿದ್ದು, **ವಾರೀ ಬೇತೇಲೀ** ತೆಗೆದಿದ್ದು.... ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ, ತನ್ನ ಮನೀ ಮರ್ಯಾದೀನ ಕಳೆದಿರುವುದಾಗಿ" ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ತಾನು ಒಪ್ಪಿದ ಒಬ್ಬ (ಕಡ್ಡಿಮುಡಿಕೆಂಚ)ನೊಡನೆ ಲೀಲೆಯ ಮದುವೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕುಲ, ಧನ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವುದರಿಂದರಲ್ಲದೆ, ಮಗಳ **ಆಧುನಿಕ ನಡವಳಿಕೆ**ಯನ್ನೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದ ತಂದೆಯ 'ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಮನೋಭಾವ'ಕ್ಕೆ ನೀಲಾ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೂರು ನೂರಾ ಅರವತ್ತೈದು ಕತೆಯ ಇಂದುಮತಿ-ಸಾದಾ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದವಳು- ತಂದೆಯಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ ಇವಳ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಎರಡೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಳಿರುವಳು. ಇಂಥ ಹುಡುಗಿ ತನ್ನ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಕಾರಣದಿಂದ (ತಾನೂ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ) ವಿಧುರ ಡಾಕ್ಟರ್‌ನಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ **ವರದಕ್ಷಿಣೆ**ಯ ಕರಾಳ ಮುಖವನ್ನು ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಎಂ.ಬಿ.ಬಿ.ಎಸ್. ಡಾಕ್ಟರನು ನೋಡಿ ನಿರಾಕರಿಸಿರುವ ಕನ್ಯೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂರುನೂರಾ ಅರವತ್ತೈದು! ಕೊನೆಗೆ ಆತ ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಸಾಧಾರಣ ರೂಪದ, ತಂದೆಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದ, ಚಹಾ ಮಾಡಲೂ ಬಾರದ ಯುವತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನಲ್ಲಿಟ್ಟ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂ.ಗಳನ್ನು!

ಸ್ನೇಹ ದರ್ಶನ ಕತೆಯ ಶಾರದಾಬಾಯಿಯ[೧೯] ಮಗಳು ಎರಡು ವರ್ಷದ ವತ್ಸಲೆ, ಕುರುಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಯಕೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವೇಶ್ಯೆಯ ಪಾಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರುಳ ಕತ್ತರಿ ಕತೆಯ ಚಂದ್ರಳ ಪಾತ್ರ ಬಹುಶಃ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲೆ ಅತ್ಯಂತ ದುರಂತಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈಕೆ ಹೆತ್ತವರಿಂದಲೇ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೆ ನೂಕಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯಂತೆಯೇ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಈಕೆಯ ಅಕ್ಕಂದಿರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಾದ ಸೀತೆ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಕ್ಕ ಗಂಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಸಣ್ಣವ್ವನ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಬಾವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇನ್ನು ಕೊನೆಯವಳಾದ ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಪ್ಪ-ಅಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಸಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಉಪದ್ರವ ತಾಳಲಾರದೆ ಬೇರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಗಾಯನ, ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದ ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಊರಿನ ಪಡ್ಡೆಗಳ ಉಪದ್ರವದಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಚಂದ್ರಾಳ ಬದುಕಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ನೀಡುವವನೇ ಪಕ್ಕದೂರಿನ ವೆಂಕಣ್ಣನಾಯಕ. ಈತನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವರುಷ ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಚಂದ್ರಳ ತಂದೆ – ತಾಯಿ (ಗದಿಗೆಪ್ಪ-ಸಣ್ಣವ್ವ) ಚಂದ್ರಾಳನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದು **ಧೋತ್ರದ ಕಾಯಿ ಜಜ್ಜಿ** ಊಟದ ಜೊತೆಗೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವಳ ಒಡವೆ-ವಸ್ತ್ರ, ಬೆಳ್ಳಿ ಭಾಂಡೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಲಪಟಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆ – ತಾಯಿಯರಿಂದ ತಾನು ಮೋಸ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಅರಿತ ಚಂದ್ರಾ, ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ರಾಯರನ್ನು ಕಂಡು, "ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ ರಾಯರ, ಈ ದುಷ್ಟರ ಮನೀಗೆ ನನ್ನನ್ನ ಯಾಕರ ಕಳಿಸಿದಿರಿ... ನನಗೆ ರಾತ್ರಿನ ಈ ಭಾಗಾದಿ ಎರದ್ಲು, ಒಬ್ಬಾಕೀಗೇ ಊಟಕ್ಕ ಹಾಕಿದ್ಲು... ನನಗೇನೋ ಮಾಟಾ ಮಾಡ್ಯಾರ್ರೀ.... ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೀಯೊಳಗ ಬೆಂಕೀ ಹಾಕಿದ್ಹಾಂಗಾಗೇದ, ನನ್ನ ತಲೀಯೆಲ್ಲಾ ತಿರಿಗಿ ತಿರಿಗಿ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸೇದ... ನಾಯಕರ, ನನ್ನ ರಾಯ್ರು...... ನನ್ನ ಗತಿ"[೨೦] ಎಂದು ನರಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಣೆಯಾದದ್ದನ್ನು ಅರಿತ ವೆಂಕಣ್ಣ ನಾಯಕ, ಪಂಚರ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅವಳ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, "ಹಡೆದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ತಮ್ಮ ಕಂದವ್ವನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವ ಮಾತನ್ನು ಕಾನೂನು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಒಪ್ಪೀತೇ? "ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ನಾಯಕನು ಅವಳ ದುಡ್ಡನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಅವಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುತಂದು, ತಾನು ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ಅವಳ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ಪುರಾವೆಗೆನೇ ಪುಟ ಸಿಕ್ಕು, ರಾಯರ ಮೇಲೆಯೇ ಖಟ್ಲೆಯು ತಿರುಗುಪ್ಪಾಗಿ, ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ, ಆರು ತಿಂಗಳ ಸಶ್ರಮ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು."[೨೧]

ಹೀಗೆ ತಾಯಿ–ತಂದೆಯರ ಬಗೆಗಿನ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧದ ಲೋಕರೂಢಿಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನೆ ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಈ ಕತೆಯ ಸಣ್ಣವ್ವ–ಗದಿಗೆಪ್ಪ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮರುಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮ. ಮುಗ್ಧ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಚಂದ್ರಾ ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಣೆಗೀಡಾಗಿ, ಜನರಿಂದ **'ಹುಚ್ಚಿ'** ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಮೇಲಿನ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿ–ತಂದೆಯರು, ಅದರಲ್ಲೂ ತಾಯಂದಿರೇ ತಮ್ಮ **ಹೆಣ್ಣು** ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಗೆ ದೂಡುವುದು– ಕುಲಕಸುಬಿನ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಲೀ, ತೀವ್ರವಾದ ಬಡತನದಿಂದ ಪಾರಾಗಲಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಹಣದ ಲೋಭಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಂಬುದು– ವಿಷ ವರ್ತುಲದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕರಾಳ ಮುಖಗಳಾಗಿವೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ **ಒತ್ತು** ಈ ಕರಾಳ ಮುಖಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

೨. ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಚತುರೆಯರು: ತಾಯಿ ಮಾತಾಯಿ ಕತೆಯ ಲೀಲಾ, **ಸವತಿಯರು** ಕತೆಯ ಕಾವೇರಿ–ರುಕ್ಮಿಣಿ, **ಸ್ನೇಹ ದರ್ಶನ**ದ ಶಾರದಾಬಾಯಿ, ಪ್ರೇಮಾ, **ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರ**ದ ಕಂತಿ, ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ **ವಿಷಮ**ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ನೆಮ್ಮದಿಯ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜಾಣೆಯರಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ ಕತೆಯ ಲೀಲಾ ಪುಣೆಯ ಬೋರ್ಡಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತವಳು. ಈಕೆಯ ತಾಯಿ ಮುಂಬೈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದು, ಮಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಲೀಲೆಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಸದಿಂದ ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕಿಗೆ ದೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಮಾಂಧನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಲೀಲೆ ಗರ್ಭವತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ತಾಯಿಯ ಹುನ್ನಾರವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಶ್ರೀಧರನ ನೆರವಿನಿಂದ ತನ್ನ ಸದ್ಯದ **ಪಿಡು**ಗನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಡಾಕ್ಟರ್ ಚೌಧರಿಯವರ ಬಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಲೀಲಾಳ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವೈದ್ಯರ ಪತ್ನಿ (ಇಂದಿರಾಬಾಯಿ)ಯೂ ಲೀಲೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕನಿಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯೆ ಇದೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಲೀಲಾ, ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಬದುಕಿಗೆ ನೆರವಾಗಲೆಂದು ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ತಂದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ **ಸೇವ್ಹಿಂಗ್ಸ್**ದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಾಲೇಜು, ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿರಲು ಹಾಗೂ ತಕ್ಕ ವರ

ಬಂದರೆ ವಿವಾಹವಾಗಲೂ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಧರನೇ (ವೈದ್ಯರ ಪತ್ನಿಯ ತಮ್ಮ) ಲೀಲೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಲೀಲಾಳ ಬದುಕು ಸುಖಮಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸವತಿಯರು ಕತೆಯ ಪಾರ್ವತಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನರಿತು ಎರಡನೇ ಪತ್ನಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ತನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಹೆತ್ತವರ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ವಿವಾಹವಾದರೂ ವೈವಾಹಿಕ ಬದುಕನ್ನು ತುಂಬಾ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಗಂಡ, ಅತ್ತೆ-ನಾದಿನಿಯರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳಾಗದ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ನಿಕೃಷ್ಟ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರುಕ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಗಂಡನೂ ಅವಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಪಾತ್ರಗಳ ಈ ಬಗೆಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗಾಗಿ ಅತೀ ಆದರ್ಶ, ಒಣ ಉಪದೇಶ, ತ್ಯಾಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬದಲು ಲವಲವಿಕೆ, ಚತುರತೆ, ಮಾನವೀಯ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಸ್ನೇಹದರ್ಶನದ ಶಾರದಾಬಾಯಿಯದು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರ. ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ರಂಗಾಭಟ್ಟರ ಮಗಳಾದ ಈಕೆ, ಬದಾಮಿಯ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷದ ಸಾಹುಕಾರರ ನಾಲ್ಕನೆ ಪತ್ನಿ. ಎಂಟು ವರ್ಷದ ವಿನಾಯಕ, ಎರಡು ವರ್ಷದ ವತ್ಸಲೆಯರು ಈಕೆಯ ಮಕ್ಕಳು. ಸಾಹುಕಾರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಊರೂರು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಆಗಾಗ ಬಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಹೈದ್ರಾಬಾದದ ಹಮೀದಖಾನನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆದು ಕೊನೆಗೆ ಆತನೊಂದಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಓಡಿಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಬ್ಬರ ನಡುವಣ ಸಂಭಾಷಣೆ ಹೀಗಿದೆ:

"ಶಾರದಾಬಾಯ್, ಆ ಹುಡಿಗ್ಗೇ ನೀವೇನ್ ಮಾಡ್ತೂ?...."

"ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೇನೇ ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಆತು. ನಮ್ಮೂರು ಗಂಗಮ್ಮನಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದಿದ್ದ ಆ ಗೋವೆ ವೇಶ್ಯಾಗ ಸಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ...." ಎಂದು ಅವಳು ಕಣ್ಣೊರೆಸಿದಳು.

"ಯಾ ಅಲ್ಲಾ! ಯೇ ತುಮಕ್ಯಾ ಕರದಿಯೇ? ಅದೂ ಇರ್ಲೀ.... ನಮ್‌ದೂ ಸಂಗಾಟ ಬಂದ್ರೇ, ನಿಂಗೇ ಓಡಿ ಬರಾಕ ಬರೂದುಲ್.... ನಮ್‌ದೂ ನಿಮ್‌ದೂ ನಿಕೇಖಾನೀ ಆಗಾಕ ಬೇಕ್.... ನೀವಿದಕೇ ತಯಾರಾದಾವ್?"

"ತಯಾರಾಗ್ತೇನಿ..... ಮತ್ತೇನ ಮಾಡಲಿ....?"

"ಅಚ್ಛಾ! ಚಲೋ, ಶಾರೂಬೀ...." ಶಾರದಾಬಾಯಿಗೆ ಮೊದಲ ಸಾರಿ ಬೀಬೀಯೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಆಯಿತು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಗಾಢ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಶಿಧರ (ಸಾಹುಕಾರನ ತಂಗಿಯ ಪರದೇಶಿ ಮಗ), ವಿನಾಯಕರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, "ಹೊಸ ಹುರುಪಿಲೆ ಚಿಕ್ಕಗಂಡನ ಸಂಗತಿ, ಹೊಸ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ದಿನಾ ಹಾಕಬೇಕು ಅಂಬೋ ನಮ್ಮಂಥಾ ಹುಡಿಗೇರ್ನ ಒಯ್ದು ಮುದಿ ಹದ್ದುಗಳ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಮಾರ್ಗ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕುರುಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜಾ, ನಿನಗ ಧಿಕ್ಕಾರ ಇರಲಿ!! ದೇವರ್‍ರ, ನಮ್ಮಪ್ಪಾ, ಇದೆಲ್ಲಾ ನಿನಗ ಗೊತ್ತಿರಲಿ, ಭಗವಂತಾ! ನನ್ನ ವಚ್ಛಾ ನನ್ನ ವಿನೂ ನನ್ನ ಶಶೀ...."[೨೨] ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೇ ಹೊರಟು ಬೀಬಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು– ಬಡತನ, ಜಾತಿ–ಧರ್ಮ, ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ದುಸ್ಥಿತಿ, ಅಸಹಾಯಕತೆಗೀಡಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು–ಗಂಡಿಗೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆಯಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎರಡೇ ವರ್ಷದ ಹಸುಗೂಸು ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ವೇಶ್ಯೆಗೊಪ್ಪಿಸುವುದು ವಿಷ ವರ್ತುಲದ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅತೃಪ್ತೆಯರಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದುರಂತದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆ ಕಲಾತ್ಮಕ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇದೇ ಕತೆಯ ಪ್ರೇಮಾ ವೇಶ್ಯಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದ್ದೂ, ಆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡದೆ ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹ–ಪ್ರೀತಿಗೆ ಹಂಬಲಿಸಿ, ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳ ತಾಯಿ ಕಲಾವತಿಬಾಯಿ ಈಕೆಯನ್ನು ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕಿಗೆ ರೂಢಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಪ್ರೇಮ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ, ತನ್ನ ತಾಯಿ ಕರೆತಂದ ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮುದುಕನ ಜೊತೆ ಪ್ರೇಮಾ ಮಾಡುವ ವಾಗ್ವಾದ ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕು, ಅದನ್ನು ಸಮಾಜ ನೋಡುವ ರೀತಿ ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮುದುಕ ಪ್ರೇಮಳ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಇದೆ ಎಂದಾಗ, "ಪ್ರೇಮ–ಪ್ರೀತಿ ಬೇಕಾದ್ರ, ಮನೀಗೆ ಹೋಗ್ರಿ, ಖರೇ ಪ್ರೇಮ, ಖರೇ ಪ್ರೀತಿ, ಅಂತಃಕರಣಾ ಅಂಬೋದು ಮನೀವಳಗ ಧರ್ಮಪತ್ನೀ ಹತ್ರ ಸಿಗತಿರತದ; ಸೂಳೇರ ಹತೀಲೆ ಸಿಗತಿರೂದುಲ್ಲಾ. ಸೂಳೇರೂ ಅಂದ್ರ, ನೀವೆಷ್ಟು ರೊಕ್ಕಾ ಸುರುವತೀರ್‍ಯೊ, ಅಷ್ಟಷ್ಟು

ಪ್ರೇಮ ನಿಮಗ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಾವ್ರು"[೨೩] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪ್ರೇಮಳ ಮಾತುಗಳು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಲ್ಲದೆ "......ಹಾಂಗಾರ ನನ್ನ ಲಗ್ನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಬಿಡ್ರೀ, ಅಂದ್ರ ಲಗೂನ ಶುದ್ಧಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಉತ್ಪನ್ನ ಉಣಕೋತ ಆನಂದದಿಂದಿರತೇನಿ.... ಇಲ್ದಿದ್ರ ಸಕೇಶಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತ ಹ್ಯಾಂಗೂ ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ದಿವಸಾ ಬಂದಾವ, ಯಾವನ್ನರ ಲಗ್ನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖದಿಂದಿರತೇನಿ"[೨೪] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜವು ಸ್ತ್ರೀಪರ ಚಿಂತನೆಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರೇಮಳಂಥ ಹುಡುಗಿಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿತದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ದಿಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಪ್ರೇಮ ತಾನು ವೇಶ್ಯೆಯಾಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ, ಕಾಮಾಂಧ ಮುದುಕರ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದಿರಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರ, "ಸರಿ, ಬಿ.ಎ. ಆಗೋ ತನಕಾ ಅವ್ವನ ಹತ್ತಿರ ಇರೋದು. ಮುಂದ ನನಗ ಲಗ್ನಾ ಮಾಡಿದ್ರೂ, ಆಕಿನ್ನ ಸಂಭಾಳಿಸಿಗೊಂಡು ಅಲ್ಲೇ ಇರ್ತೇನಿ. ಇಲ್ಲಾತು ನಿನ್ನ ಹಾದಿ ನಿನಗ, ನನ್ನ ಹಾದಿ ನನಗ ಅಂತ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳೋದು, ಮತ್ತ ನನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಂತು, ನನ್ನ ಹಾಂಗ ಹಿಂದಕ ಬಿದ್ದ ನನ್ನ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರ್ನ ಅಡ್ಡ ಮಾರ್ಗ ಬಿಡಿಸಿ, ಸರಳ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸೋದು. ಇದರೊಳಗ ನನಗ ಖರೇ ಸುಖಾ, ಖರೇ ಆನಂದ ಅದ. ಇದ ನನ್ನ ಕಡೀ ನಿರ್ಧಾರ, ಖಂಡಿತ!!"[೨೫] ಹೀಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬದ್ಧಳಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರೇಮಳ ಮನೋಭಾವವನ್ನರಿತ ಆಕೆಯ ಗೆಳೆಯ ಶಶಿಧರ ಮೊದಲು ಆಕೆಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ, ಹಿತಚಿಂತಕನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರೇಮಳ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ, ಗೆಳೆಯ ಶಶಿಧರನ ವಿವೇಚನಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಗುಣ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಅವಳ ತಾಯಿ ಕಲಾವತಿಬಾಯಿಯ ಅಭಿಲಾಶೆ– ಮಗಳಿಗೆ ವೇಶ್ಯೆಯಾಗುವುದು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಬಲವಂತದಿಂದ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ದೂಡದೇ, ಮಗಳ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯೂ– ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕತೆಯ ಶಾರದಾಬಾಯಿ, ಕಲಾವತಿಬಾಯಿ, ಪ್ರೇಮ – ಈ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ (ಕಲಾವತಿ ಬಾಯಿಯ ತಾಯಿ– ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆ– ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ವೇಶ್ಯೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು), ವಿಷಮವಿವಾಹ, ಕಾಮಾಂಧ ಪುರುಷರು ಮೊದಲಾದ ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅಂಶಗಳ ಕಡೆಗೂ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳು ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನ ಕತೆಗಳು. ಅದರಂತೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನೆ ದುರಂತಕ್ಕೀಡುಮಾಡುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನೆ

ಮೆಟ್ಟಿನಿಂತು, ತಮಗೆ ಸರಿದೋರಿದ ಬದುಕನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಗಟ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

೩. ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವ–ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗಿದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು: ಈ ಸಂಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ, ವಸಂತರಾಯನ ಮದುವೆ, ಭೀಕರ ಪಾರುಪತ್ಯ, ಕುಲಪುತ್ರ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತದಾನ ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳು ಆಕರಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ ಕತೆಯ ಲೀಲಾಳ ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. **ವಸಂತರಾಯನ ಮದುವೆಯ** ಪ್ರೊ. ವಸಂತರಾಯನ ಭಾಷಣದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾದ ಓರ್ವ ಮುದುಕ, "ರಾಯರೇ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಸುಲಭ. ಮಾಡಿ ತೋರುವುದು ಕಠಿಣ ಅಲ್ಲವೆ. ನೀವೇ ಹೇಳಿ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ನೀವು ವಿಧವೆಯನ್ನೋ ಹರಿಜನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನೋ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತೀರಾ?" ಎಂದಾಗ, "ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಕನ್ಯೆಯಾದರೆ ಅವಳು ವಿಧವೆಯಾಗಲೀ, ಪತಿತೆಯಾಗಿರಲಿ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತೇನೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಆ ಮುದುಕ ಹೇಳುವ ಹುಡುಗಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಾನು ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಶಾಲಿನಿ ಗರ್ಭವತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ, ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ ಶಾಲಿನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ನಂತರ ಆಶ್ರಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ (ಈ ಮಗುವನ್ನು ಪಂಡರಾಪುರದ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಲಿನಿಯ ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ) ಮತ್ತು ಶಾಲಿನಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ವಿವಾಹಪೂರ್ವದ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಶಾಲಿನಿ ಅನುಭವಿಸುವ ತಳಮಳ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಭೀಕರ ಪಾರುಪತ್ಯ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೋಟಾರ್ ಡ್ರೈವ್ಹರನಾದ ರಾಮಜೀಯ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದುರ್ಘಟನೆಯ ಅನಾವರಣವಿದೆ. ರಾಮ್‌ಜೀ ವಯಸ್ಕ ತಂದೆ–ತಾಯಿ, ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ನಾಲ್ಕೈದು ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚೆಲುವೆಯಾದ ತನ್ನ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಂದಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಭಂಗ ತರುವವರೇ, ಗೋರಾ ಸೋಜಿರರು!, ದುಡಿದುಣ್ಣುವ ಅಗತ್ಯ ರಾಮ್‌ಜೀಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, 'ಕುಳಿತು ತಿನ್ನುವುದು ಜನರೂಢಿಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂದು' ಡ್ರೈವ್ಹರನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಕುಡಿಯತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಉಲ್ಲಾಸದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಹಸಿದ ಹುಲಿಗಳಂತೆ ತೋರುವ **ಸೋಜಿರರು** ಇವನಿಗೆ ಸಾದು ಆಕಳಿನಂತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇವರ ಸ್ನೇಹ–ಸಲುಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ರಾಮ್‌ಜೀ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಹ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಮ್‌ಜೀಯ ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ, ಉದಾಸೀನದ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಆದರೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, "...... ಈಗ ಐದಾರು ದಿನದಿಂದನೂ, ಎಲ್ಲಾರೂ ನನಗ ಕಣ್ಣು ಹುಬ್ಬೂ ಚಿವುಟತಿದ್ರಂತ ನಿನ್ನೇ ನಾ ನಿಮಗ ಹೇಳ್ಳಿಲ್ಲs!- ಇಂದ ಅದರದs ಇನ್ನಟ ಜೋರಾವರಿ ನಡೆಸಿ, ಪಿಸಿಪಿಸಿ ನಗೂದು, ನೋಡೂದು ಹಿಂಗ ಮಾಡಿಕೊಂತs- ಅವರೆಲ್ಲಾರು ಹೇಳಿದಾಂಗ ನಾನು ನಾಳೆ ರಾತ್ರಿ ಕೇಳದಿದ್ರ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಮರಿ, ಮನಿಯಂತ ಮನಿಯೆಲ್ಲಾ, ನಿಸ್ಸಂತ ಮಾಡತೇವಂತ ಅಂಜಿಕೀ ಹಾಕಿ ಹೋಗ್ಯಾರು. ಇದಕೇನ ಮಾಡಲಿ? ನಾನ ಜೀಂವಾ ಕೊಟ್ರ, ಬೇಕಾದೀತು; ನನ್ನ ಮಾನಾ ಎಲ್ಲಾಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಂದು. ಮುಂದ ನೀವೇನೋ, ನಿಮ್ಮ ಹಡದವರೇನೋ, ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳೇನೋ"[೨೬] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ದಂಗು ಬಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೆಂಡತಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ರಾಮ್‌ಜೀಯ ರೊಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಬಲು ವಿಚಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋರಾ ಸೋಜಿರರ ಕಾಮಾಂಧತೆಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಬಲಿಯಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಏಳು ನಮ್ಮಂಥಾ ಬಡವರ ಮ್ಯಾಗ ಹಿಂತ ಪರಸಂಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೀ ಬರೂವ! ನಾ ಎಲ್ಲಾ ಇದರ ಇಚ್ಯಾರಾ ಮಾಡೇನಿ. ನಿನ್ನ ಕೂದಲೆಳೀಗೆ ಧಕ್ಕಿ ಬರದ್ಹಾಂಗ ನಾ ನೋಡಿಕೋತೇನಿ. ಇದರ ಚಿಂತೀಬಿಡು"[೨೭] ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಿ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅತೀವ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗೋರಾ ಸೋಜಿರರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಿದ್ದ ರಾತ್ರಿ ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಡಿಸಿ, ತಾನೂ ಕುಡಿದ ರಾಮ್‌ಜಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಹಾಲು ತರುವ ನೆವ ಹೇಳಿ ಆ ಕಾಮಾಂಧ ಸೋಜಿರರನ್ನು ತನ್ನ ಮೋಟಾರದಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ, ಆಳವಾದ ಕಂದಕದ ಇಳುಕಲಿನ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದು ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಉಸಿರಿನ ಕೊನೆಯ ಮಾತು, "ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಿನ್ನ ಮಾನಾ ಕಾಯ್ದೆ ಧನ್ಯಾದೆ"[೨೮] ಎಂಬುದು. ಹೀಗೆ 'ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಮಾನ ದೊಡ್ಡದು' ಎಂಬ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ರಾಮ್‌ಜಿ ದುರಂತವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ನಂಬಿರುವ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ತೆರುವ ಪಾತ್ರದ ದಾರುಣ ಚಿತ್ರಣವಿರುವುದು ಈ ಕತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ವಿವಾಹೇತರ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ **ಕುಲಪುತ್ರ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತದಾನ**. ಇದುವರೆಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ (ಕಾಮಾತುರತೆಯಿಂದಲೋ, ಮೋಸದಿಂದಲೋ ಏರ್ಪಟ್ಟು)-ಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ನಲುಗುವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮನಗಂಡರೆ, ಈ ಕತೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶವೇ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯದು.

[illegible]

ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸೇ ಶೋಷಕಿ, ಹೆಸರು ಗಂಗಾಬಾಯಿ, ದೇಸನಾಳ ಜಾಗೀರದಾರರ ಪತ್ನಿ. ಈಕೆಯ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರ ಕೇಶವ. ಸಾಧಾರಣ ಚೆಲುವನಾಗಿದ್ದ ಇವನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು, ಕನ್ನಡ ಓದಲು ಬರೆಯಲು ಕಲಿತವ. ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸುವ, ಇಂಥ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡಲು ಕನ್ಯಾ ಪಿತೃಗಳು ನಾ ಮುಂದೆ ತಾ ಮುಂದೆ ಎಂದು ಬರುವರು. ಕಡೆಗೆ ಜಮೀನುದಾರನೊಬ್ಬನ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರಿ **ಕೃಷ್ಣೆ** ಕೇಶವನ ಮಡದಿಯಾಗಿ, ಮನೆ ತುಂಬುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಮದುವೆಯಾದ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಶರಣಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅದಾದ ನಂತರ ಕೇಶವನ ಮನೆ ತುಂಬುವವಳು– ಓದು ಬರೆಹ ಕಲಿತ, **ಹಳೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ**ಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ, ಸಾಹುಕಾರರ ಮಗಳು– ರಮಾಬಾಯಿ.

ರಮೆ ಮದುವೆಯಾದ ತರುವಾಯ, ಪುರುಷತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಹಣದಾಸೆಗೋಸ್ಕರ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಸಂಗತಿ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಗಾಬಾಯಿ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ **ಕುಲಾಂತಕ** ಎಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿ ತಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೊಸೆಯ ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಅದನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲು ಮಗನ ಹತ್ತಿರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆತ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಮ್ಮತಿಸದೇ ಇದ್ದಾಗ, "..... ಯಾವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ; ವಿಧವೆಯರಾದ ಅಂಬಿಕೆ, ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರೊಡನೆ ಭೀಷ್ಮನು ಪ್ರಪಂಚ ಮಾಡಿ ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ, ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸತ್ಯವತಿಯು ತಾನು ಕುವರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಪಡೆದಂಥ ವ್ಯಾಸಮುನಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಪಾಂಡವ–ಕೌರವ ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆ? ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಸತ್ಯವತಿಯು ಕುಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ವ್ಯಾಸನನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲವೆ? ಅಂಥವನೇ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಸಮಹಾಮುನಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಷ್ಕಾಮ ನಿರ್ಮಲ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ತೇಜದಿಂದ ಕುಲಕೋಟಿಗಳನ್ನುದ್ಧರಿಸಲಿಲ್ಲವೆ?...."[೨೯] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಪರಪುರುಷನೊಬ್ಬನಿಂದ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಲೋಚನೆಯ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದು ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿತ್ರಣವೂ ಹೊಸದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಂತೂ ತಾಯಿ ಮಗನ ಈ ಬಗೆಯ ತರ್ಕವನ್ನು ರಮೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಯಾವುದಾದರೊಂದು (ಉತ್ತಮ ಕುಲದ) ಮಗುವನ್ನು **ದತ್ತಕ** ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಕೊನೆಗೆ ಸೋಲುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಮುಂಜೀ ಹುಡುಗ ಶ್ಯಾಮ್ಯಾ (ಇವನನ್ನು ಈತನ ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಕೇಶವನ ತಾಯಿ ಹೊಡೆದು–ಬಡಿದು

ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಈ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ)ನಿಂದ ಪುತ್ರಿ (ಶಾರಿ)ಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಕುಲೋದ್ಧಾರಕಿಯಾಗಬಲ್ಲಳೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡನೆ ಬಾರಿ ಮತ್ಯಾರಿಂದಲಾದರೂ (ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ) ಗುಪ್ತದಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲೇಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸುವ ತಾಯಿ-ಮಗನನ್ನು ರಮೆ ಹಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನನ್ನು ಕುಲಗೆಡಿಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಯಸುವ ಅವರ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, "ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಪಿಶಾಚರಾಗಿದ್ದಿರೋ ಈ ಜನ್ಮದ ನನ್ನ ಪತಿಯಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದುರಾಚಾರರೊಡನೆ ನನ್ನನ್ನು ಕುಲಗೆಡಿಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲವೆ? ನನಗಿದೇನು ಸರಿಬಾರದು. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಆ ಶ್ಯಾಮಾಚಾರಿಯ ಸಹಾಯ ಪಡೆದು ಶಾರಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಿ. ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳುವಳಿಕೆಯವಳಿರುವೆನು. ಮತ್ತಾವಳಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಇದೇ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಸಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ನೀವು ಧರ್ಮದ ಬಂಧನದಿಂದ ನನ್ನ ಪತಿಯು; ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಅಂತಃಕರಣವು ನಿಮ್ಮೆಡೆಗೆನೇ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮಪ್ಪಣೆಯೆಂದು ಈ ಬಾರಿಯೂ ನಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವೆನು. ನನಗಾಗಿ ನೀವು ಇಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೇಗೂ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಆ ಶ್ಯಾಮಾಚಾರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಳಾದೆ. ನನ್ನ ತಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಧನದೊಡನೆ, ಮನವನ್ನು ನಿಮಗರ್ಪಿಸಿರುವೆನಾದರೂ ನಿಮಗಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಮೂರ್ಖ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟಳೆಗಾಗಿ, ತನುವನ್ನು ಶ್ಯಾಮಾಚಾರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವನನ್ನೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡಿರಿ; ಅವನಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಿತ್ತಲ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಅವನು ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಡಲಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಸಂಬಳವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ."[೩೦]

ತುಸು ದೀರ್ಘವಾದ, ವಿವರವಾದ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಕೊಡಲು ಕಾರಣ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಪಿತೃರಾಜಕಾರಣದ ಒಳಸುಳಿಗಳ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಲು ಹಾಗೂ ಆ ಸುಳಿಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗುವುದು ಸ್ತ್ರೀಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪುರುಷರೂ ಸಹ ಎಂಬ ಲೇಖಕಿಯ ನಿಲುವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಪರಸ್ಪರ ಒಲುಮೆಯಿಂದಿರುವ ರಮಾಬಾಯಿ- ಕೇಶವರು ಹೀಗೇ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ "ನಿಜ ರಮಾ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇನೂ ಇಲ್ಲ; ತಾಯಿಯ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ- ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾನಾಪಮಾನದ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇಷ್ಟೇಕೆ ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನನ್ನದು ನನಗೇ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪರಸ್ವಾಧೀನನಾಗಿ, ನನ್ನ ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿಯ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎರವಾದೆನು. ನೀನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾಣ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೇ ಎನಿಸುವಷ್ಟು

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ. ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ನನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೇ ಪುರುಷನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಸತ್ತ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಕಿಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು, ನನಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯಲಿಲ್ಲ- ನನ್ನ ದುಡ್ಡಿಗೆ ನನ್ನ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ, ನನ್ನ ಜಹಗಿರಿಯ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೆ, ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಆ ದತ್ತ ಪುತ್ರನ ಹತ್ತಿ- ಹೊಂದಿದವರೆಲ್ಲ ಹರಿದು ಹಂಚಿ, ನಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಳು ಮಾಡಬಹುದು. ನಾನು ಹೀಗೆ ಇರುವೆನೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತು; ನೀನು ಹೀಗಾದಿಯೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿ. ಆದರೂ ನಮಗೆ ಮೂಢ ಸಮಾಜದಿಂದ ಮಿಗಿಲಾದ ಮರ್ಯಾದೆಯೊಂದು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದೇ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಮಗನ ತಾಯಿಯಾದರೂ ನೀನಾದರೆ, ಅವನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನದು, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವನದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಬೆಳೆಯುವುದು- ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಲ್ಲದೆ, ಗೌರವವೂ ಆಸ್ತಿಯೂ ಉಳಿಯುವುವು...[೩೧] ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಶವ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿವರಗಳೆಂದರೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಹೈಕಮಾಂಡ್, ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರ-ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಎಂಬುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಣ್ಣು ಹೆತ್ತ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಮನೋಭಾವ, ತಮ್ಮ ಅಳಿಯ ಎಂಥವನಾದರೇನು ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂಬ ಹಂಬಲದವರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಮೂಢ ಸಮಾಜದಿಂದ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಭರವಸೆ ಹಾಗೂ ದತ್ತಕ ಪಡೆದರೆ ಬೇರೆಯವರ ಪಾಲಾಗುವ ಆಸ್ತಿ. ಗುಪ್ತದಾನದಿಂದ ಕುಲಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಗೌರವ-ಆಸ್ತಿ ಎರಡನ್ನು ಉಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಂಬ ದೂರಾಲೋಚನೆ. ಹೀಗೆ ನಡೆಯುವ ಸತಿ-ಪತಿಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಅವರ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೀರದಾರ ಕೇಶವ ರಾವ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ (ಶ್ಯಾಮಾಚಾರಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ) ಪುತ್ರ ರತ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದ ಕಥಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ಶ್ಯಾಮಲಾ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಅತ್ಯಂತ ದಿಟ್ಟ ಮನೋಭಾವದವರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಕತೆಗಳು ಮೂಡಿಬರಲು ಸಾಧ್ಯ. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ, ಮಾನ ಕಾಪಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಮಾಂಧರನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟ, ಹಾಗೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ (ಲಕ್ಷ್ಮಿ)ಯ ಜೊತೆ ಮೊದಲೇ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಸಮ್ಮತಿಸುವಂತೆ ಮನವೊಲಿಸುವ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ (ರಾಮ್‌ಜಿ) ಚಿತ್ರಣ **ಭೀಕರ ಪಾರುಪತ್ಯ**ದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸೊಸೆಗೆ ಪರಪುರುಷರಿಂದ **ಗುಪ್ತದಾನ** ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ, ಅದಕ್ಕೆ ಪುರಾಣಗಳ ಆಧಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒತ್ತಾಯಿಸುವ

ಅತ್ತೆ (ಗಂಗೂಬಾಯಿ) ಹಾಗೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆಗ್ರಹ, ಕುಲೋದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ (ರಮಾಬಾಯಿ)ಯನ್ನು **ಗುಪ್ತದಾನ** ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನವೊಲಿಸುವ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ (ಕೇಶವ) ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಶೋಷಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿರುವ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಒಳನೋಟಗಳಿರುವ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕತೆ ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

೪. ಬದುಕಿನ ಒತ್ತಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದೃಢವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಂಡವರು: ನಡೆದುಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕತೆಯ ಜೋಗಿತಿದ್ಯಾಂವಕ್ಕ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲೆ ಅತ್ಯಂತ 'ದಿಟ್ಟತನ' ಮತ್ತು 'ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿ' ಹೊಂದಿದ ಪಾತ್ರ. ಈಕೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಜೋಗಿತಿ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕ (ದೇವಕಿ) ಪ್ರಾಯದವಳಿದ್ದಾಗ ಗೌಡರ ರೈತನಾದ ನಿಂಗನೊಂದಿಗೆ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಿ, ಅವನ ಕುಡಿಯುವ ಚಟ ಅತಿಯಾದಾಗ ಬೇಸತ್ತು ನಾಲ್ಕೈದು ವರುಷದ ಮಗನನ್ನು ಸಾಕುವ, ವಿದ್ಯಾವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತು, ನಿಂಗನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಮಗನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಮಗ ಸಾದೇವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಹೀಗೆ, "ಸಾದೇವನಿಗೆ ಆಗ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಹತ್ತಿಹೊಂದಿದ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ – ತಮ್ಮಂದಿರ ಏಳು ಮದುವೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದರಂತೆ. ಒಂದೇ ಹಂದರದಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ದಿವಸ, ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಏಳು ಮದುವೆಗಳು ಆಗಬಾರದೆಂದು, ನಮ್ಮ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನೂ ತನ್ನ ಮಗ ಸಾದೇವನ ಮದುವೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗಳಾದ ಮೂರು ವರುಷದ ನೀಲಿಯೊಡನೆ ಹೂಡಿ, ಎಂಟನೆಯ ಮದುವೆಯಿಂದ ಹಂದರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ, ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೌದೆನಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಳಂತೆ! ಈಗವಳ ಸೊಸೆ ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ಚಿಕ್ಕವಳೇ ಇರುವಳು. ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಬರುವಷ್ಟು ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿಲ್ಲ."[೩೭]

ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಮಗ ಸಾದೇವ ತನ್ನ ಅವ್ವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಶೆರೆಬಡಕ, ಗಾಂಜಿಬಡಕ, ಗಡ್ಯಾನ ಹೆಂಡತಿ ದುರ್ಪತೆ (ದ್ರೌಪದಿ) ಜತೆ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹೋಗುವಾಗ ಬರಿಗೈಲೆ ಹೋಗದೆ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ವಂಕೀಜೋಡೂ ಸರಗೀ ಮೊದಲಾದ ಒಡವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕದ್ದೊಯ್ದು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಣ, ಒಡವೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಕಡೆಗೆ ಪೊಲೀಸರ ಅತಿಥಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ದುರ್ಪತೆ ಗಂಡ ಗಡ್ಯಾ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು

ಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ರೆ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನನ್ನು ಬಂದೀಖಾನೆ ಕಾಣಿಸಿ, ತಗಣೀ ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಪಣಾ ಕಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದು ಹೀಗೆ, "ನನ್ನ ಮಗಾ, ನಾನೂ ತಗಣೀ ರೊಟ್ಟೀ ತಿನ್ನದು ಮರೀ ಅನ್ನ ಅಂವಗ. ಅದನಕಾ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರ್ಲಿ; ಹುಡುಗಿನ್ ಸಂಕಾ ಜೇಲಿನ ಹೊಚ್ಚಲಾ ಮೆಟ್ಟಿಗೊಡಾಕಿಲ್ಲಾ. ಹಿಂತಾಕೀ ಮಗನದಶೀಂದ ಹೀಂಗ ಹೋತ ಆ ಹುಡುಗೀ ಅಂತ, ಮಂದೀ ಕಡಿಶೀಂಥ ಅನಗೂಡಾಕಿಲ್ಲ, ತಿಳೀತಿಲ್ಲೋ? ಹಂತ ಪರಸಂಗ ಬಿದ್ರ, ನನ್ನ ದುಡ್ಡೂ ಹೋಗಲಿ, ದುಗ್ಗಾಣೀನೂ ಹೋಗ್ಲಿ, ನನ್ನ ಹೊಲಾ ಹೋಗ್ಲಿ. ಆಕೀ ದಶೀಂದ ನನ್ ಮಗನ ಜೀವಾ ಹರೀತಿದ್ರ, ಆಕಿನ್ನ ಆ ಯಮನ ದವಡ್ಯಾಗಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕ್ಯಾರಾ ತಂದು, ನನ್ ಮಗನ ಸಂಗಾಟ ಲಗಣಾ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಮನ್ಯಾಗ ತಂದಿಟಗೊಂತೇನಿ. – ಎಲ್ಲಾನೂ ಹೋಗಲಿ ನನ್ನ ಮಗನ ಮ್ಯಾಗಿಂದ ನಿವಾಳಿಸಿ! ದೇವಿ ಸತ್ತುಳ್ಳಾಕಿ ಆಗಿದ್ರ ತೋರಸ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾನೂ ನಾಕ ಮಂದಿಗೆ.!"[೩೩] ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಕುರುಡು ಪ್ರೀತಿಯಷ್ಟೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದೆ, ಮಗನನ್ನೆ ನಂಬಿ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣು ಜೀವದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕಳಕಳಿಯಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಗ ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ನೊಂದುಕೊಂಡರೂ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪೊಲೀಸರಿಂದ ಮಗನನ್ನು–ದುರ್ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿ ಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾದ ಹೂಡಿ, "ಅವ್ವಾ ನೀನೇ ನನ್ನ ಜಾಗದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಒಳಿತಾಗುತ್ತಿತ್ತು ನೋಡು. ಎಷ್ಟು ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯ, ಎಷ್ಟು ನಿನ್ನ ವಿಚಾರ ತಾಯೀ!"[೩೪] ಎಂಬುದಾಗಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ದುರ್ಪತಿಯ ಸೋಡ ಪತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ನೂರು ರೂ.ಗಳನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡಿ, ಮೊದಲ ಗಂಡನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಗ ಸಾದೇವನ ಜೊತೆ ಒಂದಿತ್ತು, ಒಂದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಮನೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ದಿಟ್ಟತನ, ಮಾನವೀಯ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕತೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, "ಅಲ್ಲವ್ವಾ, ಯಾವಾಕೀ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಾತೂ, ಆಕಿನ್ನ ಮತ್ತ ಮನೀ ಸೊಸಿನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡ್ಯಲ್ಲಾ, ಇದ್ಹ್ಯಾಂಗಾತು?"[೩೫] ಎಂದು ನಿರೂಪಕಿ ಕೇಳಿದಾಗ, "ಅಯ್ಯ ಬಾಯಾರ, ಮತ್ತೇನ ಮಾಡ್ಲೀರಿ? ದಿನ ಒಂದಕ ಓಡ್ಯೋಡಿ ಹ್ವಾದ್ರ ಅವೂಕೂ ಸುಕಾ ಇಲ್ಲ, ನಂದನಕಾ ಗೋಳಾನ ಮಾದೇವನ ಬಲ್ಲಾ". ಎಂದೂ, ಬಂಧುಗಳು, ಊರವರೆಲ್ಲಾ ತನ್ನನ್ನು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವಳಲ್ಲದೆ, "–ಈ ಜಲುಮದಾಗಂತಾ ನಾ ಮದವೀ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಗಂಡ, ಗಂಡನ ಸುಕಾ, ಪಿರೀತಿ ಅನ್ನೂದ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲಾ. ಹ್ವಾದ ಜಲುಮದಾಗಿನ ಪಾಪದ ಪಲಾ ಈ ಜಲ್ಮದಾಗ ಉಣ್ಣಾಕ್ಹತ್ತೇನಿ. ಯಾವಾಗ ಅವಂದೂ ಆಕೀದೂ ಪಿರೀತಿ ಕೂಡೇತಿ ಅಂದ ಬಳಿಕ, ಹಿಂತಾ ಯಾಳೇದಾಗ ನಾ ಆ ಹುಡುಗೂರ್ನ ಅಗಲಿಸಿದ್ರ, ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ

[illegible]

ಜಲ್ಮಕ್ಕನೂ ಇದs ಎಡೀ ನನಗೆ ಬಂದೀತೋ ಬರಾಕಿಲ್ಲ್ಯೋ?"[೩೬] ಎಂದು ಮಗ ಮತ್ತು ಸೊಸೆಯರನ್ನು ಮನೆ, ಮನ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಜೋಗಿತಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣಿನ ದುರಂತ ಜೀವನ, ಅನುಭವಿಸುವ ಸಂಕಟ, ಆ ಸಂಕಟವನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ (ಅಂವಗ ದೊಡ್ಡ ಹೇಣ್ತ್ಯಾದೂ, ನನ್ ಕೈಯಾಗ ದುಡ್ಯಾಕ ಗಟ್ಟುಳ್ಳ ಸೊಸೀ ಆದ್ಲು- ಎಂಬ ಮಾತು ಗಮನಯೋಗ್ಯ) ಎದುರಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆ, ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ "ನಾ ಹೇಳ್ಲ್ಯಾ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕಾ ಬೇಕಾದ್ದವರು ನಿನಗ ಬೇಕಾದ್ಹಾಂಗ ಅನುಕೋವಲ್ರ್ಯಾಕ- ನೀನು ನಿನ್ನ ಒಳಗಾ, ದೈವಾ, ಹಣಾ, ಗುಣಾ, ಮಾನಾ – ಮರ್ಯಾದೀ ಎಲ್ಲಾ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟು ಅವರವರ ಪ್ರೀತಿ ಕೂಡಿದ್ದರ ಕಡೆ ಲಕ್ಷ ಕೊಟ್ಟು, ಲಗ್ನಾ ಮಾಡಿ ಅವರ ಜನ್ಮಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಏನ ಮಾಡಿದೆಲ್ಲಾ, ಇದೊಂದು ಭಾಳ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಿ. ಈ ಮಾತಿನೊಳಗ ನಿನಗ ಶಹಬಾಸಕೀ ಕೊಡ್ತೇನ್ನೋಡು"[೩೭] ಎಂಬ ನಿರೂಪಕಿಯ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಓದುಗರೂ ಆಡುವಂತೆ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕನ ಪಾತ್ರ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ದಿಟ್ಟ ಮಹಿಳೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಜೋಗಿತಿ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆ, ಸಂವಿಧಾನ, ಧೋರಣೆ, ಪರಿಣಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ಈ ಕತೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ **ಮೊಸರಿನ ಮಂಗಮ್ಮ** ಕತೆಗೆ ಸರಿಮಿಗಿಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಕತೆ ಇದು. ಈ ಕತೆಯ ಹೆಸರು **ನಡೆದು ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ** ಎಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ **ಜೋಗಿತಿ ದ್ಯಾಂವಕ್ಕ** ಎಂದಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ.

ಶ್ಯಾಮಲ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಗಟ್ಟಿ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸೇರ್ಪಡೆ **ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರ** ಕತೆಯ ಕಂತಿಯದು. "ಹಯ್ಯೋ ಶಿವನೇ, ಏನ್ ನನ್ನ ಬಾಳೀವೀ ಮಾಡಿದಿ! ಮನ್ಯಾಗ ಅರಗಿಣೀ ಅಂತಾ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನ ಇಟಗೊಂಡು ದುಡಿದು ತಿಂದೇನಂದ್ರೂ ಜೀವಕ ಸುಕಾ ಇಲ್ಲಾ. ಮದಿವ್ಯಾಗಿ ಇವನ ಕೈಯಾಗ ಉರಿಲಾಕ ಹತ್ತಿ ಆರವರ್ಸಾತೂ-ಮದ ಮದಲ ಆಟ ದುಡೀತಿದ್ದಾ- ಈಗ ಐದ ವರ್ಸದಿಂದೂ ಆಚೀಕಡ್ಡೀನ ಈಚೀಗೆ ಹಾಕಾಂಣಿಲ್ಲಾ. ಸುಮಾಗ ಕುಂತ ತಿನ್ನಂದ್ರ ಅದೂಬ್ಯಾಡಾ.... ನಾ ದುಡದ ತಂದದ್ದನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಕಸಗೊಂಡ ಕ್ಯಾರಾ, ಹೆಂಡಾ ಕುಡದು ಜೋಲಿ ಹೊಡಕೊಂತ ಬರ್ತಾನ, ಮತ್ತ ಮನ್ಯಾಗ ರೊಟ್ಟಿಲ್ಲಾಂತ ನನ್ನಟ ತಳಸ್ತಾನ, ಹೀಂಗಾಗಿ ಯಾಪಾರಗಾರ್‍ರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಾ ಕೊಡೂದೂನು ನಿಂತ ಹೋಗಾಕತ್ತೂ- ಉಪಾಸಾ ವನವಾಸಾನೂ ಆತೂ...."[೩೮] ಕಂತಿಯ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಹೀಗೆ. ಕುಡುಕ ಗಂಡನ ಕಾಟ ತಡೆಯಲಾರದ ಕಂತಿ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗಂಡ, ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊರ ನಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಡು-

ಮೇಡನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾದು ಬಹುದೂರ ಬಂದ ಕಂತಿ, ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದರ ಲಾಭ, ನಷ್ಟದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ..... "ಗಂಡನೆಂಬುದೊಂದು ಅಮೌಲ್ಯ ವಸ್ತು ಹೆಂಡತಿಗೆ... ಹಾಗೆಯೇ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಗಂಡನಿಗೆ ಅಮೌಲ್ಯ ರತ್ನವಲ್ಲವೆ...?... ....ಅಲ್ಲ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆತ ತನಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ.... ತಾನವನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ...? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವೇನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಲಾಭವೇನು? ಲಾಭವೇನಾದರೂ.....?"[೩೯] ಎನ್ನುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ತಾನು, ತನ್ನದುಡಿತ, ತನ್ನ ಜೀವನ ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗಳಾದ ಅಬಲೆ ಕಂತಿಗೆ ಊರೊಂದರ ಗೌಡರ ಆಶ್ರಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮನೆ – ಹೊಲಗಳ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಾ, **ಗೌರಮ್ಮ** (ತವರು ಮನೆಯವರಿಟ್ಟ ಹೆಸರು) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ವಿಧುರನಾದ ಬೇಡರ ಮಾದೇವನೂ ಗೌಡರ ಮನೆಯ ನೆಚ್ಚಿನ ಆಳುಮಗ. ಗೌರಮ್ಮ–ಮಾದೇವರ ದುಡಿಮೆ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಗೌಡ–ಗೌಡತಿಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು, ಮಾದೇವನಿಗೆ, ಗೌರಮ್ಮನನ್ನು ಉಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾದೇವನ ಮನದಲ್ಲೂ ಗೌರಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಭಾವನೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಅನೇಕ ಏಳು–ಬೀಳಿನ ನಡುವೆ ಗೌರಮ್ಮ–ಮಾದೇವರ **ಉಡಿಕೆ**ಯಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಬದುಕು ಕಾಣುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಕತೆಯ ಶಿಂದಿಗುಡುಕ, ಗಾಂಜಾಬಡಕ ಕಂತಿಯ ಗಂಡ ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ–ಕಂತಿ(ಗೌರಿ)–ಮಾದೇವರ ಉಡಿಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಗೌಡರ ಮನೆಯವರ ಜೊತೆ, ಕಂತಿ–ಮಾದೇವರು ಹೋದಾಗ–ಕಂತಿಗೆ ಕಾಣಸಿಗುವುದೂ, ಕಂತಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆತ ಕೊಂಡಾಡುವುದೂ, ಅವಳ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆಯುವುದೂ ಮೊದಲಾದ ಘಟನೆಗಳು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ, ಕೃತಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ತನ್ನ ದುಡಿಮೆಯಿಂದಲೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಆ ದುಡಿಮೆಯ ಮಹತ್ತಿನಿಂದಲೇ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೊಂದು ಅರ್ಥ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಂತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ನಿಲುವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಇತರೆ ವಸ್ತು : ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಬಹುದು.

ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಸಣ್ಣತನ, ಕ್ರೌರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ **ಶೇರಿನಪಾಟ್ಲಿ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ **ಬಡತನ**ದ ಬಗೆಗೆ ಲೇಖಕಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮಂತರ

ಮನೆಯ ಹಿರಿಸೊಸೆಯೇ ಚಿಕ್ಕವಳ ಒಡವೆ ಕದ್ದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆಪಾದನೆ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯ ಆಳು ಗೋಪಾಲಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ, ಅವನನ್ನು ಹಿಗ್ಗಾಮುಗ್ಗಾ ಚಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ನಿರಪರಾಧಿ ಎಂದು ಸಾಬೀತುಮಾಡುವ ಗೋಪಾಲಪ್ಪ, ಸಾಯುವಾಗ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ, “ಏ ತಮ್ಮಾ! ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇಂಥಾ ದೈವುಳ್ಳವರ ಮನೀ ಒಳಗ ನೋಕರೀ ಮಾಡಬ್ಯಾಡಾ... ಒಂದು ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಯಿಟ್ಟು ಬಡವನಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗಿರು....”[೪೦] ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಸುನೀಗುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟೀಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಸೈನಿಕರ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ-ಊರನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವುದು, ಊರ ಹೆಂಗಸರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ-ಚಿತ್ರಣವನ್ನೊಳಗೊಂಡ **ಭೀಕರ ಪಾರುಪತ್ಯ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಊರಿನ ಹೆಸರೇ ಶೋಕಾಪುರ! ಈ ಊರಿನ ಚಿತ್ರಣ ಹೀಗಿದೆ; “ದಂಡಿನ ರಾಜ್ಯದ ದಿನಗಳವು! ಶೋಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ದಂಡಿನ ಕಾನೂನು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಊರವರು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ, ಹೊರಗಿನವರು ಊರೊಳಗೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ **ಗಾಂಧೀ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ**ಗಳನ್ನು ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಬಗೆಯ **ಚಳುವಳಿ**ಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತರ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಯಾರೂ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೂ ಕೂಡ ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ ಹೆಣವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. **ಗೋರಾ ಸೋಜಿರರು** ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ತುಂಬಿದ ತುಬಾಕಿಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಂಡು, ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಪಿಸ್ತೂಲುಗಳನ್ನು ನೇತುಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಊರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಾಡುವರು!... ಅಗ್ಗದ ದೇವದಾಸಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಳ್ಳೆ ತೇಜಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳುವುದು? ಶೋಕಾಪುರವೆಂದರೆ, ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗೆ **ಶೋಕಾಪುರವೇ.**”[೪೧] ಹೀಗೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ **ಕಾಳರಾತ್ರಿ**, ಇದರಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಪರಿಣಾಮದ ಬದುಕಿನ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ: ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳು ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ಶೋಷಕರೇ-ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾಲು ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚು. ಸಣ್ಣತನ, ಕ್ರೌರ್ಯ, ದುರಾಸೆ ಮೊದಲಾದ ಮಾನವ ಸಹಜ ದೌರ್ಬಲ್ಯ (ಶೇರಿನ ಪಾಟ್ಲಿ ಕತೆಯ ಪಾರ್ವತಿ, ಉಳಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಣದ ಲೋಭಕ್ಕಾಗಿ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಗೆ ದೂಡುವ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು)ಗಳಿರುವಂತೆ **ಮಾನವೀಯತೆ**ಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳೂ **ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರದ**

ಗೌಡ–ಗೌಡತಿ, ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ ಕತೆಯ ವೈದ್ಯದಂಪತಿಗಳು, ನೀಲಾಳನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯುವ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಶ್ರೀಧರರಾಯ, ಪ್ರೊ. ವಸಂತರಾಯ, ಸ್ನೇಹದರ್ಶನದ ಶಶಿಧರ, ಗುಪ್ತದಾನ ಕತೆಯ ರಮಾಬಾಯಿ..... ಮೊದಲಾದವರು) ಇವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕತೆಯೊಳಗಿನ ಸಮಾಜದ ಸ್ತ್ರೀ – ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಾಳುವ ನಿಲುವು ಕಪ್ಪು–ಬಿಳುಪು ಮಾದರಿಯದ್ದಲ್ಲ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ರೂಪಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೋರಾಟ ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು, ದೃಢವಾದುದು. ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯ ಬಗೆಗೆ ತಾಳುವ ನಿಲುವು–ದೈವೇಚ್ಛೆ, ವಿಧಿ ಎಂದು ಇವರು ಹಲುಬುವುದಿಲ್ಲ ; ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನ. ಇವರಲ್ಲಿ **ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದ್ಧತೆ**ಗಿಂತ **ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಿರ್ಧಾರ** ಪ್ರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದು ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರ ನಿಲುವು ದೃಢವಾದುದು. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳು ಕೆಳವರ್ಗದ ಬದುಕಿನ ಒಳಹೊರಗನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನವಿರಾದ ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ **ದೇಸಿಭಾಷೆ**ಯನ್ನು ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ದಾಜೀಬಾನ ಬ್ಯಾಂಕು** ಕತೆಯ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು; ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ (ಇದು ದಾಜೀಬಾನಿಗೆ ಸಂಬಳದ ದಿನ) ದಿಂದ ಬುಧವಾರ ರಾತ್ರಿತನಕ ದಾಜೀಬಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಾಜರಾಗದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ನಿರೂಪಕಿ ಕೇಳಿದಾಗ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ;

"ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳವಾರಕ್ಕ ಯಾಕ ತಪ್ಪಸ್ತಿಪಾ ದಾಜೀಬಾ?"

"ಬಾಯೀ, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕಡಿಶೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗತೈತ್ರಿ....."

"ಯಾವ ಬ್ಯಾಂಕೋ?"

"ಅಲ್ಲೈತ್ರೀ ಹುಬ್ಬಳ್ಳ್ಯಾಗ, ಅದ್ಯಾವದೋ ಅರಬ್ಬನ್ ಬ್ಯಾಂಕಂತ ಅಂತಾರೆಲ್ರವಾ–ಅದs ನೋಡ್ರಿ."

"ಅಲ್ಲೆ ನಿನ್ನ ಠೇವು ಈಗೆಷ್ಟಾಗಿರಬಹುದಪಾ?"

"ನೀವs ನೋಡ್ರೆಲ್ರೀ ಲೆಕ್ಕಾ ಹಾಕಿ–ನಾ ನಿಮ್ಮನ್ಯಾಗ ಚಾಕ್ರೀ ಮಾಡಕ್ಹತ್ತೇ ಈಗ ನೋಡ್ರೆವ್ವಾ ಮೂವ್ವತ್ತು ವರ್ಸಾಗಕಾ ಬಂತೂ– ಚಾಕ್ರೀ ಮಾಡಾಕ್ಹತ್ತಿದ ಯಾಡ್ಡ ವರ್ಸಕ ಸುರುಮಾಡೇನ್ನೋಡ್ರಿ.... ವಾರ ಒಂದ ರೂಪಾಯದಂತ ಇಟಗೊಂತ ಬಂದೇನ್ರಿ.... ಆ ಸೂಳೀ ಮಕ್ಕಳೀನ ನಾನ್ನ ಹಣಾ ಪರತ ಮಾಡತಾರ್‍ರೀ ಯವ್ವಾ!"

"ಅರ್ಬನ್ ಬ್ಯಾಂಕಂತೀದೆಲ್ಲೋ ಮತ್ತ, ಪರತ ಬಾರದ ಏನ ಮಾಡತದ?"

"ಹೌದೆಲ್ಲಾ ಕರೇವ್ರೀ, ಆದ್ರ ಒಂದ ವ್ಯಾಳ್ಯೇಕ, ಬಗಾನ ಮುಣಗಿ ಗಿಣಗಿ ಹ್ವಾದರರೀ?"

"ಅದೆಲ್ಲಾ ಇರ್ಲಿಪಾ, ನೀನು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರೂದು ಮಂಗಳವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕ ಮತ್ತು ಬುಧವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ತನಕಾ ಕೆಲಸಕ್ಕ ಯಾಕ ಬರೂದುಲ್ಲಪಾ? ತಪ್ಪಿಸೇ ಬಿಡತೀದೆಲ್ಲಾ?"

"ಮತ್ತೇನ ಮಾಡ್ಲಿರೀ? ಮಂಗಳವಾರ ದಿನಾ ಮದ್ಯಾಣಕ ಪಗಾರಾ ಇಸಗೊಂಡ ಕ್ಯಾರಾ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಕ್ಕೇನ್ರೀ. ಮುಂದಾಲ್ಲಿಂದ ನಡಕೊಂಡ ಕ್ಯಾರs ಆಟ ಚಾಳ–ಗಿಳ ಕುಡಿದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಕ್ಕೇನಿ. ಅಲ್ಲೇಟ ಒಂದ ರೂಪಾಯಿ ಇಟ್ಟಕ್ಯಾರಾ ಗೆಣ್ಯಾನ ಮನೀಗೆ ಹೋಗತೇನಿ. ರಾತರನ್ಯಾಗೆಲ್ಲೆ ಬರೂದಂತ, ಅಲ್ಲೇ ಉಳದ ಬಿಡ್ತೇನಿ. ದೊಡ್ಡ ನಸಿಕಿನ್ಯಾಗ ಎದ್ದ ಹೊಂಡಾಕನಿಂತ್ರ ಆಗೆಣ್ಯಾ ಒಂದ ಕೇಳಬೇಕಲ್ರೀ? ಮತ್ತ ಅವನ ಜಲುಮಿಗೆ ಅಟ ಉಂಡಕ್ಯಾರಾ ಬರೂಮಟಾ ಮದ್ಯಾಣಾನs ಆಗತೈತ್ರಿ".

"ಅಂತೂ ಇವೊತ್ತಿನವರೆಗೆಂದ್ರ ವರ್ಷಕ್ಕ ಐವತ್ತರಂತ ಹಿಡದ್ರೂ ಸುದ್ದಾ, ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರಿ ಸಾವಿರ ನಗದ ಮಾಡೀಯನ್ನಪಾ."

"ಅದೇನ ಮಾಡಾಣ ಬಿಡ್ರೀಯವ್ವಾ!?"

"ಮತ್ತ ಮ್ಯಾಲೀ ಮಾತ್ಯಾಕೋ?"

ಹಾ ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಹಾಕಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸುದೀರ್ಘ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಅಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡುಮಾತಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯುವುದು ಹಾಗೂ ತಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿರುವ ನಂಬಿಗಸ್ಥ ಆಳಾದ ದಾಜೀಬಾನಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ **ಕಥನಶಕ್ತಿ**ಯ ಬಗೆಗಿನ ಬೆರಗು.

ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳವಾರ ಸಂಬಳ ಬಂದಾಗ, ಕುಡಿಯುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗೇ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಾಜೀಬಾ, ತನ್ನ ಒಡತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಸುಳ್ಳಿನ ಕತೆಯನ್ನೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲಾರು ಬಳಸಿರುವ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವ, ಕತೆಯೊಳಗೊಂದು ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯದ ರೀತಿ ಇರುವ ಚುಟುಕು (ಇದು ವಿಶೇಷ ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಕಾಲದ ಲೇಖಕಿಯರ ಬಗೆಗಿನ ಆರೋಪವಿರುವುದೇ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಉದ್ದುದ್ದ ಭಾಷಣ ರೂಪದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಉಪದೇಶಗಳ ಕುರಿತು. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ) ಮಾತಿನ ಸಂಭಾಷಣೆ ಹಾಗೂ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಇದೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಕತೆಗಳು : ಮೂವರು ನಾಗರಿಕರು, ಮಹಾ ಶಿವರಾತ್ರಿ. ಈ ಎರಡು ಕತೆಗಳನ್ನು **ಸ್ವಭಾವ ಚಿತ್ರ** ಗಳೆಂದು ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು[೪೨] ಕರೆದಿರುವುದು ಒಪ್ಪ ತಕ್ಕ ಮಾತು. ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಕಥನವಾಗಿಸಿರುವ **ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ** (ಇದು ಅವರ ಮೊದಲ ಬರೆಹ) ಕತೆ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ಸಂಸಾರ, ಬಕಪಕ್ಷಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಟೀಪೂ–ಟಾಮಿ ಕತೆಗಳೂ ನವಿರು ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಈ ಕತೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡ ಕಾಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು **ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ** ತಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ವಸ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಗಳು ಸಫಲವಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೆಲೆ : ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಕತಾ ಸಂಗ್ರಹ (ಹೂಬಿಸಿಲು–೧೯೩೯) ದ ಅರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ 'ನಾನೇನು **ಕತೆಯ ತಂತ್ರ** ವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟವಳಲ್ಲ. ಅರಿತ ನುರಿತ ಲೇಖಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಳಲ್ಲ. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು, ಕೆಲಸ ಬೊಗಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಿಕ್ಕ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನರಂಜನೆಗೆಂದು "ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ–" ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆದೆ.... ಕಟ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಷ್ಟು ಚತುರಳಂತೂ ನಾನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲೂ ನಡೆದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನೇ ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ನಾನು ಬರೆದಿಡುತ್ತಿದ್ದುದು...' ಎಂಬ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳು ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲು ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಹೊಂಬಿಸಿಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಪತಿ (ರಾಮಚಂದ್ರ ರಾಯರು), "ಅವಳು ತಾನೇ ಬರೆದಂತೆ, ಎಂದೂ ಕಥಾತಂತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವಳಲ್ಲ. ಕಥಾಲೇಖನ ಶಕ್ತಿಯು ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭುವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ದಿನಾಲು ನೋಡಿದ ಪ್ರಸಂಗ ವಿಶೇಷಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದೊಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪುಗಳು, ಗೆಳತಿಯರೊಡನೆ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಆಟ–ಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ದಿನಗಳು, ತಾನು ಕಂಡ ಸಮಾಜದ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳು, ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ಜೀವನದ ಸಹೃದಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ಮೇಲುಕೀಳೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಮಭಾವದಿಂದ ಸಹಜ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಬೆರೆಯುವುದು–ಇವು ಆಕೆಗೆ ಕಥಾಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು." ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ **ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ**ಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ತೀರಾ **ಭಿನ್ನ ಹಿನ್ನೆಲೆ** (ವೇಶ್ಯಾ ಕುಲ) ಯಿಂದ ಬಂದವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳ ವಸ್ತು ಈ

ಕುರಿತುದಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಪಾತ್ರಗಳು ಕುರುಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ವಿಧವಾ ಜೀವನ,[೪೩] ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ತಮ್ಮ ದೃಢ ಮನಸ್ಸನ್ನೆ **ಚಿಮ್ಮುಹಲಗೆ** ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿಗಿಯುವುದು **ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕು** ಹಾಗೂ **ಅನ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ**.[೪೪] ತಾಯಂದಿರೇ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವೇಶ್ಯಾಕೂಪಕ್ಕೆ ದೂಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು **ವಿಷ ವರ್ತುಲದ** ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸಿದರೂ ಅದು **ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ** ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಎಂಬಂತೆ ಆಗಲೀ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಮೂಡಿಬರದೇ, ದಾರುಣ ಬದುಕಿನ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣಗಳಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಭಿನ್ನಮುಖಗಳ ಅನಾವರಣವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[೪೫]

ಕತೆಗಳಲ್ಲಿನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯರ ಈ ಬಗೆಯ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ನೇರ್ಪುಗೊಳಿಸುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಲು ಅವರ ಮಕ್ಕಳು-ಪ್ರೇಮ, ನೀಲಾ, ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು-ಪ್ರೇರಣೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ತಾವು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ **ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾನೂನು**ಗಳ ಅರಿವಿನಿಂದ. (ಸ್ನೇಹದರ್ಶನದ ಪ್ರೇಮಾ ಮತ್ತು ಮುದಿ ವಿಟ ಪುರುಷನ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು).

ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ನಿಲುವು ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೆ ಇದ್ದರೆ (ಅವರ **ಏನು ಸಂಬಂಧ?** ಕತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು), ಗೌರಮ್ಮನವರು ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು ಮಾನವೀಯತೆಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕೆಂದು (ಮನುವಿನ ರಾಣಿ) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ಯಾಮಲೆಯವರು, ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ವೇಶ್ಯಾಜಾಲಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಯುವತಿಯರ ಬದುಕನ್ನು ದುರಂತವಾಗಿಸದೆ, ಅಂತಹವರನ್ನು ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಅವರಿಗೆ **ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವೂ** ಲಭಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ಪಲಾಯನವಾದಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ; ದುರಂತವನ್ನೂ (ತಮ್ಮದೇ ತಪಿದ್ದರೂ) ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೆ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವಂತಹವರು; ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯಿಂದಲೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಬಲ್ಲಂತವರು, ಎಂಥಹ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದ ಜೀವಪರ ನಿಲುವಿನವರು. ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸಂದಿಗ್ಧವನ್ನೆದುರಿಸುತ್ತಾ, **ದುಡಿಮೆಯ ಮಾರ್ಗ**ದ ಮೂಲಕವೇ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ, ದುಡಿಮೆಯಿಂದಲೇ **ಗಟ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ**ವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ,

ಹಾಗೂ ದುಡಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೊಂದು ಅರ್ಥ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳು (ಉದಾ: ಕಂತಿ) ವಚನಕಾರರ **ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ** ಎಂಬ ತತ್ವ (ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎಲ್ಲೂ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ) ವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಿಂದ ನಿಷ್ಠುರಕ್ಕೊಳಗಾದರೂ ಹೆದರದೆ, ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಬದುಕಿನ, ಅನ್ನದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವ, ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ನೆಲೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನ, ಅಪರಿಚಿತ (ಪೊಲೀಸ್, ಕೋರ್ಟ್) ವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಎದೆಗುಂದದೆ ಎದುರಿಸಿ, ಗೆಲ್ಲುವ, ಉಡಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಬೇಡರ ಜೋಗಿತ್ತಿ 'ದ್ಯಾಂವಕ್ಕ, ನಾಯಕ ಜನಾಂಗದ (ಪಾಂಡವರ ವಂಶಸ್ಥಳೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ– ಕಂತಿ–ಕಂತೆವ್ವ– ಅಂದರೆ ಕೊಂತೆವ್ವ–ಕುಂತೆವ್ವ–ಕುಂತೀದೇವಿ ಎಂದಿರಬಹುದೆ...? ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು), ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕುಲಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಹ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ರಮಾಬಾಯಿ ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ಹಲವು **ಗಟ್ಟಿ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ**ಗಳನ್ನು ಓದುಗರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಧೋರಣೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕಿಯಾದ ವರ್ಜೀನಿಯಾ ವುಲ್ಫಳ, "ಲೇಖಕಿಯರು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರ್ಶದ, ದೈವತ್ವದ ಪೊರೆ ಕಳಚಿ, ಮನುಷ್ಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುವ ಬರೆವಣಿಗೆಯಾಗಬೇಕು, 'ಲೈಂಗಿಕತೆ'ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇರಬೇಕು"[೪೬] ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಮ್ಯತೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಹಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ[೪೭] ಅವರು ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನತೆ ರೂಪಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸವಕಲು ಮಾದರಿ[೪೮]ಗಳನ್ನು **ವಿಜೃಂಭಣೆ**ಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಉಗ್ರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದರೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು **ಪುರಾಣ ಪ್ರತಿಮೆ**ಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಬಗೆಯೇ ಭಿನ್ನ– ಕುಲಪುತ್ರ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತದಾನ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಸತ್ಯವತಿ, ಅಂಬೆ, ಅಂಬಿಕೆ, ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿರುವುದು, ಕಂತಿಯ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ, ನಡೆದು ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕತೆಯ ದುರ್ಪತೆ (ದ್ರೌಪದಿ) ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಧೋರಣೆಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ – ಗಮನಾರ್ಹ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಚಿಂತನೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲದೇ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವದ ಒಳನೋಟಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ, ಸಮಾಜವಾದೀ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಈ ಲೇಖಕಿಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಈ **ಜೀವಪರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ**ಗಳು ಕೆಳವರ್ಗದ

ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗ ಎಂಬುದೂ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ರಚನೆಗಳು, **ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ** ಎಂಬ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಧೋರಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಂತೆ ಪರಿಭಾವಿಸಲು ಆಸ್ಪದ ನೀಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾವ ಹಿಂಜರಿಕೆ ಇಲ್ಲದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಮಾನವತಾವಾದದ ಹರಿಕಾರರಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚಿಂತನೆಯ ನೆಲೆ-ಸೆಲೆಯಾದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸತ್ವಭರಿತ ಮಣ್ಣಿನ ಒಡಲಿನಿಂದಲೇ ಹೊಮ್ಮಿರುವ ಕೃತಿಗಳು **ಹೂಬಿಸಿಲು** ಮತ್ತು **ಹೊಂಬಿಸಿಲು** ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತಿ ರಾಜವಾಡೆ (ಗಿರಿಬಾಲೆ ೧೯೧೨-೧೯೯೪)

ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿಯವರು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ **ಪಣಜಾಲ** ಗ್ರಾಮದವರು. ತಮ್ಮ ೧೫ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ೫೧ನೇ ವಯಸ್ಸಿನ ರಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿರಾಜವಾಡೆಯವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಬಾಯಿ ರಾಜವಾಡೆಯಾದರು **ಗಿರಿಬಾಲೆ** ಎಂಬುದು ಇವರ ಕಾವ್ಯನಾಮ. ವಿಶಾಖ, ಸರಸ್ವತಿ.ಯು. ಸರಸ್ವತಿ, ವೀಣಾಪಾಣಿ ಇತ್ಯಾದಿ- ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕತೆ, ಕವನ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಅಂದಿನ ಯುಗ ಪುರುಷ, ಉಷ, ಅರುಣ, ಪ್ರಜಾಮತ, ಭಾರತ, ರೈತವಾಣಿ, ಕಥಾವಳಿ, ನವಯುಗ, ನಿಸರ್ಗ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿವೆ. **ಆಹುತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕತೆಗಳು, ಕದಂಬ, ಪ್ರೇಮ ಪ್ರವಾಹ** ಎಂಬ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಕತೆಗಳು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿವೆ. **ವಿಮಲೆ** ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲೀಲಾಬಾಯಿ ಕಾಮತ್, ವಾಸಂತಿಬಾಯಿ ಪಡುಕೋಣೆ ಮೊದಲಾದವರು ಪರಿಗಣನಾರ್ಹ ಲೇಖಕಿಯರು. ಆದರೂ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರನ್ನು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು, ಗುಣ, ಗಾತ್ರ, ಧೋರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅವರ ಆಯ್ದ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೯೨೬ ರಲ್ಲಿ ಕಂಠೀರವ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ **ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನ**- ಇವರ ಮೊದಲ ಕತೆ. ಆ ಕಾಲದ ಬಹುತೇಕ ಲೇಖಕರು- ತಿರುಮಲಾಂಬಾ (ರಮಾನಂದ), ಟಿ.ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂ (ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ)-ಅವರ ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನೆ ಇವರೂ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಪಾತ್ರದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿ ಈ ಕತೆಯ ಕೇಂದ್ರ. ಆದರೆ ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ (ಗೋಪಾಲ)ನೇ ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನರಿತು, ತಂದೆಯ ಬಗೆಗೆ ತಾಳಿದ್ದ ಕೆಟ್ಟ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದಂತೆ

ಅವರ ಕತೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು

೨. ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ

೩. ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ

೧. ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು:

ಅ) ಬಡತನ : ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಮಸ್ಯೆ, ವೇಶ್ಯಾಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿ, ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಪರಿ, ಜಮೀನ್ದಾರೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆ) ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ : ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಭೀಕರ ಚಿತ್ರಣ.

ಇ) ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ : ಇದು ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ರೀತಿ.

ಅ) ಬಡತನ : ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಕತೆಗಳೆಂದರೆ,

ಪ್ರತೀಕಾರ (೧೯೩೮), **ತಾಯೆ! ಶಾಂತಿ** (೧೯೪೧), **ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೆ** (?), **ಕುಲವಧು**(?), **ಬಡವರ ಕಣ್ಣೀರು** (೧೯೪೮) ಮೊದಲಾದವು. ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಡತನ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿಯೇ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರತೀಕಾರ-ಕತೆ ಅನಾಥ ಬಾಲಿಕೆ, ರಾಕ್ಷಸೀ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಆಹತ ಹೃದಯ, ಸತ್ಕಾರ, ಪ್ರತೀಕಾರ ಎಂಬ ೫ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ.

ಹುಟ್ಟು ಅನಾಥಳಾದ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ಮಾವನೆಂದು ಸಂಬಂಧ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಗೌರೀಚರಣನೆಂಬಾತ ಸಾಕಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಾಲಕಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಯಾರ ಗಮನವೂ ಅವಳೆಡೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ, ತುಂಬು ಯೌವ್ವನೆಯಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲದ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಇಡೀ ಮೋಹನಪುರವೇ ಅವಳ ನಡತೆಯನ್ನು ಸಂಶಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಾಹದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ, “ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರ, ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವರರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟರೊಳಗಾಗಬೇಕು? ಎರಡು ಸಕಾರವಾದರೂ ಇದೆಯೇ?”[೪೯] ಎಂಬ ಉತ್ತರವು ಬಂದಾಗ ಗೌರೀಚರಣ ಹೌಹಾರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಆ ಎರಡು ಸಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ವರ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ “ನನ್ನ ವತ್ಸಲೆಗಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಲ್ಲವೇ, ದೇವಾ?”[೫೦] ಎಂದು ಗದ್ಗಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತೂ ಗೌರೀಚರಣನ ಮೊರೆ ದೇವನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತೆಂಬಂತೆ ಜೋಡೀದಾರರಾದ ಉಮಾಶಂಕರರ ಮಗನ ಸಂಬಂಧ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಕೂಡಿಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಜೋಡಿದಾರರು, “ಎಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈಗ ಕೆಟ್ಟದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೊಣೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಹುಡುಗಿ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕನ್ಯಾಪರ್ವವೊಂದು ಕಳೆದ ದೋಷ. ಅದಕ್ಕೇನು? ಋತುವಾದರೂ ಕೆಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತದೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ದೋಷವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿದೆ. ಗೌರಿಯು ಕೈಲಾದುದನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿರುವನು. ಹುಡುಗಿಗೆ ಕನ್ಯಾದೋಷವೂ ಕಳೆದಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು. ಹುಡುಗನಿಗೆ ಹಣವೂ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ನಮಗೇನು? ಅವಳ ಕೈಯಿಂದ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆ?”[೫೧] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮದುವೆ ಕೂಡಿಬರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಂತೂ ಜೋಡಿದಾರ ಉಮಾಶಂಕರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಉಮಾಶಂಕರಿಯರ ದುರಾಲೋಚನೆ–ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಂತರ ದೊಡ್ಡವಳಾದ ದೋಷ ಪರಿಹಾರದ ನೆವದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸದಿರುವುದು–ಯಿಂದ ಗೊಂಬೆಯಾಟದಂತೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗೌರೀಚರಣನು ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣ ಜೋಡೀದಾರರ ಕೈ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ, “ಹುಡುಗಿಯನ್ನ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು; ಶಾಂತಿಯಾಗುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ.”[೫೨] ಎಂಬ ಉಮಾಶಂಕರರ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ನಡುಗಿದ ಗೌರೀಚರಣ, “ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಾಪಾಡುವುದೇ ಬಡವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸೊತ್ತಾದ ಇವಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಹೆಂಗಸಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಇನ್ನು ಚೆಂದವಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಕೂಳಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೀನನನ್ನು ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬಾರದು” ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಉಮಾಶಂಕರ, “ಎಲೋ, ಯಾರ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ಗೌರವಸ್ಥ ಕುಟುಂಬದ ಅನುಭವ ನಿನಗಿಲ್ಲ. ಉಪಕಾರಕ್ಕೆಂದು ಭಿಕಾರಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕುಲಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸೆನ್ನುವೆಯ? ನಿನ್ನ ಬಡತನದ ವೇಷ ಸಾಕು. ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಿದ ನಂತರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ಆಗ ನೋಡೋಣ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನಿನಗೆ ಮಾರಲಿಲ್ಲ”[೫೩] ಎಂದು ಬಿಸಿಯಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜೋಡೀದಾರರ ಪತ್ನಿಯೂ ಮೃದುಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ಗೌರೀಚರಣನನ್ನು ಗಂಡ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಲು ಮನವೊಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವತ್ಸಲೆಯ ಗಂಡ ಶಶಿಯಂತೂ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಹಾಗಾಗಿ ಗೌರೀಚರಣ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ವಾಪಸು ಕರೆತರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತೂ ಜೋಡೀದಾರರ ಎಣಿಕೆಯಂತೆಯೇ ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ಸಲಹಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ ಗೌರೀಚರಣ. ಆದರೆ ಜೋಡೀದಾರ ದಂಪತಿಗಳು ಪೂರ್ವನಿರ್ಧಾರಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿ, ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿಯನ್ನೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಮದುವೆಯ ಸಂಗತಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದೂರಿನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ **ಶಾಂತಿ**ಯನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮಾಡದೇ ಸಡಗರದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಡವನಾದ ಗೌರೀಚರಣನಿಂದ ಇದಾಗದ ಮಾತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನು, "ಉಪಕಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವಿರಾ? ನಾನು ಅಶಕ್ತನೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಷ್ಟು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೆತ್ತು ನೀವು ಜೋಡಿದಾರರ ಮಗಳನ್ನಲ್ಲವೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು? ಬಡವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಆಡಿಸಲು ನಿಮಗೆ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೆ?"[೨೧] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಉಮಾಶಂಕರರೂ, "ನಿಜ, ನಿಜ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಲ್ಯಾಣಪುರದ ಜಹಗೀರದಾರರ ಮಗಳನ್ನು ಶಶಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆವು. ಕಾಗೆಯು ನವಿಲೊಂದಿಗೆ ಸೇರಲು ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರದಷ್ಟೆ? ನಿನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೆ ಮರೆತುಬಿಡು"[೨೨] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಧಾರೆಯೆರೆದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅವಮಾನಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಕಾಗೆಯೊ, ನವಿಲೋ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತಾದ ಅವಳು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ ಎಂದು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ ಗೌರೀಚರಣ. ಒಂದೂ ಮಾತನಾಡದ ವತ್ಸಲೆ 'ಆ!' ಎಂದು ಕಿರಚಿಕೊಂಡು ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗಲೂ ಜೋಡೀದಾರ ದಂಪತಿಯ ಮನಸ್ಸು ಕರಗದೇ ಕಲ್ಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವತ್ಸಲೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಗೌರೀಚರಣ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಕಾಡಿನೆಡೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಇಡೀ ಮೋಹನಪುರವೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ವತ್ಸಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ನತದೃಷ್ಟರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದಿಷ್ಟೂ ಕತೆ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಐದನೆಯ **ಪ್ರತೀಕಾರ** ಭಾಗವು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಣಾಯಕ ತೀರ್ಪಿನ ವಿವರಗಳಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವಂತಿದೆ. ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಜೋಡಿದಾರರು ಮಾಡಿದ ಹೊಸ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ "ನಗ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಸೊಸೆಗೆ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಅತ್ತೆ – ಮಾವಂದಿರ ಪ್ರೀತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ." ಊರಿಗೂರಿಗೇ ಬರ ಬಂದರೂ ಹೊಸ ನೆಂಟರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಜೋಡೀದಾರರಿಗೇನೂ ಭಾದೆಯಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಹಾವಳಿ ಊರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಜೋಡೀದಾರರ ಸೊಸೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಗನ ಅದ್ದೂರಿ ಉಪನಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಮೋಹನಪುರದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಪುರದೆಡೆಗೆ ಹೊರಟ ಮೆರವಣಿಗೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪು ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ,

ಕರಿಕಾಯಸ್ಥರಿಬ್ಬರು ಜೋಡೀದಾರ ದಂಪತಿಗಳ ಬಾಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಾರೆ. ಸುಲಿಗೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಕಳ್ಳರೂ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆ ಬಂಧಿಸಿ ತಂದ ಜೋಡೀದಾರ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಕಳ್ಳರ ಸೇನಾಪತಿ "ನಿಮಗೆ ದೊಡ್ಡ ನಿಧಿಯನ್ನೇ ಕೊಡಲು ನಾನೀಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ ತರಿಸಿರುವೆನು. ಆ ನಿಧಿಯು ಅದೋ ಅಲ್ಲಿದೆ" ಎಂದು ಭಸ್ಮ ತುಂಬಿದ ಚಿನ್ನದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ದು ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದ ಚಿತೆಯ ಮೇಲೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ, ಜೋಡೀದಾರ ದಂಪತಿಗಳು, "ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ, ಭೂಲೋಕದ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದಂಡನೆ"[೫೬] ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರೆ "ಭೂಲೋಕದ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಯೇ ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ?"[೫೭] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ಜೋಡಿದಾರ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದ ಚಿತೆಗೆ ಅಗ್ನಿಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತಲೆ, "ವತ್ಸಲಾ, ಈಗಲಾದರೂ ಮನದಣಿಯ ನೋಡು! ಹೇಗೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆಯೆಂದು. ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಿರಲಿ!"[೫೮] ಎಂದ ಆ ಸೇನಾಪತಿಯೆ ಗೌರೀಚರಣನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿದನಂತರ ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಗೌರೀಚರಣ ಕಾವಿ ವಸ್ತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. **ವತ್ಸಲಾನಾಥಾಲಯ** ಎಂಬ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಮೋಹನಪುರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ವತ್ಸಲೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನಾಥರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ವರದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂಥ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಬೆರಗುಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿರಿತನದ ಮದ, ದುರಾಸೆ, ಅಮಾನವೀಯ ನಡತೆಗಳಿಂದ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ದುಷ್ಟರಿಗೆ ಬಡವರಾದವರು ಅಷ್ಟೇ ಕ್ರೂರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀಕಾರವೆಸಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ **ಬಂಡಾಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ** ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬಡವರ ಪ್ರತೀಕಾರ ತಮ್ಮನ್ನು ಶೋಷಿಸಿದ ಸಿರಿವಂತರ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರತು, ಸಮಾಜದ ಮೇಲಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಈ ಕತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ತಾಯೆ! ಶಾಂತಿ!– ಬಡತನ, ಪುರುಷ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಕತೆ. ತನ್ನ ಚೊಚ್ಚಲ ಮಗು ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸಲೂ ಹಣವಿಲ್ಲದ ದುಸ್ಥಿತಿ ನಾಗಿಯದು. ಒಂದು ಕಡೆ ಪತ್ನಿ ಪೀಡಕ ಗಂಡ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸಾವು–ಬದುಕಿನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿರುವ ಹಸುಗೂಸು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಉಡಾಳ, ಕಾಮುಕ ಕಾಳು. ಹೀಗೆ ಹೊಯ್ದಾಟದಲ್ಲಿರುತ್ತಾಳೆ ನಾಗಿ. ಮಗುವಿಗೆ ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ಹಾಲು ತರುವಂತೆ ಅಂಗಲಾಚಿದರೂ ಕೇಳದ ಗಂಡನನ್ನು, "ನಿನ್ನಾಣೆ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಕಟುಕತನ ಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಮಗುವಿದು, ನೋಡು, ಯಮನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದೆ! ಬದುಕಿ–ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು. ಅದು ಪಡುವ ವೇದನೆಯನ್ನು

ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ಗುಂಡಿಗೆಯು ಕರಗಲಿ! ಬಾ. ಒಳಗೆ ಬಾ!" ಎಂದು ಕೂಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವಳ ಗಂಡ ಸುಬ್ಬ ಮಗು ಮಲಗಿರುವ ಮೂಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, "ಕಾಗೆಯ ಮರಿಯದು; ಬದುಕಿ ಏನು ಉದ್ಧಾರವಾಗಲಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಗಾಬರಿ ಬೀಳುವುದಾದರೂ ಯಾಕಪ್ಪಾ! ಬದುಕುವುದಾದರೆ ಬದುಕುತ್ತದೆ; ಸಾಯುವುದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವುದೆ"[೫೯] ಎಂದು ನಿರ್ಲಕ್ಷದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಾತ್ರೆ ಸಡಗರ ಅನುಭವಿಸಲು ತನಗೆ ದುಡ್ಡು ಕೊಡುವಂತೆ ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲದೆ ಅವಳ ನಡತೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ, ಹಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆಗ ನಾಗಿಯ ಗುಡಿಸಲ ಬಳಿ ಬಂದ ಉಢಾಳ ಕಾಳನಿಗೆ ನಾಗಿಯು, "ಇದೋ, ಕಾಳು; ಇನ್ನು ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಲೆಯುವುದು ಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಕಷ್ಟವು ಕೊನೆಗಾಣಲಿ. ನಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ– ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು– ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಒಳಗೆ ಬಾ. ನನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡು. ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸು! ಅದಕ್ಕೊಂದಿಷ್ಟು ಹಾಲು ತಂದುಕೊಡು. ಅದು ಬದುಕಲಿ. ಆ ಕ್ಷಣ ನಾನು ನಿನ್ನವಳು; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನವಳೇ!"[೬೦] ಎಂದವಳು ಅವನ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಆಗ ಕಾಳುವಿನ ಮನದಲ್ಲುಂಟಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ತುಂಬಾ ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ".....ಯಾವ ನಾಗಿಯು ಸುಖದ ದಾರಿಯು ಸುಗಮವಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಕಟುಕ ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದು ಅವನ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಕೂಳಿಗಾಗಿ ರಟ್ಟೆ ಮುರಿದು ದುಡಿದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳೋ ಆ ನಾಗಿ ತನಗೊಲಿದಿದ್ದಾಳೆ! ಆದರೆ, ಒಂದು ಶರತದ ಮೇಲೆ. ಮಗುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರೆ ನಾಗಿ ತನ್ನವಳು. ಏನೀ ಮಾತೃತ್ವದ ಮಮತೆ! ಮಾತೃತ್ವದ ಮುಂದೆ ಸತೀತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಲು ನಾಗಿಯು ಸಿದ್ಧಳು! ಮಾತೃ ಹೃದಯವು ಅದೆಷ್ಟು ರಹಸ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ– ಏನಿದೆ ಆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ?"[೬೧] ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾಗಿಯನ್ನು **ತಾಯಿ** ಎಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೈದ್ಯರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಹಾಲನ್ನು ತರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಅವನು ವೈದ್ಯ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ಜೊತೆ ತೆರಳಿದಾಗ, ನಾಗಿ ಮತ್ತವಳ ಮಗು ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ವ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ (ಮಗುವನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡೇ) ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯವನ್ನು, "ಅಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಯಶೋದಾ ಕೃಷ್ಣನ ಅಲಂಕಾರ. ಯಶೋದೆಯು, ಚಿನ್ನದ ಗಿಂಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಲನ್ನು ಚಿನ್ನದ ಸೌಟಿನಿಂದ ತೆಗೆದು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಳುವು ಮನಸಾರ ದೇವರನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಗಂಟಲು ಬಿಗಿದು ಬಂತು.

ಮನದಲ್ಲೇ ನುಡಿದನು– "ತಾಯೆ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಹಾಲಿನ ಅಭಾವವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಿರಲಿ."[೬೨]

ಹೀಗೆ ತಾಯ್ತನದ ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಗೆ ಸತೀತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲೊಪ್ಪುವ ಬಂಡಾಯ–ಬಡತನ, ಪತಿಯ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಸೆಟೆದು ನಿಂತ– ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೆ!: ಬಡತನದ ಭೀಕರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕತೆಯಿದು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಿಸಲು ಬೇಕಾಗುವ ಹಣದ ಅಗತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಯದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕನ್ನೆ ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕೀಳರಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ವಿಧವೆ ತಾಯಿಯನ್ನು, ಪುಟ್ಟ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಣೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುವ ಮಗನ ಚಿಂತೆ ಒಂದು ಕಡೆ, ಮಗಳಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡುವುದಿರಲಿ ಒಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೂ ಪರಿತಪಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಯಿ ಸಾಯುವ ಹಂಬಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ, "....... ಸಾವಿನಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನರಸುವ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಳಿಯುವ ಅಧಿಕಾರ ನನಗಿಲ್ಲ. ಸತ್ತರೆ ಏನಾದಂತಾಯಿತು? ಬದುಕಿ ಬಾಳಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಮ್ಮಾ! ಯುದ್ಧವು ಯಾವ ರೀತಿಯದೇ ಇರಲಿ; ಧ್ಯೇಯ ಮಾತ್ರ ಗೆಲುವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಲವು ರಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು ಯೋಚಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಗೆಲುವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಂದಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನಮ್ಮಾ!"[೬೩] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಜಯಾ (ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕಿ), ಜೀವನವೆಂಬ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲು ವ್ಯಭಿಚಾರ ದಂಥ ಗುರಾಣಿಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಮಗಳ ಈ ಆಯ್ಕೆ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆತಂಕ ಮೂಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಮಗಳ ದೃಢ ನಿಲುವು ಮಾತ್ರ ಬದಲಾಗದು. ಆಕೆ "ವ್ಯಭಿಚಾರವಿಲ್ಲದವರೊಬ್ಬರನ್ನಾದರೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತೋರಿಸುವೆಯಮ್ಮ?"[೬೪] ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ–ಮಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ತಾಯಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು (ವ್ಯಭಿಚಾರ) ಅನೀತಿಯಾದರೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಮಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಬೇರೆ; ".... ವ್ಯಭಿಚಾರವೆಂದರೆ, ಪರಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಸರ್ಗವೆಂಬರ್ಥವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನೀನಷ್ಟು ಉತ್ತೇಜಿತಳಾದೆ. ಆಚಾರ–ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರೆಲ್ಲರೂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಾಗೆಂದೆ. 'ಧರ್ಮಂ ಚರಂ' ಎಂದಿದೆ ಸೂತ್ರ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ? ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗೋಪಿನಾಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಮೊರದಗಲ ಅಕ್ಷತೆ, ಒನಕೆಗಾತ್ರ ಅಂಗಾರಕ, ಹೊರೆ ಹೊರೆ ತುಲಸೀಮಣಿ ಸರಗಳು, ಓಡಿಹಿಡಿ ತುಲಸೀದಲಗಳು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಧರಿಸಿ

ಯಾವಾಗಲೂ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಬದ್ಧವೇ ಆಗಲಿ ಸುಬದ್ಧವೇ ಆಗಲಿ; ಒದರುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರಿರುವರಲ್ಲಾ, ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಲ್ಲದ ಅವರು, ಪ್ರಕೃತ ಇಡೀ ಊರಲ್ಲಿರುವ ಬಡವರಿಗೆ ವರ್ಷದತನಕ ಕೂಳುಹಾಕಿ ಸಾಕುವಷ್ಟು ಕೊಬ್ಬಿದ ಶ್ರೀಮಂತರಿರುತ್ತ, ಮುಡಿಗೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೂ ಪಡೆದು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ ಅದು ಧರ್ಮವೇ? ಅವರನ್ನು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳೆಂದರೆ ಅತಿಶಯವೇನಮ್ಮಾ?"[೬೫] ಎಂದ ಜಯಾಳ ಮಾತಿಗೆ ಅವಳ ತಾಯಿ "ಕುಲವನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಪಾತಕಿ" ಎಂದು ರೇಗುತ್ತಾಳೆ.

ಆಗ **ಕುಲ**ದ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಜಯಾ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, "ಕುಲ? ಕುಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ತನಕ ಎಲ್ಲರೂ ಸಚ್ಚರಿತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಧೈರ್ಯವಿದೆ? ಅಥವಾ ಆ ಕುಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮಾಜವು ತಾನೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ? ಮೂರು ತಿಂಗಳಾಗಿ ಗಂಜಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕುಲದ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದದು ನಮಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಕುಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆ? ಸತ್ತಮೇಲೆ ಕುಲದ ಗೊಡವೆಯೆಲ್ಲಿ? ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ವ್ಯಭಿಚಾರಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿದೆ ನೋಡಮ್ಮ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿನ್ನ ಮಾತೃಧರ್ಮ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಾಕಿ, ಸಲಹಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಸಂತತಿಯಾಗಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದೆಯಾ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮಗನೇಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು, ತನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನನ್ನು ತಾಯಿ ಮತ್ತು ತಂಗಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯೆದ್ದಿದೆಯಮ್ಮ. ಪ್ರಪಂಚವು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನೆಣಿಸುವಾಗ ರಣಚಂಡಿಯಾಗಿ ಧ್ವಂಸಪಡಿಸಲು ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ವಶಿಷ್ಠರೆನಿಸಿದ ಆ ಆಚಾರ್ಯರಿರುವರಲ್ಲಾ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠಾವಂತರೇನೋ ನಿಜ. ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಹೌದು. ಏಕ ಪತ್ನೀ ವ್ರತರೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪುವೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಘೋರ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯೆಂದೇ ನನ್ನ ಮತ. ನೋಡಮ್ಮ ನೀಚ ಕಾಮುಕರಿಗೆ ಬಲಿಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೀನವೃತ್ತಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರಿಲ್ಲ. ಅದೇ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹಣಗಳಿಸಲು ಹೇಸದ ತಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆಳೆಯಲು ಶಕ್ತರಲ್ಲದ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿದ್ದಬಲ್ಲರು?...... ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲಾ ಘೋರ ವ್ಯಭಿಚಾರದಿಂದ ತುಂಬಿದೆಯೆಂಬ ನನ್ನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನೀನೇಕೆ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು? ಧರ್ಮರೀತ್ಯಾ ನನ್ನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯಾರೂ ಮುಂದಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಏಕೆ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿಯಾದರೂ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸೋಣವೆಂದರೆ ವಾತಾವರಣ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೆತ್ತು ಹೊತ್ತು ಸಲಹಿದ ನಿನ್ನ ಋಣವನ್ನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ತೀರಿಸುವುದು ನನ್ನ ಧರ್ಮ. ಅದನ್ನು ನೇರಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಗ,

ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನುಪದೇಶಿಸುವವರೇ ನನ್ನನ್ನು ಅಡ್ಡ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆಳೆಯಲು ಹವಣಿಸಿದಾಗ, ನೀನಿಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನನಗೆ ಉಪಾಯ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹೋಗಲೇಬೇಕಾಯಿತು ಹೋದೆ. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸೂಳೆಯೆನ್ನು, ಮತ್ತೇನೇ ಹೇಳು; ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಮಾಡಿದುದು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿರಲಿ! ಈ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಹೇಳು, ಅಮ್ಮಾ ಅಳುತ್ತಿರುವೆಯೇಕೆ? ಹೇಳಮ್ಮ ನಾನು ಮಾಡಿದುದು ತಪ್ಪೆ.?"[೬೬] ಈ ದೀರ್ಘ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ತುಂಬಾ ಮಡಿವಂತ ಜಾತಿಯ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಸಿರುವುದು, ಅದೂ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಧರ್ಮಗುರುಗಳು, ಕುರುಡು ಸಮಾಜ ಹೀಗೆ ಯಾರ್ಯಾರನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಗಳಿವೆಯೋ ಅಂಥವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರವರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ **ವ್ಯಭಿಚಾರಿ**ಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪರಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ. ಅದೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಮಗಳು **ತನ್ನ ವ್ಯಭಿಚಾರ**ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ತೀರಾ ಬೆರಗಿನ ಸಂಗತಿ. ಹಾಗೂ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀರಚಿತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಬಗೆಗಿನ ಮಾತುಕತೆಗಳು- ತಾಯಿ-ಮಗಳು ಶ್ರೀಧರ (ಜಯಾಳ ಬಳಿ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾತ, ಆಕೆಯ ಒಳ್ಳೆಯತನ, ದೃಢ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿ ಅವಳ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ರೀತ್ಯಾ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ)- ಜಯಾ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಆಚಾರ್ಯ-ಭಟ್ಟರು ಹೀಗೆ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತೇ- ಈ ಕತೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೇಳಿಬರುತ್ತವೆ. ಕಡೆಗೆ ಕತೆಯ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ಎಲ್ಲರೂ ಜಯಾಳ ನಿಲುವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಜಯಾಳಂಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗಿಯರು ಸೂಳೆಯರಾಗಲು ತಾವೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಬಡವೆಯೆಂದು ಕಡೆಗಣಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ನಿರಾಧಾರಳಾದ ಆಕೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚನ್ನಡಗಿಸಲು ಮಾನವನ್ನು ಮಾರಬೇಕಾಯ್ತು. ಇಂದು ಆಕೆ ಪತ್ನೀ ಪದದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಕೆ ಮನಸಾ ಆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ "ಜಯಾ ಪತಿತಳಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆದ್ದ ಪರಮ ಪಾವನೆ! ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವಿದನ್ನು ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದೆ. ಇಂದು ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಅಂಶವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೆಂದೂ ಹಳಿಯಲಾರೆವೆಂದು ಶಪಥ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ."[೬೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಕ್ಕೊರಲಿನಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ **ಸುಧಾರಣೆ** ಕೊಂಚ ಆದರ್ಶವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಆಶಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ವೇಶ್ಯಾ ಜಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಸಿದರೆ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ಅವರ ತಂದೆ ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಿಕಮಾತ್ರ. ತಮ್ಮನ್ನು ಶೋಷಿಸಿದವರು, ಸಮಾಜ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮರಳಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಗೃಹಿಣೀ ಧರ್ಮಕ್ಕೇ, ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ : ಕುಲವಧು.

ಕುಲವಧು : ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಿವೃತ್ತರಾಗಿರುವ, ಬಡವರಾದ ಪದ್ಮನಾಭರು ತಮ್ಮ ಮಗಳು ಗಂಗಾಳ ಮದುವೆಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವಿಫಲವಾಗಿ ಹತಾಶ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ, ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಗಳನ್ನು ಸೂಳೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಮೇಲೆ ಊರಿಗೆ ಮರಳಿ, ಈ ಹಿಂದೆ 'ಬಡವರೆಂದು, ನಡತೆಗೆಟ್ಟವರೆಂದು' ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಗಂಗಾಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ವಿಷ ವರ್ತುಲದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ತಂದೆಯ ಹತಾಶ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣಳಾದ ತಾನು ಬದುಕಿರಬಾರದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಪದ್ಮನಾಭ, ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬದುಕಿರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಯಾರ ಮೇಲೆಂದರೆ, "ಯಾರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತೀಕಾರವೇ? ಸಮಾಜದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತೀಕಾರವೆಂದೆ. ಲೋಭದ ನಾಲಿಗೆಯ ನೀರನ್ನು ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಸುರಿಸುತ್ತ ಬಡ ಸಂಸಾರಗಳನ್ನು ಬಳಿಯುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ಆ ಸಮಾಜದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತೀಕಾರ!"[೬೮] ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪದ್ಮನಾಭರು– ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಂತವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡ ಬಂದ ಗಂಡಿನ ತಾಯಿಯು, "......ಭಿಕಾರಿ ಹುಡುಗಿ ಬೇಡ. ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಏನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳೋ"[೬೯] ಎಂಗಂದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೇ ಬೀಜ ಮಂತ್ರಗಳಂತೆ ಪದ್ಮನಾಭರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟಿ, ಮುಂಬಯಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳು ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ತಂದೆಗೆ "ನೀವು ಪಾಠಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ."[೭೦] ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಾಠ ಮಾಡುವ ವೃತ್ತಿಯವರೂ, ಬಡವರೂ ಆಗಿದ್ದ ಪದ್ಮನಾಭರು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಲು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಬಯಸಿ, ಮಗಳನ್ನೆ ವೇಶ್ಯಾ ಕುಲಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಗಂಗಾ, "ಏನಿದು ಅಪ್ಪಯ್ಯ, ನನ್ನನ್ನು ಸೂಳೆಯಾಗಿಸುತ್ತೀರಾ? ಹೆತ್ತ ತಂದೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರವೆ ಇದು?"[೭೧] ಎಂದು ರೇಗಿದಾಗ, "ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ತಲೆ ಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲ ಗಂಗಾ ಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸು. ನಿನಗೆ ದೊಡ್ಡ ನಮಸ್ಕಾರ,

ನನಗಾಗಿ, ವಂಶದ ಮರ್ಯಾದೆಗಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲವೊಂದು ದುಃಸ್ವಪ್ನವೆಂದು ಸಹಿಸು. ಕೊಂಚಕಾಲ, ಅನಂತರ ನಮಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಿಡುಗಡೆ ಕಾದಿದೆ"[೨೨] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅವರೆಣಿಕೆಯಂತೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿ ಗಳಿಸಿದ ಹಣದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ತಂದೆ-ಮಗಳ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯದೆ ಮಾತು ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ. ಬಡವಿಯೆಂದು ತಿರಸ್ಕೃತಳಾದ ಗಂಗಾಳನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯಲು ನಾಮುಂದು, ತಾಮುಂದು ಎಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆತನದವರು, ಯುವಕರು ಮುಂದೆಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೆ 'ಬಡತನವನ್ನು, ಬಡವರ ನಡತೆಯನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿದ' ಕುಲಶೇಖರದವರೊಂದಿಗೆ ನೆಂಟಸ್ತನ ಬೆಳೆಸಲು ತಂದೆ-ಮಗಳು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ, ಅದ್ದೂರಿಯಾಗಿ ಮದುವೆಯೂ ಆಗಿ, ತಾವು ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಳಿಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಪದ್ಮನಾಭರು. ಅಳಿಯನಾದರೂ ತಂದೆ-ಮಗಳ ಕಾರ್ಯ ತಂತ್ರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬೇಸರಿಸದೇ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ತಾವೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಕತೆ ಸುಖಾಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಕತೆಯ ದೀರ್ಘ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಬಂಡಾಯ, ಪ್ರತೀಕಾರದ ವೈಖರಿ ತೀರಾ ಹೊಸತಾದದ್ದು ಎಂಬುದು. ಅದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬರಿಂದ ಇಂಥ ಧೋರಣೆಯಿರುವ ಕತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದೇ ವಿಶೇಷ. ಬಡವರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವ ಸಮಾಜದ ಮೇಲಿನ ಆಕ್ರೋಶ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಬಡವರ ಕಣ್ಣೀರು : ಬಡತನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಬಡ ಕೆಲಸದಾಳುಗಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಲೈಂಗಿಕವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಕಿರುಕುಳವನ್ನು ಈ ಕತೆ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಕೂಳು ಹಾಕಲು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಧವೆ ಸಂಕಿ, ಯಜಮಾನ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರ ಅನ್ನವನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ, ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಸಂಕಿ, "ತಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಿತ್ತೆಸೆದರೂ ಭಾರವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹೇರಿ ಸಂತೋಷಪಡುವ ತಮ್ಮ ತಾಯಕರುಳು, ಉಪವಾಸದಿಂದ ನರಳುವ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಏಕಮ್ಮ ಕರಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹೆತ್ತ ಹೊಟ್ಟೆಗಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಕಟ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು?"[೨೩] ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. 'ಬಡವನ ಕೋಪ ದವಡೆಗೆ ಮೂಲ' ಎಂಬಂತೆ ಸಂಕಿ ಆಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು, ಯಜಮಾನಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇದ್ದೊಂದು ಮುರುಕು ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬೀದಿ ಪಾಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಡವರ ಗೋಳ ಅರಿವು ಬಡವರಿಗಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾರಿಗಿರಬೇಕು? ಹಾಗಾಗಿ ಸಂಕಿಯ ಗೆಳತಿ ನರಸಿ ಸಂಕಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಸಂಕಿಯ ಕಣ್ಣೀರ ಕತೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕೊನೆಯಾಗದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಹುಕಾರರ ಐದು ವರ್ಷದ ಮಗು ಕಾಣೆಯಾದಾಗ, ಸಂಕಿಯೇ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಅದರ ಮೈಮೇಲಿದ್ದ ಆಭರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕದ್ದಿದ್ದಾಳೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ಸಂಕಿಯನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೊಲೀಸರ, ಹಳ್ಳಿಯವರ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಸಂಕಿ ಪೊಲೀಸರಿಂದ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನದಲ್ಲದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಮೌನವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಬರಡಾದ ಹೃದಯುಗಳ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭೂಲೋಕ ಸ್ವರ್ಗದಂತಿದ್ದ ಆ ಮನೆಯ ಹಿಂಬದಿಯ ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಯಕ್ಕೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಿಸಿದ್ದ ಕಪಾಟಿನೊಳಗೆ ಆಟವಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಸಾಹುಕಾರರ ಮಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು, ಕೊಳೆತ ಹೆಣವಾಗಿ! ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಕಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ಬಡವರ ಕಣ್ಣೀರಿಗೆ ಇಂತಹ ಪ್ರತೀಕಾರ ಶಕ್ತಿಯೆ?"[೭೪] ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರದೊಂದಿಗೆ ಕತೆ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಬಡವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಆ ದೈವವೇ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೂ ಒಂದು ರೀತಿ ಬಡವರ ಪ್ರತೀಕಾರ ಶಕ್ತಿಯೇ ಎಂಬುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಆಶಯ. ಇವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೀಡಾದವರೇ ಬಂಡೇಳಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶೋಷಕರು-ಜಮೀನ್ದಾರರು, ಯಜಮಾನರು, ಜಾತ್ಯಸ್ಥರು, ಸಮಾಜ-ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಮನಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿಯೇ ತೀರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಈ ಕತೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯ ಪ್ರತೀಕಾರವಾದರೂ ಅದು ದ್ವೇಷಮೂಲವಾದುದಲ್ಲ, ಪರಿವರ್ತನಾ ಮೂಲವಾದುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಸುಧಾರಣಾವಾದೀ ಸಮಾಜದ ಆಶಯವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಆಹತ ಹೃದಯ : ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳೆಂದು, ಅಜಾತ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ಭಕ್ತ ಜನರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಯೋಗಿಗಳ ಗೋಮುಖವ್ಯಾಘ್ರತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಕತೆ ಇದು. ಈ ಕತೆಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವೆಂದರೆ, ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೀತೆಯದು. ಊರಿನ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಉಪದೇಶ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಯೋಗಿಗಳ ಕೊಲೆಯಾದ ಸಂಗತಿ ಊರಿನ ಜನರು, ಭಕ್ತರು, ಪೊಲೀಸರಿಗೆಲ್ಲ ಅಚ್ಚರಿ, ಆಘಾತದ ವಿಷಯ. ಈ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದವರು ಯಾರು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ತಲೆನೋವಾಗಿರುವಾಗಲೇ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯಂತೆ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಆ ಕೊಲೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಯೋಗಿಗಳ ಮುಖವಾಡವನ್ನು ಕಳಚುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನನ್ನು ಹುಚ್ಚಿ ಎಂದು ಜರೆದ ಜನರಿಗೆ, "ನಾನು ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲವೆ? ಹುಚ್ಚರು ನೀವೆಲ್ಲ! ನಾನಿವರನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೆ. ನೀವಿವರನ್ನು ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಮೋಸಹೋಗಿರುವಿರಿ.

ಯೋಗ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಮರ್ಯಾದೆಗೂ ಅನರ್ಹರಾದ ಈ ಸನ್ಯಾಸಿ ವೇಷದ ರಾವಣನನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದ ನೀವಲ್ಲವೆ ಹುಚ್ಚರು? ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲ ಈ ಮಠದೊಳಗೆ ತಿರುಗಿದ್ದರೂ, ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವ ಭಾಗವೆಂದರೆ ಇದೋ ಈ ಹತ್ತಾರು ಹೊಲಸು ಕೊಠಡಿಗಳು! ಹುಚ್ಚಿಯಾದ ನಾನು ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿಯಲು ಸಮರ್ಥಳಾದೆ. ನನ್ನಂತಹ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಇದೇ ಮಠದೊಳಗೆ ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆ.!".....[೨೫] ಹೀಗೆ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳೆಂದು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಂಚನೆ ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಾಗೂ **ವಂಚಕ**ರನ್ನು ಪೂಜ್ಯರೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವ ಜನರ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ದಿಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಸೀತೆ. ಸೀತೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮದು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸಂಬಂಧ ಎಂದೇ ನಂಬಿಸಿ, ದೇವರ ಮುಂದೆ ವಿವಾಹವಾಗಿ, ಮಠದ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು– ಜನರಲ್ಲಿ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. –ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಮೋಸದ ಸುಳಿವು ಸಿಗುತ್ತಲೇ ಕೆರಳಿದ ಸೀತೆ, "ಇದೇನಿದು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ, "ನಿನಗಿವೆಲ್ಲ ಕೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, 'ನಾನು ಪತ್ನಿ; ನನಗಧಿಕಾರವಿದೆ' ಎಂದು ಸೀತೆಯೆಂದಾಗ ಒದೆತ, ಜಿಗುಟುಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಆಗ ಸೀತೆ, "ತಾವು ಬಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಕೇವಲ ನನ್ನನ್ನುದ್ಧರಿಸಲು ಆಶ್ರಮ ಧರ್ಮ ಮೀರಿದವರು; ಅಲ್ಲವೆ?" ಎಂದಾಗ, "ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದೇ ವೇತ್ತರು ಒಪ್ಪುವರು– ನಡೆ ನಿನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಾಗ್ವಾದ ಅತಿಯಾದಾಗ ಒದೆತಗಳು ಬೀಳತೊಡಗಿದಾಗ ಸೀತೆಯ ಸಮಾಧಾನದ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರುತ್ತದೆ. ಆಗಿನ ಸೀತೆಯ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ; "ಆಹಾ, ನಾನಿಟ್ಟ ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೇಮಗಳ ಈ ರೀತಿ ಪರ್ಯವಸಾನವೆ? ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ವಂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆ?..... ನನ್ನ 'ಪತಿ' ಎಂದ ಮೇಲೆ ಕಂಡವರ ಪಾಲಾಗಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ.... ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಷ್ಟೇ.... ನನ್ನಂತೆಯೇ ಅನೇಕರು ನಂಬಿ, ಈ ನರರಾಕ್ಷಸನ ಕಾಮತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ತಣಿಸಲು ಕಾರಾಗೃಹ ವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ನಿನ್ನೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದೆ? ನಿನ್ನೆಯತನಕ ಇದು ವೈಕುಂಠವೆಂದು ಭ್ರಮೆಯಿತ್ತು! ಹಹ್ಹಾ! ವೈಕುಂಠ! ಘೋರ ನರಕವಲ್ಲವೆ ಇದು?..... ಮೂಢ ಜನ! ಹಾಂ– ಅನುಭವಿಸಿದ ಅಬಲೆಯರು ಹೋಗಲಿ; ಇನ್ನಾದರೂ ಕೆಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದರೂ ಈ ನರಕವಾಸದಿಂದ ತಪ್ಪಬಹುದಷ್ಟೇ?.... ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು; ಎಲ್ಲಿಂದ ಆವೇಶವುಂಟಾಯಿತೆಂದು?– ಚಾಕು ಎತ್ತಿದಾಗ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು.... ಈಗ.... ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ; ನನ್ನ ಪತಿ ನನ್ನವರೇ ಎಂದು.!"....[೨೬] ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪತಿ ಎಂದೇ ನಂಬಿದ್ದ ಸೀತೆಯೂ– ಮರಣದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೊತೆಯಾಗ ಬಯಸಿ ತಾನೂ

ಚಾಕುವಿನಿಂದ ತಿವಿದುಕೊಂಡು– ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೇ ಬಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರೇಮ ಭಾಗಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾಳಿದ ಸುಮಾರು ಏಳೆಂಟು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕತೆಯೂ ಸೀತೆಯಂತೆಯೇ ಇರುವುದೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ತನಗಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಅನ್ಯಾಯವೆಸಗಿದವರಿಗೆ ಉಗ್ರ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಈ ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯ ಮಾತ್ರ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ **ಸುಧಾರಣಾವಾದೀ ನಿಲುವನ್ನೆ** ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಿದೆ. ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಅವಳಿಂದ ಕೊಲೆಯಾದ ಬಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು 'ಛಾಯಾ ಶರೀರಿ'ಗಳಾಗಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಾ, ಅಮರ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾಗಿ ಬಿಡುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅದುವರೆವಿಗೆ ನಿರ್ವಚಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಉಗ್ರವಾದಿತ್ವದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೇ ನೀರಸ ಪರಿಣಾಮವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಭೀಕರ ಚಿತ್ರಣ: ಈ ಸಂಗತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ಕಾಳಿ** ಕತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕಿ ಕಾಳಿ, ದುರಂತ ನಾಯಕಿ. ಕಾಳಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. "ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕರ ಮುಂದೆ ಕಾಳಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಕುರೂಪಿ. ಮಧ್ಯತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯವಳದು. ಕಪ್ಪಗಿರುವ ಮೈಬಣ್ಣ. ಜೊತೆಗೆ ಚರ್ಮದಿಂದ ಅದೊಂದು ತರದ ಎಣ್ಣೆಯಂತಹ ದ್ರವವು ಸದಾ ಹೊರಸೂಸಿ ಅವಳ ದೇಹಕ್ಕೆ ಹೊಳಪನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು. ಕಾಳಿಗೆ ಕೋಮಲವಾದ ಅವಯವಗಳಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಕಾಯ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಹೊರೆ ಕೂದಲವಳಿಗೆ. ಎಣ್ಣೆ ಬಾಚಣಿಕೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೈಯಿಂದ ಕೆರೆದು ಹಾಕುವ ಅವಳ ಕೂದಲ ಗಂಟು, ತಲೆಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಗುಣ–ದೋಷಗಳು ಹೇಗೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಸೇರಿರುವುವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕುರೂಪಿಯಾದ ಕಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಗುಣವಿತ್ತು. ಅದು ಅವಳೆರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು. ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಕಾಶ, ದೇವತೆಗಳ ಸರ್ವತೇಜಸ್ಸು, ನವರತ್ನಗಳ ಮಾರ್ಪೊಳೆಪು– ಇವು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿದ್ದುವು....."[೭೭] ಹೀಗಿದ್ದ ಕಾಳಿ ಹರಿಜನ ಜಾತಿಯವಳು. ತಂದೆ–ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದವರಿಂದ ಸದಾ ನಿಂದನೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಳಿಯ ಜೀವನ ಮರುಭೂಮಿಯಂತೆ ಶುಷ್ಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ, ಅವಹೇಳನಕ್ಕೀಡಾಗಿದ್ದ ಕಾಳಿ ಒಂದು ದಿನ ತೀರಾ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹುಲಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಲಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರ ತೇಜಸಿಂಹನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಹುಡುಗಿಯ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಆತ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಮಾತೆಯ ಬಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಹುಲಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಕಾಳಿಯನ್ನು

ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಜಮಾತೆಯು, "ಕುಮಾರ, ನೀನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೇನು? ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದನ್ನು ಮಾಡೆನ್ನುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಅಂತ್ಯಜ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾದೀತು? ಕುಮಾರ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?"[೭೮] ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದರೆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಕಾಳಿಯು ಅಂತ್ಯಜಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅಂತಃಪುರದ ತೋಟದ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಇರಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ರಾಜಮಾತೆ ಕಾಳಿಯನ್ನು ಕರೆತರಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ವಾಗ್ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕತೆಯಲ್ಲಿನ ಸರಳ ಸಂಭಾಷಣಾ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ವರ್ಗತಾರತಮ್ಯ ನೀತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರಿಗಿದ್ದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

"ಕುಮಾರ,...... ನೀನೀಗ ಒಬ್ಬ ಅಂತ್ಯಜಳನ್ನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆಯೆನ್ನೋಣ. ಅದರಿಂದ ಅಂತ್ಯಜರಿಗೆಲ್ಲ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆತಂತಾಯಿತೆ?"

'ಇಲ್ಲ; ಮನೆ ಕಟ್ಟುವಾಗ ಮೊದಲು ಒಂದು ಕಲ್ಲಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ತಾನೆ ಬೇರೆ ಕಲ್ಲುಗಳ ಯೋಚನೆ?'

'ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಅರಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂತ್ಯಜಮಯವಾಗಿ ಮಾಡುವೆಯೆನ್ನು? ರಾಮಚಂದ್ರಾ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಬೇಗನೆ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು'

'ಅಮ್ಮ, ನಿನ್ನ ದಮ್ಮಯ್ಯ. ಇದೋ ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡ. ತೇಜಸಿಂಹನ ಕರುಳಿಗೆ ಎಂತಹ ಆಘಾತವುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ನಿನಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಕಂಡೆಯ? ಅಂತ್ಯಜರಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲವೆ ಅವರು?'

'ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬೇರಾಗುವುದೆ? ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಕ್ಕಳು ಹೌದು. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಭೇದವಿರುವಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಭೇದಗಳಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವನ್ನು ವಿವಾಹ ಮೂಲಕ ದೂರವಿರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ್ಣ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಅವರವರ ಪಾಡಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಲೇಸು"[೭೯] ಹೀಗೆ ಸ್ಪೃಶ್ಯ-ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಬಗೆಗಿನ ಮಾತುಕತೆ ತಾಯಿ-ಮಗನ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಗೆ ರಾಜಮಾತೆಯು, ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ-ಕಾಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಅವನ ಪ್ರೀತಿ ಎಂಥದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, "ಕಾಳಿಯನ್ನು, ಕರುಣಾದೇವಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಬೇಡ" ಎಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿ, ಮಾತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅರಮನೆಯ

ಕಾರಾಗೃಹದ ಕತ್ತಲ ಕೋಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದಿನ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, "ಭಗವಂತ ಇನ್ನೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಳಿಯನ್ನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಡ"[೮೦] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೊರಬೀಳಿಸಿ, ಕೊನೆಯುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಕಾಳಿ ಎಂದು ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳದೇ ಇರುವುದು ತಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊಸತು.

ಹೀಗೆ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಕಾಳಿ ರಾಜನ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿ, ಅವನ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಿಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜನ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ರಾಜಮಾತೆ ಮತ್ತು ರಾಜ ಪತ್ನಿಯರ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ರಾಜನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರಳಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಉಗ್ರ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಬಿಡಿಸಿದ **ಪರಿಣಾಮ** ಶಿರೋನಾಮೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ನಾಯಿಯ ಆತ್ಮದ ಬಗೆಗಿರುವಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯಳಾದ ಕಾಳಿಯ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸದಷ್ಟು ರಾಜಮಾತೆ ಕಠಿಣ ಹೃದಯದವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಧರ್ಮ, ಕುಲಮರ್ಯಾದೆ, ಗೌರವಗಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಮಗನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೇ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ **ಪ್ರಭುತ್ವ**ದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ **ಶೋಷಣೆ** ನಡೆದರೆ, ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಅದೂ **ಮಾತೆ**ಯಾದವಳೇ ಮಗನನ್ನು ಉಗ್ರ ಶಿಕ್ಷೆಗೀಡುಮಾಡುವುದು ಬೆರಗಿನ ಸಂಗತಿ. **ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆ**ಯ ಭೀಕರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲು ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಕತೆ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ, **ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ**ದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ನಿರೂಪಣೆ, ತಂತ್ರ, ಧೋರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕತೆ ಭಿನ್ನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ : ಅಂದಿನ ಲೇಖಕಿಯರನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಾಡಿದ ವಿಚಾರವಿದು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲದಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತಿಯಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡೇ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಸಮಾಧಿಯ ಬೆಳಕು, ಆ ಭಿಕ್ಷುಕಿ, ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ : ಈ ಕತೆಯ (ದುರಂತ) ನಾಯಕಿ ಗೋಪಿ. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವಾಗಲೇ ವಿಧವೆಯಾದ ಈಕೆ ತನ್ನ ಭಾವನಿಂದಲೇ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನದಲ್ಲದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಹೊರದೂಡಿದಾಗ **ವಿಧವಾಶ್ರಮ**ದ ಆಶ್ರಯವನ್ನರಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಗುವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಗೋಪಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತಾಳೆ.

ಆದರೆ ಈ ನೆಮ್ಮದಿ ಕ್ಷಣಿಕ ಮಾತ್ರ. ಏಕೆಂದರೆ, ದೊಡ್ಡಮನೆ, ಬೇಕಾದ ಸಂಪತ್ತು; ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ, ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗಿರುವ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲದ, ಆ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಧುರನಿಗೆ ಗೋಪಿ ಪತ್ನಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋಪಿಗೆ ಹೀಗೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆಶ್ರಮದವರ 'ಆಪ್ತಸಲಹೆ'ಯ ಮೇರೆಗೆ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ "…. ಆಶ್ರಮದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ಎಡಕೈಯು ಐದು ಸಾವಿರದ ಥೈಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಬಲಕೈಯು ಗೋಪಿಯನ್ನೊಬ್ಬ ಮುದುಕನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಿತು!"[೮೧] ಹೀಗೆ ಮುದುಕನ ಸ್ವತ್ತಾದ ಗೋಪಿ, ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಮರೆತು ಹೊರಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಧುರ ತನಗೆ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಪ್ರಾಯ ಮೀರಿತೆಂದಾಗ, "ಛೆ, ರಾಯರೆ! ತಮಗೆ ಪ್ರಾಯ ಸಂದಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾರು? ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಐವತ್ತೋ! ಸಂದೇಹ. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರು ನೋಡಿ, ಐವತ್ತರಲ್ಲಿ ಯೌವನೋದಯವೆನ್ನುವರು. ತಮ್ಮಂತಹವರ ಸಹಾಯವಾಗಲೆಂದೇ– ಅನಾಥರಿಗೆ ದಾರಿಗಾಣಿಸಲೆಂದೇ ನಾವೀ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಹು ಶ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ತಮ್ಮಂಥಾ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು ನಮ್ಮಿಂದ ಸಂತೋಷ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಎಷ್ಟೊಂದು ಅನಾಥ–ಅಬಲೆಯರು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳನ್ನು ಹಡೆದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ! ಎಲ್ಲ ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆ! ತಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ, ತಾವು ಇಷ್ಟಪಡುವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಬಾಲ ವಿಧವೆಯರು, ಪ್ರೌಢವಿಧವೆಯರು, ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಂದಿರು, ಗರ್ಭವತಿಯರು, ಇವರಲ್ಲಾರಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ತಮ್ಮ ತೋರಿಕೆಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಗೃಹಿಣಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ"[೮೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ **ವಿಧವಾಶ್ರಮ**ದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ, ತನಗೆ ಪ್ರಾಯ ಬಂದ, ಒಂಟಿ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಬೇಕೆಂದ ವಿಧುರನಿಗೆ ಗೋಪಿಯೇ ಸೂಕ್ತ ಎಂದು ಆಶ್ರಮದವರು ಅವಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಒಪ್ಪಿದ ಆತ, "ಏನು!…. ಅವಳೆ? ನನ್ನವಳು? ಇರಲಿ. ಮರುಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಐದು ಸಾವಿರವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆನು. ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮವು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಲಿ, ಇಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಲಿ."[೮೩] ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾತಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದು ಈ ಕತೆಯ ಮೊದಲ ಭಾಗ.

ಎರಡನೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಧುರನ ಕೈಹಿಡಿದ ಗೋಪಿಯ ಸಂಸಾರದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಗೋಪಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಒಂದು ವರ್ಷವಾದರೂ ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಣದ ಕುಡುಕ ಗಂಡನಿಂದ 'ಗೊಡ್ಡುಹೆಣದೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ

ತನ್ನಾತ್ಮ ಹಾಳಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ನಿಂದನೆಯನ್ನೆದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಗೋಪಿಯೂ ಎದುರು ವಾದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಗೊಡ್ಡಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರಾದರೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ ಎಂದೂ, "....ಹಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ? ನಾನು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ದೋಷವೇ ನನ್ನನ್ನು ಪತಿತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ನಾನು ಗೊಡ್ಡಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಗು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.... ಮುದ್ದಾದ ಮಗು....[೮೪] ಎಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಕೂಡಲೇ ಮುದುಕನಿಗೆ ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೇರಿ, "....ಏನು!... ನೀನು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯೇ? ಭಲೆ–ನಿನ್ನಂತಹ ಸೂಳೆಗೆ ನಾನು ಐದು ಸಾವಿರ ತೆತ್ತೆನೆ..." ಎಂದು ಕೂಗಾಡಿ ಅಪರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೆ, "ನಿನ್ನ ಮಗುವಿನ ತಂದೆಯಲ್ಲಿಗೆ, ಓಡು ...ಐದು ಸಾವಿರ! ಬೆಳಗಾಗಲಿ! ಅವನನ್ನೊಂದು ಕೈ ನೋಡುವೆನು"[೮೫] ಎಂದು ಹೊರದಬ್ಬಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಗೋಪಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ನಿರಾಶ್ರಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ದಾರಿಹೋಕನೊಬ್ಬ ತನಗೆ ಎದುರಾದ ಗೋಪಿಯನ್ನ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂಟಿ ಹೆಂಗಸನ್ನು 'ಮನೆಗೆ ಲಾತು ಕೊಟ್ಟು ಬಂದವಳೆಂದೇ' ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಮಹಬೂಬಿಯ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತೀಯಾ? ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಗೋಪಿ, "ನಡೆಯಪ್ಪಾ ಇಡಿ ಮುಳುಗಿದವರಿಗೆ ಛಳಿಯೇನು? ಆಗುವುದೆಲ್ಲಾ ಆಗಲಿ. ಪ್ರಪಂಚದ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವಾದರೂ ಹೇಗಿದೆ ನೋಡೋಣ!" ಎಂದು ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಮಹಬೂಬಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ನೋಡಿ 'ಭಲೆ ಖುಬಿಯಾಗಿದ್ದಾಳಲ್ಲಾ!' ಎಂದು ಖುಷಿಯಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ, "ಅವಳೇನೆನ್ನುವಳು? ಅಲಂಕೃತವಾದ ಮನೆಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ವಿಷಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಳೆಯಲಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವಾಯಿತು."[೮೬] ಎಂದು ಗೋಪಿಯ ಬಗೆಗೆ ನಿರೂಪಕಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ರೀತಿಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಮಾರನೇ ದಿನದಿಂದಲೇ ಗೋಪಿ ಕಾರ್ಯನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ವಿಧವಾಶ್ರಮದಿಂದ **ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ**? ವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೊಂದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಒದಗಿಸುವ 'ಅನುಕಂಪದ ಮುಖವಾಡ' ಹೊತ್ತ ಸಂಘ–ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ, ನೊಂದ ಹೆಣ್ಣನ್ನೆ ಬಂಡವಾಳವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ **ಶೋಷಣೆ**ಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖದ ಅನಾವರಣವನ್ನು ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ಅಸಮ ವಿವಾಹಗಳು ಹೇಗೆ ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದರ ಕಡೆಗೂ ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳ ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ : ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ತುಂಬಾ ಬಡವರು. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯೆಂದರಿತ ಇವರ ತಂದೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ತಂದೆಯನ್ನು ತಿಂದ ಮಾರಿ' ಎಂಬ ದೂಷಣೆಗೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬಾಲಕಿ ಸರಸ್ವತಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಓದು ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದ ಹುಡುಗಿಗೆ ಬಡತನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಲಿಯಲಾಗದಷ್ಟು ದುಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದಾಗ, ಕಾಣದ ಆ ದೇವರಿಗೆ, 'ಓ ದೇವರೇ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಾನು ತುಂಬಾ ಓದಬೇಕು, ನನಗೆ ಸ್ಲೇಟು ಬಳಪ ಕೊಳ್ಳಲು ಹಣವಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡು, ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಗಂಡನನ್ನು ಕೊಡು"[೮೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರಂತೆ! ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಕಾರಣ, ಇವರ **ಬಡತನ**ದಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕತೆಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಅದು ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಡತನವೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹೇಗೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೂ ಇವರು ಒತ್ತು ನೀಡಿರುವುದೂ ಗಮನಯೋಗ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಪರವಾದ ಕಳಕಳಿ ಇವರ ಕತೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಇವರ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ನವೋದಯದ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯತ್ತ ವಾಲಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ, "ಹೀಗಾಗಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಲೇಖಕಿ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇರೂರಿತ್ತು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭವಾದ ನಂತರ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಲೇಖಕಿಯ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಉದಾರವಾದಿ ಸ್ತ್ರೀ ಚಳುವಳಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಾದ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಜಾತಿ ಭೇದ, ಜೀತ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನಿಷ್ಟಗಳೂ ಇವರ ಕಥಾ ವಸ್ತುಗಳಾದವು."[೮೮] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳ ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸುಧಾರಣಾವಾದೀ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಮೇಲೂ ಆಗಿರುವುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, **ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೆ** ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಪಂಡಿತರೆಲ್ಲರೂ ಹೇಳುವ "ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟು, ಜಯಾಳಂತೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲರೂ ತೊಡಗಿದರೆಂದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಯಸಿದ

ರಾಮರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ತ್ರೇತಾಯುಗ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ! ಆ ಸುದಿನವು ಬೇಗನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ."[೨೯] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧೀವಾದದ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ವ ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರ. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕತೆ ಸಿದ್ಧಿ. 'ಅನವಶ್ಯಕ ಆಡಂಬರದ ದೇವತಾರ್ಚನೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಕೃಷಿ ಬದುಕು, ನಗರದ ಪರಾವಲಂಬಿ ಜೀವನ, ಒಕ್ಕಲಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಸೆ, ಗ್ರಾಮಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದೇ ದೇಶಸೇವೆ' ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಈ ಕತೆಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾದ ಕತೆ ಸ್ವದೇಶೀ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುವ **ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗ**. ಅಲ್ಲದೆ ಕುರೂಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ (ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ **'ಕಾಳಿ'**ಕತೆ ಗಮನಾರ್ಹ) ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದೂ ಸಹ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಣೀತ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬಂಡೆದ್ದು, ಪ್ರತೀಕಾರವೆಸಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಕಾವಿ ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ (ಪ್ರತೀಕಾರ ಕತೆಯ ಕಾಳೀಚರಣ), ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿ (ಪ್ರವಾಹಪತಿತೆಯ ಜಯಾ) ಬಡವರ, ಅನಾಥರ ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುವ ಸುಧಾರಣಾವಾದೀ ನಿಲುವಿನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೂ ಸಹ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೆ ಮೂಡಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂದರೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಬುದ್ಧಿಕಲಿಸುವುದು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲ, **ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಸುಧಾರಣೆ** ತರುವುದು ಇವರ ಕತೆಗಳ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರೇ. ಸುಧಾರಕಿಯರೂ, ಶೋಷಕಿಯರೂ, ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾಗುವವರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ. ಹಾಗೆಂದು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರನ್ನು ಉಗ್ರ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ, ಪುರುಷ ದ್ವೇಷಿ ಎನ್ನಲಾಗದು. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಗೌಣ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ರೂಪಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳು, ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಕ್ರೌರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನೆಗಳು, ಉಗ್ರವಾದೀ ಧೋರಣೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಗಳು ಯಾವುದೇ ಪಂಥ, ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಮೂಡಿಬರದೇ ಮಾನವೀಯತೆ ಮತ್ತು ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದು ವೇದ್ಯ.

ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ: ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಉಗ್ರವಾದೀ ನಿಲುವಿನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ಆಹತ ಹೃದಯ, ಪ್ರತೀಕಾರ, ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೆ, ಕುಲವಧು ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಅಂದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಎಲ್ಲಾ ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಗ್ರವಾದೀ

ಧೋರಣೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆ, ಕ್ರೌರ್ಯಗಳೇ ಪರಿಹಾರವೆಂಬಂತೆ ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರ ನೊಂದವರು, ಶೋಷಿತರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ನಂತರ **ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ**ಯಂಥ ಪ್ರಗತಿಪರ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪಾತ್ರಗಳು ನಿರತವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಉಗ್ರವಾದಿತ್ವದಿಂದ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಗಾಂಧೀತತ್ವ ಪ್ರಣೀತ ಸುಧಾರಣಾ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಆಶಯ ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯದು ಎನ್ನಬಹುದು.

ತಮ್ಮ ಈ ಆಶಯದ ಈಡೇರಿಕೆಗಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕತೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಬಹುದು; ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸಂಭಾಷಣಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ. ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವಂತೆ ಇವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ: **ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ**ದ ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಧುರ ಗಂಡನ– ಗೋಪಿ ನಡುವಣ ವಾಗ್ವಾದ, **ಕಾಳಿ** ಕತೆಯ ತೇಜಸಿಂಹ–ಕಾಳಿ, ತೇಜ ಸಿಂಹ– ರಾಜಮಾತೆ, ತೇಜಸಿಂಹ– ಕರುಣಾದೇವಿಯರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಕತೆ, **ಪ್ರತೀಕಾರ** ಕತೆಯ ಕಾಳೀಚರಣ–ಉಮಾಶಂಕರ, ಹಾಗೆಯೇ **ಕುಲವಧು** ಕತೆಯ ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಪದ್ಮನಾಭ, ಗಂಗಾ–ಶಿವಶಂಕರರ ನಡುವಣ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸರಳ, ಚುಟುಕು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮುಗಿದರೆ, ಪ್ರವಾಹಪತಿತೆಯ ಜಯಾ ಮತ್ತು ಅವಳ ತಾಯಿಯ ನಡುವೆ ದೀರ್ಘ ಮಾತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಿದ್ದು, ಭಾಷಣವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ.

ಇವರ ಶೈಲಿಯ ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಬಳಕೆ. ಅದು ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ಚಿತ್ರಣವೇ ಇರಲಿ, ಬಡವರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯವೇ ಇರಲಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಸಮಸ್ಯೆಯ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ, ಬಡವರ ಕಣ್ಣೀರು, ಕಾಳಿ ಕತೆಗಳ ಅಂತ್ಯದ ಮಾತುಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ. **ಆಹುತಿ** ಕತೆಯು "ಹೋಮ ಕುಂಡದ ಹೊಗೆಯು ಮಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಬೆಂಕಿಯ ಕಣಗಳು ಬೂದಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಅರೆ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದವು. ಕುಲನಿಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಾಡಿದ ನಾಗೇಂದ್ರ ಜೋಯಿಸರ ಈ ಹೋಮದ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ?"[೯೦] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ, "ಸಂಕೇತಗಳು, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ವ್ಯಂಗ್ಯದಿಂದ ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ."[೯೧] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಇವರ ಕತೆಗಳೂ ಯಶಸ್ವೀ ಕತೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಪತ್ರತಂತ್ರವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ **ಸಂದೇಶ** ಕತೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನವವಿವಾಹಿತೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಧುನಿಕತೆಯು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಾಗುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಗಂಡನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅರಿವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮೂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. **- x - = +** ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕತೆ ಗಂಡ–ಹೆಂಡಿರ ನಡುವಣ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆಹತ ಹೃದಯ ಕತೆ ನಾಟಕೀಯ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸೋಲುತ್ತದೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು 'ಬಡವರ ಕಣ್ಣೀರು' ಕತೆಯ ಯಶೋಧಾ–ಕೃಷ್ಣರ ಮೂರ್ತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಮಾಧ್ವಸರೋವರದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ–ಮಗುವಿನ ಹೆಣಗಳು ತೇಲುತ್ತಿರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಷ್ಟ ಮಠಗಳ ತವರೂರಾದ ಉಡುಪಿಯವರಾಗಿದ್ದು, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ನಯವಂಚನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಉಗ್ರ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರನ್ನು ದಿಟ್ಟ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ, "ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಮೊದಲ ಕಥಾಸಂಕಲನ **ಆಹುತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕತೆಗಳು** ೧೯೩೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ 'ದಿ ಹಿಂದೂ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು "The Uncrowned Queen of Short Stories" ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳ ಸತ್ಯಾಂಶವು ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ"[೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಸಮಂಜಸವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ (ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ.ಟಿ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣ – ೧೯೧೨–೧೯೩೯) :

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ. ಕಂಬನಿ (೧೯೩೯) ಮತ್ತು ಚಿಗುರು (೧೯೪೨) ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ೨೧ ಕತೆಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. **ಪುನರ್‌ವಿವಾಹ** ಇವರ ಮೊದಲ ಕತೆ. ಸಾಯುವ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಬರೆದ **ಮುನ್ನಾದಿನ** (ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ) ಕೊನೆಯದು. ಇವರ ಕತೆಗಳು ಜಯಕರ್ನಾಟಕ, ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು, ಜಯಂತಿ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳು **ಮಧುವನ**, **ಕೆಲವು ನೀಳ್ಗತೆಗಳು** ಮತ್ತು **ರಂಗವಲ್ಲಿ** ಎಂಬ ಕತಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

I ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ :

೧. ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ

೨. ವರದಕ್ಷಿಣೆ

೩. ಬಡತನ

೪. ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ

೫. ಧರ್ಮಾಂಧತೆ – ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹ

೬. ಮದುವೆ; ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧ ಇತ್ಯಾದಿ

II ಕತೆಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ :

೧. ಗಾಂಧೀತತ್ವ ಪ್ರಣೀತ

೨. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

೩. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ.

III ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ; ಕಲಾತ್ಮಕತೆ.

I ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ :

೧. ಬಾಲವೈಧವ್ಯ: ಪುನರ್ವಿವಾಹ (ರಾಜಿ), ವಾಣಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ (ಇಂದು), ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ (ಶಾಂತ) ಕತೆಗಳ ನಾಯಕಿಯರು ಬಾಲವಿಧವೆಯರು. ಈ ಮೂವರೂ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಬಾಲವಿಧವೆಯರಿಗೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದ **ದೈಹಿಕ ವಿರೂಪ**ದಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ **ಬಿಸಿ**ಯನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವರು. ಇವರ ಅನುಭವದ ನೆಲೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಾದರೂ, ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಹಾರ ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯದು.

ಇವರಲ್ಲಿ **ಪುನರ್ವಿವಾಹ** ಕತೆಯ ರಾಜಿ ಬಂಡಾಯಗಾರ್ತಿ. ಮೂವ್ವತ್ತೈದರ ಹರೆಯದ, ಐಶ್ವರ್ಯವಂತ, ವಿಧುರ (ಹೆಂಡತಿ–ಸಾವಿತ್ರಿ– ಸತ್ತು ಮೂರು ತಿಂಗಳಾಗಿದೆ), ತನ್ನ ತಾಯಿ

ಎಷ್ಟೇ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದರೂ, ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛಿಸದವನು, ಒಂದು ದಿನ ಹೊಳೆದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಲಾವಣ್ಯವತಿ, ರಾಜಿ (೧೫ ವರ್ಷ) ಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದ ಅವಳನ್ನೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ರಾಜಿಯ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರ ಮದುವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮದುವೆ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ನಿರ್ಬಿಡೆಯಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಿ ನಂತರ ಮಂಕಾದವಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾಳಲ್ಲದೆ, ಇವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜಿಯ ಈ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಆತಂಕಿತನಾದ ಈತ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನಂತರ, "ಅವಳನ್ನೇನು ಕೇಳುವುದು, ಕೇಳಿದರೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮಾತೇ ಆಡಲಾರಳು. ನನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿದೆ– ಇನ್ನೂ ಮೂವ್ವತ್ತೈದು ವರ್ಷ. ನನ್ನ ಜಾತಕದಲ್ಲಿ ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯ! ಎಂದಿದೆ. ಬಡವರ ಹುಡುಗಿಗೆ ನನ್ನಂತಹ ವರ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಪುಣ್ಯವಲ್ಲವೆ?"[೯೩] ಎಂದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಯಸ್ಸು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಆಗಿರಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ವರ ಸಿಕ್ಕುವುದೇ ಬಡವರ ಪುಣ್ಯ ಎಂಬ ಈತನ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ರಾಜಿ ಹುಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ದಯಮಾಡಿ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಡಿರಿ. ಈ ಮದುವೆಯಿಂದ ನಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ."[೯೪] ಎಂಬ ರಾಜಿಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ, ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಒಡವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ರಾಜಿ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ಬಡತನದ ಕಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲಾ ದೂರಾಗುತ್ತವೆಂದೂ ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ, ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡತಿಯಾಗುವೆ ಎಂದು ಆಮಿಶವೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಜಿ, "ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವೆ" ಎಂದಿರಿ "ನಿನಗಾಗಿ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನೀವೀಗ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಸುಳ್ಳು. ನನಗಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲಾರಿರಿ. ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಮೂವ್ವತ್ತೈದೇ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನನಗೆ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳಾಗಬಹುದು. ಪ್ರೇಮವೆಂದರೇನೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಂದಿರಿ. ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಡದಿಯಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲ. ನೀವೂ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದು ಮೋಹ. ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೀವು ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಾದರೆ ನೀವು ಸತ್ತು ಅವಳು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳೇನು?"[೯೫] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಲಿಂಗ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ".... ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಡಿರಿ. ಧೈರ್ಯವಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನನಗಾಗಿ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮದುವೆಯಾಗಿರಿ. ನಾನು

ಬಾಲವಿಧವೆ"[೯೬] ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಆತ, ತಾನು ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗ ಹೊರಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವುದಲ್ಲದೇ, ವಿಧವೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತರುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಮನದಲ್ಲೇ ವಂದಿಸಿ, "…. ನೀನು ವಿಧವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಸಹ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ನೋಡಿದರೆ ಅಮಂಗಲವೋ ಅಂತಹ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವವನು ನಾನಲ್ಲ"[೯೭] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಸ್ವತಃ ವಿಧುರನಾದರೂ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದ ರಹದಾರಿ ತನಗೆ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ದರ್ಪದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ ಅಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ವಿಧವೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಳಂಕ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛಿಸೆನೆಂದೂ, ವಿಧವೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ನೋಡಲಾರೆನೆಂದೂ ಹೇಳುವ ಅವನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ರಾಜಿಯ ಕೆಂಡದಂತಹ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ; "ಏನೆಂದಿರಿ? ಬೆಳಗಾದೊಡನೆಯೇ ನಿಮಗೆ ವಿಧವೆಯ ಮುಖ ನೋಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲವೆ? ನನಗೂ ಇಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ಇನ್ನೂ ಆರು ತಿಂಗಳಾಗುವ ಮೊದಲೇ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಮರೆತು ಪುನರ್ವಿವಾಹವನ್ನಾಗಬಯಸುವ ಗಂಡಸಿನ ಮುಖ ನೋಡುವ ಆಸೆ ನನಗೂ ಇಲ್ಲ. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಿರೇನು? ಅಂಥ ಆಸೆಯು ನನಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಂತಹ ಕಾಮುಕರ ಮೋಹವನ್ನು ಪ್ರೇಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಹುಚ್ಚಿ ನಾನಲ್ಲ. ಎಂದಿನವರೆಗೆ ನನಗೆ ಜೀವವಿದೆಯೋ ಅಂದಿನವರೆಗೆ ನಾನು ನನ್ನಂತೆಯೇ ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಾಚಾರದ ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಸಹೋದರಿಯರ ಉದ್ಧಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ."[೯೮] ವಿಧವೆಯರನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ, ಬಾಲಹತ್ಯೆ, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಉದ್ಭವವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತಿಯಿದ್ದರೂ ವಿಧವಾವಿವಾಹವನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಚುಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ. ಮೊದಮೊದಲು ರಾಜಿಯ ಈ ವರ್ತನೆ, ಮಾತುಗಳಿಂದ ದುರಹಂಕಾರದವಳೆಂದು ಕೋಪಿಷ್ಠನಾಗಿ ಕೂಗಾಡುವ ಆತ ಕೊನೆಗೆ ಅವಳ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡು, ಅವಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸಿ, ರಾಜಿಯಂತೆಯೇ ದೀನರ, ಅಬಲೆಯರ ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೈಯುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ಗಂಡಿಗೊಂದು ಬಗೆಯುವ ಸಮಾಜದ ಇಬ್ಬಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು, ಶ್ರೀಮಂತರು ಬಡವರ ಬಗ್ಗೆ ತಾಳುವ ಕೀಳು ಧೋರಣೆಯನ್ನು, ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಅನೇಕ ವಿತಂತುಗಳ ಬಾಳನ್ನು ದುರಂತಕ್ಕೀಡುಮಾಡುವ ರೀತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು

ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯ ಬಾಲವೈಧವ್ಯದಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಪುನರ್ವಿವಾಹವೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಆ ವಿವಾಹ ಮೋಹ, ಕರುಣೆಯಿಂದಾದರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಬಾಣಲೆಗೆ ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು, ವಿಧವೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಮನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮನಸ್ಸುಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಹಾರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಾಣಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಕತೆಯ ಇಂದುವಿನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣದ ಮೂಲಕ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪರಿಚಯ ಹೀಗಿದೆ : "ಇಂದು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೇ ತಂದೆಯನ್ನು, ಹುಟ್ಟುವಾಗ ತಾಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದಾಯಾದಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದವಳು. ಇಷ್ಟೇ ಸಾಲದು ಎಂದೇನೋ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಾಗುವ ಮೊದಲೇ ವೈಧವ್ಯ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವಳೀಗ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಪುಟ್ಟ ಮನೆಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಗುರುತು. ತಾನು ಬದುಕುವುದು ಅಸಂಭವ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅವಳ ಗಂಡ ಅವಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವೂ, ಆ ಮನೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಿ, ಇಂದುವಿನ ಜೀವನವೇನೋ ಇತರರ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು."[೯೯] ಹೀಗಿದ್ದ ಇಂದುವಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿ ಎಬ್ಬಿಸುವವನೆ– ಕಳೆದ ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಖಾಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ವೈದ್ಯ ರತ್ನ. ಏಕಾಂತತೆಯನ್ನು ಬಯಸುವ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕೋರದಷ್ಟು ಸಂಕೋಚವುಳ್ಳ ಇಂದುವಿಗೆ ನೆರಮನೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ವಾಣಿ ಗೆಳತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಬಯಸಿದ ಗುಣಗಳು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನಿರಾಶೆಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ರತ್ನ, ಆ ಗುಣಗಳನ್ನು ಇಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ವಾಣಿ–ಇಂದುವಿನ ಸ್ನೇಹ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಂಡರೆ, ಇಂದುವಿನ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು, ಗೊಂದಲಗಳು, ಭಾವನೆಗಳು ಮೂಡತೊಡಗುತ್ತವೆ. "ಬಾಗಿಲ ಸಂದಿನಿಂದ ದಣಿದು ಬೆಂಡಾಗಿದ್ದ ರತ್ನನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವನೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತೆ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಏನೇನೋ ಯೋಚನೆಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರೊಂದು ಹೊರಬಿತ್ತು. ಕಣ್ಣೀರ ಕಾಲುವೆಯೊಡೆಯಲು ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. **ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೇ** ಎಂದು ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರಸುತ್ತಾ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು."[೧೦೦] ಅಲ್ಲದೆ, "ವಾಣಿಗೆ–ಯಾವುದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯದ ವಾಣಿಗೆ– ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇಕೆ ಅಂಧಕಾರಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ"[೧೦೧] ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನೆರೆಮನೆಯ ಒಕ್ಕಲು–ವಾಣಿ–ರತ್ನರ ಪರಿಚಯ,

ಸ್ನೇಹ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಇಂದುವಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಅದರಿಂದವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಾಂತಿ-ಯಾ ಸುಖ ದೊರೆಯಿತೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಆ ಮನೆಗೆ ಮೊದಲು ಬಂದಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಮನೆ, ತಾನು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನವೂ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಈಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನಾನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಇರಬಲ್ಲೆ ಎಂದಿದ್ದ ಅವಳ ಭಾವನೆಯು ವಾಣಿ ರತ್ನರ ಸಂಸಾರವನ್ನು ನೋಡಿದಂದಿನಿಂದ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಭಾವವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಬಲು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೊಳೆತ ಈ ಭಾವನೆಯು ವಾಣಿ ರತ್ನರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಳಕೆಯಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಚಿಗುರುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಮತ್ತೆ ರತ್ನನೂ ಸದಾ ಇವಳನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇನೋ! ಅವಳ ಮನವು ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ರತ್ನನ ಕಡೆ ಒಲಿಯತೊಡಗಿತು."[೧೦೨] ಹೀಗೆ ಇಂದುವಿನ ಮನಸ್ಸು ರತ್ನನೆಡೆಗೆ ಜಾರತೊಡಗಿದಾಗಲೇ ವಾಣಿಯೂ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತವರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ರತ್ನ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಲೂ, ಇಂದುವಿನ ಬಿಂಬ ಅವನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು, ಅವಳನ್ನು ನೋಡುವ, ಮಾತನಾಡುವ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂದುವಾದರೋ ಬಲವಂತವಾಗಿ ರತ್ನನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ "ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದಿರುವುದು ಅವಳ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು."[೧೦೩] ಹೀಗೆ ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂದು, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ರತ್ನನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು, ಮನದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಲಾರದಾದಾಗ ರತ್ನನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ತೀರಾ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ರತ್ನನ ಕಾಗದ ಇಂದುವಿನ ಕೈಸೇರಿದಾಗ, "....ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಒಡೆಯದೆ ಅದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತವಳು ಬಲು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಂದೇಳುವಾಗಲೂ ಅದು ಒಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಅನಭಿಶಿಕ್ತವಾಗಿ ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಎದ್ದವಳು ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಮತ್ತೊಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲದು ಬೂದಿಯಗಿ ಹೋಯ್ತು."[೧೦೪] ಹೀಗೆ ಇಂದುವಿನ ಕೈಯಿಂದ ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ರತ್ನನ ಕಾಗದ ಮಾತ್ರವಲ ; ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಮೂಡಿದ್ದ ಇಂದುವಿನ ಮನದ ಭಾವನೆಗಳು. ಏಕೆಂದರೆ "ಅವಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಪಾಪಭೀರು. ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟು-ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನೇ ದೇವರ ನಿಯಮಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬೆಳೆದವಳು".[೧೦೫] ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟು-ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿದ ಇಂದು ವಯೋಸಹಜ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿ ನೀಡಿ, "ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವೆ ನಡೆಸಿದ್ದ, ತನ್ನ ಗಂಡ ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು" ಕಿರುಕುಳ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ದಾಯಾದಿಗಳ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೇ ತೆರಳುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಇದೊಂದು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಕತೆ. ಬಾಲವೈಧವ್ಯ ಸನಾತನ ಜನ್ಮದ ಕರ್ಮ ಎಂದೋ, ಹಿರಿಯರ ತಪ್ಪು ನಿರ್ಧಾರದ ಫಲ ಎಂದೋ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೇ ಮಾನವಸಹಜ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು **ಬಾಲವೈಧವ್ಯ**ದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ನಿದರ್ಶನ.

ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ ಕತೆಯ ಶಾಂತಳ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಬಾಲವಿಧವೆಯರ ಇನ್ನೊಂದು ದುರಂತಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಗೌರಮ್ಮನವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲೆತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದ ಬಾಲವಿಧವೆ ಶಾಂತಾ ಅಣ್ಣ ಅತ್ತಿಗೆಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಅತ್ತಿಗೆಯ ಅಣ್ಣ ರಘುವಿನ ಮೋಹ ಪಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ 'ಅಡ್ಡಹಾದಿ' ತುಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಾದರೂ, ತನ್ನನ್ನು ಮರುಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂಬ ರಘುವಿನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಮೋಸಹೋಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಅಳಲನ್ನು ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಯಾರದೋ ಹಿಂದೆ ಓಡಿಹೋದ ಕೆಲಸದವಳ ಮಗಳ ದುರಂತವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, "…..ರಘು, ಅವಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಇರಲಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಗಂಡಸು. ಅಪರಾಧವು ಹೆಂಗಸರದೇ. ಅವಳನ್ನು ಕೆಟ್ಟದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಾತನೀಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳನ್ನು ಅದೇ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಗಂಡಸಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ಆಚಾರದ ಅಧಿಕಾರ ಅಬಲೆಯರ ಮೇಲೆಯೇ…"[೧೦೬] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ರಘು ಶಾಂತಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡದೆ, "….ನಾನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಚ್ಚೆಗೆ ನೂಕಿದೆ ಎಂದು ಬರೆದಿರುವೆ. ನೀನು ಬೀಳಲು ಆತುರದಿಂದಿದ್ದುದರಿಂದಲ್ಲವೇ ನಾನು ನೂಕಿದ್ದು? ಅಂತಹ ಸಾಧ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿರಬೇಕಿತ್ತು…. ನಿನ್ನನ್ನು ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗುವವರಿದ್ದರೆ ಮದುವೆಯಾಗು. ನನ್ನಡ್ಡಿಯೇನಿಲ್ಲ"[೧೦೭] ಎಂದು ಮರುಪತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು, ಅಣ್ಣ, ಅತ್ತಿಗೆಯರಿಗೆ ಅಂಜಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಶಾಂತ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಆದರೂ, ಆಗದಿದ್ದರೂ ದುರಂತ ಹೆಣ್ಣಿನದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆದರ್ಶದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡದೇ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಪಕ್ವತೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಕತೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದ ಬಾಲವೈಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಮೊದಲಕತೆ, **ಪುನರ್ವಿವಾಹ**ದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ, "ಪುನರ್ವಿವಾಹ : ಇದು ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ನನ್ನ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಕಥೆ, ಈ ಕಥೆ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣವಾದ ಬಹಶಃ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕತೆಗಳಿಗೂ

ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಅದೊಂದು ಉಪಕತೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ತಾವು ಕೇಳಿದರೆ ನಾನು ಕೇವಲ ವಿಧವೆಯರ ಕತೆಗಳಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಕ್ಷಪಾತಿ ಏಕೆಂದು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆಗ ನನಗಿದು ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು. ಈಗ ಓದಿದರೆ ಆಗಿನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ನಗು ಬರುತ್ತೆ. ಆದರೂ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಪ್ರಯತ್ನ ನೋಡಿ ಅದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಮತೆ (೧೯೩೮)" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಧಾರಣಾ ಯುಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವಾಗ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತುಂಬಾ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು, ಸಮಾಜ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಧೋರಣೆ, ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಬಲೆಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಡುವಂತೆ, ಆ ಮೂಲಕ ಪುರುಷರನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವುದು ತುಂಬಾ ಅವಾಸ್ತವಿಕ ಎನಿಸಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಗಂಡು – ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ವಯೋಸಹಜ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ತೊಳಲಾಡುವ, ಪುರುಷ ಪಕ್ಷಪಾತಿ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಮನದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬದುಕುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು **ವಾಣಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಅದಾದ ನಂತರ, **ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ** ಕತೆಯ ಶಾಂತಳ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ವಯೋಸಹಜ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾರದೆ, ಕಾಮುಕ ಪುರುಷನ ವಂಚನೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ದುರಂತವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲ ಕತೆಯ ರಾಜಿ, ನಂತರದ ಇಂದು, ಆನಂತರ ಬರೆದ ಕತೆ **ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ**ದ ಶಾಂತ– ಈ ಮೂರೂ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ "ಅವಾಸ್ತವತೆಯಿಂದ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ವಾಸ್ತವತೆಯತ್ತ" ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಚಿಂತನೆ ಸಾಗಿರುವುದುನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಗಮನಾರ್ಹ.

೨. ವರದಕ್ಷಿಣೆ : ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರರಂತೆ ಗೌರಮ್ಮನವರೂ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾದ **ವರದಕ್ಷಿಣೆ**ಯ ಬಗೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಆಸೆಪಡುವವರು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ, ವರನ ತಂದೆ–ತಾಯಿಗಳಲ್ಲ; ವಿದ್ಯಾವಂತ ಯುವಕರೆ! ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೊ, ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಲೋ ತಮ್ಮಿಂದ ಆಗದಾದಾಗ, ಆ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಹಾರ ವರದಕ್ಷಿಣೆ! ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **......ಯಾರು?** ಮತ್ತು **ಆಹುತಿ** ಕತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

......**ಯಾರು**? ಕತೆಯ ಪಾಪ–ತಾಯಿಲ್ಲದವಳು, **ಶಾರದಬಿಲ್ಲು** ಪಾಸಾಗದೇ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ – ಹನ್ನೊಂದನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲೇ ಅತ್ತೆಯ ಮಗ– ಆತನೂ ತಬ್ಬಲಿ–ನ ಜೊತೆ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಪನ ತಂದೆ ಹುಡುಗನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಖರ್ಚನ್ನು ಭರಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಹುಡುಗ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ವಿ.ವಿ.ಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗ ಪಡೆದು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿರುವುದು ಹೆಣ್ಣುಕೊಟ್ಟ ಮಾವನಿಗೇ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಳಿಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಪತ್ರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಳಿಯನಿಂದ 'ಈಗೇನವಸರ?' ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಪ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಜೊತೆ ಗಂಡ– ಪ್ರೊ. ಶ್ರೀರಾಮ ರಾವ್–ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಆತ ಇವರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅಮಾನವೀಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಎರಡನೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಂಡ ಪಾಪ ಅಣ್ಣನ ಜೊತೆ ತವರುಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕೊರಗಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಅಸುನೀಗಿದರೆ, ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನೂ ಗಂಡನ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಇದ್ದ ಬದ್ದ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಪಾಪನ ಗಂಡನ ಓದಿನ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಕರಗಿ ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿ ಊರುಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಪ ಧೃತಿಗೆಡದೆ ಸಂಗೀತ, ನಟನೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಳಾಗಿ, ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಮಿಸ್. ಅರುಣಾದೇವಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಕತೆಯ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮಾವನ ಹಣ ಪಡೆದು, ವಿದೇಶೀ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿಸಿ ಬಂದು, ಪ್ರೊ. ಶ್ರೀರಾಮರಾಯ– ಈ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯ–ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದೂ ಎರಡನೆಯವಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದವ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ– ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ 'ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ' ಎಂದು ತಡೆಯಬಂದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಪಾಪಳನ್ನು, "....ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಮದುವೆ ಆದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾರು ಮದುವೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರು ನಿನ್ನ...."[೧೦೮] ಎಂದವನು, ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿಸಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರೂ ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣಳಾದ ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಮನೆಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗದೇ ಹೊಸ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಆರಾಮವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದವನಿಗೆ ಮಹೇಶ ತನ್ನ ತಂಗಿ ಪಾಪಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದಾಗ, "....ನೋಡು ಮಹೇಶ, ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಾಗ ನಾನಿನ್ನು ಚಿಕ್ಕವನು. ಸೋದರ ಮಾವನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ಮದುವೆಯಾದೆ. ಆಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನೋಡು, ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ನನಗೂ ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ, ಆತ್ಮವಿದೆ. ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬರುವ ಮೊದಲು ಆದ ಒಂದು ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ

ನಾನೇಕೆ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಒತ್ತಾಯದ ಮದುವೆ ಏನೋ ಎಂದೋ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಈಗೇನು ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನೊಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ತಂಗಿ ನಿಮ್ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲಿ. ನಾನವಳ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ತಯಾರಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಾನಿನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ?”[೧೦೯] ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನೆಯವರ ಜೀವ ಹಿಂಡಿ ಆ ಹಣದಿಂದ ವಿದ್ಯೆ, ಗಣ್ಯತೆ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಾತ್ರ ಬೇಡ ಎನ್ನುವ ಭಂಡ ಧೋರಣೆ ಇಂತಹ ಯುವಕರದು. ಇಂತಹವನ ಹಣ, ಹಂಗು ಯಾವುದೂ ಬೇಡವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸಾಧನೆಗೈದು ಯಶಸ್ವಿ ಮಹಿಳೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ **ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಮಹಿಳೆಯ** ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಪಾಪನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ನೆಲೆಯಿಂದ ಗೌರಮ್ಮನವರು **ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ** ಎನ್ನಬಹುದು.

ಕೊಂಚ ಭಿನ್ನ ಎನ್ನಬಹುದಾದ **ಆಹುತಿ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಿಡುಗಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಅಮಾಯಕ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ತನ್ನ ವಿದೇಶೀ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ (ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರನಾಗಬೇಕೆಂಬ) ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ ಅಳಿಯನಾಗಿ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ರಘು, ತನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಬಡಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸದೆ, ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಬಾಂಬೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರೊಬ್ಬರ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಉದ್ಯೋಗ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಂತಿಯ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. “ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಅವಳನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಬೇಕೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಡ್ಜಿಯ ತಂಗಿಯ ಮಗಳಾದರೂ, ಅವಳ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಅಷ್ಟೇನೂ ಅನುಕೂಲಸ್ಥರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲಾರದೆ ಎನ್ನೂ ಅವಳಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತಿಯ ಜಪವೇ ಆಯಿತು. ಮದುವೆಯಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆನಿಸಿತು. ಮದುವೆಯಾದರೆ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದೆ”[೧೧೦] ಎಂಬ ರಘುವಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಲಂಡನ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕನಸು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಶಾಂತಿಯ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೆಳೆತ. ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಅಡ್ಡಗೋಡೆ–ಶಾಂತಿಯ ಬಡತನ. ಹೀಗೆ ಈತ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದಾಗಲೇ ಶಾಂತಿಯ ಮದುವೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದು ಈತನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಪರಿತಪಿಸುವಾಗಲೇ, ಶಾಂತಿಯ ಗೆಳತಿ ಸೀತೆ ತನಗೆ ಶಾಂತಿ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಈತನಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಲ್ಲಿ, “..... ಅಣ್ಣ ನನ್ನ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಣ್ಣನಿಗಿಂತಲೂ ವಯಸ್ಸಾದವರ ಮೂರನೆಯ ಮದುವೆಗೆ ನಾನು ವಧು.

ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ವರನಿಗಿರುವರಂತೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ವರನು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಗಲು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಸೀತಾ, ಆ ಮುದುಕನ ಮಡದಿಯಾಗಿ ಸತ್ತ ಹೆಣದಂತೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಸಾವೇ ಲೇಸೆಂದು ತೋರುವುದು. ಲೇಸಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಪಾಪವೆಂದು ಜನರೆನ್ನುವರು. ಮುದುಕನ ಕೊರಳಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಪುಣ್ಯವಾದರೆ ನನಗಾ ಪುಣ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾಪವೇ ಲೇಸೆಂದು ತೋರುವುದು. ನಿನಗೆ ಈ ಕಾಗದವು ತಲುಪುವಾಗ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಸಹೋದರಿಯು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿರುವಳು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪಾಪಿಯೆಂದು ನೀನೊಬ್ಬಳಾದರೂ ಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಕ್ಷಮಿಸು"[೧೧೧] ಎಂದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಶಾಂತಿಯಂತಹ ಸ್ವರ್ಣ ಪುತ್ಥಳಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು, ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ನೀಚರನ್ನು (ತಾನೂ ಅಂತಹವನೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು) ಶಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅಂದೇ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ. ಮರುದಿನದ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಚಿತ್ರ ಅದರ ಕೆಳಗೆ, **ವರದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಆಹುತಿ** ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ರಘುವಿನ ತಂಗಿ ವಿಜಿ **ನೀನುಕೊಂದ ಹುಡುಗಿ** ಎಂದು ತೋರಿಸಿದಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಮನಸಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಶಾಂತಿಯೇ, ತನ್ನ ಮದುವೆಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಹುಡುಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾನೆ.

....ಯಾರು? ಕತೆಯ **ಪಾಪ** ಗಂಡನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತಳಾದರೂ ಅಣ್ಣನ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಮಹಿಳೆಯಾದರೆ, ಆಹುತಿ ಕತೆಯ ಶಾಂತಿ ವಿದ್ಯಾವಂತಳಾದರೂ, ಬಡ ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಸಾದ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿಗೆ ಹೊರೆಯಾಗಲಿಚ್ಛಿಸದೆ, ಮುದಿ ವರನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲೂ ಬಯಸದೆ ಸಾವಿಗೆ ಶರಣಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾವು ಚಿತ್ರಿಸಹೊರಟ ಪಾತ್ರದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೇ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಸ್ತ್ರೀಪರ ದನಿ ಒಡಮೂಡಿದಂತಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಈ ಕತೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಕಾಳಜಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗಿನ ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವುದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ಪಿಡುಗನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮೊದಲು ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು- ವಿದ್ಯಾವಂತ-ಯುವ ಸಮೂಹ ಎಂಬ ಆಶಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ.

೩. ಬಡತನ : ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತರಗೊಂಡಿರುವುದು ಬಹುತೇಕ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ?) ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚಿತ್ರಣ. ಹಾಗಾಗಿ ಉಣಲು-ಉಡಲು ತೊಂದರೆಯಿರುವ ಬಡವರಿಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ **ಅವಳಭಾಗ್ಯ** ಕತೆಯ ಪಾರು ತನ್ನ

ಕುರೂಪದ ಜೊತೆಗೆ ಬಡತನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕ್ಷಯರೋಗಿ ವೈದ್ಯನೊಬ್ಬನ ಪತ್ನಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. **ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು**? ಕತೆಯ ಪಾರ್ವತಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಾವು, ಪತಿಯ ಸಾಲ-ಸಾವುಗಳಿಂದ ಬಡವಳಾಗಿ ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು ಪಡಬಾರದ ಪಾಡು ಪಡುತ್ತಾಳೆ. **ಆಹುತಿ** ಕತೆಯ ಶಾಂತಿ-ಸರಳತೆ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಂದ- 'ಸ್ವರ್ಣ ಪುತ್ಥಳಿ'ಯಂತಿದ್ದರೂ ಬಡತನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೂರು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗನಾದ ಮುದುಕನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾವೇ ಲೇಸೆಂದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಇದೇ ಕತೆಯ ರಘು ತನ್ನ ಬಡತನದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ತನ್ನಾಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೇ, ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹುಡುಗಿ (ಶಾಂತಿ)ಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲೂ ಆಗದೆ ತೊಳಲಾಡುವ 'ದುರಂತ ನಾಯಕ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ. **ನನ್ನ ಮದುವೆ** ಕತೆಯ ರಾಮು ತನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ-ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ-ಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಗಳು- 'ಕುರುಡಿ' - ಶಾರಿಯನ್ನು ವರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ **ಮುನ್ನಾದಿನ** ಕತೆಯ ಕಾಡ ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಬಡವನಾಗಿದ್ದು, ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಕ್ರೈಸ್ತಮತಾಂತರಿಯಾಗಿ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಡನಾಗಿ, ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹುಡುಗಿಗಾಗಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಡಕಾಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಪಾತ್ರಗಳು ಬಡತನವನ್ನೆದುರಿಸುವ ಬಗೆ ಆಯಾ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

೪. ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ; ಮನುವಿನ ರಾಣಿ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕಿ ರಾಜಮ್ಮ. ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮ ಮನುವನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿದ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ "ರಾಜಮ್ಮ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮಗಳು. ತಾಯಿಯಿಂದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಲಿತ ಆಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಸಮಾಜದ ಅನೇಕ ಗಣ್ಯಮಾನ್ಯ ಧನಿಗಳು ಮನಸೋತಿದ್ದರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಧನ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ, ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಇಲ್ಲದ, ಹೇಳುವವರು, ಕೇಳುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮನು ಎಂಬಾತ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಮ್ಮ ಮನುವನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮನುವೂ ರಾಜಮ್ಮನನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಮ್ಮನ ತಾಯಿ, 'ಸೂಳೆಯರಿಗೆ ಹೃದಯವಿರಬಾರದು' ಎಂದು ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಪಾಠವನ್ನು ಮರೆತು ತನ್ನ ಮಗಳು ಪ್ರೀತಿಯ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಸಹಿಸಲಾರದೇ, ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ದೂರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ಮೋಸವನ್ನರಿತ

ಮಗಳು ರಾಜಮ್ಮ ಮನೆತೊರೆದು ಮನುವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಮ್ಮನ ಪ್ರೀತಿವಂಚಿತನಾದ ಮನು ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದು, ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಂಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಮನುವಿನ ಹಣವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪಾಲಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜಮ್ಮ ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಮಾರಿ ಮನುವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜಮ್ಮನ ಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುಣಮುಖನಾದಂತೆನಿಸಿದರೂ, ವೈದ್ಯರು ಬಂದು ಉಪಚರಿಸಿದರೂ ಮನು ಬದುಕುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ."[೧೧೨] ಎಂಬ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮನುವಿನ ಸಾವಿನಿಂದ ಕಂಗಾಲಾದ ರಾಜಮ್ಮ ಆ ಮನೆಯನ್ನೂ ತೊರೆದು ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಯಾರಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರದ, ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರದ ತನ್ನ ವಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ರಾಜಮ್ಮ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾದರೂ, ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಕರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಮನುವನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ. ಹೀಗೆ **ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಮಾರುವವರು** ಎಂದೇ ತುಚ್ಛ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ವೇಶ್ಯೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಆ ರೀತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಹಣವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮನವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆವ ರಾಜಮ್ಮನಂಥವರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಮಾನವೀಯವಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕತೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿ ವೇಶ್ಯಾಬದುಕಿನ ಅನಾವರಣವಾದರೂ, ಅದನ್ನು ನೋಡುವವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತು ಇರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕತೆಯ ಆರಂಭದಿಂದ ರಾಜಮ್ಮ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆಯುವವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ 'ರಾಜಮ್ಮ' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರ ಭಾವನೆ ಎಂತಹದ್ದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ವಿವರಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಕತೆಯ ನಿರೂಪಕ–ವೈದ್ಯರ ಮನೆಗೆ ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ಸುಬ್ಬು' ಎಂಬ ಹುಡುಗ, "ರಾಜಮ್ಮಾವ್ರ ಮನೇಲಿ ಬಾಳ ಕಾಯ್ಲೆ ಅಂತೆ. ಈಗ್ಲೇ ಬರ್ಬೇಕಂತೆ"[೧೧೩] ಎಂದಾಗ, "ರಾಜಮ್ಮ! ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಕದ ತೆರೆಯುವಾಗಿದ್ದ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಕರುಣೆ ಎಲ್ಲೋ ಮಾಯವಾಯ್ತು. 'ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ನಡೆ' ಎಂದೆ"[೧೧೪] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ, ಹಾಗೂ ವೈದ್ಯರ ಹೆಂಡತಿ ಪಾರ್ವತಿ "ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸುತ್ತಾ 'ಯಾರು ಬಂದವರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. 'ಸುಬ್ಬು ; ರಾಜಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಕೂಡಲೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ' ಎಂದೆ. ರಾಜಮ್ಮನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ ಪಾರ್ವತಿ 'ಅವಳಿಗೇನೀಗ ಕೇಡು! ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹೋದರೆ ಸಾಲದೇನೋ? ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸತ್ತು ಹೋದರೆ ಭೂಮಿಭಾರವೇ ಕಮ್ಮಿಯಾಯ್ತು ಎಂದಳು"[೧೧೫] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಲ್ಲದೆ, "ರಾಜಮ್ಮ– ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ

ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಮ್ಮ–ಸೂಳೆ. ನಾನವಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜನರಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ 'ಅವಳು ನಿಜವಾಯಿಯೂ ರಾಕ್ಷಸಿ' ಎಂದೆನಿಸಿತ್ತು ನನಗೆ"[೧೧೬] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳೂ ಸಹ ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಉನ್ನತ ವರ್ಗದವರೂ ಸಹ **ಸೂಳೆ**ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾವನೆಗಳೆಂಥವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ನಂತರದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ವೈದ್ಯ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡ ತಕ್ಷಣವೇ, "ಅದೇ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ನಾನು ರಾಜಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು. ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜನರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು ನನಗೆ. ಆದರೆ ಅದೇಕೋ – ವ್ಯಸನದಿಂದ ಬಾಡಿದ್ದ ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು, ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಕೆಂಪಾಗಿ ಊದಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕರುಣೆಯಾಯ್ತು."[೧೧೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ರಾಜಮ್ಮನ ಬಗೆಗಿನ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮನುವನ್ನು ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣವೇ ಆತ ಬದುಕುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಊಹೆಯಂತೆ ಮನು ಅಸುನೀಗುತ್ತಾನೆ. ವೈದ್ಯ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ, ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿ, "ಎಲ್ಲಾದರೂ ರಾಜಮ್ಮ ಅವನನ್ನು ವಿಷಹಾಕಿ ಕೊಂದಿರಬಹುದೇ" ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು 'ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಮಾರಿಕೊಳ್ಳುವವರು' ಎಂದೇ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಹುತೇಕರಂತೆ ಪಾರ್ವತಿಯೂ ಹಣದಾಸೆಯಿಂದ ರಾಜಮ್ಮ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ವೈದ್ಯ ಆಕೆಯ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ರಾಜಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಮ್ಮನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮತ್ತೆ ರಾಜಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೊದಲು ರಾಜಮ್ಮ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದರೂ ಹೋಗಲು ಹಿಂಜರಿದಿದ್ದ, ಅಸಹನೆ ತೋರಿದ್ದ ಆತ, ನಂತರ ಕರೆಯದಿದ್ದರೂ ರಾಜಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಲೆತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಜಮ್ಮ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದವಳಂತಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿಟ್ಟು, ಎಲ್ಲೋ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಗೆ ಮೂರು ಆಯಾಮಗಳಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

೧. ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣ

೨. ಪ್ರೀತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನಾವರಣ

೩. ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಬದಲಾವಣೆ.

೫. ಧರ್ಮಾಂಧತೆ– ಅಂತರ್ ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹ : ಗೌರಮ್ಮನವರ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿ ಸ್ತ್ರೀಪರವಾದುದು. ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ. ಹಾಗೆಂದು ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇತರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಬಡತನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು, ಧರ್ಮಾಂಧತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಜೊತೆಗೇ ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಧರ್ಮಾಂಧತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸಮಾಜ ನೋಡುವ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು?** ಕತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನೊಬ್ಬನಿಂದ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೀಡಾಗಿ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆತ್ನಿಸಿ, ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಬದುಕುಳಿದು ತನಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದವರ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಯಾಗುವ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರ ಮಗಳು ಪಾರ್ವತಿ–ಮದುವೆಯಾದ ವರ್ಷದಲ್ಲೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವಳು– ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಸಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಗೇಶರಾಯ (ಧರ್ಮರಕ್ಷಕ)ರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ನಾಗೇಶರಾಯ ಅತ್ಯಾಚಾರವೆಸಗಿದರೂ ತನ್ನ ಮಗುವಿಗಾಗಿ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮೇಲೆ ಸಲ್ಲದ ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿಸಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರದೂಡುತ್ತಾನೆ. ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸದ ಪಾರ್ವತಿ ಮಗುವಿನ ಸಮೇತ ಬಾವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಗೈಬಿ ಎಂಬುವವರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ; ಈ ಮಗುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವಾದರೂ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಿ"[೧೧೮] ಎಂದು ಆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮೀಯರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಗೆಳತಿ ಉನ್ನೀಸಾ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ "..... ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಅವಳ ಮುಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದಾಗಿ" ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, "ಅಣ್ಣ, ಅವಳ ತಂದೆ ಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿರಬಹುದು. ಅನಾಥ ಅಬಲೆಯರು ಅತ್ಯಾಚಾರಿಯ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅವರ ಜಾತಿಯ ನೀತಿಯಾದರೆ ನಮಗಾ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ

ಕೊಡದಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಎಷ್ಟು ವಂದಿಸಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ. ಇದನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಂಡಿತರು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾವನೆಯನ್ನವರು ಬದಲು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು....."[೧೯] ಎಂಬ ಮಾತು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ.

ಪಾರ್ವತಿಯ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು, ಗೆಳತಿಯರಾದ ನಳಿನಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು– ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ– ಗಮನಾರ್ಹ. ತನ್ನ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೇ ಸೀತಮ್ಮನ ಗೆಳತಿ ಸೀತಮ್ಮನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು, "ಪಾರ್ವತಿ ಜಾತಿಕೆಟ್ಟು ತುರುಕರ ಜಾತಿ ಸೇರಿದ್ದಾಳೆಂದೂ", ಪಾರ್ವತಿ ಬೇರೆ ಜಾತಿ ಸೇರಿದ್ದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ಪಾರ್ವತಿಯ ಗೆಳತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, "ಸೇರದೆ ಅವಳೇನು ಮಾಡುವುದು? ಸೇರದಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅವಳ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿ ಬಾವಿಯ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದ ನಿಮಗೆ ಅವಳೇನಾದರೇನು?'[೨೦] ಎಂದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಕುಹಕವಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ನಳಿನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಪಾರ್ವತಿಯ ಗೆಳೆತನದ ಸುಂದರ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಪಾರ್ವತಿಯ ದುರಂತವನ್ನು – ನಾಗೇಶರಾಯರ ಪಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ".... ಇದೇ ನೋಡು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ನ್ಯಾಯ! ನಮ್ಮ ಜಾತಿ, ನೀತಿ, ಸಮಾಜ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ನಾವೆಷ್ಟು ಸಲ ಉನ್ನೀಸಳೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿಲ್ಲ! ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜಾತಿಯವಳೆಂದು ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ಉನ್ನೀಸಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಲ್ಲ! ಊರು ತುಂಬ ನಮ್ಮವರ ಮನೆಗಳಿದ್ದು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಲ್ಲದೆ ದಯೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಜಾತಿ ನಿಯಮಗಳು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಗಂಡಸರು ಆ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೇ ನೋಡು, ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ದೊಡ್ಡತನದ ಕುರುಹು"[೨೧] ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, "ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು ನಲಿನಾ? ಪಾರ್ವತಿ ರಜಿಯಾ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಣೆ ಯಾರು? ಅವಳೇ? ರಾಯರೆ? ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಕ್ರೂರ ಕಠೋರ ಸಮಾಜವೇ?"[೨೨] ಎಂದು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನಿಂದ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ಜಾತಿಯಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತಳಾಗಿ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದವರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಗೇಲಿಗೊಳಗಾಗುವ ಪಾರ್ವತಿಯ ದುರಂತಕತೆ ಇದಾದರೆ, ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾದ ದುರಂತದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು 'ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ' ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯ ನಾಯಕ ಹಿಂದೂ, ಆತನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗುವಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮೀಯಳಾದ ಲತೀಫಾ. ಹೊಲ-ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರೀತಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದರೆ, "ಅಂತೂ

ಆರೇಳು ತಿಂಗಳುಗಳಾಗುವಾಗ ಅವನು ಅವಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಜಾತಿಯನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಹ ತಯಾರಾಗಿದ್ದ. ಅವಳು! ಅವನಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಧಾರೆ ಎರೆಯಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು."[೧೨೩] ಆದರೆ ಇವರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರುವವನೇ ಲತೀಫಾಳ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ. ಇವರ ನಡುವಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನರಿತ ಆತ, ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ, ಮೂರು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಗೆ, ಲತೀಫಾಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಆ 'ವರ'ನಿಂದ ನೂರು ರೂ.ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಲತೀಫಾ ಮನೆಯಿಂದಾಚೆ ಹೋಗದಂತೆ ಕಟ್ಟೆಚ್ಚರದಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೋ ಲತೀಫಾ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ಕಂಡು, ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ, "ಅವನ ಕೈಹಿಡಿದು ಬಾಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನನಗೆ ಸಾವೇ ಹಿತ. ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡು"[೧೨೪] ಎಂದಾಗ, ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಕಳ್ಳನಂತೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸದೆ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ತೋರದೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅವನು, "ಅಳಬೇಡ ಲತೀ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹೋಗೋಣ. ನನ್ನೊಡನೆ ಬರಲು ನಿನಗೆ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ ತಾನೆ?"[೧೨೫] ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದು, ಅವಳ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಚೂರಿ ಹಾಕಿ, ತಾನು ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಿ ಅಕಸ್ಮಾತಾಗಿ ಬದುಕುಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಖಟ್ಲೆಯಾಗಿ, ೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹುಚ್ಚಾಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕಾಲಕಳೆದು ಹೊರಬಂದ ನಂತರ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ರೈಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ-ಜಾತಿಗಳ ಅಡ್ಡಿಯಿದ್ದರೂ, ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯೂ ಇರಲಾರದೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಈ ಕತೆಯದು.

ಮೇಲಿನ ಕತೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ- ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಅಂತರ್ ಧರ್ಮೀಯರಾಗಿದ್ದು, ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ವಿವಾಹ ನೆರವೇರಿರುವ ಚಿತ್ರಣ- **ಮುನ್ನಾದಿನ** ಕತೆಯಲ್ಲಿದೆ. "ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದವನು ಕಾಡಮೇಸ್ತ್ರಿ"[೧೨೬] ಎಂದೇ ಆರಂಭವಾಗುವ **ಮುನ್ನಾದಿನ**[೧೨೭] ಕತೆಯ ನಾಯಕ ಕಾಡ ತಬ್ಬಲಿ. ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಆಗಿ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಡನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಾನೊಲಿದ ಹಾಗೂ ತನ್ನನ್ನೊಲಿದ ಹುಸೇನಬಿಗಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿ ನಿಖಾ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಡು ಬಡವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪದೇ ಪದೇ ಧರ್ಮ ಬದಲಾಯಿಸಿದರೂ ಸಮಾಜದ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೀಡಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಡ ಹಾಗೂ ಹುಸೇನ್‌ಬೀಯವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಗತಿ ಹುಸೇನ್ ಬೀಯ ತಾಯಿಯ ಮೂಲಕ ಮುಮ್ಮುಕಾಕ-ಹುಸೇನಳ ಅಣ್ಣ-ನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. "ಒಬ್ಬಳೇ ತಂಗಿ ಅವನಿಗೆ. ಬಲು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕಿದ್ದ. ಅವಳ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರುವ ಇಚ್ಛೆ

ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡನೂ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವರ ಹೌದು.... ತಂಗಿಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿದೆ. ಆದರೆ–? ಜಾತಿಯೊಂದು ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ತಾನೆ ಕಾಡನೊಡನೆ ಆ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ. ಕಾಡನಿಗೇನು? ಜಾತಿಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಆಗಿದ್ದನೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಲೊಪ್ಪಿದ. ಹಿಂದೆ ಹಿಡಿ ಕೂಳಿಗಾಗಿ ಜಾತಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಈಗ ಪ್ರೇಮ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಹುಸೇನ್‌ಬೀಗಾಗಿ ಜೀವ ಬಿಡಲು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಜಾತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಳು ಲಭಿಸುವಳೆಂದಾದ ಮೇಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಲು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅವನ ಹಿಂದಿನ ದೊರೆಯಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ! ಆದರೆ ಈಗಿನ ಮೇನೇಜರ್ ಹಿಂದೂ ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಡ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೆ ತಮಗೇನೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಎಂತೂ ಪ್ರೇಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಡ ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ಜಾತಿ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಡಕಾಕ ಆಗಿ ಹುಸೇನ್‌ಬೀಯನ್ನು ನಿಖಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡ."[೧೨೮]

ಹೀಗೆ ಕಾಡನ ಜೀವನ ಸುಖಾಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ– 'ಇದು ಕಾಡನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾಂಕ' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಗೌರಮ್ಮನವರು ಬದುಕಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ತೃತೀಯಾಂಕದಲ್ಲಿ ಕಾಡನ ಕತೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ!– ಆದರೆ ಈಗಿರುವ ಕತೆಯಷ್ಟನ್ನೇ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಂತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳೂ ಸಹ ಹೆಣ್ಣಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

೬. ಮದುವೆ ; ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ : ತಮ್ಮ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ **ಮದುವೆ**. ಪ್ರೀತಿ–ಪ್ರೇಮ ಮಾನವ ಸಹಜ ಬಯಕೆಯಾದರೂ, ಮದುವೆ ಖಾಸಗಿ ವಿಷಯವಾದರೂ–ಕುಟುಂಬ, ಕುಟುಂಬದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಕುಟುಂಬದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ–ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಗೌರಮ್ಮನವರದು. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ (ರಘು–ಶಾಂತಿ), ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ (ಪಾರು), ಪಾಪನ ಮದುವೆ (ಪಾಪ), ನನ್ನ ಮದುವೆ (ರಾಮು), ಒಂದು ಚಿತ್ರ (ರೋಹಿಣಿ), ಸುಳ್ಳುಸ್ವಪ್ನ (ಸರಸಿ), ಅದೃಷ್ಟದ ಆಟ (ಮಣಿ–ಲತಾ), ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ (ಮೂರ್ತಿ–ನಲಿನಾ), ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ (ಲತೀಫಾ– ಆಕೆಯ ಪ್ರಿಯಕರ), ಮುನ್ನಾದಿನ (ಹುಸೇನ್‌ಬಿ–ಕಾಡಮೇಸ್ತ್ರಿ ಉರುಫ್ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಡಕಾಕ ಉರುಫ್ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಡಕಾಕ!) ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳು ಅಧ್ಯಯನಯೋಗ್ಯವಾದವು.[೧೨೯]

ನನ್ನ ಮದುವೆ ಕತೆಯ ರಾಮು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು (ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದುವ ಮೂಲಕ) ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬಿ.ಎ. ಆದ ಮೇಲೆ ಬಿ.ಎಲ್. ಓದುವಂತೆ ರಾಮುವಿನ ತಂದೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಸಲಹೆಯನ್ನು ರಾಮು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಣಲು-ಉಡಲು ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಗನ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿಸುವ ಆಸೆಯಿದ್ದರೂ ರಾಮುವಿನ ತಂದೆಯಿಂದಾಗದ ಮಾತದು. ರಾಮು ಇದೇ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಆತನ ತಂದೆ ಮತ್ತು ತಂಗಿ ರತ್ನಳ ಗಂಡ ಅನಂತ- 'ರಾಮುವಿನ ಮದುವೆ' ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, "ರಾಮೂ, ನಿನಗಿಷ್ಟು ಬೇಗ ಮದುವೆ ಮಾಡುವ ಯೋಚನೆ ನನಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ರೆ ನೋಡು, ನೀನೀಗ ಮದ್ವೆ ಆದ್ರೆ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಯೂರೋಪಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಮಾವನ್ಮನೆಯೋರು ನಿನ್ನ ಓದಿಸ್ತಾರಂತೆ-ಏನಂತಿ"[೧೩೦] ಎಂದಾಗ, ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾದ ರಾಮು, ಗೆಳೆಯರಿದಿರಿನಲ್ಲಿ 'ವರದಕ್ಷಿಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಕಠೋರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದುದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, "ಆ ನಾನು ಈಗ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೇನು? ನನ್ನ ಚಿರ ಸಂಚಿತವಾದ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಂಚಿಸದೆ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲೇ? ಎರಡೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದವುಗಳು. ಏನು ಮಾಡಲಿ?".....[೧೩೧] ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಮೌನವಾಗಿರುವುದನ್ನೆ 'ಸಮ್ಮತಿ' ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮದುವೆ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮದುವೆಗೆ ಮೊದಲು ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡಲೂ ಒಪ್ಪದೇ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿದ್ದ ರಾಮು, ಮದುವೆ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಾಳ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಕುತೂಹಲ ತಾಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಜನರಿಗೆ ಇನ್ನು ಗೊತ್ತಾಗದ, ರಾಮುವಿಗೆ ಆಗ ತಾನೆ ಗೊತ್ತಾಗುವ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಶಾರಿ ಕುರುಡಿ ಎಂಬುದು! ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಮೀರಿದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ, ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮದಂತಹ ಮಾನವಸಹಜ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದಾಗ, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು 'ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ' ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಂತಾದಾಗ ಆಗಬಹುದಾದ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಈ ಕತೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಮದುವೆ 'ಮತ್ತೇನೋ' ಒಪ್ಪಂದ ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರಣವುಳ್ಳ ಕತೆ **ಒಂದು ಚಿತ್ರ**. ಈ ಕತೆಯ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವಾದ ರೋಹಿಣಿ ತನ್ನ ಅತ್ತೆಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿನ "ಅತ್ತೆ, ನನಗೆ ಮದುವೆಯಾಯ್ತು. ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಾತ ಹಣವಂತರ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಂತೆ,

ಬರುವ ವಾರ ಮುಂದಿನ ಓದಿಗಾಗಿ ಯೂರೋಪಿಗೆ ಹೋಗಲಿರುವನಂತೆ. ಹಾಗೆ ಹೋದಾಗ ಯಾರಾದರೂ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ರಮಣಿಯರ ಮೋಹಪಾಶಕ್ಕೆಲ್ಲಾದರೂ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರೆ– ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಹೋಗುವ ಮೊದಲೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ತಂದೆಯ ಹಠವಂತೆ. ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಅವನು ಒಪ್ಪಿದನಂತೆ. ನನಗೆ ರೂಪ–ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿವೆಯಂತೆ. ನನ್ನ ರೂಪವು ತಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬಲ್ಲುದೆಂಬ ಕಾರಣ ಅವನ ತಂದೆಗೆ, –ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಹುಡುಗ ಸುರೂಪಿ, ವಿದ್ಯಾವಂತ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದರೆ ಅವನ ಯೂರೋಪು ಯಾತ್ರೆಯು ಮುಗಿಯದೆ ನಾನು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ– ಇದರಿಂದ ನನ್ನೋದು ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣ; ಸರಿ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರಣಗಳೇಕೆ? ಹೌದು, ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಯಾರನ್ನ ನಾನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದೇನೋ ಅವನು ಹೇಗಿರುವನೆಂದು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲ ಸಹ ನನಗಿಲ್ಲ– ನಾನು ನೋಡಲೂ ಇಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅವನಿಗೂ ಅದೇ ಭಾವನೆ ಇರಬಹುದು.....”[೧೩೨] ಎಂದಿತ್ಯಾದಿ ಮಾತಿನ ಧ್ವನಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ 'ಮದುವೆ' ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಅದೂ ಸಹ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ದುರಂತವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ಬಗೆಯ ಮಾದರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿದರ್ಶನ **ಸುಳ್ಳು ಸ್ವಪ್ನ** ಕತೆಯ ಸರಸಿಯ ಪ್ರೇಮ ವೈಫಲ್ಯದ ಚಿತ್ರಣ. ಸರಸಿ ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದವಳು, ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಪ್ರೇಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಕ್ಕನ ಬಳಿಯಾಗಲೀ, ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಾಗಲೀ ಹೇಳಲಾಗದೇ ತೊಳಲಾಡುವವಳು. ಯಾರಲ್ಲೂ ಹೇಳಲಾಗದ ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ದಿನಚರಿಯ ಮೊರೆಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಯುವಕನೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕುತ್ತಾ ಮನದಲ್ಲೆ ಮಂಡಿಗೆ ತಿನ್ನುವ ಸರಸಿಯ ಮದುವೆಯನ್ನು ಬೇರೊಬ್ಬನೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಲು ಅವಳ ತಂದೆ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಸರಸಿ, “ಮದುವೆ! ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುವರು; ಸುಖದ ಹೆದ್ದಾರಿ ಮದುವೆಯಂತೆ! ನಿಜವೇ? ತಾವು ಪ್ರೀತಿಸುವವರನ್ನು ಪಡೆದ ವಧುಗಳಿಗೆ ನಿಜವಿರಬಹುದು. ನನಗೆ?.... ಆದರೆ ನನಗೆ? ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ಸಾಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುವುದೇಕೆ? ಯಾರೊಡನೆ ಕೇಳಲಿ? ಕೇಳಿದರೂ ಹೇಳುವವರಾರು? ದೇವರನ್ನು ಬೇಡಲೇ? ದೇವರಿದ್ದರಲ್ಲವೆ ಬೇಡುವುದು?....”[೧೩೩] ಎಂದು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಸರಸಿಯ ಮದುವೆ ಬೇರೊಬ್ಬನೊಂದಿಗೆ ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಆಕೆಯ ಪ್ರಿಯತಮ, ತನ್ನ ಕಾಗದಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನೆ ಬರೆಯದ ಸರಸಿಗೆ, 'ನೀನೆಂಥ ಕ್ರೂರಿ

ಸರಸಿ?' ಎಂದು ಬರೆದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆಯಲಾರದೆ, ತನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ, "ಹೌದು, ನಾನು ಕ್ರೂರಿ.... ಅಣ್ಣನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಿಸಿದ ಕ್ರೂರತನದ ಫಲವಾಗಿ ನಾನವನಿಗೆ ಕ್ರೂರಿ.... ಇದೀಗ ಇಂದಿನ ನ್ಯಾಯ. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಏನೆಂದು ಬರೆಯಲಿ? ಬರೆಯದೆ ಇರಲೆ.... ನಾನೇಕೆ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ? ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಲೆ? ಹಾರಲಾರೆ.... ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಅಕ್ಕನಿರುವಳು– ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡುವ ಪತಿ ಇರುವರು. ಅವರ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಕೊಡಲು ನನ್ನಲ್ಲೇನಿದೆ? .... .ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನಿಗೆ ಬಲು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅರ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು.... ಇನ್ನಿರುವುದೇನು? ಅವರಿಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವೆನು. ಆದರೆ ಯಾವುದು ಮುಖ್ಯವೋ ಅದು ಮಾತ್ರ ನನ್ನೆಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಲಿ?... ಸಾಯಲಾರೆ... ಬದುಕಲಾರೆ... ಏನುಮಾಡಲಿ?"[೧೩೪] ಎಂದು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಮನದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ, ಬದುಕಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗೆ ಸಿಲುಕಿ ತೊಳಲುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ದಿನಚರಿ– ಸ್ವಂತದ ವಿಚಾರ, ಅನುಭವ, ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ– ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕನ್ನು, ಬಾಳ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನು, ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಪರಿಣಾಮದ ದುರಂತವನ್ನು ಮನಗಂಡರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆದರ್ಶವೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದುರಂತಕ್ಕೆಡೆಮಾಡಬಹುದಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಅದೃಷ್ಟದ ಆಟ ಕತೆಯ ಮಣಿ–ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಲತಾಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಯಾವುದೇ ಅಡ್ಡಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಣಿ ಲತೆಯರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಮ್ಮತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಲತೆಗೂ ಮಣಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಇಷ್ಟವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವರೀರ್ವರ ಮದುವೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದೇ 'ತನಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮದುವೆಯಾಗುವುದು' ಎಂಬ ಮಣಿಯ ಆದರ್ಶ. ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಮಣಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅದರೆ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯುವುದು ತಡವಾದಂತೆ ಲತಾಳ ತಂದೆಗೆ ಆತಂಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, "ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು; ಲತೆ ನಿನಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಗುವ ತನಕ ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರಲಿ"[೧೩೫] ಎಂದು ಪತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮಣಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಲು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, "ಹೇಗಾದರೂ ಲತೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಮದುವೆ ಆಗುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಕೆಲಸವಾದ ತರುವಾಯ ಆದರೇನು?"[೧೩೬] ಎಂದು ಮರುಪತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯುವುದು ತಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಲತೆಯ ತಂದೆಗೆ ಬೇರೊಂದೂರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ, ಬೇರೊಬ್ಬನ ಜೊತೆ ಲತೆಯ ಮದುವೆ ನಡೆದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಅನ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿತವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬದುಕು ದುರಂತವಾಗುವ ಚಿತ್ರಣಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬಲ್ಲರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ **ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ** ಕತೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಕತೆಯ ನಾಯಕ ಮೂರ್ತಿ, ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯ ನಲಿನಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಲಿನಿಯಾದರೋ ತಾಯಿಲ್ಲದ, ಮುಗ್ಧ ಹೆಣ್ಣು. ಅಲ್ಲದೆ "ನಲಿನಿಯ ತಾಯಿಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯದ ವಿಷಯ ಜನರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸತ್ತುಹೋದ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜನರ ಮಾತು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ನಲಿನಿಯ ಮನಸ್ಸು ನೊಂದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಅವಳ ಮದುವೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ 'ತಾಯಿಯ ಶೀಲ ನಡತೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಗಳೂ ಅವಳ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯದಿರಲಾರಳು.' ಎಂದುಕೊಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿದರೂ ಯಾರೂ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ"[೧೩೭] ಇಂತಹ ನಲಿನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಮೂರ್ತಿ ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಮೂರ್ತಿಯ ತಂದೆಗೂ ಇಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ತಿಯ ತಂದೆ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ಮನಸ್ಕ, ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮನುಷ್ಯ, ಕೋಪಿಷ್ಟ. ಮೂರ್ತಿಯ ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನು ಸಹಿಸದವನು. ಹಾಗಾಗಿ ಮೂರ್ತಿ ತಂದೆಯ ಇದಿರು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಮೂರ್ತಿ ಒಂದುದಿನ ತಂದೆಯ ಬಳಿ, ತಾನು ನಲಿನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಮೂರ್ತಿಯ ತಂದೆ ಈ ಮದುವೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ತಾಯಿ 'ನಲಿನಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಡ' ಎಂದು ಮೂರ್ತಿಗೆ ಹೇಳಿ, ವಿಷಮಶೀತಜ್ವರದಿಂದ ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ಮೂರ್ತಿ ತಂದೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಲಿನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೂರ್ತಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ– ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆಯ ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ನಲಿನಿಯ ಬಯಕೆಯಂತೆ ಮೂರ್ತಿ– ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನೋದುತ್ತಾ ಅವನ ತಂದೆ, 'ನನ್ನ ಪಾಪದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿದು' ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಕಂಬನಿ ಮಿಡಿಯುವ ಮೂಲಕ ಮೂರ್ತಿ–ನಲಿನಿಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇನ್ನು **ಸನ್ಯಾಸಿರತ್ನ** ಕತೆಯ 'ಮದುವೆ'ಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯ ರಾಜ–ರತ್ನ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ನೇಹಿತರು, ರತ್ನನ ತಂಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಜ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಸೀತೆಯೂ ಸಹ. ಆದರೆ ರತ್ನನಿಗೆ ರಾಜನೂ ತನ್ನಂತೆ ಮದುವೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬಾಸೆ. ಅಂತಹ ರತ್ನನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಮದುವೆಯ ಸುದ್ದಿ ಎತ್ತಿದರೆ ರತ್ನನಿಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತಿತ್ತು ಕೈಗಳಿಂದ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು 'ಥು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ. ನಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನೊಡನೆ ಮದುವೆಯ ಮಾತೆತ್ತಬೇಡಿ"[೧೩೮] ಎನ್ನುವುದು ರತ್ನನ ಉತ್ತರ, ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ. ಇದೊಂದು

ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ–ರತ್ನರಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವಾಗ್ವಾದ. ಕೊನೆಗೆ, "ರತ್ನ ಮದುವೆಯಾಗದೇ ಉಳಿದರೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕೆಮರಾವನ್ನು ರತ್ನನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ರತ್ನ ಮದುವೆ ಆದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ವಜ್ರದ ಉಂಗುರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ" ಪಂಥ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಹಾಡುಗಾರ್ತಿ ವಾಣಿಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ, ರತ್ನ ಪಂದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೋಲುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ವಜ್ರದುಂಗುರ ರಾಜನ ಕೈಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ 'ಸನ್ಯಾಸಿರತ್ನ' 'ಸಂಸಾರಿ ರತ್ನ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಗೌರಮ್ಮನವರು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವ 'ಮದುವೆ'ಗಳ ವೈಫಲ್ಯ–ಸಾಫಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಮನೋ ಸಹಜವಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕ ಹೊರಟ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾಗಲಾರದುದನ್ನು **ಸನ್ಯಾಸಿ ರತ್ನ** ಕತೆಯ 'ರತ್ನ'ನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

II ಕತೆಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂವೇದನಾ ನೆಲೆ :

ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಯ್ತು. ಮುಂದೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ, ಈ ಬಗೆಯ 'ಚಿಂತನೆ'ಗೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

೧. ಗಾಂಧೀತತ್ವ ಪ್ರಣೀತ ಸಂವೇದನೆ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಬರೆಹಗಾರರೆಲ್ಲ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ– ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನ, ಅಹಿಂಸೆ, ಮಾನವತಾವಾದ, ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ– ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಗೌರಮ್ಮನವರೂ ಸಹ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಧೋರಣೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಮನೆಗೂ ಭೇಟಿ ನೀಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಹಾಗೂ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮೂಲ ಸೆಲೆ ಗಾಂಧೀವಾದ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ 'ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿಂತನೆ'ಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಗೌರಮ್ಮನವರ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕತೆಗಳೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು– ಅಂತರ್ ಧರ್ಮೀಯ ಮದುವೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ **ಮುನ್ನಾದಿನ,** ಕುಂಟ ರಾಮುವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣಕೊಡುವ **ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದನ,** ಅಬಲಾ ಸಮೂಹ ಸೇವಾ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೆ ಜೀವನದ ಗುರಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ **ಪುನರ್‌ವಿವಾಹ,** ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ **ಮನುವಿನ ರಾಣಿ** ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳು ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.[೧೫೯]

ಅದರಲ್ಲೂ ಕುರೂಪಿ ಹುಡುಗಿಯ ಆಂತರಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ **ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀತತ್ವ ನಿರ್ದೇಶಿತ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹುಡುಗಿ ಕುರೂಪಿ ಪಾರು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಬಡತನ ಬೇರೆ. ಅವಳ ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ, "ಹುಡುಗಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದವಳು. ಆದರೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಾಯ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವಂತಿದ್ದಳು. ಇದ್ದಲಿನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣ. ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಖಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವಳಂತೆ– ತಲೆ ಕೂದಲೆಲ್ಲಾ ಉದುರಿ ಆಗ ತಾನೇ ಪುನಃ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತಷ್ಟೇ. ಚಪ್ಪಟೆ ಮೂಗು, ಇನ್ನು ಕಣ್ಣು? ಯಾವಾಗಲೂ ರೆಪ್ಪೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲೇ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಉದ್ದವಾದ ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಅವಲಕ್ಷಣದ ಮುಖಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸೊಗಸಾದ ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಏಕೆ? ಎಂದೆನಿಸಿತ್ತು ನನಗೆ. ಕಿಟ್ಟಣ್ಣನ ಮಾವನ ಗುಮಾಸ್ತರ ಮಗಳವಳು. ಬಡತನವೂ ಆ ಕುರೂಪವೂ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ವರ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವಳೆಂದರೆ ಅಷ್ಟಷ್ಟೆ"[೧೬೦] ಇಂತಹ ಪಾರು ಕಿಟ್ಟಣ್ಣನ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಹೇಳಲು ಹೆಂಗಸರು ವಾದ–ವಿವಾದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಬೆಪ್ಪೆ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತಿದ್ದ ಆ ಹುಡುಗಿಯಾದರೂ ಕಿರುಚಿದರೆ, ವಾದ–ವಿವಾದ ನಿಲ್ಲಬಹುದೆಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಕಿಟ್ಟಣ್ಣ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನ್ನೇ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಅದ್ಭುತ ಕಂಠಸಿರಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಗಾಯಕಿ ಎಂಬುದು "ಪರಮಾತ್ಮಾ ಹರೇ ಪಾವನನಾಮಾ...", 'ನಾನ್ಯಾಕೆ ಬಡವಾನಯ್ಯಾ–' ಮೊದಲಾದ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರೂಪಕಿ ಪಾರುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮೊದಲು ತಳೆದಿದ್ದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. "...ಬಿಳಿಚರ್ಮ, ಉದ್ದವಾದ ಕೇಶರಾಶಿ, ಎಳಸು ಮೂಗು, ಚೆಂದುಟಿಗಳು– ಇವೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೇನೇ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದಿದ್ದ ನನ್ನ ಭಾವನೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಯ್ತು. ಸುಂದರವಲ್ಲದ ರೂಪದ ಒಳಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಹೃದಯಗಳಿರುವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾರುವಿನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವು."[೧೬೧] ಎಂಬ ನಿರೂಪಕಿಯ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ಕತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮ ಬಡತನವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಆಂತರಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ನಿರೂಪಕಿಯ ಧೋರಣೆಯೇನೋ ಬದಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ, ಕ್ಷಯರೋಗಿ ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ- ಕ್ಷಯದವನಾದರೂ ಊಟ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಾತ- ಎರಡೂ ಖರ್ಚನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾರುವನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. "ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆ-ಮಾವ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಗಂಡನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸರಿ- ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿರಲು ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ- ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪಾರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿ" ಎಂಬುದು ನಿರೂಪಕಿಯ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ "ಅದ್ಭುತ ಕಂಠಸಿರಿ ಹೊಂದಿದ್ದ, ಗುಣವಂತೆ ಪಾರು ಕ್ಷಯರೋಗಿಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದುದು ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ!" ಎಂಬ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಧೋರಣೆ ನಿರೂಪಕಿಯದು.

ಪಾಪನ ಮದುವೆ ಕತೆಯ ಪಾಪ-ಸಾಕಷ್ಟು ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಜರೆದಿರುವಾತ, ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಇಂತಹವನು ಹಳ್ಳಿಹುಡುಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲೊಪ್ಪುವುದೂ ಸಹ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಗ್ರಾಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಃ **ಪುನರ್‌ವಿವಾಹ** ಕತೆಯ ನಾಯಕ, **...ಯಾರು?** ಕತೆಯ ವಸಂತ, **ಒಂದು ಪುಟ್ಟು ಚಿತ್ರ** ಕತೆಯ ಶಾಂತಿಯ ಅಣ್ಣ ರಾಜ, **ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ** ಕತೆಯ ನಿರೂಪಕಿ, **ಮನುವಿನ ರಾಣಿ** ಕತೆಯ ವೈದ್ಯದಂಪತಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರ ಮನಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಈ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

೨. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ : ಗೌರಮ್ಮನವರ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳ ತುಡಿತ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬೆಸುಗೆ. ಈ ಬೆಸುಗೆ ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿ, ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ 'ಗೆಳೆತನ'ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಅವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶ. **ವಾಣಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ** ಕತೆಯ ವಾಣಿ-ಇಂದು, **...ಯಾರು?** ಕತೆಯ ಮಹೇಶ- ವಸಂತ, **ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು** ಕತೆಯ ವಸಂತರಾಯ ಪ್ರಭೆ, **ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದನ** ಕತೆಯ (ಲಿನ್ನಿ)- ಸೀತಾ, **ಸನ್ಯಾಸಿ ರತ್ನ** ಕತೆಯ ರಾಜ-ರತ್ನ, **ಆಹುತಿ** ಕತೆಯ ಸೀತೆ-ಶಾಂತಿ, **ಮರದ ಗೊಂಬೆ** ಕತೆಯ ಶೈಲ-ಸೀತ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಗೆಳೆತನ' ದಂಥ ಸಂಬಂಧ ಮಾನವನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮರದ ಗೊಂಬೆ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಟೆಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಹುಡುಗಿಯರ ಹುಡುಗಾಟ, ತುಂಟಾಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶೈಲ ಎಂಬ ಹುಡುಗಿಯ ಧೈರ್ಯವನ್ನು, ಪಾಠಮಾಡುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಪಾಠದ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ತಿದ್ದುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎಂಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಪಾಠದ ರೀತಿ, "ನಮಗೆ ವಾರಕ್ಕೆ ಐದು ಗಂಟೆ ಲೆಕ್ಕ, ಮೂರು ಗಂಟೆ ಕನ್ನಡ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಬೋರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವಾಗ ಬೋರ್ಡನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಅದರ ವಿಷಯ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಕ್ಲಾಸಿನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಹ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಅದೇ ರೀತಿಯ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಬೋರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ನಾವು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವಾಗ ಅವನು ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಾರಿಯಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇದೇ ಕ್ರಮ....."[೧೪೨] ಈ ಬಗೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನನ್ನು ಗೋಳು ಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರು ನಿರತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶೈಲ ಅವರ ನಾಯಕಿ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಉತರ್ತ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಜವಾಬು ಕೊಡದಿರಲು ಹುಡುಗಿಯರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾಗ ಬೈಯ್ದು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಶೈಲೆಯು ಎದ್ದುನಿಂತು 'ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದವರಾರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು." ಅದಕ್ಕವನು 'ಜವಾಬು ಕೊಡದಿದ್ದುದರ ಅರ್ಥವೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. 'ಕೇಳದೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು, ರೆವರೆಂಡ್ ಮದರ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಶೈಲೆ ಹೇಳಿದಳು. ಶೈಲೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂತು. 'ನಿಮಗಾರಿಗೂ ಕಿವಿ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಈಗ ತಾನೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದೆನಲ್ಲ' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಶೈಲೆ 'ಹೌದು, ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಯಾರೊಡನೆ? ನಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅದರ ಉತ್ತರವು ಗೊತ್ತಿದೆ; ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಹೇಳಬೇಕೇನು?, ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ಮುಖವು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವಾಯಿತು. "ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಜವಾಬು ಕೊಡಬಾರದೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ. 'ನಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಒಬ್ಬರು ಎಂದರೆ ಗೋಡೆಯೇ?' ಎಂದು ಶೈಲೆ ಜವಾಬು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕವನು 'ಹಾಗಾದರೆ ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳು–ಅಧಿಕ ಪ್ರಸಂಗಿ' ಎಂದ.[೧೪೩] ಹೀಗೆ ಗುರುವಿಗೇ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸತೊಡಗುವ ಹುಡುಗಿಯರು ಆತ ಬದಲಾಗದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, **ಮರದಗೊಂಬೆ** ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಗೊಂಬೆಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದೂ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗದಿದ್ದುದನ್ನು ಅರಿತು,

ಆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಶೈಲಳ ತಲೆಗೇ ಕಟ್ಟಿ-ಅಂತೂ ಶೈಲೆ ಮರದ ಗೊಂಬೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಹುಡುಗಿಯರ ಎಳೆತನದ ಚೇಷ್ಟೆ ಪ್ರೇಮಮಯವಾದ ಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದನ್ನು ಗೌರಮ್ಮನವರು ನವಿರಾಗಿ- ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ- ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಬಾಲ್ಯದ ಗೆಳತಿಯರಾದ ಸೀತೆ-ಶೈಲೆಯರ ಸ್ನೇಹ ಸಂಸಾರಸ್ಥರಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಮುಂದುವರಿದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ರಾಚನಿಕ ಸ್ವರೂಪ, ಹಾಸ್ಯ, ಪಾತ್ರಪೋಷಣೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸರಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಕೆರೂರರ **ಮಲ್ಲೇಶಿಯ ನಲ್ಲೆಯರು** ಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಕಲಾವಂತಿಕೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

.....ಯಾರು? ಕತೆಯ ವಸಂತ- ಮಹೇಶರ ಗೆಳೆತನದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಯಾವುದೋ ಸಂಶಯದಿಂದ- ಮಹೇಶ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಜೊತೆಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ವಸಂತ ಆ ಹೆಂಗಸಿಗೂ ಮಹೇಶನಿಗೂ ಕೆಟ್ಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು- ಪವಿತ್ರ ಗೆಳತನವನ್ನೆ ಮುರಿಯುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಮಹೇಶ ತನ್ನ ಗೆಳತನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳದಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ದುರಂತಕತೆಯನ್ನು ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳೆಯ ವಸಂತನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಹೇಶನ ತಂಗಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ವಸಂತ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ಗೆಳೆತನ ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ.[೧೪೪]

ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು-ಎಂಬ ಪತ್ರ ರೂಪದ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಗೆಳೆತನ'ದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕತೆಯ (ದುರಂತ) ನಾಯಕ ವಸಂತರಾಯ ಹಾಗೂ ಅನಾಥೆ ಪ್ರಭಾ- ಸಂಬಂಧಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಸಂತ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿದವಳು, ಆ ಮೂಲಕ ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದವಳು- ಇವರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷದವಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ವಸಂತನಿಗೆ ಬಹುದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಸಹೋದರಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಯಾವ ಬಗೆಯದಿರುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರೀತಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದ ವಸಂತನ ಆಸೆ ಪ್ರಭೆ ಸದಾ ತನ್ನ ಜೊತೆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭೆಗೂ ಸಹ ವಸಂತನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅಂಥದೇ ಸಹೋದರಭಾವ. ಆದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ನೋಡುವ ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ, ವಸಂತನ ಮಡದಿ- ಸುನೀತಳ- ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸರಿಬಾರದೇ ಪ್ರಭೆ- ವಸಂತನಿಂದ ದೂರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಇವರೀರ್ವರ ನಡುವೆ ಏರ್ಪಡುವ ಪತ್ರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು-

ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ವಸಂತ ಮತ್ತು ಪ್ರಭೆಯರ ಮಧ್ಯೆ ಸಹೋದರ-ಸಹೋದರಿಯರ ಪ್ರೀತಿಯಷ್ಟೇ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಜನರ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರಭೆ ಜನರ ನಿಂದನೆಗೆ ಹೆದರಿ ವಸಂತನಿಂದ ದೂರಾಗಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರೆ, ವಸಂತನು, "ಪ್ರಭಾ ನಿನ್ನ ಕಾಗದ ಸಿಕ್ಕಿತು.... ಯಾವಾಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಇರು. ಬಹುದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಸಹೋದರಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬೇಡುವುದು ಸದಾ ನನ್ನೊಡನೆ ಇರು, ಎಂದು"[೧೪೫] ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಭೆ ಮಾತ್ರ; ಜನರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಪವಾದವನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಅತಿ ಕಷ್ಟ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ವಸಂತನಿಂದ ದೂರಾಗುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ವಸಂತ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತನಗೆ ಪ್ರಭೆಯ ಮೇಲಿರುವುದು ಪಾಪರಹಿತವಾದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮ ಎಂಬುದನ್ನೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ವಸಂತನ ಡೈರಿಯಲ್ಲಿ, ".....ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಭೆಯ ಯೋಚನೆಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಏನು? ಯಾವ ರೀತಿ ಗಂಡಸೊಬ್ಬನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಮೈತ್ರಿಗೆ ಜನರು ಬೆರಳನ್ನು ತೋರುವರೇಕೆ? ಏನಿದು? ಸಂಸಾರದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ನಿಯಮವೇ ಹೀಗೇನು? ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಪಾಪವೇ ಇದೆಯೇನು? ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಾ ರಹಿತವಾದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮವು ನೆಲೆಸಲಾರದೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿರುವರೇನು? ಇದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ನನಗೊಂದು ಒಗಟಾಗಿದೆ"[೧೪೬] ಎಂಬುದು ಬರೆದಿರುವುದೂ ಸಹ 'ಗೆಳೆತನ'ದಂತ ಉನ್ನತ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಸರಿಯೇ ಎಂಬುದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಿರುವುದರ ದ್ಯೋತಕ.

ಹೀಗೆ ವಸಂತ ಪ್ರಭೆಯ ಸಾಮೀಪ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಪತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ಪರಿತಪಿಸಿದರೂ ಪ್ರಭೆ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ದೂರವೇ ಉಳಿಯುವುದೂ ಗಂಡಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದರ ವಾಸ್ತವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿ ವಸಂತ ಮತ್ತು ಪ್ರಭೆಯರ ನಡುವಣ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂದೇಹಪಡುವ ಸುನೀತಿಗೆ ಪ್ರಭೆಯು, "...ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀವು ವಿಶ್ವಾಸವಿಡದಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮ ಪತಿದೇವನಲ್ಲಾದರೂ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡಿರಿ. ವ್ಯರ್ಥ ಸಂದೇಹದಿಂದ ನೀವವರನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುವಿರಿ; ನಾನು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯಬಲ್ಲೆನು. ನಿಮಗೆ ಉಚಿತ ತೋರಿದಂತೆ ಮಾಡಿ. ನೀವು ವಿದ್ಯಾವಂತರು, ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ನಾನು ಬುದ್ಧಿಶೂನ್ಯಳಾದ ಅನಾಥೆ...."[೧೪೭] ಎಂಬುದಾಗಿ ಪತ್ರಿಸುವುದು, ಸುನೀತಾಳಂತಹ ವಿದ್ಯಾವಂತೆಯೂ ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನದ

ಭಾವನೆಯನ್ನರಿಯದೇ, ಪ್ರಭೆ ಮತ್ತು ವಸಂತರ ನಡುವೆ ಇರಬಹುದಾದ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು 'ಕಾಮಸಂಬಂಧ'ವೆಂಬಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಸುನೀತಿ ವಸಂತನ ಆಸೆಯನ್ನು– ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ನೋಡಲೇಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು – ಪೂರೈಸದೇ, ಪ್ರಭೆಗೆ ಕೇವಲ ವಸಂತನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರಿಸುವುದೂ ಸಹ ಗಮನಾರ್ಹ. ವಸಂತನ ಆಸೆಯನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರಭೆಗೆ ತಿಳಿಸುವವನು ವಸಂತನ ಗೆಳೆಯ ಸೀತಾರಾಮ. ಪ್ರಭೆಗೆ ಬರೆದ ಆತನ ಪತ್ರ, "ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಭಾಕುಮಾರಿಗೆ, ತಂತಿ ಸಿಕ್ಕಿರಬಹುದು. ನಿನ್ನೆ ದಿನ ಪ್ರಾತಃ ಕಾಲ ೬ ಗಂಟೆಗೆ ನನ್ನ ಮಿತ್ರ ವಸಂತನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ನನಗೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿ ನೋಡುವ ಆಸೆ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಸುನೀತಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗುವುದೆಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಸಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಎಲ್ಲಿರಲು ಇಷ್ಟಪಡುವಿರೋ ಅಲ್ಲಿದ್ದು, ಎಷ್ಟು ಓದಬಯಸುವಿರೋ ಅಷ್ಟರವರೆಗೆ ಓದಲಾಗುವ ಖರ್ಚನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ವಸಂತನ ಅಂತಿಮೇಚ್ಛೆ. ಅವನ ತಂದೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದಾರೆ."[೧೪೮] ಈ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ಅನಾಥೆ ಪ್ರಭೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮನನೊಂದು. "ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಡಿ, ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ನನಗಾಗಿ ಅಳುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ"[೧೪೯] ಎಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಕಾನ್ವೆಂಟಿನಿಂದ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ನಡುವಣ ಗೆಳೆತನದಂಥ ಶುದ್ಧ ಸಂಬಂಧವನ್ನು, ಕಾಮಸಂಬಂಧವೆಂಬಂತೆ ಅರ್ಥೈಸುವುದರ ಪರಿಣಾಮ, ವಸಂತನಂತಹ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೋವ್ಯಥೆಗೆ, ಪ್ರಭೆಯಂಥ ಮುಗ್ಧ ಅನಾಥ ಹುಡುಗಿಯ ನೋವಿಗೆ ಆಸ್ಪದವೀಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಗಮನಾರ್ಹ.

ನಾಲ್ಕು ಘಟನೆಗಳು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡ–ಹೆಂಡತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು 'ಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧ'ದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಹೊಸತಾಗಿದೆ. ರಾಮು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಸೀತಾಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ".....ಕಾಗದ ಬರೆಯದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸು. ನೀನು ಯೋಚಿಸಿರುವಂತೆ ಬರೆಯದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆತದ್ದೂ ಅಲ್ಲ, ಹೊಸ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಅಲ್ಲ. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೊಸಬರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಕಾರಣ ಏನೆನ್ನಲಿ?..."[೧೫೦] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಜೊತೆ ಗೆಳೆಯನಂತೆ ಹರಟೆಯೊಡೆಯುವುದನ್ನು– ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ – ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಈ ಕತೆಯ ರಾಮುವಿನ ಪತ್ರಗಳು ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಮೊದಲ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗಂಡಸಿನ ಏಳ್ಗೆಯ ಹಿಂದೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯರ ಉತ್ತೇಜನವಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಹನಶೀಲತೆ, ಪ್ರೇಮ, ಭಕ್ತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ವಿಷದಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅನಾಥ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳ ದಾರುಣ

ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕಿನ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಗಿರುವುದು ಇದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂತೃಪ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಲೇ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ದಾರುಣ ದುರಂತಕ್ಕೀಡಾಗುವ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ, ಆ ಮನುಷ್ಯರು ಮರುಕ್ಷಣದ ಗತಿಯನ್ನರಿಯದೆ ಹೊಡೆದಾಡುವ ಜೀವನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಪತ್ರಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಚಿಂತನೆಯ ಗುರಿ, 'ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬೆಸುಗೆ'.

೩. 'ಸ್ತ್ರೀ' ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ: ಗೌರಮ್ಮನವರದು ಆವೇಶ, ಆಕ್ರೋಶ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲ; ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮಾದರಿ. ಅವರ 'ನಿಟ್ಟುಸಿರು' ಇರುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲಲ್ಲ; ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂರಚನೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ-ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು-ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿರುವುದನ್ನೇ ಇವರ ಕತೆಗಳು ನಿರ್ವಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕತೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅನಾವರಣ; ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಶೋಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗಿಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಶೋಷಿತ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕ. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ 'ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆ'ಯದು; 'ಪುರುಷ ಪರ'ವಾದುದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅದು 'ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ' ಪರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಆಶಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸಂವೇದನೆಯಲ್ಲಿ 'ಸ್ತ್ರೀ' – ಸಮಾಜ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಕಲಿಸಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರುವ ಸಹನೆ, ತ್ಯಾಗ, ಕೋಮಲ, ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಗಳು-ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಕತೆಯ (ಪುನರ್ವಿವಾಹ) ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮನ್ನು 'ವಿಧವಾ ಪಕ್ಷಪಾತಿ' ಎಂದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ, ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ-ಬಾಲವಿಧವಾ-ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮೂರು ಕತೆ- ಪುನರ್ವಿವಾಹ, ವಾಣಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ, ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ-ಗಳನ್ನು, ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ (ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಲ್ಲ, ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ) ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ – ಈ ಕತೆಗಳ ನಾಯಕಿಯರೆಲ್ಲಾ (ರಾಜಿ, ಇಂದು, ಶಾಂತ) ಬಾಲ ವಿಧವೆಯರು. ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿದ್ಯಾವಂತೆಯರು, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರುವವರು, ರಾಜಿ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇಂದುವಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿಲ್ಲ. (ಗಂಡ ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದ) ಮನೆಯಿದೆ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಆರಾಮವಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಶಾಂತಳಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿಲ್ಲ, ಅಣ್ಣ-ಅತ್ತಿಗೆಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಾಳೆ. (ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವಿದೆ).

ಮದುವೆ ಎಂದರೇನೆಂದೇ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಒಂದು ಮದುವೆಯಿಂದಲೇ ಜರ್ಝರಿತರಾಗಿರುವ ಈ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಪುರುಷರು– ಒಬ್ಬ ಹುಂಬ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸ್ವಾರ್ಥಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಾಮಾಂಧ. 'ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಬರೆ ಎಳೆದಂತೆ' ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಬೇರೆ. ಇಂಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಲುವೂ ಕುತೂಹಲಕರ. ಈ ಮೂರು (ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀ) ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವಳನ್ನು ಬಂಡಾಯಗಾರ್ತಿಯಂತೆ, ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯವರು ಪಲಾಯನವಾದಿಗಳಂತೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ, ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಕತೆಯ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ರಾಜಿಯಂಥ ಬಂಡಾಯದ 'ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿ' ಆ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತೀರಾ ಅತಿ ಎನಿಸಿರಬೇಕು (ಈ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಬರೆದಾಗ ಸರಿ ಎನಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಆದರೆ ನಂತರ 'ನಗುಬರುವ ಹಾಗಿದೆ' ಎಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ). ಏಕೆಂದರೆ, ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ 'ಅಧೀನ ನೆಲೆ'ಯಿಂದ ಹೊರಬರಲಾರದಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಆ ಬಗೆಯ ಅಧೀನತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಕ್ರಮ, ಗುರಿ ಎಂಬಂತಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ – ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು– ಅದರಲ್ಲೂ ಬಾಲ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ಬಂಡಾಯಗಾರ್ತಿಯಾಗಿ, ತನ್ನನ್ನು ಕೇವಲ ಮೋಹದಿಂದ ಮದುವೆಯಾಗ ಬಂದ ವರನನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಕೆಯಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಾರಿಹಿಡಿಯುವುದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಬಂದಾತನನ್ನೆ ತಿದ್ದುವ, 'ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿ' ತೀರಾ ಆದರ್ಶವೆನಿಸಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಬಾಲವೈಧವ್ಯದ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಇನ್ನೆರಡು ಸ್ತ್ರೀಮಾದರಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿವಾದದ ನೆಲೆಯಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾರೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಧವಾಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗೌರಮ್ಮನವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪ್ರಮೇಯ: ಇವರು ವಿಧವೆಗೆ ಮರುಮದುವೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಪುರಸ್ಕರಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಕಾಳಜಿ ಇರುವುದು, ಕೌಟುಂಬಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಕೇಂದ್ರರಂಗವಾದ, ಪಿತೃ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪುರುಷ ನೆಲೆಗೆ ರವಾನಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ 'ಮದುವೆ'ಯ ಕುರಿತಾದುದು. ಒಂದು ಮದುವೆಯಿಂದಲೇ 'ದುರಂತ ಜೀವನ'ವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಇಂತಹ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಎರಡನೇ ವಿವಾಹದಿಂದ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿರಬಲ್ಲರೆ? ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯವಿದ್ದರೂ, ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದಿನ್ನೂ ಕೈಗೆಟುಕದ ಮಾತು. ಜೊತೆಗೆ ಅಂತಹ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ಯುವಕರು ಮುಂದೆ

ಬರಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಸೆ ಗೌರಮ್ಮನವರದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯ ಪರಿಹಾರವೆಂದರೆ, ('ನಾಲ್ಕು ಘಟನೆಗಳು' ಎಂಬ ಪತ್ರರೂಪದ ಕತೆಯ ಮೂರನೆ ಪತ್ರದಂತೆ) ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಅಂತಹವರು ಬದುಕಲು ಪೂರಕವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಾದರೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಆಶಯ.

ವರದಕ್ಷಿಣೆ-ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಇವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಯುವಕರ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ (ವಿದೇಶಿವ್ಯಾಸಂಗ) ವರದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಮೂಲ. ಇದರ ದುರಂತ ಪರಿಣಾಮ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರಿಬ್ಬರ ಮೇಲಾಗಿರುವುದು (ಈಗಾಗಲೇ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವಂತೆ) ಉಂಟು. ಯುವತಿಯ ಅಂತ್ಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯಲ್ಲೊ, ಮೌನದಲ್ಲೊ; ಯುವಕರದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ನಿಟ್ಟುಸಿರು. ಹಾಗಾಗಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಸೊಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲದೆ ಆದ, ಪಾಪನ ಮದುವೆ, ಸನ್ಯಾಸಿ ರತ್ನ (ರಾಜ - ರತ್ನರ ಪ್ರೀತಿ - ವಿವಾಹ), ಮರದ ಗೊಂಬೆ (ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ-ಶೈಲರ ಸುಖೀಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರಣ) ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳ ಸುಖಾಂತ್ಯ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಧೋರಣೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು, ಬದುಕಿನ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವಾಗ- ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನ ನಡೆಯುವುದು ದೇವರಿಚ್ಛೆ, ದೈವ ನಿಯಾಮಕದಂತೆ ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಬದುಕನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲು ತಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಬದುಕನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾದಾಗ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತವೆ- ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಮೇಲಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ : ಗೌರಮ್ಮನವರ ಒಟ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, 'ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮದ' ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಬಹು ಚರ್ಚಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಬಾಲವೈಧವ್ಯ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಬಡತನ, ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ, ಧರ್ಮಾಂಧತೆ ಹೀಗೆ ಕೆಲವೇ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎರಡು, ಮೂರು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೧೫೧]

ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ "ಗೌರಮ್ಮನವರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ನೊಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆಗಿಂತಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿದೆ. ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಬದುಕಿನ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಬದಲು ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಸಿದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮದ

ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಗುವುದು ಸುರಕ್ಷಿತ ಎನ್ನುವ ಮನೋಭಾವವಿದ್ದರೂ, ಧರ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕಂಪವಿದೆ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರಾಮನಾಥನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಲೇಖಕಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷವಿದೆಯೇ ವಿನಃ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಡಕಾಡಿದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕುರುಹುಗಳಿವೆ. ರೂಢಿ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಸುಧಾರಕ ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ."[೧೫] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಆಯಾಮವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಿದಂತಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಆಶಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ನಿರ್ವಚನ ವಿಧಾನ ಬಹುತೇಕ ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಪತ್ರ ರೂಪದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು ಮೊದಲಿಗರು. ಇವರ ಕತೆಗಳು ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ (ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಘಟನೆಗಳು....) ಕತೆಯ ಒಡಲಲ್ಲೆ ಪತ್ರಗಳಿರುವುದೂ (ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ, ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು?, ...ಯಾರು?, ಮನುವಿನ ರಾಣಿ, ಆಹುತಿ, ಒಂದು ಚಿತ್ರ) ಉಂಟು. ತಮ್ಮ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು, ಪ್ರೀತಿ–ಪ್ರೇಮವನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳು ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಪತ್ರಗಳನ್ನೆ.

೧೯ ಪತ್ರಗಳಿರುವ **ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಮ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವುದರ ಬಗೆಗಿನ ಬೇಸರ, ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ವಸಂತ ಮತ್ತು ಪ್ರಭೆಯರು ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವೇ. 'ಅತಿ ಭಾವುಕತೆ' ಈ ಕತೆಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟುಮಾಡಿದೆ. **ನಾಲ್ಕು ಘಟನೆಗಳು** ಕತೆ ನಾಲ್ಕು ಪತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿದೆ. ಗಂಡ–ಹೆಂಡತಿಯ ನಡುವಣ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿವರಗಳಿಗಿಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಯಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸಿದರೂ, ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪತ್ರರಚನೆಯೇ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವಂತಿದೆ.

ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪತ್ರರಚನೆ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗವೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಯಾರಲ್ಲೂ ಹೇಳಲಾಗದ ತೀರಾ 'ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿ'ಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ 'ದಿನಚರಿ' ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ. ಗೌರಮ್ಮನವರು **ಸುಳ್ಳು ಸ್ವಪ್ನ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತಂತ್ರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕತೆಯ ಸರಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನ

ಅಕ್ಕನ ಬಳಿ, ತಂದೆಯಬಳಿ ಹೇಳಲಾಗದೇ, ಮನದ ಭಾವನೆಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು 'ದಿನಚರಿ'ಯನ್ನು.

ಖಾಸಗಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾರಲ್ಲೂ ಹೇಳದೆ, ದಿನಚರಿಯ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿ ಸರಸಿಯಂತವರು ಹಗುರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಎನ್ನಬಹುದಾದ, (ಖಾಸಗಿಯೂ ಆದ) ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಬಿಡಬಹುದು. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಗೌರಮ್ಮನವರು ಇನ್ನೊಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು 'ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಳು'. **ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು?** ಕತೆಯ ಪಾರ್ವತಿ ಮತಾಂಧನೊಬ್ಬನಿಂದ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೀಡಾಗಿ, (ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ) ತನ್ನ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತಳಾಗಿ ತನ್ನ ಮಗುವಿಗಾಗಿ-ಆಶ್ರಯದಾತರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಗಳು "-ತಾರೀಖು ೮ರ ಸ್ಥಳಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೀಗಿತ್ತು:- ಮೊನ್ನೆ ದಿನ ಹಿಂದೂ-ರಮಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದು ಊರಿನ ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಬಹಳ ವಿಷಾದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಊರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಹಿಂದೂಗಳ ಸಭೆಯೊಂದು ಶ್ರೀಮಾನ್ ನಾಗೇಶರಾಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ಹಿಂದೂ-ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು- ನವಂಬರ ೧೯೩೪"[೧೫೩] ಹೀಗಿವೆ. ಈ ವರದಿಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ! ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಯ ನಿದರ್ಶನ ಹೀಗಿದ್ದರೆ, **ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ, "ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಂಗಸಿನ ಶವವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅವಳು ಗರ್ಭಿಣಿ. ಜನರಲ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಶವವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳು ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅವಳ ವಿಷಯ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇವೆ"[೧೫೪] ಎಂಬುದು ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಮಾದರಿ. ಈ ಪತ್ರ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಶಾಂತಳ ಅಣ್ಣ ರಾಜ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ತಂಗಿ ಶಾಂತಳೇ ಆ ರೀತಿ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೀಡಾದ ದುರ್ದೈವಿ ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ರೀತಿ **ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೆ ಕಾಣೆಯಾದ ವಿವರಗಳು ಸಹ ಸುದ್ದಿಗಳಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ತಂತ್ರ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂಥ ಘಟನೆಗಳು ಖಾಸಗಿ ಸಂಗತಿಗಳಾದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಗಳಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಕತೆಗಾರ್ತಿಗೆ ಇದ್ದಂತಿದೆ.

ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು ಕತೆಯ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ, "ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು: ಇವು ಕೆಲವು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರವೆ ಆದರೂ ಬರೆದವರ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದಾಗಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಹೊಸದಾರಿ. ಬರೆದವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ಪ್ರಾಯ

ಮೊದಲಾದವನ್ನೆಣಿಸಿದರೆ ಇವರು ಬರಹಗಾರರೊಳಗೆ ಒಂದೆಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ....”[೧೫೫] ಎಂಬ ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಮಾತುಗಳು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಕೆಲವು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿಯೇ ನಿರೂಪಕಿಯಾಗಿ, ಪಾತ್ರ, ಘಟನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನೋ, ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನೋ, ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನೋ, ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನೋ ನೀಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ : **ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ** ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕುರೂಪಿ ಪಾರುವಿನ ಮದುವೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಿರೂಪಕಿಯ ತಮ್ಮನ ಹೆಂಡತಿಯು ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದಾಗ, “ಜಮೀನ್ದಾರರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿ. ಒಳ್ಳೆ ಸಂಪಾದನೆ ಇರುವ ಡಾಕ್ಟರ್ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಂಡತಿ. ತನ್ನಪ್ಪನ ದರಿದ್ರ ಗುಮಾಸ್ತರ ಮಗಳು ಪಾರುವನ್ನು ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಖರ್ಚು-ವೆಚ್ಚ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಕ್ಷಯರೋಗಿಯಾದರೇನು? ಉಂಡುಡಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿರುವಾತ ಮದುವೆಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ತಪ್ಪೇನು ಹೇಳಿ? ಹೌದು, ಅದು ಅವಳ ಭಾಗ್ಯ-!” ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ‘ವ್ಯಂಗ್ಯ’ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದನ, ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ, ಮನುವಿನ ರಾಣಿ, ಆಹುತಿ, ಪಾಪನ ಮದುವೆ, ನನ್ನ ಮದುವೆ, ಮರದಗೊಂಬೆ ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳು ‘ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ’ದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸನ್ಯಾಸಿರತ್ನ, ಪಾಪನ ಮದುವೆ, ಮರದಗೊಂಬೆ ಕಥೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿನ ನವಿರು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಚಿಗುರು ಸಂಕಲನದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ “....ಪಾಪನ ಮದುವೆ, ಮರದ ಗೊಂಬೆ, ಕೊನೆಯ ಕಾಡನ ಕಥೆ ಇವು ಮೂರು ಅವರ ಪರಿಪಕ್ವ ಪರಿಪಾಕೋನ್ಮುಖ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕಥಾ ಕೌಶಲ್ಯದ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲವು” ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮತುಗಳು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೨೧೬.

೨. ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ; ಸಂಪುಟ, ೭, ಪು, ೮೫೪.

೩. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ, ಪು, ೧೨.

೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೧.

೫. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ದೇವನೆಲ್ಲಿ, ಪು, ೩೮.

೬. ಅದೇ, ಪು, ೩೯.

೭. ಅದೇ, ಪು, ೩೭.

೮. ಅದೇ, ಪು, ೩೭.

೯. ಅದೇ, ಪು, ೩೬.

೧೦. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ, ಪು, ೮೯.

೧೧. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಅಕ್ಕನ ಪಾಶ, (ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ)

೧೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೩.

೧೩. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಏನು ಸಂಬಂಧ?, ಪು, ೨೧.

೧೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೧.

೧೫. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ; ಕುಂಟಕರು, ಪು, ೫೫.

೧೬. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ); ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ, ಪು, ೩೪.

೧೭. ಅದೇ, ಪು, ೩೫.

೧೮. ಅದೇ, ಪು, ೮೩.

೧೯. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

೨೦. ಅದೇ, ಪು, ೪೯.

೨೧. ಅದೇ, ಪು, ೫೦.

೨೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೩.

೨೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೭.

೨೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೮.

೨೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೯.

೨೬. ಅದೇ, ಪು, ೯೩.

೨೭. ಅದೇ, ಪು, ೯೬.

೨೮. ಅದೇ, ಪು, ೯೮

೨೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೯

೩೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೩.

೩೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೪.

೩೨. ಅದೇ, ಪು, ೬೦.

೩೩. ಅದೇ, ಪು, ೬೯.

೩೪. ಅದೇ, ಪು, ೭೦.

೩೫. ಅದೇ, ಪು, ೭೧.

೩೬. ಅದೇ, ಪು, ೭೧.

೩೭. ಅದೇ, ಪು, ೭೨.

೩೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೫೫.

೩೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೫೯.

೪೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೩.

೪೧. ಅದೇ, ಪು, ೬೪.

೪೨. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ಹೂಬಿಸಿಲು (ಮುನ್ನುಡಿ)

೪೩. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ 'ಸ್ನೇಹದರ್ಶನ' ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿದೆ.

೪೪. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದೆ.

೪೫. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು ಬದುಕಿನ ವಿಪರ್ಯಾಸ.

೪೬. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ (ಸಂ); ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಪ್ರವೇಶಿಕೆ, ಪುಟ, ೩.

೪೭. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಹಾಗೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನಡುವೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ, ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರು ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೪೮. ವಿವೇಕೋದಯ ನಾಟಕದ ಮಾಧವಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೪೯. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, ೭೭.

೫೦. ಅದೇ, ಪು, ೭೭.

೫೧. ಅದೇ, ಪು, ೮೨.

೫೨. ಅದೇ, ಪು, ೮೭.

೫೩. ಅದೇ, ಪು, ೮೭.

೫೪. ಅದೇ, ಪು, ೯೧.

೫೫. ಅದೇ, ಪು, ೯೨.

೫೬. ಅದೇ, ಪು, ೬೫.

೫೭. ಅದೇ, ಪು, ೯೬.

೫೮. ಅದೇ, ಪು, ೯೬.

೫೯. ಅದೇ, ಪು, ೯೮.

೬೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೨.

೬೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೩.

೬೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೫.

೬೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೪೧.

೬೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೪೨.

೬೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೪೩.

೬೬. ಅದೇ, ಪು, ೧೪೪-೧೪೫.

೬೭. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೦.

೬೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೦.

೬೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೮೨.

೭೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೬.

೭೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೬.

೭೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೬.

೭೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೬.

೭೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೬.

೭೫. ಅದೇ, ಪು, ೩೬-೩೭

೭೬. ಅದೇ, ಪು, ೩೫-೩೬.

೭೭. ಅದೇ, ಪು, ೪೧.

೭೮. ಅದೇ, ಪು, ೪೬.

೭೯. ಅದೇ, ಪು, ೫೦-೫೧.

೮೦. ಅದೇ, ಪು, ೭೨.

೮೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೦.

೮೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೮.

೮೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೯.

೮೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೨.

೮೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೨.

೮೬. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೪.

೮೭. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, ix

೮೮. ಅದೇ, ಪು, xv-xvi

೮೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೦.

೯೦. ಸಬಿಹಾ ಭೂಮಿಗೌಡ (ಸಂ) ; ಸರಸ್ವತಿ ರಾಜವಾಡೆಯವರ ಆಯ್ದ ಕತೆಗಳು, ಪು, ೧೧೫.

೯೧. ಕ.ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ, ಪು, ೮೮.

೯೨. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, xiv.

೯೩. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೭.

೯೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೦.

೯೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೨.

೯೬. ಅದೇ, ಪು, ೧೨.

೯೭. ಅದೇ, ಪು, ೧೩.

೯೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೪.

೯೯. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೧೧.

೧೦೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೮.

೧೦೧. ಅದೇ, ಪು, ೨೦.

೧೦೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೬.

೧೦೩. ಅದೇ, ಪು, ೨೭

೧೦೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೯

೧೦೫. ಅದೇ, ಪು, ೨೭.

೧೦೬. ಅದೇ, ಪು, ೪೩.

೧೦೭. ಅದೇ, ಪು, ೪೪-೪೫.

೧೦೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೨೭.

೧೦೯. ಅದೇ, ಪು, ೧೨೮.

೧೧೦. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೨೧.

೧೧೧. ಅದೇ, ಪು, ೨೩.

೧೧೨. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೧೪೨ ರಿಂದ ೧೪೫.

೧೧೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೬.

೧೧೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೬.

೧೧೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೬.

೧೧೬. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೬.

೧೧೭. ಅದೇ, ಪು, ೧೩೭.

೧೧೮. ಅದೇ, ಪು, ೯೩.

೧೧೯. ಅದೇ,ಪು, ೯೩-೯೪.

೧೨೦. ಅದೇ, ಪು, ೯೫.

೧೨೧. ಅದೇ, ಪು, ೯೭.

೧೨೨. ಅದೇ, ಪು, ೯೭.

೧೨೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೩.

೧೨೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೫.

೧೨೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೦೫.

೧೨೬. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೧೦೬.

೧೨೭. ಗೌರಮ್ಮ ಸಾಯುವ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಬರೆದ ಅಪೂರ್ಣ ಕತೆ 'ಮುನ್ನಾ ದಿನ'.

೧೨೮. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೧೧೧.

೧೨೯. ಈ ಮೊದಲು ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಕತೆಗಳ ಬದಲು, ಉಳಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ.

೧೩೦. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೮೨-೮೩.

೧೩೧. ಅದೇ, ಪು, ೮೩.

೧೩೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೮.

೧೩೩. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ ಪು, ೧೧೨-೧೧೪.

೧೩೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೧೫.

೧೩೫. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೬೬.

೧೩೬. ಅದೇ, ಪು, ೬೭.

೧೩೭. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೮೨.

೧೩೮. ಅದೇ, ಪು, ೩೨.

೧೩೯. ಈಗಾಗಲೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೪೦. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೫೧.

೧೪೧. ಅದೇ, ಪು, ೫೨.

೧೪೨. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೯೭.

೧೪೩. ಅದೇ, ಪು, ೯೮.

೧೪೪. ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

೧೪೫. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೭-೨.

೧೪೬. ಅದೇ, ಪು, ೭೪.

೧೪೭. ಅದೇ, ಪು, ೭೬.

೧೪೮. ಅದೇ, ಪು, ೭೯.

೧೪೯. ಅದೇ, ಪು, ೭೯.

೧೫೦. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೭೧.

೧೫೧. ಈ ಕುರಿತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೫೨. ಎಸ್. ಪ್ರಸಾದಸ್ವಾಮಿ ; ನವೋದಯ ಕತೆಗಳು, ಪು, ೧೩೩.

೧೫೩. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಕಂಬನಿ, ಪು, ೯೮.

೧೫೪. ಅದೇ ಪುಟ, ೪೮.

೧೫೫. ಅದೇ ಪು, ೫೫.

೪.೪ ಕವಿತೆ : ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವಯತ್ರಿಯರು :

ಆಧುನಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ- ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಳಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ- ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ ಕಾವ್ಯರೂಪದ ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯಗಳೇ ಮೊದಲ ಆಕರಗಳಾಗುವುದು. ಕಂತಿ, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು, ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಹೆಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹರು. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಲೇಖಕಿಯರು ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನಸೋತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ **'ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ'**ಯ ಸ್ಥೂಲ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ ನೇ ಶತಮಾನದ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿನಿ ಕಂತಿ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕವಯತ್ರಿ ಎನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಯಾವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯದಿದ್ದರೂ ಈ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕಂತಿ ಹೊಂದಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಓಲೆ ಗರಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕಂತಿ-ಪಂಪರ ಸಮಸ್ಯಾ ಪದ್ಯಗಳು ಆಕೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು ಸಾಕು. ಬಾಹುಬಲಿ ಮತ್ತು ದೇವಚಂದ್ರರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ಕಂತಿ** ಎನ್ನುವ ಕವಯತ್ರಿಯ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಈಕೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ಕವಯತ್ರಿ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದೋರಸಮುದ್ರದ ದೊರೆಯಾದ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾದ ನಾಗಚಂದ್ರ 'ಉಸಿರೆಂದಾ ಗುಣಕಂತಿಕೆಗೆ ಅಸಮ ಸಮಸ್ಯೆ'ಯನ್ನೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಂತಿ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು."[೧] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕವಯತ್ರಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸುಲಲಿತವಾಗಿರದೆ ಸವಾಲಿನದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸಿರುವ ಕಂತಿಯ ಚಾಣಾಕ್ಷತನಕ್ಕೆ, ಆಶುಕವಿತ್ವದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯ (?)ಗಳು ಜನಜನಿತವಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ :

> **ಪಂಪ :** ದನಮಂ ಕಡಿಕಡಿದು ಬಸದಿಗೆಳೆಯುತ್ತಿರ್ದರ್ ....
>
> **ಕಂತಿ :** ವನದೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುತೆ । ತನಿಗಂಪಂ ಪತ್ತು ದೆಸೆಗೆ
> ಬೀರುತಿರ್ಪಾ । ಘನತರ ಸುರುಚಿರ ಸಚ್ಚಂ । ದನಮಂ ಕಡಿಕಡಿದು
> ಬಸದಿಗೆಳೆಯುತ್ತಿರ್ದರ್॥[೨]

ಕಂತಿಯ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸಾತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಕಂತಿಯ ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿದರ್ಶನ:

ಕಡೆದೊಡೆಯಲ್ ಹರನಾಮಂ
ನಡುದೊಡೆಯಲ್ ಹವಿಯ ನಾಮಮಾಧ್ಯಕ್ಷರಮಂ
ತೊಡೆಯಲ್ಕೆ ರವಿಯ ನಾಮಂ
ಕಡೆಯಿಂದೋದಲ್ಕೆ ವಿರಹ ಕೇಳಲೆ ಪಂಪಾ॥[೩]

ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಮುಂದಿನ ಘಟ್ಟವೆಂದರೆ ವಚನ ಚಳುವಳಿ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಶರಣರ ಸಮಾಜೋ–ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನದ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲೂ, ಮಹಿಳಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದುಗ್ಗಳೆ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಅಮುಗೆರಾಯಮ್ಮ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಕದಿರೆ ಕಾಳವ್ವೆ, ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಮಸಣಮ್ಮ, ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ರೇವಮ್ಮ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ಕೇತಲದೇವಿ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ, ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ, ರಾಯಸದ ರಾಯಮ್ಮ, ಹಾದರ ಕಾಯಕದ ಮಾರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗಂಗಮ್ಮ, ಕಸ ಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕದ ಸತ್ಯಕ್ಕ ಮೊದಲಾದವರು (ಕಾಯಕದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ನಿಲುವು ಗಮನಾರ್ಹ)[೪] ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ವಚನಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು; ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡವಳು. ಆಕೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆ ಉಳಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲು ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಆಕೆ ಬದುಕಿದ್ದ ಪರಿಸರವೂ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಆಕೆ ಲೌಕಿಕ ಗಂಡನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಂಡನನ್ನು ಅರಸಹೊರಟು– ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಅನೇಕ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ವಿಭಿನ್ನ, ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಶೇಷ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಚಲನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದಳು. ತನ್ನದೇ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಗಂಡನನೊಲ್ಲದೇ ಹೊರ ಹೊರಟ ಅಕ್ಕ 'ಮದುವೆ'ಯಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೇ, ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಗಂಡಿನಂತೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾಳೆ; ಆ ಮೂಲಕ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತಳೆನಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಕೆಳಜಾತಿ, ಕೆಳವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅಕ್ಕನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಶಯವನ್ನುಳ್ಳವರು. ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಪ್ಪುದು ಶಿವಂಗೆ, ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರೊಂದಿಗೇ ಕಾಯಕ ತತ್ವದ ಮೂಲಕ ಅರಿವಿನ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಭಿನ್ನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದವರು. ಈ ಸತಿಯರು, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ

ಸಮಾನರು, ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳು ಒಂದುಕ್ಷಣ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ನಡೆದಾಗ ತಿದ್ದಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದವರು. ಲೌಕಿಕ–ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು. ಅಕ್ಕನ ಹಾಗೆ ಇವರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ–ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು. ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಿಗರು. ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವವರು.

ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸತ್ವಯುತವಾದ ಸಂವೇದನೆಯೊಂದಿದ್ದರೂ ಅದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿ. ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ನಂತರ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಮಹಿಳಾ ಸಮುದಾಯ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು. ಬೆರಗಿನ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆಯುಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾಮ್ಯತೆಗಳಿರುವುದು. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವಿರುವವಳು; ಉಳಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಲೌಕಿಕ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿಯರು. "ಅಕ್ಕ ಸಾವಕೆಡುವ ಗಂಡರನೊಯ್ದು ಒಲೆಯೊಳಗಿಕ್ಕು" ಎಂದರೆ, ಉಳಿದವರು 'ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಪ್ಪುದು ಶಿವಂಗೆ' ಎಂಬ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು. ಅದೇ ರೀತಿ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಘಟ್ಟದ ಮುಖ್ಯ ಲೇಖಕಿಯಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಲವಿರುವವರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಉಳಿದ ಲೇಖಕಿಯರು ಆಧುನಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು. ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯ ತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅನೇಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದರೂ (ಬರೆಹ ಲೋಕ) ಛಲ ಬಿಡದೆ ಹಠದಿಂದ ಸಾಧನೆಗೈದವರು. ಅಕ್ಕನೂ ಅನೇಕ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆಗೀಡಾಗಿ (ಸಾಮಾಜಿ ಕಾರಣ) ತನ್ನ ನಂಬುಗೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು ತನ್ನದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವಳು. ಹೀಗೆ ಈ ಸಾಮ್ಯತೆ ಕಾಕತಾಳೀಯವಾದುದಾದರೂ ಅಚ್ಚರಿಯದು.

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದು ಪರಂಪರೆಯಾಗದೇ ಹೋದದ್ದು ದುರಂತವೇ ಸರಿ. ಹಾಗಾಗಿ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡು ಬರುವುದೇ ೧೮ನೆ ಶತಮಾನದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ **ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ**ನದು. ಈಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಪುರಾಣ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊಸೆದ ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ–ಪರ್ಯಾಯ ಹೆಸರು, 'ಸ್ತ್ರೀ ಧರ್ಮ ಸಾಂಗತ್ಯ'– ಕೃತಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾರುವಂತಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂಬತ್ತು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲೂ ಸತೀಧರ್ಮದ ವಿವಿಧ ಹಂತದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪತಿವ್ರತಾ ಗುಣ, ಪತಿಪಾರಾಯಣ ಪ್ರಿಯತೆ ಮುಂದೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ) ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಅನೇಕ ಉಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹೆಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೦) ಹೊನ್ನಮ್ಮನಂತೆಯೇ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಯತ್ರಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಕ್ತಳಾದ ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತ ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟೆ ರಂಗ. ಈಕೆ ಲಘುಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು, ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಕಥೆ, ಉದ್ದಾಳಿಕನ ಕತೆ, ಸೀತಾಕಲ್ಯಾಣ, ಶಂಕರಗುಂಡನ ಹಾಡು, ಲವಕುಶ ಕಾಳಗ, ಬ್ರಹ್ಮ ಕೊರವಂಜಿ, ಕೃಷ್ಣಕೊರವಂಜಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಘುಕಾವ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸುಮಾರು ೪೦ರಷ್ಟು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಜಾನಪದ ಚಿತ್ರಪಟ ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಹೊಂದಿ ರಚಿಸಿದ ಉತ್ತರ ರಾಮಾಯಣದ ಕತೆ– **ಲವಕುಶ ಕಾಳಗ** ಎಂಬ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಕೃತಿ ಚದುರಂಗರ **ಬಿಂಬ** ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಇದೊಂದು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಕಾವ್ಯವೆಂಬುದೂ ಗಮನಯೋಗ್ಯ ಸಂಗತಿ.

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಭೀಮವ್ವ (೧೯ನೆ ಶತಮಾನ) ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಕವಯತ್ರಿಯಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅನಕ್ಷರಸ್ಥಳಾದ ಈಕೆ ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರರೂಪದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಲು ಅಸಮರ್ಥಳಾಗಿ, ಅಸಹಾಯಕಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅತ್ತೆ–ಮಾವಂದಿರ ವಿರೋಧವೂ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕವಿತೆ ಬರೆಯಲು ಈಕೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು, "ಈಕೆಯ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವೆಂಕಟರಾಯ ಎಂಬಾತ ಮೃತನಾದಾಗ, ಭೀಮವ್ವನ ಮುತ್ತಜ್ಜಿ ಮತ್ತು ಮೈದುನ ಈಕೆಗೆ, "ಇನ್ನು ನೀನು ಹಾಡುಗೀಡು ಮಾಡಬ್ಯಾಡ. ಚಿಕ್ಕಹೆಣ್ಣುಮಗಳು, ಮುಟ್ಟುಗಿಟ್ಟು ಆಗಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದು ಬಟ್ಟೆ ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಗೌರವ ಕೆಟ್ಟೀತು ಎಂದು ಅವ್ವನಿಗೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಕೊನೆಗೆ ಭೀಮವ್ವ ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೊಂದರೆ[೫]ಯನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ದೇವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಕೋ ಸ್ವಪ್ನಫಲದಂತೆ ನಡೆದುಕೋ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಲು ಹಾಡ ಮಾಡಿದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸ್ವಪ್ನಫಲದ ಮೇರೆಗೆ ಹಾಡು ಮಾಡಲು ರಹದಾರಿ ದೊರಕಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ". ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದರೆ ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಕುಂದುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸಮಾಜ ಇಂಥ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು"[೬] ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸ್ತ್ರೀ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ತೊಡಕಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲೂ ಭೀಮವ್ವ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆ ಕಡಿಮೆಯದೇನಲ್ಲ. **ಭೀಮೇಶ ಕೃಷ್ಣ** ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೃತಿ ರಚಿಸಿರುವ ಭೀಮವ್ವನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಈಕೆಯ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಗುರುಗೋವಿಂದ ವಿಠಲದಾಸರು ಶ್ರೀ ಹರಿ ಭಕ್ತ ವಿಜಯ ಭಾಗ–೪ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವನ ಬಗ್ಗೆ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೨೨–೧೯೦೩) (ಜೀವನ–ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ) ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ಒಳಗೊಂಡ ೧೦೦ ಪುಟಗಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ೧೫೬ ಕೃತಿಗಳ

ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸುಮಾರು ೧೦ ಹಾಡುಗಳು ಸಿಗದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಾಡುಗಳು ೫ ನುಡಿಗಳಿಂದ ೫೦ ನುಡಿಗಳವರೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿವೆ. ಈಕೆಯ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦೦ ರಿಂದ ೩೦೦ ರವರೆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕಥನ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಭೀಮವ್ವನ ಕೃತಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಭೀಮವ್ವನಷ್ಟು ವಿಫುಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸಿಗಲಾರರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈಕೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ"[೬] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪದ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ನಂತರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಕವಯತ್ರಿಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನೂರಾರು ಕವಯತ್ರಿಯರು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ, ಜಾನಪದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದವರಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿ, ನಂತರದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[೮]

ಹೀಗೆ, ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಜಾನಪದ ಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದರೂ, ೨೦ನೆ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಒಲಿದಂತಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ, ೨೦ನೆ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ **ಗದ್ಯ** ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತ್ತು. ಮುದ್ದಣ 'ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ ಪದ್ಯಂ ವದ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗದ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಸ ಕವಿತೆ ಶೈಲಿ, ಬಂಧ, ವಸ್ತು ಮೊದಲಾದ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಕರಗಳಲ್ಲೂ ಹೊಸತನವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯೋಗವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿದರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಗ ತಾನೆ ತಮ್ಮ ನೋವಿನ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬದುಕು, ಬವಣೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡತೊಡಗಿದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯದೂ, ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂಥ **ಕವಿತೆ** ರಚಿಸುವುದು ಸವಾಲಿನ ಸಂಗತಿ ಎನಿಸಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಸುದೀರ್ಘ ಕಥನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೀಯುವ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರ, ಹೇಳಲು ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವೆನಿಸುವ ಸಣ್ಣಕತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಕೀರ್ತನೆ, ಜಾನಪದ ಮಟ್ಟುಗಳ ಮಾದರಿಯ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಆಗಲೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಹಿಂಜರಿದಿರುವುದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಜಾನಕಮ್ಮ 'ಆಧುನಿಕ ಕವಿತೆ'ಯ ಮಾದರಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ೧೯೩೮–೪೦ ರಲ್ಲಿ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ : ಶ್ರೀಪಾದರೇಣು ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮ್ ದಿಂದ ಇವರು ರಚಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ (೧೯೭೧), ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ (೧೯೧೬), ಭಾವಗೀತಾವಲಿ (ಅಪ್ರಕಟಿತ) ಎಂಬ ಮೂರು ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕಗೊಂಡಿದೆ. "ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ವೈಧವ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ತಂದೆಯವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸದ್ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಠಣ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷದ ನಂತರ ೧೫–೧೬ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದಿಂದ

ಮೂಡಿಬಂದ 'ಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತಿ ಪೊರೆಯೆನ್ನನು' ಎಂಬ ಮೂರು ನುಡಿಯ ಗೀತೆಯೇ ಹೊರಬಂದು ಗೀತಾ ರಚನೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯ್ತು"[೧೦] ಎಂಬ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಆರಂಭವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ[೧೧]–ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಆರಂಭದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಗಾಗ ರಚಿಸಿದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ. ಅಂದರೆ ಇದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಕೊನೆಯ ಕೃತಿ. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಬಗೆಗಿನ 'ಭಕ್ತಿ' ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರೂಪ ತಾಳಿದೆ. ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಸ್ತುತಿ ಗೀತೆಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಕೋಲಾಟದ ಗೀತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದೇವತೆ– ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ತುತಿಕೀರ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು 'ಕನ್ನಡ ನುಡಿವೆಣ್ಣೆ'[೧೨] ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವುದು ಇವರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೀತಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ತುತಿ ಗೀತೆಗಳಿವೆ. ಇವು ಜಾನಪದದ 'ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡಿನ' ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ನಂತರ ಶ್ರೀ ಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಗೀತೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ರಾಗ–ತಾಳಗಳ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿವೆ.

> ಶ್ರೀನಿವಾಸನೆ ಗಾನಲೋಲನೆ ಸಾನುರಾಗದೊಳೀಕ್ಷಿಸೈ।
> ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣನೆ ಸೂನುವೆಂಬಭಿಮಾನದಿಂಪರಿಪಾಲಿಸೈ॥
> ದೀನ ಪಾಲಕ ದಾನವಾಂತಕ ದೈನ್ಯದಿಂ ಮರೆ ಹೊಕ್ಕೆನೈ ।
> ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯನೆ ಭಾನುತೇಜನೆ ನೀನೆ ಗತಿಯೆಂದೆಂಬೆವೈ॥[೧೩]

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಸ, ಲಯಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಕೀರ್ತನೆ 'ಸ್ವಾಮಿದೇವನೆ ಲೋಕಪಾಲನೆ ತೇ ನಮೋಸ್ತು ನಮೋಸ್ತುತೇ' ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಿಮೆ, ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಬಿರುದು–ಬಾವಲಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇವರ ಕವಿತಾ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ :

> ಕರಿಮಕರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕರೆಕರೆ ಪಡುತಲಿ ।
> ಹರಿಹರಿಪೊರೆಯನೆ – ಭರದಿ ನೀ ಪೊರೆದಯ್ಯೆ ॥
> ದುರುಳನಾ ಸಭೆಯಲಿ, ಸೆರಗಪಿಡಿದೆಳೆಯೆ
> ತರುಣಿಯು ಮೊರೆಯಿಡೆ ತ್ವರಿತದಿಂದ ವರವಿತ್ತೈ ॥[೧೪]

ಗಜೇಂದ್ರಮೋಕ್ಷ, ದ್ರೌಪದೀ ವಸ್ತ್ರಾಪರಣ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಹರಿಭಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಪತಿಹಿತ ಪತ್ನಿಯರೆಂದರೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು. ಅಂತಹವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಂತೆ, ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮನೇ ತನ್ನ ದೂತರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ :

ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ ಮುರಹರನ ಭಕ್ತರನು ॥ಪ॥
ಭ್ರಷ್ಟರಾಗದಿರಿಯೆಂದು ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಯಮನು ॥ಅನು॥
ಪರನಾರಿ ಸೋದರರ ಸಚ್ಚರಿತರ ।
ಗುರುಹಿರಿಯರಾಣತಿಗೆ ಶಿರಬಾಗಿ ನಡೆವವರ ॥
ಪತಿಸೇವಾನಿರತೆಯಾಗಿಹ ಸತಿಯ ।
ಪತಿಗತಿಯನನುಸರಿಪ ಸುಗುಣ ಸುವ್ರತೆಯ ।
ಪತಿಹಿತೆಯಾಗಿ ಹಿತಬಾಂಧವರ ಮಾನಿಸುವ ।
ಸತೀಸಾಧ್ವಿಯರ ಶ್ರೀಪತಿ ಶರಣೆಯರ ॥ ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ॥ [೧೫]

ಗೇಯತೆ, ನಾದ, ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೇಲಿನ ರಚನೆಗಳ ಭಾವ ಅವರ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ, ಉಪದೇಶ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಕೆಲವು ಸುಗ್ಗಿಯ ಕೋಲಾಟದ ಪದಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಕೋಲಾಟವಾಡುವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೇ, ಶಕ್ತಿತ್ರಯರಾದ ಗಿರಿಜೆ, ಸರಸ್ವತಿ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶದ, ನಾಡಿನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಒಟ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಧೋರಣೆ ಬಾಲಿಕಾನಿವಹ, ಸತೀ ಸಮೂಹವನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು, ಪತ್ನೀಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆಗೆ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವುದು, ದೇಶ ಸೇವಾ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರನ್ನಾಗಿಸುವುದು. ಈ ತತ್ವ ಕೋಲಾಟದ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ :

....ಘನತೆಗೇರುವ ನಮ್ಮ ವನಿತೆಯರೆ
ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನವ ಬೆಳಗಿಸಿರೆ ಇನಿಯರನು ಹುರುಡಿಸಿರೆ
ಪೌರುಷವು ಪುಟ್ಟುವೋಲ್ ವೀರರಹುದೆನ್ನುವೋಲ್
ವೀರ ಮಾತೆಯರೆ ನೀವು ವೀರ ಪುತ್ರರ ಪಡೆಯಿರಿ
ಮಕ್ಕಳಂ ತಕ್ಕೈಸಿ ತಕ್ಕಂತೆ ನುಡಿಗಲಿಸಿ ।
ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂ ನೋಡಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಮಾಡಿ ॥
ದೇಶದೇಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಸೆನಿಮಗಿರುವಲ್ಲಿ ।
ದೇಶೀಯ ವ್ರತಧರಿಸಿ.... ಧನ್ಯವಾದವ... ಮಾಡಿ...[೧೬]

ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ದೇಶ, ನಾಡು-ನುಡಿ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಮಗ್ರ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಒಟ್ಟು ಧೋರಣೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿಯನ್ನು-,

ಕಕ್ಕುಲತೆಯುಳ್ಳೆನ್ನ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಿಗಿದನು,
ಅಕ್ಕರತೆಯಿಂದೊಪ್ಪಿಸಿಹೆನೆಂದರಿಯಿರಿನ್ನು ।
ಕಕ್ಕಸದಿ ನೋಡದಿರಿ, ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನುಡಿಯದಿರಿ,
ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ನೋಡಿ ತಕ್ಕೈಸಿ ನುಡಿಗಲಿಸಿರಿ॥[೧೭]

ಈ ರೀತಿ ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಯವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ (೧೯೧೬) : ಈ ಸಂಕಲನ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಉರುಟಣೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ಸು. ಎಪ್ಪತ್ತು ಹಾಡುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. "೧೯೧೦-೧೧ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಂಗಿಯ ಮದುವೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಧೂವರರು ಉರುಟಣೆಯಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದಾದ ಹಿರಿಯರ ಆದೇಶದಂತೆಯೇ **ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ** ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದೆ"[೧೮] ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಧೂವರರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ನಾರಾಯಣರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಹಾಡು ಹೊಸೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಲೀಲಾ ವಿನೋದಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ನಿದರ್ಶನ :

ಪಾಕಶಾಸನಪಕ್ಷ । ನಾ ಕಾರಿಕುಲಶಿಕ್ಷ ।
ಶ್ರೀ ಕಲಾಂಕಿತ ವಕ್ಷ । ಶರಣರಕ್ಷ ॥
ಪಂಕಜಾಸನ ಪೂಜಿತಾಂಘ್ರಿಯಗಳ ।
ಪಂಕಜೇಕ್ಷಣ ಪಾಹಿ ಪದ್ಮನಾಭ ।
ಓಂಕಾರ ರೂಪ ಶ್ರೀಶೈಲಧಾಮ ।
ಕಿಂಕರಾಭರಣ ಭೋಭದ್ರಧಾಮ ॥[೧೯]

....ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ, ಒಂದೊಂದು ಅವತಾರದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ವಿಡಂಬಿಸುವ ಪರಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ **ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರ**ದ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ:

ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕಣ್ಗಳಂ । ಮುಚ್ಚಲಾರದವಗೆ
ಪಚ್ಚ ಕರ್ಪೂರದಾ ಕಪ್ಪಿದೇಕೆ ॥
ಕೊಳೆತು ನಾರುತಲಿಹಗೆ ಲಲಿತ ವಸ್ತ್ರಗಳೇಕೆ ।
ಹೊಲಸು ಮೆಯ್ಯಿಗೆ ಗಂಧ । ಬಳಿಯಲೇಕೆ ॥
ಜಲಧಿಯಲಿ ವಾಸಿಪಗೆ, ಪಲವಿಧದ ತೊಡವುಗಳೆ ।
ನೆಲೆಯಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಲಲನೆ ಸುತರೆ ।[೨೦]

ಇಲ್ಲಿ ಮೀನಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 'ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೇಕೆ?' ಎಂಬ ಅಣಕ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದೇ ರೀತಿ **ವರಾಹಾವತಾರ**ದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ವಿಡಂಬನೆ ಇದೆ. 'ರಾಮಾವತಾರ'ದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿವರ ಮಾತ ಕೇಳಿ ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಕಾಡಿಗಟ್ಟಿದ ಪತಿಯ **ನಿರ್ದಯತೆ**ಯನ್ನು ಕುಟುಕುವ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ :

ಮಡಿವಳನ ನುಡಿಗಾಗಿ । ಕಡು ಮೂರ್ಖತಾನಾಗಿ ।
ಅಡವಿಗಟ್ಟುವರೇನೆ ಮಡದಿಯನ್ನೆ॥
ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯುಮಂತು । ಪೂರ್ಣಗರ್ಭವನಾಂತ ।
ಅರ್ಧಾಂಗಿಯನ್ನುಳಿದ ನಿರ್ದಯಾತ್ಮ॥ [೨೧]

ಹೀಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಲವು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಅವುಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ನಲ್ಲನನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಲು ವಧು ಬಳಸುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ವಧುವಿನ ಬಗೆಗೆ ವರನಿಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆ ವಧು "ಮೌನಮೇಂ ಪ್ರಾಣೇಶ, ಎನ್ನೊಳೀಪರಿರೋಷ॥" [೨೨]

ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮೌನ ಮುರಿದು ಮಾತನಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ,

ಏಲಾಲವಂಗದಿಂ ಬಾಲ್ಮೆಣಸು ಪತ್ರೆಯಿಂ ।
ಮೇಲೆನಿಪ ಘಮಘಮಿಪ ವೀಳ್ಯಮಿದನು ॥
ಮೆಚ್ಚಿ ನೀಡುವೆ ನಾನು ನಚ್ಚಿನಿಂ ಕೊಂಡಿದನು ।
ಅಚ್ಯುತನೆ ನೀನಿನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆನ್ನ ॥[೨೩]

ಎಂದು ಓಲೈಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ–ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆ, ಭಕ್ತಿ, ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ, ಸರಸ–ವಿರಸ, ಕೋಪ–ತಾಪ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಂಚ ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನಾಯುಕ್ತವಾಗಿ, ನವಿರಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಕೆಲ ಪದ್ಯಗಳು ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯ ಪ್ರಾಸವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಪಾದದಿಂದ ಪಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೇಯತೆ, ಲಯ, ನಾದ ಮಾಧುರ್ಯವಿದ್ದು, ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿದೆ. **ಅರರೆ, ಅಮಮ, ಭಳಿರೆ** ಮೊದಲಾದ ಉದ್ಗಾರವಾಚಕಪದಗಳ ಬಳಕೆ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದು, ಕಾವ್ಯಗುಣಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ

ನೀಡುವಂತಿವೆ. ಈ ಸಂಕಲನದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲ 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ್ದು'. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಪುರಾಣ ಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನರಿತು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನವಿರಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ, ಉಪದೇಶ, ನೀತಿ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಬೇಸರ ತರಿಸುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ, ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬೇಸರವನ್ನು ನೀಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಕವಯತ್ರಿಯ 'ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿ'ಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿಯೇ ಮೂಡಿರುವ ಗೀತೆಗಳಾದರೂ, ಜಾನಪದ ಮಟ್ಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ನಾರಾಯಣರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಧು-ವರರನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ ಸ್ತುತಿ-ನಿಂದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಹಿಂಜರಿದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. (೧೯೧೯ ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ೧೯೭೧ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ). ಅಲ್ಲದೆ "ಯತಿ, ಗಣ, ನಿಯಮ, ಛಂದಸ್ಸು, ಪ್ರಾಸ, ಅಲಂಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಕವಿ ಸಮಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕವಿತಾ ಮಾನನಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಜಗತ್ತೇ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಕವಿತಾ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಮುಂದೆ ಯಾವುದೊಂದನ್ನು ಅರಿಯದ ಮಂದಮತಿಯಾದ ನನ್ನೀ ಕೃತಿಯು ಸಾಹಸವೆನಿಸಬಹುದೇನೆಂಬ ಶಂಕೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ"[೨೪] ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ **ಕವಿತಾ**ರಚನೆ ಕುರಿತ ಅಳುಕು ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆ :ಕತೆಗಳ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವು ತೋರಿರುವ ಇವರು ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಬರೆಹ ಜೀವನ ಆರಂಭವಾದ ಎರಡು ದಶಕಗಳ ನಂತರ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಅಸಮಾನತೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಜಾತಿ-ಕುಲದ ವಿಚಾರ, ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಭಾಷಾಭಿಮಾನ, ಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಇವರ ಕವಿತೆಯ 'ವಸ್ತು'ಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೂಲತಃ ಉಡುಪಿಯವರಾದ ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಈ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಗೀತೆಗಳನ್ನು, ಅನೇಕ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಕೃಪಾತರಂಗ ಭಾಗ ೧ ಮತ್ತು ೨ ರಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾರಂತೆ ಇವರೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ

ದಶಾವತಾರದ ವರ್ಣನೆ, ಅವನ ಲೀಲೆಗಳು ಮೊದಲಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹರಿ, ಹರ, ಗೌರಿ, ಗಣೇಶ, ಸರಸ್ವತಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಗವಂತನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ನರರು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಗಿರಿಬಾಲೆ ವಿವರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ :

ಧರೆಯೊಳಗೆ ಪರಮಾರ್ಥ । ತ್ವರದಿ ಸಾಧಿಸೆ ನರರು।
ವರಗುರುವ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು । ಚರಣ ಸೇವಿಸಲಹುದು ॥
ಗಿರಿಬಾಲೆ ವರದ ನಮ್ಮ । ಗುರುವಾದಿರಾಜರ
ಶರಣೆಂದು ಮೊರೆ ಹೋಗೆ । ಹರಿತಾನೆ ಒಲಿವ ॥

ಕಲಿಯೋಣ ಬಾ ಎಂಬ ಕವನ ೧೯೪೮ ರಲ್ಲಿ **ಕಥಾವಳಿ** ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಜಡಮತಿತ್ವದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ವಿಧವೆಯರ, ತಾಯ್ನಾಡಿನ, ಏಳ್ಗೆಗಾಗಿ ಒಗ್ಗೂಡಿ ಹೋರಾಡಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ :

ಚೇತರಿಸಿ ಭಗಿನಿಯರೆ!
ಕ್ರೀತದಾಸಿಯರಾಗಿ,
ಬಾಳಿದುದು ಸಾಕಾಯ್ತು
....
..... ನೀವರಿತ ಅರಿವದನೆ
ನಿಮ್ಮಗಳ ನೆರೆಯರಿಗೆ,
ತಾವರಿವ ತೆರದಿಂದೆ
ಬೋಧಿಸಿರಿ, ಸಾಧಿಸಿರಿ...[೨೫]

ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಏಳ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸ್ಥಾನ ನಿಭಾಯಿಸಬಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣುವವರನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ :

ಹೆಣ್ಣು, ಹೆಣ್ಣು, ಹೆಣ್ಣು, ಎಂಬ
ಸಣ್ಣ ಮಾತು ಬರಿದೆ ಏಕೆ?
ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದೆ ಜಗದ ಇರವು
ಹೆಣ್ಣ ಹಳಿಯೆ ತರವು ಇರದು ;
ನಿನಗೆ ಜಗದಿ ಜನುಮವಿತ್ತ
ಹೆಣ್ಣ ನೀನು ಕನಸಿನಲ್ಲು
ಹಳಿಯಬೇಡ, ತುಳಿಯಬೇಡ
ಇರಲಿ ಎಚ್ಚರ!.....

ಹೆಣ್ಣಿನ ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಬಂದು, ಹೆಣ್ಣನ್ನೆ ಅವಮಾನಿಸುವವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರಿಗಾಗದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವುದು ಹೀಗೆ;

ನೀನು ನುಡಿವ ಮಾತಿನೊಡತಿ
ಅವಳು ಹೆಣ್ಣು; ಹೆಸರು ವಾಣಿ;
ನೀನು ಕುಡಿವ ನೀರರಾಣಿ
ಅವಳು ಹೆಣ್ಣು ; ನೋಡು ಗಂಗೆ ;
ನೀನು ಎಂಬ ಊಟವೆಲ್ಲ
ಎಂತುಬಹುದು, ಪರಿವೆ ಇಹುದೆ?
ಭೂಮಿಯಿಂದ– ಅವಳು ಹೆಣ್ಣು
ನೋಡು ಯೋಚಿಸಿ!......[೨೬]

"ಜಾತಿ ಕುಲದ ಬಗೆಗೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರದು ಪ್ರಗತಿಪರ ನಿಲುವು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಜಾತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಕರ್ಮದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ" ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪದ್ಯ **ಜಾತಿ–ಕುಲ**[೨೭]

ಜಾತಿಯಂತೆ ಕುಲಗಳಂತೆ
ಹುಟ್ಟಿನಿಂದೆ ಬರುವುದಂತೆ;
ಜಾತಿ ನೀತಿ ಕುಲಗಳೆಲ್ಲ
ಕೃತಿಗಳಿಂದೆ ಅರಿಯಲಹುದು!
ಸುಳ್ಳನವನು ಯಾವ ಜಾತಿ?
ಮೋಸಗಾರಗಾವ ನೀತಿ?
ಕಳ್ಳನವಗೆ ಯಾವಕುಲ?
ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯು ಯಾವುದಿರಲಿ
ಸತ್ಯವ್ರತವು ನಿನ್ನದಿರಲು
ನೀನೆ ಸರ್ವ ಕುಲದ ದೊರೆಯು!

ಹತ್ತು ಸಾಲುಗಳ ಪದ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿತೆ ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ, ಸರಳಭಾಷೆಯಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಏನೇ ರಚಿಸಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸ್ಥಾನ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ "....ಕುಲಕೆ ಮೂಲ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡು!" ಎಂದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಗಾಂಧೀ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ಆಗತಾನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಸಿದ ಈ ದೇಶದ ಆಂತರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಇಂತಹ ಪದ್ಯಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ : ಇವರ ಕವಿತೆಗಳ **ಸ್ವರೂಪ**ವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಇವರ ಬದುಕಿನ ಕೆಲ ವಿವರಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ : ಇವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ (ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ) ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ **ಬೆಳಗೆರೆ** ಗ್ರಾಮದವರು. ತಂದೆ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ, ವಿಚಾರವಂತರೂ, ವೇದಾಂತಿಗಳೂ ಆದ ಚಂದ್ರಶೇಖರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಜಾನಕಮ್ಮ ಎರಡನೆ ತರಗತಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಅವರ ಅಜ್ಜಿ ಊರಿನಿಂದ ಓಡೋಡಿ ಬಂದವರೇ, "ಜಾನಕೀನ ಶಾಲೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದೀಯಂತೆ, ನಾವೇನು ಸರೀಕರೆದುರು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ತಿರುಗಬೇಕೊ ಬೇಡವೊ?" ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ್ದೆ ತಡ ಜಾನಕಮ್ಮನ ಓದು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಗತಿ ಆಕೆಯ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಾಗಿ ಕಾಡಿದೆ. ನಂತರ ೧೧ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ (ಪತಿ ಮಲ್ಲೂರು ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು) ಗಂಡನ ಮನೆ ಸೇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪತಿ ಉದ್ಯೋಗ (ಗುಮಾಸ್ತ)ದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿತ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯನ್ನು ಜಾನಕಮ್ಮ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜಾಣ್ಮೆ, ತಾಳ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಮಗುವಿನ ತಾಯಾದ ಜಾನಕಮ್ಮ ತೊಟ್ಟಿಲ ತೂಗುವಾಗ ತಾವೇ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಗುನುಗುನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬರೆದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲ, ಸಹಜ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿದವು. ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಗಳಿಗೆ, "ಜಾನಕಮ್ಮ ಇದೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಹಾಡಿ ಮರೆತುಬಿಡಬೇಡ, ಒಂದು ಕಡೆ ಬರೆದಿಡು" ಎಂಬುದಾಗಿ ತಂದೆಯಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಗಳ ಕವಿತ್ವ ಶಕ್ತಿಯ ಹಿಂದಿನ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಬೆನ್ನೆಲುಬೆಂದರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ತಂದೆಯವರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಕಮ್ಮ ಸು. ೧೯೪೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪದ್ಯ ಬರೆದಿಡುವ ಹವ್ಯಾಸ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಯಕ ಇವರ ತಂಗಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮನದು.

ಮಗಳ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿದ ತಂದೆ ಅವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಿಗೂ, ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತೋರಿಸತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಫಲವೆಂಬಂತೆ ಸಂಗಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಮೊದಲಾದವರು ಜಾನಕಮ್ಮನಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿಸಿ, ಕೇಳಿ, ಮೆಚ್ಚಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನನ್ನು ತುಂಬು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಪತಿಗೆ ಪತ್ನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದೊಂದು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅಸಮಾಧಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಹಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವರ ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದವರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು ಜಾನಕಮ್ಮನ ಹಾಡಿನ ಮೋಡಿಗೊಳಗಾಗಿ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದು, ಜಾನಕಮ್ಮ ತಾಸುಗಟ್ಟಲೆ ಅವರ ಮುಂದೆ ಕೂತು ಹಾಡುವುದು ಪತಿ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಒಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿರಸಕ್ಕೂ

ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಜಾನಕಮ್ಮ ಪತಿಯ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೆ, ಕವನ ಬರೆಯುವ ತಮ್ಮ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದೆ– ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ– ಪದ್ಯ ಬರೆಯುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಘಟನೆ ಕುರಿತ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.[೨೮]

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಕಲ್ಯಾಣ** ಎಂಬ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿನ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಒಟ್ಟು ಕವಿತೆಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ :

ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಭಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ, ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಜ್ಞೆ, ನಾಡು–ನುಡಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಪ್ರಕೃತಿ–ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಣ, ಕವಿತೆ–ಕವಿ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಬಹುದು.

ಭಕ್ತಿ: ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಏನೋ ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಬಗೆಗಿನ ಭಕ್ತಿ, ಹಂಪೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವು, ಹಂಪೆ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷದರ್ಶನ, ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರಿಗೆ.... ಮೊದಲಾದವು.

ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಂಪೆಗೆ "ಬನ್ನಿರಣ್ಣೋಬನ್ನಿರಣ್ಣೋ ಭಾರತೀಯರು ಹಂಪೆಗೆ । ಮಾಲ್ಯವಂತ ಮತಂಗರುಷಿಮುಖ ಹೇಮಕೂಟದ ಬೀಡಿಗೆ...." ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಂಪೆಯ ದೃಶ್ಯವೈಭವವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಲೇ, ಆ ವೈಭವ ಗತವಾಗಿರುವ ಸೂಚಕವಾಗಿ,

"ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ದೇಗುಲಂಗಳು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ನಿಂತಿವೆ.
ಮಸಣವಾಗಿದೆ ಪಟ್ಟಣವು ವಿಧಿ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?" (ಹಂಪೆ, ಪುಟ, ೮೧,೮೨)

ಎಂದು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಾದ, ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಹೀಗೆ,

".... ಭಾರತಾಂಬೆಯ ವೀರಪುತ್ರರೆ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರೇ ।
ರಕ್ಕಸರ ಚಂಡಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪೋದಿರೆ!" (ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದರ್ಶನ, ಪುಟ ೮೨),

ಭಕ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಉಳಿವಿನ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

"ನಿನ್ನದೀ ತನುಮನವು ನಿನ್ನದೀ ಜಪತಪವು।
ನಿನ್ನವಳು ಜನಕಜೆಯು ನಿನ್ನಾಣೆ ದೇವ"। (ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ, ಪುಟ ೮೪)

ಎಂದು ದೇವನಲ್ಲಿಗೆ ತನ್ನನ್ನೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಪರವಶತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಉಳಿದ ಕವಿತೆಗಳೆಂದರೆ ಕೋದಂಡ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದಿನ ದೃಶ್ಯ, ವಿಠಲರಾಯನ ದೇವಸ್ಥಾನದ ದೃಶ್ಯ, ಮೊದಲಾದವು.

ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ, ಬೃಂದಾವನ ಪತಿ, ಕನ್ಯಕಾಂಬೆ, ಕಮಲನಾಭ, ಮೊರೆ, ಎಡಬಲ, ದೇವಲೋಕದ ಹೂ, ಅರಿಕೆ, ಗಾರುಡಿ, ಪಂಥ, ಸಪ್ಪುಳ ಮೊದಲಾದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರ ಭಕ್ತಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಗೆಂತೊ ಅಂತೆಯೆ, ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ, ಸತ್ಯನಾರಾಯಣನಿಗೂ, ಜಗದಾಂಬೆಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಕಮ್ಮ ಮಡಿವಂತ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವರಾದರೂ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ : ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯ, ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕವಿ ರವೀಂದ್ರ, ಕವಿತೆಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಬರೆಹಗಾರರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರು ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ತವರೂರಿನ ಸಮೀಪದ ತಳುಕಿನವರು. ಅವರು ದಿವಂಗತರಾದ ನಂತರ ಕವಯತ್ರಿ ತಮ್ಮ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ನೆನಕೆಗಳನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ :

> "ಕನ್ನಡದ ತೋಟದುನ್ನತಿಯು ಸಡಿಲೆ
> ನೀನುದಿಸಿ ಬಂದೆ ಧೀರ
> ಸೊರಗಿರ್ದ ಸಸಿಗಳನು ಎರೆದು ಬೆಳೆಸಿ
> ನೀನಿಲ್ಲದಾದೆ ಮಾನ್ಯ". (ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರಿಗೆ, ಪುಟ ೨೪, ೨೫)

ಆಂಗ್ಲ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮಹತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದವರು ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರಂಥ ಕನ್ನಡ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗುರುಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಗುರುಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನಾಡು ನುಡಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಕನ್ನಡವನ್ನು ತೋಟಕ್ಕೂ, ಕನ್ನಡ ಬರೆಹಗಾರರನ್ನು ಸಸಿಗಳಿಗೂ, ಅವರ ಬರೆಹವನ್ನು ಫಲಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ, ಮನಸೆಳೆವಂತಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರರ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವಂತೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಮೇಲೂ ಇದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿವರಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದ ಈ ಕವಯತ್ರಿ ಅವರ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಧಗ್ಗನೇ ಕಿಚ್ಚೆದ್ದಿತು, ಮಡಕೆಯ ಕಂಡೆನು ಮೊದಲಾದ ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> "....ನಿಜ ತತ್ವವರಿತು ಗುರುಪೀಠವೇರಿ ಮೆರೆದಿರುವ
> ಕರ್ಮಯೋಗಿ
> ವಿಜಯವನುಗೈದೆ ಅದ್ವೈತದೊಳಗೆ ಬಿಡು

ನೀನೆ ಪರಮಾತ್ಮಾಗಿ." (ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಉಟ, ೪೭,೪೮)

ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ಘನಶಾಂತಿಯನ್ನು ತುಂಬುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನೆ ತಾನು ತುಂಬಿದಂತೆ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೂ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ,

"....ಜನಕಜೆಯ ಮನವು ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿ
ಬಳಿಯೆ ಸುತ್ತುತಿಹುದು" ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯರಾದ, ಮಾನವತಾವಾದಿ, ಅಹಿಂಸಾವಾದಿ **ಗಾಂಧಿ**ಯವರನ್ನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕೊಂದದ್ದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖತಪ್ತರಾಗಿ ಹೀಗೆ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ತಾರುಮಾರಿನ ಸೆಲೆಯು ಮೂಡಿತು
ದಿಗ್‌ದಿಗಂತವೆ ನಡುಗಿತು
ವೀರ ಗಾಂಧಿಯ.. ಮರಣವೆನುತಲೆ
ಧಗ್ಗನೇ ಕಿಚ್ಚೆದ್ದಿತು.

.... ಬಿದ್ದರಾಯಿತೆ ನಿನ್ನ ದೇಹವು
ಗೆದ್ದಿತೇ ಈ ದೇಶವು
ಶುದ್ಧ ಶುಂಠರು ನಿನ್ನ ಕೊಂದರೆ
ಆಯಿತೇ ಘನ ಕಾರ್ಯವು"

ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು. ಶುದ್ಧ ಶುಂಠರುಗೈದ ಮೂರ್ಖತನವೆಂದೂ, ಇದರಿಂದಾದ ಘನಕಾರ್ಯವಾದರೂ ಏನು? ಎಂದು ವಿಷಾದದ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ,

"ಕಾಣದಾಯಿತು ನಿನ್ನ ರೂಪವು
ಲೋಕಕೇ ಇದು ಕಷ್ಟವು
ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ಸಿಡಿದು ಒಡೆಯಿತು
ಅಬಲೆ ಜನಕಜೆ ಹೃದಯವು" (ಧಗ್ಗನೇ ಕಿಚ್ಚೆದ್ದಿತು, ಪುಟ ೧೪೬, ೧೫೦)

ಎಂದು ಮನನೊಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ದುರಂತವನ್ನು, ಈ ದೇಶಕ್ಕಾದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ಕಾಲದ ಬರೆಹಗಾರರಿಗೆ ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ವಿದಿತವಾದ ಸಂಗತಿ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕವಿರವೀಂದ್ರರು ಭಾರತೀಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಚಿರಪರಿಚಿತರು. ಹಾಗೆ ಜನಪ್ರಿಯರಾದ ರವೀಂದ್ರರ ಬಗೆಗೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೂ ತುಂಬು ಅಭಿಮಾನ. ರವೀಂದ್ರರ ಮರಣಾನಂತರ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ ಹೀಗಿದೆ :

ವಂಗಕವಿ ಕೀರ್ತಿ ಕಿರಣದಂತೆ
ತುಂಗ ಕವಿ ಠಾಕೂರ ಗುರುವರ್ಯರಂತೆ
.... ವಾಗ್ದೇವಿಯ ನಮ್ಮ ಕವಿವರರ ಒಲವು
ಅರಿತು ಅರಿಯದ ಜಗಕೆ ಆನಂದವೀವ
ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವೇ ಈ ಋಷಿಯ ಮತವು
...... ಜನತೆಗವ ಸತ್ತನೆಂಬ ಹುಚ್ಚದೇಕೆ
ಜನಕಜೆಗೆ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತ್ತೆ ಬೇಕೇ? (ಕವಿ ರವೀಂದ್ರ, ಪುಟ, ೧೨೩)

ಹೀಗೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಕವಿ ಅಸುನೀಗಿದರೂ, ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕವಿತೆಗಳು : ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳು 'ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ'ಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣಾಟ, ಗಂಡ, ಚಂಡಶಾಸನ ಮೊದಲಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬೆರಡು
ಗೊಂಬೆಗಳ ಆಟದೊಳು
ಎನ್ನೊಡಲು ಕುದಿಯುತಿದೆ
ಹೆಣ್ಣಾಟವ ಕಂಡು
ಹೆಣ್ಣಾದ ಕೆಲದಿನಕೆ
ಹಣ್ಣಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ
ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯದೆ ಬಂದು
ಗೂಡ ಸೇರುವುದು.

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರಿಯದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಗಂಡನ ಮನೆ ಸೇರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಜೀವನ ಕೇವಲ ಗೃಹಚಾಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿ, ಸಾರವಿಲ್ಲದ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ 'ಅಕಾಲ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ'ಕ್ಕೀಡಾಗುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ

ಗೂಡಿನೊಳಗೇನಿಹುದು
ಕಾಡ ಹಾಗಲಕಾಯಿ
ತಿರುಳಿಲ್ಲ ಸಿಹಿಯಿಲ್ಲ
ಸವಿಗಂಧವಿಲ್ಲ

ಹೀಗೆ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಬದುಕು, ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ **ಸ್ವಂತಿಕೆ**ಗೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಆಟದಲ್ಲಿ ಕೀಲುಗೊಂಬೆಯಂತಿರುವ ಹೆಣ್ಣು,

ಕುಣಿಸಿದರೆ ಕುಣಿಯುವುದು
ನಲಿಸಿದರೆ ನಲಿಯುವುದು
ಮಣಿಯುವುದು ಜಗಕೆಲ್ಲ
ದಾಸಿ ತಾನಾಗಿ" (ಹೆಣ್ಣಾಟ, ಪುಟ ೧೨೦)

ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ, "ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮನಸಿದ್ದು ಮತಿಯಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣಿದ್ದು ಕುರುಡೆಲ್ಲ" ಹಾಗಾಗಿ, "ಹೆಣ್ಣಾಟ ಜನಕಜೆಗೆ ಏನು ಚೆನ್ನಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಜರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ, ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿತೆ, ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳ ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿವರಗಳು **ಗಂಡ** ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿರುವುದು ಹೀಗೆ :

ಗಂಡನೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಗಂಡ-ಹೆಣ್ಣೆ ನೀ ಗಂಡನ ಕೂಡಿಕೊಂಡ್ಯ
ನೋಡು ಮಂಡೂಕ ಸರ್ಪದ ನೆಳಲಿಗೆ ಹೋದಂತೆ
ಬಂಡೀಗೆ ಬಸವನು ಶಿರಬಾಗಿಕೊಂಬಂತೆ!
ಹೆಸರಿಗೆ ಗಂಡ ಬಹು ಚೆಂದ- ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೇ ಅದುವೊಂದು
ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸದಾ ಸ್ವಾಮಿ ಗೋವಿಂದ! (ಗಂಡ, ಪುಟ, ೨೨)

ತನ್ನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಂಡತಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ಗಂಡ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ 'ಪತಿ'ಯಾಗಿರದೆ 'ಯಮರಾಯ'ನಾಗಿ ಬಿಡುವ ಪರಿಯನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ವ್ಯಂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಲ್ಲೆನೊ ವೊಲ್ಲೆನೊ ಈ ಸಂಸಾರವ
ನಿಲ್ಲಿಸೊ ನಿನ್ನೊಳು ಎನ ಮನವ
ಸುಳ್ಳೇ ಇದು ಈ ಮಾಯದ ಬೀಡು
ತಲ್ಲಣಗೊಂಡೆನು ಪಾರುಮಾಡು...
... ಅಂಧಕಾರದೊಳೇತಕೆ ಸೃಜಿಸಿಹೆ
ಇಂದೇ ಕರುಣಿಸೋ ಜನಕಜೆ ತಂದೆ (ಒಲ್ಲೆನೋ ಒಲ್ಲೆನೊ ಪುಟ, ೧೧೯)

ಎಂದು ಅಸಹಾಯಕತೆಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ನೀತಿ, ಗಂಡಿಗೊಂದು ನೀತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ದೈವ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ **ಚಂಡಶಾಸನ**ವೇ ಕಾರಣ ಎಂಬುದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ದೃಢವಾದ ನಿಲುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು ಸರಿಸಮ ಎಂದು 'ಶಾಸನ' ಬರೆಯದೇ, ಭೇದ ನೀತಿ ತೋರಿ **ಚಂಡಶಾಸನ** ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ದೇವರನ್ನೇ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ:

ಕಸಕಿಂತ ಕಡೆಯಾಯ್ತೆ
ಹೆಣ್ಣು ಜನ್ಮವು ನಿನಗೆ
ಈ ಭಾರ ಹೊರಿಸುವುದಕೆ
ಲಂಚಕೋರನು ನೀನು
ವಂಚನೆಯ ಮಾಡಿರುವೆ
ಮೃದುತನದ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗಕೆ
ಗಿಡವೆಂದು ಬಗೆದೆಯೊ
ಹೆಣ್ಣುಜನ್ಮದ ಒಡಲ
ಫಲಗಳನು ಸೃಜಿಸುವುದಕೆ
ಕವಣೆ ಕಲ್ಲೊ ನಿನ್ನ
ಮಾನಸವು ಎಲೆದೇವ
ಈ ಕ್ರಮವೆ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗಕೆ...

ಈ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೇವಲ 'ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಾಧನವಲ್ಲ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ, "ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಹಾಗೂ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟ ತಾಯ್ತನದ ಮಿಥ್‌ನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ, ಜಾನಕಮ್ಮ. ಹೆಣ್ಣಿನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಕವಯತ್ರಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಶೋಷಿತ ವರ್ಗವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಗಿಡ ಮತ್ತು ಫಲಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಕೇವಲ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತಲೇ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮ ಪಡೆಯುವ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಬೆಲೆಯಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ"[೨೯] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಸಮರ್ಪಕವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟ 'ತಾಯ್ತನದ ಮಿಥ್' ಅನ್ನು ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ 'ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂದರೆ ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ನಂತರ ಮುಂದುವರಿದು,

ಏನ್ನುಡಿದು ಫಲವೇನು?
ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ
ತೀರುವುದೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು

ಎಂದು ಹುಸಿಮುನಿಸು ತೋರುತ್ತಾರೆ. 'ವ್ಯವಸ್ಥೆ'– ಕವಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಕಾರ 'ದೈವ'– ರೂಪಿಸಿದ 'ಚಂಡಶಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಾಲಿಗೆ **ವಿಶ್ರಾಂತಿ** ಎಂಬುದೇ ದುರ್ಲಭ, ಅದನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಅರ್ಥಹೀನ. ಹಾಗೆಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹುಸಿಮುನಿದು, ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು ಕೂರುವ ಜಾಯಮಾನದವರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತುಂಬ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಇರಲಿರಲಿ ಈ ಭಾರ–
ಕಳುಕುವರು ನಾವಲ್ಲ
ಅರ್ಜುನನ ಒಕ್ಕಲಲ್ಲ!
ನೆರವಾಗಿ ನಿಂತಿಹೆವು
ಅನುಗಾಲ ನಿನ ಕೃತಿಗೆ
ಸೋಲಿಗಿಲ್ಲೆಡೆಯಿಲ್ಲವು!
ಕಾಲಚಕ್ರವ ಮೆಟ್ಟಿ
ಅಭಿಮಾನಗಳ ತೊರೆದು
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಾವು ನೋವ
ನಿನ್ನ ಬೆಳಸನು ಅಪ್ಪಿ
ತೊಟ್ಟಿಲೊಳು ಲಾಲಿಸುತ
ಜೋಗುಟ್ಟತಿಹೆವು ನಾವು.

ಇಲ್ಲಿ **ಅರ್ಜುನನ ಒಕ್ಕಲಲ್ಲ** ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣದ ಅರ್ಜುನ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸಿಗನಾಗಿ ಬಿಂಬಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸ ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿರುವವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮ. ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರದಿಂದ ಅರ್ಜುನ 'ಪರಾಕ್ರಮಿ' ಯಾದರೆ, ಅದೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಾವ ನೆರವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ಕ್ರೂರವಾಗಿ 'ಚಂಡಶಾಸನ' ವಿಧಿಸಿದರೂ, ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಒಪ್ಪಿ, ಅಪ್ಪಿ 'ಜೋಗುಟ್ಟುವ' ಮೂಲಕ ಗೆಲುವು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇವೆ, ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವ ಸ್ಫುರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣದ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಅರ್ಥೈಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು **ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಎಚ್ಚರ**ದ ಯಾವ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೇ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ :

ಕಾಯಗಳ ಬಿಟ್ಟೊಡನೆ
ಸಗ್ಗ ದೊರೆಯುವುದೆಂಬ
ಕಥೆಯೊಳುಂಟೇ ಮುಕ್ತಿಯು?
ಹೆಣ್ತನದಿ ತುಂಬಿರುವ
ಮುಕ್ತಿಪಥವೇ ಸಾಕು
ಮತ್ತೊಂದ ಬಯಸಲೇಕೆ? (ಚಂಡಶಾಸನ, ಪುಟ, ೭೮)

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಬಯಸುವ, ಆಶಿಸುವ, ಪೋಷಿಸುವ 'ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ' ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ 'ತಿರುಗೇಟು' ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಈ ಕವಿತೆ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಮೀಮಾಂಸೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ 'ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ'ಯ ಬಗೆಗಿನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು

ವೈದೇಹಿಯವರ 'ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ಧ್ಯಾನ' ಪದ್ಯವನ್ನು 'ಸ್ತ್ರೀ ವಾದಿ ಮೀಮಾಂಸೆ'ಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ, "ಹೆಣ್ಣಿನ ತಾಯ್ತನದ ಅಪೂರ್ವ ಸುಖವನ್ನು ಪುರುಷ ಜಗತ್ತಿನ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಸವಲತ್ತುಗಳ ಜೊತೆ ಹೋಲಿಸಿ ತಾಯ್ತನದ ಮುಂದೆ ಇದೆಲ್ಲ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಎಂದು ಈ ಬಗೆಯ ನಿಲುವು ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನಿಲುವಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮಿತಿಗಳೇನೇ ಇರಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಭಾವುಕ ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಖಚಿತವಾಗಿಯೂ, ತುಂಬ ಇತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಿತಿ ಎಂದು ಹೇರಲಾದ ಜೈವಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಇದು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ. 'ಜೈವಿಕ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ' ಇದು."[೩೦] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ವೈದೇಹಿಯವರ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಿರುವ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ **ಚಂಡಶಾಸನ** ಪದ್ಯಕ್ಕೂ ಅಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಅಮ್ಮನ ಪ್ರೇಮ** (ಪುಟ ೯೩) ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ದೇವರಿಗಿಂತ ಅಮ್ಮನೆ ಹಿರಿಯಳು' ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಅಕ್ಕ – ತಮ್ಮನ ವಾಗ್ವಾದದ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವಂತೆ ಅಮ್ಮ ದೇವರಿಗೆ ಮಣಿಯುವುದು "ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಗೆ" ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಕವಯತ್ರಿ, ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬದುಕಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರಿಯರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ'ಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ:

ಹೊನ್ನಿನ ರಾಸಿಯ
ಮಧ್ಯದಿ ಕೆಲವಡೆ
ಸರ್ಪಗಳಿರುವುವು ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಭಾವದಿ ತುಂಬಿದೆ
ದೇವನ ಸೃಷ್ಟಿಯು
ಎಂಬುದನೆಂದಿಗು ಮರೆಯದಿರು
ಮೇಘವ ಚುಂಬಿಸಿ
ಗಗನದಿ ಸುಳಿಯುತ
ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಯ ತೆರದೊಳಿರು (ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಪುಟ, ೫೮)

ಬದುಕು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ **ಬಂಧನ** ಎನಿಸಿದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ **ವಿಮುಖ**ರಾಗದೆ **ಜೀವನ್ಮುಖಿ**ಯರಾಗಿ ಎದುರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ಜಾನಕಮ್ಮನವರದು. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ನೀಡಿರುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹದಿನಾಲ್ಕರ ಹರೆಯದ ನರಸಿಯ ಚೆಲುವು, ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಹರಕು ಕಂಚುಕ ತೊಟ್ಟು ಮಲಿನಾಂಬರವುಟ್ಟು" ಅವರಿವರ ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, 'ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಹಿಗ್ಗಿನ' ಅವಳ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ,

ಬಂಧನದಿ ಸಿಲುಕಿದಾ ಬಾಳಿನ ಅನುಭವಕಿಂತ
ಎಳೆತನದ ಕುಣಿತವೇ ಜನಕಜೆಗೆ ಹಿತವು (ನರಸಿಯ ಪರಿಸೆ, ಪುಟ ೫೬,೫೭)

ಎಂದು ಹರೆಯದ ಸೊಗಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಕವಿತೆ **ಗಂಗಜ್ಜಿ** (ಪುಟ, ೫೦,೫೧). ಕರ್ಮಯೋಗಿ, ಕಲಾವಿದೆ. ಹಸನ್ಮುಖಿ, ಜೀವನ್ಮುಖಿಯಾದ 'ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿ'ಯನ್ನು **ಗಂಗಜ್ಜಿಯ** ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಡು–ನುಡಿ, ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಗೀತೆಗಳು: ಆ ಕಾಲದ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರರು ನಾಡು–ನುಡಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವನ್ನು, ದೇಶದ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರೆಹದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರೂ ಈ ಕುರಿತು ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಸಿರಿಗನ್ನಡ, ಜಯ ಜಯ ಭಾರತ ಜನನಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಭಾರತಮಾತೆಯ ವಾಕ್ಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಅಪಾರ ಭೌತಿಕ, ಭೌದ್ಧಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ದೇಶ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕೈವಶವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ,

.... ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ನೀವು ಮರುಳಾದಿರವರಿಗೆ
ಮರುಮಾತನಾಡದೆಯೆ ಕರೆತಂದಿರೊಳಗೆ
ಒಳಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ನಿಮ್ಮನೆ ತುಳಿದರವರು
ಝಳಿಪಿಸುತಲವರ ಬಾವುಟವೇರಿಸಿದರು
ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೀರಿ ನಡೆಯದಿರಿ ಎಂದರು
ಗುಮ್ಮನಾಡಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿದರು... (ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ವಾಕ್ಯ ಪುಟ, ೧೫೨, ೧೫೩)

ಎಂದು ವಿಷಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು 'ಜಯ ಜಯ ಭಾರತ ಜನನಿ' (ಪುಟ ೧೪೭, ೧೪೮) ಎಂಬ ಕವಿತೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫, ೧೯೪೭ ರಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದಾಗ,

.... ನಮ್ಮೀ ದೇಶವು ದಾಸ್ಯದ ಹೊರೆಯನು
ಇಳುಹಿದ ಶುಭದಿನವು
ಭಾರತ ಧ್ವಜವನು ಧೀರ ಮಹಾತ್ಮನು
ಎತ್ತಿದ ಈ ದಿನವು
ಮೀರಿದ ಸಾಹಸದಿಂದಲಿ ಫಲಿಸಿದ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಿನವು (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಪುಟ, ೧೪೮)

ಎಂದು ಸಡಗರ, ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ, ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ಕವಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಳಕಳಿ, ಅಭಿಮಾನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪೇಲವವಾಗಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಜಾನಕಮ್ಮನದು ಬಹಳಷ್ಟು-ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ-ಸೀಮಿತವಾದ ಬದುಕು. ಆಕೆ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದಿ ತಿಳಿದವರಲ್ಲ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ನೇರ ಬಿಸಿಗೆ ಬೆಂದವರಲ್ಲ, ಬಂದು ಹೋಗುವವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಂದೇ ಈ ಕವನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಭಾವುಕವಾಗಿವೆ, ದುರ್ಬಲವಾಗಿವೆ"[೩೧] ಎಂದಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಮಂಜಸವಾದುದು.

ಇತರೆ ಸಂಗತಿಗಳು : ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆ, ನೀರಿನ ಅಭಾವ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ನೀರಿನ ಜಾತ್ರೆ
ನಾನೊಲ್ಲೆ ತಂಗೆಮ್ಮ ಈ ಗಂಗಾಯಾತ್ರೆ...

ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನೀರಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಹೋರಾಟ, ಹಾರಾಟಗಳನ್ನು ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

... ಒಬ್ಬಳ ತುರುಬು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ
ಅಬ್ಬಬ್ಬ ಇವರಿಗೆ ಈಡೇನೆ ನಾವು?
ಘಟಗಳು ಒಡೆದವು ಬಳೆಗಳು ಸಿಡಿದುವು
ಹಠಮಾರಿ ಜನಗಳ ಮುಷ್ಕರ ನೋಡೆ!

ಹೀಗೆ ನೀರಿಗಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಬಳಿ ಬಾಯಾರಿ ಬಂದ ರೈತನಿಗಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಣ ಸಂಕಟದಿಂದ ನಾಲಿಗೆ ಬತ್ತಿ ನೀರು ಕೇಳಿದವರಿಗಾಗಲಿ ಕೊಡಲಾರದಷ್ಟು 'ತೀವ್ರ ಅಭಾವ' ವಿರುವುದನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಳತೆಯ ಭತ್ಯವನುಣ್ಣಲು ಬಹುದಮ್ಮ
ತಿಳಿನೀರ ಬವಣೆಯು ಬೇಡಮ್ಮ (ನೀರಿನ ಜಾತ್ರೆ, ಪುಟ, ೭೫)

ಎಂದು 'ನೀರಿನ ಮಹತ್ವ'ವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಬಾಯಾರಿದವರ ದಾಹ ಇಂಗಿಸಲು, ಬತ್ತಿದ ಕೆರೆ-ಕೊಳಗಳನ್ನು ತುಂಬಲು **ಬಾರವ್ವ ಗಂಗೆ!** ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲು ತುಂಬಿರುವೆ ಇಲ್ಲೇಕೆ ಅಡಗಿರುವೆ
ಅಕ್ಕ ಇಲ್ಲೇಕೆ ಅಡಗಿರುವೆ
.....ಉರಗನು ನಿನ ಬಿಡನೆ, ಶಂಕರ ತಡೆದಿಹನೆ
ಶಂಭು ಶಂಕರ ತಡೆದಿಹನೆ?
ಗರತಿ ಗೌರಮ್ಮನು ಹೋಗಬೇಡೆಂದಳೆ
ಪೇಳವ್ವ ಗಂಗೆ!

ಜೀವನಿಗಾಧಾರಳೆ, ಪಾವನೆ ಸಂತೃಪ್ತಳೆ
ಪರಮ ಪಾವನೆ ಸಂತೃಪ್ತಳೆ
ಭಾವಕತೀತಳೆ ಓ ಘನ ಮಹಿಮಳೆ
ಬಾರವ್ವಗಂಗೆ! (ಬಾರವ್ವ ಗಂಗೆ, ಪುಟ ೭೩, ೭೪)

ಎಂದು ಗಂಗೆಯನ್ನು 'ಧರೆಗಿಳಿದು ಬರುವಂತೆ' ಕರೆಯುವ ಈ ಪರಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಇಳಿದು ಬಾ, ತಾಯಿ, ಇಳಿದು ಬಾ' ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂತಿದೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜಾನಕಮ್ಮ ಆಗ ಬರೆದ ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಹಕ್ಕಿಗಳು (ಪುಟ ೪೫, ೪೬), ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು (ಪುಟ, ೫೨,೫೩), ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ (ಪುಟ ೫೩, ೫೪), ಗುಬ್ಬಿ (ಪುಟ, ೫೪, ೫೫), ನರಸಿಯ ಪರಿಸೆ (ಪುಟ ೫೫, ೫೬, ೫೭), ವಿಧಿ (ಪುಟ, ೬೪,೬೫,೬೬) ಮೊದಲಾದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೀತಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಲೇ, ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. **ಗುಬ್ಬಿ** ಕವಿತೆ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳ ಗೀತೆಯಂತಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. **ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು** ಕವಿತೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಆಟೋಟಗಳನ್ನು, ಬದುಕಿನ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ.

ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರೂ, 'ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವ'ದವರು ಎಂಬುದು ಅವರ **ಕುಲ** ಕವಿತೆಯಿಂದ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

"ಕುಲವು ಕುಲವು ಕುಲವು ಎಂದು ಹಾರುತಿರುವೆಯಾ?" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ, ವಚನಕಾರರು, ದಾಸರು ಅರ್ಥೈಸಿದ ನಿಜವಾದ 'ಮಾನವ ಕುಲ'ದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ;

ಎಲ್ಲಿ ಬಂತು ಕುಲವು ತನ್ನ ರೂಪವಾವುದು?
ಒಳ್ಳೆ ಮನಸು ಇಲ್ಲದಿರಲು ಕುಲವು ಕಾಯದು
ಮಡಿಯನುಟ್ಟು ವ್ರತವ ಮಾಡಿ ಪೂಜೆಗೈದೊಡೆ
ಬಿಡುವುದೇನು ದುರಿತ ಧರ್ಮನಿಯಮವಿರದೊಡೆ? ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹಾಗಾಗಿ,
ಒಂದೆ ಬುವಿಯು ಒಂದೆ ಬಾನು ಒಂದೆ ಗಂಗೆಯು
ಒಂದೆ ಸೂರ್ಯ ಒಂದೆ ಚಂದ್ರ ಒಂದೆ ಆತ್ಮವು
ಒಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಒಂದೆ ಧರ್ಮ ಒಂದೆ ಮತವಿದು
ಒಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಒಂದೆ ಜ್ಞಾನ ಒಂದೆ ಬೆಳೆಸಿದು (ಕುಲ, ಪುಟ, ೪೩)

ಎಂದು 'ಅದ್ವೈತ'ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಭೇದಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಬಾಳುವಂತೆ ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕವನಗಳು : ಅಳಿಲು ಸೇವೆ, ರೂಪ, ಜಂಬದ ಕೋಳಿ, ಕೆಣಕದಿರು ಕವಿಯ, ಕಾವ್ಯಗಳು, ಇವು ಕವಿತೆ, ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವ ಕವನಗಳು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಓದಿನ / ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಫಲವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಬದುಕಿನ ಅನುಭವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ವಾತಾವರಣದ ಮನೆತನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಓದಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ತಾವೆ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪಾಠವಾದ ಕೃತಿಯಿದಲ್ಲ ತಪ್ಪನೆಣಿಸಲು
ಆಟವಾಗಿ ನುಡಿದೆನಿದನು, ಅವನು ನುಡಿಸಲು
ಹಿರಿಯ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿದಿರು ಕರವ ಜೋಡಿಸಿ
ಕಿರಿಯ ಅಳಿಲ ಸೇವೆಗೈದೆ ಇದನು ಪರಿಕಿಸಿ (ಅಳಿಲಸೇವೆ, ಪುಟ, ೨೩)

ಎಂದು ತಾವು ಕವಿತೆ ಬರೆದ ಕಾರಣವನ್ನು, ಅದನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿನಯದಿಂದಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ 'ರೂಪ' ಕೊಟ್ಟು ನಿರ್ವಚಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ರೂಪಿಸುವ ಬಗೆ ಏನೊ
ಬಣ್ಣಗಳ ನಾನರಿಯೆ
ಪಾಠವೆನಗಿಲ್ಲೆಂದೆನು
ಭಾವವನು ಕಟ್ಟಿರಿಸಿ
ಅರ್ಥವನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವ
ಪದಗಳನು ತಾರೆಂದಿತು
....ಅನುಭವದ ಕ್ಷೇತ್ರವನು
ಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದೊಡಲ್ಲಿ
ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಾಮವಿಲ್ಲ
ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯ ಸೊಗದ
ಕಬ್ಬಿನಂತಹ ಸವಿಯ
ವಾಕ್ಯಗಳ ತಾರೆಂದಿತು.

ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದೊಡನೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ **ಕವಿತೆ**ಯ ಬಂಧದ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಳಗಿನ ಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆ ಕುರಿತು ತಾವೇ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮೂಡಿದ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅನ್ಯರು ಜರೆದರೆ,

ಅನ್ಯರಾಡುವುದೇನು
ನಿನ್ನ ಕತೆ ನಿನದಿರಲು
ಅಳುಕುಬಗೆ ಬೇಡೆಂದಿತು
ರೂಪವದು ನಮದಲ್ಲ
ಟೀಕಿಪರ ಸ್ವತ್ತಲ್ಲ
.... ಆಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ
ಏಳುವುದು ಆನಂದ
ಜನಕಜೇ, ಕೇಳೆಂದಿತು. (ರೂಪ, ಪುಟ ೩೧, ೩೨, ೩೩)

ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕವಿತೆಗಳ ರೂಪವೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕವಿತೆಯ ತಿರುಳನ್ನೆ ಅನುಸರಿಸಿದಂತೆ ಮೂಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಮುಕ್ತ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚತುಷ್ಪದಿ, ಷಟ್ಪದಿ, ಅಷ್ಟಪದಿ, ದಶಪದಿ ಹೀಗೆ 'ಆನೊಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆನಯ್ಯ' ಎಂಬ ಭಾವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ ಎಲ್ಲೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ, ತ್ರಾಸವಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ; ಲಯ, ಗೇಯತೆಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಅನುಭವದ ಆಳದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಂದ, ಸರಳ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಓದು ಬರೆಹದ ಗಂಧಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಭಾವ ಲಹರಿ ತುಂಬಿದ ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಿದ, ಆ ಕವಿತೆಯ ಮೂಲಕವೇ **ಫಲಗಳನು** ಸೃಜಿಸುವುದಕೆಂದೇ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ **ಚಂಡ ಶಾಸನ** ಬರೆದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸವಾಲುಹಾಕಿ, ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ತುಂಬುವಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ಕವಯತ್ರಿ ಜಾನಕಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಅಂಥದೇ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ (ಮೂರನೇ ಹೆರಿಗೆಯ ಸಮಯ)ದಲ್ಲಿ, ಸಾಯಬಾರದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (೩೬ ವರ್ಷ) ಜೀವತೊರೆದದ್ದು ವಿಪರ್ಯಾಸದ ಸಂಗತಿ. ಆ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೂ 'ಕವಿತೆ' ಬರೆಯುವ ಉತ್ಸಾಹ ತೋರಿರುವುದು.[೨] ಕವಿತೆಗೂ– ಜಾನಕಮ್ಮನಿಗೂ ಉಸಿರು–ಒಡಲಿನ ಸಂಬಂಧದ ಬೆಸುಗೆಯಷ್ಟೆ ಸಹಜವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಮೂವರು ಕವಯತ್ರಿಯರ ರಚನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭ ಸಹಜವಾದ ಎಲ್ಲ ಗುಣ–ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಮೂಲದ ಭಾವವನ್ನು, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗಿಂತಲೂ ವಿಸ್ತಾರ ಆಯಾಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಡಿಲ ಬಂಧ, ಸರಳಭಾಷೆ, ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹ, ನಿವೇದನೆ, ಲಯ–ಗೇಯತೆ, ಪಾರಂಪರಿಕ ಛಂದಸ್ಸು ಮತ್ತು ಹೊಸಗನ್ನಡದ ರಾಚನಿಕ ಆಶಯಗಳು ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. 'ವೈಯುಕ್ತಿಕತೆ' 'ಸಾಮುದಾಯಿಕವಾಗುತ್ತಿರುವ' ಬಗೆಯುನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ನಿರ್ವಚನಗೊಂಡಿರುವ 'ವಸ್ತು' ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು 'ಸ್ತ್ರೀ' ಬದುಕಿನ 'ಸಾಂಸಾರಿಕ ಹಂತ'ದ ಬಹುರೂಪಿ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ'ದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಗಾಢವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಮೇಲಿನ ಕವಯತ್ರಿಯರ ಕವಿತೆಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ ; ಬೊಗಸೆ, ಪು, ೧೫೬.

೨. ಉದ್ಧೃತ, ಅದೇ, ಪು, ೧೫೯.

೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೦.

೪. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಈ ನಿಲುವಿಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ನಿಲುವು ತಿರುಮಾಲಂಬಾ ಅವರದು.

೫. ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲಾಗದಾಗ ಈಕೆಗೆ ಹೊಟ್ಟೆನೋವು ಬರುತ್ತದೆ!

೬. ಎಚ್.ಎಸ್. ಶ್ರೀಮತಿ (ಸಂ) ; ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪು, ೨೦೦.

೭. ಉದ್ಧೃತ ; ಅಜ್ಞಾತ ಕವಯತ್ರಿಯರು, ಪು, ೫೦-೫೧.

೮. ಅದೇ, ವಿವಿಧ ಬರೆಹಗಾರರ ಒಟ್ಟು ವಿಚಾರಗಳ ಫಲಿತ.

೯. ಕುಲಶೇಖರಿ ; ಈ ಶತಮಾನದ ಕವಯತ್ರಿಯರು, ಪು, ೪೫.

೧೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಎನ್.ಎಂ.ಕೆ.ಆರ್.ವಿ. ಕಾಲೇಜಿನ 'ಶಾಶ್ವತಿ' ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ. (೨೨.೪.೧೯೮೧).

೧೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ.

೧೨. ಅದೇ, ಪು, ೪. (ಪದ್ಯ ೧೦).

೧೩. ಅದೇ, ಪು, ೨೩ (ಪದ್ಯ ೯).

೧೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೨ (ಪದ್ಯ ೮).

೧೫. ಅದೇ, ಪು, ೫೫ (ಪದ್ಯ ೭೫).

೧೬. ಅದೇ, ಪು, ೬೩ (ಪದ್ಯ ೮೨).

೧೭. ಅದೇ, ಪು, ೫೬ (ಪದ್ಯ ೭೬).

೧೮. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ, ಪು, ೫.

೧೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ, ಪು, ೩ (ಪದ್ಯ ೭).

೨೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೩ (ಪದ್ಯ ೩೫).

೨೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೦ (ಪದ್ಯ ೨೭).

೨೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೨ (ಪದ್ಯ ೩೩).

೨೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೩ (ಪದ್ಯ ೩೪).

೨೪. ಅದೇ, ಪು, ೭.

೨೫. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ, ಟಿ.ಎಸ್. (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು ೧,೨.

೨೬. ಅದೇ, ಪು, ೩.

೨೭. ಅದೇ, ಪು, ೫.

೨೮. ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸಂ) ; ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ : ಬದುಕು-ಬರೆಹ, ವಿವಿಧ ಪುಟಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.

೨೯. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪು, ೧೫೦.

೩೦. ಎಂ.ಎಸ್. ಆಶಾದೇವಿ ; ಸ್ತ್ರೀಮತವನುತ್ತರಿಸಲಾಗದೆ, ಪು, ೬೦.

೩೧. ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸಂ) ; ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ ; ಬದುಕು-ಬರೆಹ, ಪು, ೧೭.

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ, ೧೩.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೫

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ 'ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ' ಬರೆಹ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ

೫.೧ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ : ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿ ಮಹಿಳೆಯರು :

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟವು ಈ ದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಚಲನದ ಅವಧಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಚಲನಕ್ಕೆ ಬಹುತೇಕ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಿತಾಸಕ್ತಿ (ಮತ ಪ್ರಚಾರ)ಗಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಿಘಂಟು, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. "೧೮೪೩ ರಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಪಾದ್ರಿ ರೆವರಂಡ್ ಡಾ. ಹರ್ಮನ್ ಮೊಗ್ಲಿಂಗ್ **ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಆಗು–ಹೋಗುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದೇ ತನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು"[೧] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ಮೊಗ್ಲಿಂಗ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ ನಂತರ **ಕಂನಡ ಸಮಾಚಾರ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ 'ಕಂನಡ ವಾರ್ತಿಕ್' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಇದಾದ ನಂತರ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಮಂಗಳೂರಿನ **ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಭಾ, ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಕಂನಡ ಸುವಾರ್ತಕ, ಕಂನಡ ಸುವಾರ್ತೆ...... ಅರುಣೋದಯ** ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು, ಹೀಗೆ ವಿದೇಶೀಯರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ದೇಶೀಯರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಈ ಆಸಕ್ತಿ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ಈ–ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ದೇಶೀಯ–ಸ್ಥಾನೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ'ಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಆರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ನಾಡು–ನುಡಿ, ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ

ಹೊರಬರತೊಡಗಿದವು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ, ಹಿತಬೋಧಿನಿ (೧೮೮೪-೧೮೯೦), ವೃತ್ತಾಂತ ಚಿಂತಾಮಣಿ (೧೮೮೫) 'ಸಾಧ್ವೀ' (ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ, ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಧೋರಣೆಯ ಪತ್ರಿಕೆ ೧೮೯೯), ಅವಕಾಶ ತೋಷಿಣೀ (೧೯೦೬-೧೯೨೫), ಸೂರ್ಯೋದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕ (೧೯೦೫), ನುಡಿಗನ್ನಡಿ, ವೀರಕೇಸರಿ (೧೯೦೫), ಕರ್ನಾಟಕ (೧೯೧೩), ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ (೧೯೧೯) ಮೊದಲಾದವು. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸುವುದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬಿತ್ತುವುದು, ಅನುವಾದ ಮೊದಲಾದ ದ್ಯೇಯ-ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಇವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ.

ಯಾವುದೇ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರಂಭದ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಗಂಭೀರವಾದ ತುರ್ತು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಜಾಗೃತಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಅಂದಿನ ತುರ್ತಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಕುರಿತ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸತೊಡಗಿದವು. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀರಚಿತ ಪ್ರಬಂಧ, ಲೇಖನ, ಕವನ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ನೀಡಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ಈ ರೀತಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸ್ಪರ್ಧೆ-ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ರೀತಿ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ, ಮಧುರವಾಣಿ, ವೀಣಾ, ಅಂತರಂಗ, ಕಥಾವಳಿ, ಪ್ರಜಾಮತ, ಬಾಲಚಂದ್ರ, ಕಂಠೀರವ, ಯುಗಪುರುಷ, ನವಯುಗ, ಅರುಣ, ಉಷ, ಭಾರತ, ರೈತವಾಣಿ ಮೊದಲಾದವು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ ಬರೆಹಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಒಡನಾಟವಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಅನುಭವದ ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ಪತ್ರಿಕಾ ವೃತ್ತಿ ಕೈಗೊಂಡರು.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ವ್ಯವಹಾರದ (ಲಾಭದ) ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸದೆ, ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಸ್ತ್ರೀಸುಧಾರಣೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಧ್ಯೇಯ-ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂದಿನ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯ 'ಉದ್ಯಮ'ವಾಗದೆ, 'ವೃತ್ತಿ' ಎಂಬಂತೆ ಸೇವಾಮನೋಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಮುದ್ರಣ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ **ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ** ಸುಲಭದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ಎನಿಸಿರುವಾಗ ಈ ಯಾವ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ತಾವೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು 'ಪತ್ರಿಕೆ'ಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹೊತ್ತದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಚ್ಚರಿಯ ಸಂಗತಿಯೇ. "ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬುದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿತವಾದ ಸಮಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಯಾದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಇಂತಹ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಸಮಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ."[೨] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಅರಿವು, ನಿರೂಪಣಾ ವೈಖರಿ, ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಹಿಡಿತ, ಹೊಸತನ ಇವು ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಓದುಗರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಗದಿತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತಲುಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಚೆವೆಚ್ಚ, ಕಾಗದ ವೆಚ್ಚ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಓದುಗರ ಅಭಿರುಚಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬರೆಹಗಾರರಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ ಜಾಹೀರಾತು ಬಳಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ, ಪುರವಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ, ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಅರಿವು-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕಠಿಣ ಶ್ರಮ ಬಯಸುವ ಕಾರ್ಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶವೇ 'ಪರತಂತ್ರ' ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಪತ್ರಿಕಾ ವೃತ್ತಿಗಿರಬೇಕಾದ 'ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಕನಸಿನ ಮಾತಾಗಿರುವಾಗ, ಮಹಿಳೆಯರು ಈ ವೃತ್ತಿ ಕೈಗೊಂಡದ್ದು ಕುತೂಹಲದ, ಸಾಹಸದ ಸಂಗತಿ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು 'ಪತ್ರಿಕಾ ವೃತ್ತಿ' ಕೈಗೊಂಡ ಹಿಂದಿನ ಧ್ಯೇಯ-ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ನಿಭಾಯಿಸಿದ ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ : ಇವರು **ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ**[೩] (೧೯೧೬ ರಿಂದ ೧೯೨೦) ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ೧೯೧೬ ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಮೊದಲನೆ ಸಂಪುಟ ಕ್ರೌನ್ ಎಂಟರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ೪೮ ಪುಟದಂತೆ ಸುಮಾರು ೫೬೦ ಪುಟ ಕ್ರೌನ್ ಎಂಟರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದೆ; ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಂಪುಟಗಳು ಕ್ರೌನ್ ನಾಲ್ಕರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ; ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಂಪುಟಗಳು ಕ್ರೌನ್ ನಾಲ್ಕರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ೩೨ ಮತ್ತು ೬೪ ಪುಟದಂತೆ ಸುಮಾರು ೪೦೦ ಹಾಗು ೭೫೦ ಪುಟಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ."[೪] ಇದರ ಸಂಪಾದಕಿ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಪತ್ರಿಕೆ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಮಹಿಳಾಪರ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಡೆದು ನಂತರ ತೀವ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನಿಂತು ಹೋಗಿದೆ.

ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬರೆಹಗಾರರು:

೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ತಿರುಮಲಮ್ಮ, ಹಿತೈಷಿಣಿ, ಶ್ರೀಪಾದರೇಣು, ಶ್ರೀಗಿರಿ, ನಂದಿನಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

೨. **ನಂದಿನಿಯ ಮೂಲಕ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು** : 'ಮಲ್ಲಿಗೆ' ಕಾವ್ಯನಾಮದ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ತುಳಸೀಬಾಯಿ, ಅಮ್ಮಣ್ಣಿಯಮ್ಮ, ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು.

೩. **ನಂದಿನಿಗೆ ಬರೆದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಲೇಖಕರು** : ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಶಿವಶಂಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶಾಂತಕವಿ, ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು.

೪. **ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕೃತಿಗಳು** : ಇರಾವತಿ, ಪ್ರಪನ್ನಾಮೃತ, ರಘುನಾಥಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದವು.

೫. **ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು** : ಅಣ್ಣಾರಾವ್ ಸವದಿ, ವೆಂಕಟರಂಗೊ ಕಟ್ಟಿ, ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತೀ ಮೊದಲಾದವರವು.

ಇತರೆ ಬರೆಹಗಳು : ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರ್ಯ ಕುಲಾಂಗನೆಯರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಲೇಖನಗಳು, ಮನೆಗೆಲಸ, ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನ, ಆರೋಗ್ಯ, ಆರ್ಯಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧಾ ಬರೆಹಗಳು, ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆ, ಹರಿಭಜನೆ, ಹಾಡು, ನಾಟಕ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕೆಲವು ಬರೆಹಗಳು : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳ ಧೋರಣೆಯನ್ನೇ ಪತ್ರಿಕಾ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸನಾತನ ಸ್ತ್ರೀ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಹ ತಮ್ಮ ಮೂಲೋದ್ದೇಶಗಳಿಗನುಗುಣವಾದ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನವೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಆದ್ಯತೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕುರಿತ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಈ ಬರೆಹವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು: "ಆವ ಜನಾಂಗದವರಿಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೂ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಅಭಿಮಾನವು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ! ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಾದರೂ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಕಲಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುವರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಆದರವನ್ನು ಕೂಡ ತೋರಲಾರರು.... ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ

ಕನ್ನಡವನ್ನು ಒಗೆದು ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವವರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯ ಕನ್ನಡ ಬಂಧುಗಳೇ! ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಬಾಂಧವರೇ!! ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವುದು; ಒಂದೆಡೆ (ಮಾತೃ) ದೇಶವು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನರಳುತ್ತಿರುವುದು. ದೇಶ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳ ಈ ದೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನಾವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವೇ?" ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವು ಸೂಚಿಸುವ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಬದ್ಧತೆಗಾಗಿ, ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟರು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೫]

ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಚಾರ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ **ನಿತ್ಯಚರ್ಯೆ** ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದು ಸುಮಾರು ಮೂರ್‍ನಾಲ್ಕು ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಯುರ್ವೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಶರೀರದ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ : "ಜಾಗರಣದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚುರುಕು ಹೆಚ್ಚುವುದು; ಶ್ಲೇಷ್ಮದೋಷವೂ ವಿಷಬಾಧೆಯೂ ನಾಶವಾಗುವುದು. ರಾತ್ರಿಯ ಮೂರು ಜಾವಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವರವರ ಕೈ ಹೋಳಿನಲ್ಲಿ (ಪ್ರಸೃತಿ) ಎಂಟು ಹೋಳಿನಷ್ಟು ಹಿಂದಣ ದಿವಸದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕು; ಹೀಗೆ ಮಾಡುವವರು ರೋಗ, ವಾರ್ಧಕ್ಯಗಳ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಬದುಕುವರೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಈ ನೀರು ಕುಡಿವ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ, ಕೈಕಾಲು ಊದಿರುವುದು, ಹೊಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ಜ್ವರ, ಉದರರೋಗ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ಕಣ್ಣು, ವಾರ್ಧಕ್ಯ, ಕುಷ್ಠರೋಗ, ಮೇದೋವಿಕಾರಗಳು, ಮೂತ್ರಾಘಾತ, ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಕತ್ತು, ತಲೆ, ಪಚ್ಚಡ–ಇವುಗಳ ರೋಗಗಳು, ಶೂಲೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಬಹುದು"[೬] ಈ ವಿವರಗಳು ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳ ನೀತಿ, ಉಪದೇಶಗಳ ಹಾದರಿಂಬಲ್ಲಾಗಲೀ, ಕವಿತೆಗಳಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಠತೆಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದೇ ಸರಳ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮನ **ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ**ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬಳಸಿದ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು: "ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ನಮ್ಮ ಸೋದರಿಯರಿಗೆ ವಾಚನೀಯವಾಗಿರುವುದು. ಇದು ಕವಿತಾ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸದ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸೋದರಿಯರ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸರ್ವಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವಕಾಶಾನುಸಾರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಿಳಿಗನ್ನಡದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಂಧರೂಪವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದಿರುವೆವು."[೭]

ಹೀಗೆ ಬಹುಪಾಲು ಮಹಿಳಾ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಚಾರಗಳು ಕೆಲಪಾಲು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಗತಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ, ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು (ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ) ಪ್ರಕಟಿಸುವ, ಬರೆಹಗಾರರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ೧೯೨೦ ರ ವೇಳೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನಿಂತು ಹೋಗುವ ಸಂಭವವುಂಟಾದಾಗ, ಅಸಹಾಯಕರಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಮನೋವೇದನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗೆ: "ದಯಾನಿಧಿಯಾದ ಜನನಿ! ನಿನ್ನೀ **ನಂದಿನಿ**ಗೆ ಈಗ ಮುಂದೋರದಂತಾಗಿದೆ. ಮುಂದಕ್ಕಡಿಯಿಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಕುಂದಿದೆ, ನಿಂದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿರಬೇಕಾದ ದಂದುಗವು ಬಲವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿರುಗ ಬೇಕೆಂದರೆ, ಮುಂದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದಿಡುವುದು ಹಂದೆತನವೆಂಬೊಂದು ಭಾವವಂಕುರಿಸಿ ಕಂದಿ ಕುಂದಿ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಹೋಗುವಂತಾಗಿದೆ."[೮] ಕೊನೆಗೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಕೈಮೀರಿ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತೇ ಬಿಡುವುದು ನಿಖರವಾದಾಗ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಧಾರಾವಾಹಿಗಳನ್ನು (ಇರಾವತಿ ಒಂದನ್ನುಳಿದು) ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ : ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ ನಿಂತ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (೧೯೨೨ ರ ಜುಲೈ) ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯಿದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವ ಸದುದ್ದೇಶ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯದು. ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ, ಸವಿನಯ ನಿವೇದನೆ, ಹಿತೋಕ್ತಿ, ವಿದ್ಯಾವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಒಂದೆರಡು ಕತೆ ಮೊದಲಾದ ಪರಿವಿಡಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಸವಿನಯ ನಿವೇದನೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕಿ "ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿ ಗರ್ವದಿಂದ ಹಾರಾಡಬಂದಿಲ್ಲ. ವಿನೀತಳಾಗಿ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಭಯ–ವಿನಯಗಳಿಂದ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಬಾಲವಟುವಾದೀ ಭಾಷಾಸಂತಾನವನ್ನು,– 'ಬಾಲಕ, ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ! ಒಳಗೆ ಬಾ' ರೆಂದು ಲಾಲಿಸಿ ಕರೆವಿರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ."[೯] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಎರಡನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ 'ಮಾದರಿ ಪತ್ರ ವ್ಯಾಸಂಗ' ಎಂಬ ಹೊಸ ವಿಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂದೆ–ಮಗ, ತಾಯಿ–ಮಗ, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ–ಮಲಮಗಳು, ಗೆಳೆಯರು ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ ಸಮಕಾಲೀನ ವಿದ್ಯಮಾನ– ಕನ್ನಡಭಾಷೆ, ಹೊಸಕಾಲದ ಫ್ಯಾಶನ್ನು, ವಿದ್ಯೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ–ಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆ ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವರದಿ, ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಕ್ರಮ ಹೊಸತನವನ್ನು ನೀಡಿರುವಂತಿದೆ. ವಾಚಕರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗೂ ಸಹ ಓದುಗ ಗೆಳೆಯರಿಬ್ಬರನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ ಒಬ್ಬನ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ (ಸಂಪಾದಕಿಯ ಪರವಾಗೆಂಬಂತೆ) ಗೆಳೆಯ ಪತ್ರದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೊಸತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ 'ಮಾದರಿ ಪತ್ರ ವ್ಯಾಸಂಗ' ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ: ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆಯುವ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ತಂದೆ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ : "ನೀನು ಇಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನನಗೆ ಕನ್ನಡವು ಕೂಡಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದು ದೇಶಭಾಷೆಯೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಭಾಷೆಯೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರೆಯಬಲ್ಲೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನು ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದೆಲ್ಲಿ? ನಿನಗೆ ಕನ್ನಡ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ತಲೆ ಕೆಡಿಸುವ ಕನ್ನಡವನ್ನು ನೀನು ಓದುವಂತೆಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. .....ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯಲಾರೆನು. ನಾನು ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಅತಿಶಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ"[೧೦] ಹೀಗೆ ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿಯ ಕನ್ನಡದ ಅನಾದರ ತಂದೆಯ ಕೋಪವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದರೆ, ಆತನ ತಾಯಿ (ಮನೋರಮಾ) ಹಾಗೂ ಸೋದರತ್ತೆಯರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ; "ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆಯಲಾರೆ, ಓದಲಾರೆ, ನೀವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬಾರದು, ನನಗೂ ಬರೆಯಲು ಹೇಳಬಾರದು– ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದೀಯಷ್ಟೆ? ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನುವ, ನೀನಾವ ಸಾಬರವನೋ! ಅಥವಾ ಸಾಹೇಬನೋ ಹೇಳಬಲ್ಲೆಯಾ? ನಿನ್ನನ್ನು ಹಡೆದವರಾರು? ಸಲಹಿದವರಾರು? ನುಡಿಗಲಿಸಿದರವರಾರು? ಮತ್ತು ಮೊದಲು ನೀನಾಡಿದ ನುಡಿಯಾವುದು? ಸಂಕಟವಾದಾಗ ನೀನಾಡುವ ಮಾತಾವುದು? ಮತ್ತು ಈಗ ನೀನಿರುವ ದೇಶವಾವುದು? ನಿನ್ನ ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವರಾರು? ಎಲ್ಲವೂ ಕನ್ನಡವೇ ಅಹುದಷ್ಟೆ? ಎಂದ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟೂ ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಅದನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ? ಸಕಲವನ್ನು ತೊರೆದು ನೀನು ಬಯಸುವ ಬೇರೆ ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಹಾಗೆ ನಿನಗಿಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಹೇಳು! ಈಗಲೇ ನೀನು ಸಾಹೇಬನಾದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಕೈಬಿಡುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡಿತಿಯ ಮಗನೆಂದರೆ ಅವಮಾನವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಮಗುವೆ! ಇನ್ನು ನಾನು, ಈಗ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯಲಾರೆ"[೧೧] ಮಗನು ತನ್ನ ತಾಯ್ನುಡಿಯ ಬಗೆಗೆ ಕೀಳರಿಮೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಅನ್ಯಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನೆ ಮನೆಯವರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಂದೆಗೆ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿತಾಪ ಭಾವನೆಯುಂಟಾದರೆ, ತಾಯಿ ಮಗನ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾಳಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಮಗ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಯಾಗದೇ, ಭಾಷಾಂಧನಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನೆ 'ಪರಿತ್ಯಜಿಸಲು' ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾರಿಗೆ 'ಆಧುನಿಕತೆ' ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸರಿಬರದು.

ಅದರಲ್ಲೂ ಆಧುನಿಕತೆ, ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಭಾಷೆ, ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಂಧಾನುಕರಣೆ ಮಾಡುವ ಯುವಕರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ನಿರೂಪಕಿಯೇ ಭಾಷಣದ, ಉಪದೇಶದ ರೀತಿ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳದೇ, ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಮಗ-ಹೀಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ, ಪಾತ್ರ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಿದರೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಒಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ (ಮಾತೃನಂದಿನಿಯ ಅಚಲಚಂದ್ರನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಈ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ) ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೇ ಚರ್ಚೆಯ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಈವರೆಗಿನ ಯಾವ ಅಧ್ಯಯನಗಳೂ 'ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟುವ' ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಆಧುನಿಕ ಫ್ಯಾಶನ್ ಬಗ್ಗೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಮುಜುಗರ, ಕೋಪ, ಅವರ ಈ ಭಾವನೆ, **ಮಾತೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತು** ಎಂಬ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು ಹೀಗೆ: "ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗಂಡಸರೋ-ಹೆಂಗಸರೋ, ನನಗೆ ಹೇಳದಂತಾಗಿದೆ! ಹಿಂದೆ ಜಗದೇಕಶೋರರಾದ ಗಂಡಾಳುಗಳಿಗೆ, ಕಲಿಪುರುಷರಿಗೆ; ತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಹೆಂಗಂಡುಗಳಿಗೆ ತಾಯಿಯೆನಿಸಬೇಕಾಯಿತೇ? ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವ ನಿಮ್ಮ ಮುಂಜುಟ್ಟು ಬೈತಲೆಗಳ ಅಂದವೂ, ನಿಮ್ಮ ಮುಖಕ್ಷೌರದ ಸೊಗಸೂ, ನಿಮ್ಮ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ವೇಷದ ಈ ರೀತಿಯೂ ನನಗೆ ಕಣ್ಣು ಕುರುಡಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ನೀವಾದರೆ ಇತ್ತ ಹೆಣ್ಣಿಗರಾದಿರಿ. ನಿಮ್ಮರಸಿಯರೂ- ನಿಮ್ಮನುಜಾತೆಯರೂ ಅತ್ತ ಗಂಡುಬೀರಿಯರಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ನಾರೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮಾರಿಯಾಗುವಂಥ ಅವರ ಮೇರೆ ಮೀರಿದ ಆಚರಣಗಳು ನನಗೆ ಮೀರಿದ ಆಯಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುವು"[೧೨]

ಈ ವಿವರಗಳ ದೀರ್ಘ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ನಿರೂಪಣಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವಂತೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಇಡೀ ತರುಣಸಮೂಹದ ಬಗೆಗೇ ದೂಷಣೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ- ಉಡುಗೆ, ಮಾತು, ನಡತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ- ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿರುವ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಹಾಗೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು' ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಗ್ರಹಿಸಿರುವ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿರುವ ಬಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಈ ವಿವರಗಳು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸತನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸ ಹೊರಟ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ತೀವ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನಿಲ್ಲಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಗಿ ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : ಇವರು **ಸರಸ್ವತಿ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೧೨ ರಲ್ಲಿಯೇ 'ಸ್ತ್ರೀಯರ ಏಳ್ಗೆ'ಯ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ 'ಶಾರದಾ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ. ನಳಿನೀದೇವಿಯವರು–ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಎ.ಆರ್. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಪತ್ನಿ– "ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸ್ವರ್ಣಕುಮಾರಿದೇವಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ **ಭಾರತಿ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯ ರಚನಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೊಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಡೆಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಾವು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಾಗಿ" ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದುದೇ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು **ಸರಸ್ವತಿ**ಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ, ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ೧೯೧೭ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ, "ಭಾರತ ಮಹಿಳೆಯರ ಇಹಪರ ವಿಜಯಾಭ್ಯುದಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸತಕ್ಕ ಲೇಖನಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಸಚಿತ್ರ ಪಕ್ಷ ಪತ್ರಿಕೆ"ಯಾಗಿ ಕಿರೀಟ ಅಷ್ಟಪತ್ರಾಕಾರದ ೨೬ ಪುಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ **ಸರಸ್ವತಿ** ಹೊರ ಬಂದಿತು.

ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಾರ್ಯಾಲಯ : ಇದು ಯಾವುದೇ ಕಛೇರಿ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಮನೆಯ ವರಾಂಡದ ಒಂದು ಮೂಲೆ! ಅದರಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮರದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೇ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ!

ಅಂಕಣಗಳು : ಕುಸುಮ ಕುಂಜ, ಗೃಹವಿಜ್ಞಾನ, ವನಿತಾವಿನೋದ, ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆ, ಚಾರುಚರಿತಾವಳಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಸರೋಜ, ಕನ್ಯಾಕೈಪಿಡಿ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಸಾರ.... ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿರೋಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುವು.

ಚಂದಾವಿವರ : ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದರಿಂದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಬಡವರಿಗೂ ಕೈಗೆಟುಕುವಂತೆ ಕೇವಲ ಮೂರು ರೂ.ಗಳನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ೪೦ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಡವರಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥದಿಂದ ಹಂಚುವ ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಪರಿ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಅನೇಕ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಬರೆಹಗಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿರುವ

ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ತಾವು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ **ಪತ್ರಿಕೆ** ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತರೋ ಆ ಉದ್ದೇಶದ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಎಂಥ ಕಷ್ಟದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೂ ಎದೆಗುಂದದೆ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯದೆ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು. ಇಂತಹ ಘನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು 'ಬರೆಹಗಾರ'ರನ್ನು 'ಓದುಗರನ್ನು' ಬರೆಯುವಂತೆ, ಓದುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಒಂದೆರಡು ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೧. ಆ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ವೈ. ಯೋಗಾನರಸಿಂಹ ಅವರು ಪತ್ನಿ ಈ ಸರಸ್ವತಮ್ಮನವರಿಗೆ "ಅವರಿವರ ಹತ್ತಿರ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯದೆ, **ಸರಸ್ವತಿ** ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಚಂದಾದಾರಳಾಗಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಓದುವಂತೆ" ತಿಳಿಸಿ ೫೦ ರೂ.ಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚು ಓದಿರದ, ತುಂಬಾ ಸಂಕೋಚ ಸ್ವಭಾವದ ಸರಸ್ವತಮ್ಮನವರು ಹೇಗೋ ಮನಿಯಾರ್ಡರ್ ಕಳಿಸಿ, ಪತ್ರಿಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲು ಕೋರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸರಸ್ವತಮ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಬರದೆ, ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರೇ ಬಂದು, 'ಏನಮ್ಮಾ ನೀನೇನಾ ಸರಸ್ವತಮ್ಮ? ನೀನೆ ಇನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವಾಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲಮ್ಮಾ, ಬಾ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೋತೇನೆ' ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದು, ಅಂದಿನಿಂದ ಓದಲು, ಬರೆಯಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದುದರ ಪರಿಣಾಮ, ಸರಸ್ವತಮ್ಮನವರು **ಸರಸ್ವತಿ** ಪತ್ರಿಕೆಗೇ ಲೇಖನ ಬರೆವಂತಾದುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೂ **ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ** ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ೧೮ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಅದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವಷ್ಟು ಸಮರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

೨. ೧೯೨೬-೨೭ ರಲ್ಲಿ ತೋವಿನಕೆರೆ ಕೆ. ಸೀತಾರಾಮ ಜೋಯಿಸ್ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ (ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು) ಕಳಿಸಿದ 'ಸೀತಾ-ದ್ರೌಪದೀ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಸರಸ್ವತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಒಂದು ಭಾಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮ ಜೋಯಿಸರು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರೇ, ಜೋಯಿಸರ ಲೇಖನವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ, ದೆಹಲಿಯ **ಚಿಲ್ಡ್ರನ್ ನ್ಯೂಸ್** ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರೂ ಇವರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ **ಸರಸ್ವತಿ**ಯ ಮಕ್ಕಳ ಪುಟಗಳಿಗಾಗಿ ಬರೆಯುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸೀತಾರಾಮ ಜೋಯಿಸರು 'ಹಸನ್ಮುಖಿ', 'ಸೀತಾರಾಮು', 'ಸಾಧುವಿಶ್ವಾವಸು' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಹಲವಾರು ಕಿರುಗತೆ, ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ **'ಪ್ರತ್ಯೇಕ'** ವಿಭಾಗವನ್ನೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿರುವುದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಧನಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗೆಗಿರುವ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಮದರಾಸಿನ **ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ** ಪತ್ರಿಕೆಯು ಸಂಪಾದಕರಾದ ಆದಿಪೂಡಿ ವಸುಂಧಾರಾದೇವಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ಜಾನಕಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ ಇವರ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಧನೆ'ಗೆ ವಿಶೇಷ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳು : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ನಾಡಿನ ಹಬ್ಬಗಳು, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವು, ಹೇಮಾಂಕ, ದಸರಾ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ, ವಾರ್ಷಿಕ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಪೂಜೆಯ ಸಂಚಿಕೆ, ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವದ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ... ಮೊದಲಾದವು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು 'ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಾಣಿಕೆ'ಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದೂ ಉಂಟು.

ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪತ್ರಿಕಾ ಓದುಗರ ನಾಡಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುಗರನ್ನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಅನೇಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ನಿದರ್ಶನ; ಹೊಸ ಹೊಸ ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು, ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಹಿಂದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ 'ಸ್ತ್ರೀ' ಕುರಿತ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಹಾಕುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದು, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಚಿತ್ರವಾಗಿಯೇ ಪತ್ರಿಕೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು (ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಅನೇಕ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯಲ್ಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಸಂಕಲನರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿಲ್ಲ), ಪತ್ರಿಕೆ ಕುರಿತು ಜನರಲ್ಲಿ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು 'ಧಾರಾವಾಹಿ' ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಓದುಗರೊಂದಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ; "…. ಕೊಚ್ಚಿಯ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಾಧವಿ ಅಮ್ಮನವರು, ಮದ್ರಾಸ್‌ನ **ಚಿಂತಾಮಣಿ**ಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಬಾಲಮ್ಮಾಳ್‌ರವರೂ, **ಪ್ರೇಮಾಯತನ**ದ ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥ ಯೋಗಿಗಳವರೂ, ಶ್ರೀಯುತರಾದ ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂ.ಎ., ಯವರೂ, **ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ**ದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ತಿರುಮಲೆ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮರವರೂ, **ರಂಗಭೂಮಿ**ಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಕೃಷ್ಣ ಭಾರದ್ವಾಜರೂ, **ಜಯಕರ್ನಾಟಕ**ದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಆಲೂರ್ ವೆಂಕಟರಾವ್ ಬಿ.ಎ., ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ. ಯವರೂ, ಶ್ರೀಯುತರಾದ ಗವಾನಂದ ಕೆರೋಡಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಬಿ.ಎ. ಯವರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಟ ಟಿ.ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂರವರೂ, ಶ್ರೀಮತಿ ಟಿ. ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಎಂ.ಎ., ಅವರು, ಶ್ರೀಯುತ ಆರ್.

ರಾಘವೇಂದ್ರಾಚಾರ್ ಚಾಕಲಬ್ಬಿ ಬಿ.ಎ. ಬಿ.ಎಲ್. ಅವರು, ಶ್ರೀಯುತ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಎಂ.ಎ., ಅವರು, ಶ್ರೀಯುತ ವಿ.ಬಿ. ಪುರಾಣಿಕ ಬಿ.ಎ. ಅವರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿರುವರು..." ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಈ ಭರವಸೆ ಬಹುತೇಕ ಈಡೇರಿದಂತಿಲ್ಲ.

ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸುಮಾರು ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಏಕೈಕ ಪತ್ರಿಕೆ **ಸರಸ್ವತಿ** ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾ, "....ಮಹಿಳೆಯರು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೯೨೦ ರಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯ್ತು. ....ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಂತರ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದಂಥವು ಆಗ ನಿಂತು ಹೋದವು. ಕೆಲವು ಕುಂಟುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದವು. ನಾವೂ ಕುಂಟುತ್ತಲೇ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈಗ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ...." ಎಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಆಶಾದಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವಸಾನದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ : ಹೀಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ತಾಯ್ತನದ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಗುವಾಗಿ, ಮಗಳಾಗಿ, ಹೆಣ್ಣಾಗಿ, ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ ಯಶಸ್ಸಿನತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ **ಸರಸ್ವತಿ** ತನ್ನ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಅನಾರೋಗ್ಯ (ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು)ದ ಕಾರಣ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಯ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಬೇರೆಯವರ ಸ್ವತ್ತಾಗಬೇಕಾಯ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭ ಹೀಗಿದೆ: ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ವರಕವಿ ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು, ಪತ್ರಿಕಾರಂಗದಲ್ಲಿ ನುರಿತವರಾಗಿದ್ದ ಜಿ.ಆರ್. ಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಭೇಟಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ **'ಪತ್ರಿಕೆ'**ಯ ಬಗೆಗಿನ ನೋವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ, 'ನಿಮ್ಮಂಥಾ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದರೂ ಈಕೆ ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕೆ? ನೀವಾದರೂ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ?' ಎಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಜಿ.ಆರ್. ಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಜಿ.ಆರ್. ಲಲಿತಮ್ಮ **ಸರಸ್ವತಿ**ಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಂಪಾದಕಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಮುಂದುವರಿದರು. ಲಲಿತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಕಿಯಾದರು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆ ಬೇರೆಯವರ ಪಾಲಾದ ಮೇಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಅದು ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿಯಲೆಂದು ಆಶಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಆಸೆ ಕೈಗೂಡದೆ ನಿರಾಶರಾಗಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಲಲಿತಮ್ಮನವರ ಮರಣದಿಂದ ಬಂದೊದಗಿತು. ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಲ್ಲಲೇಬೇಕಾಯ್ತು.[೧೩]

ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ : ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪ್ರೀತಿ ಕೇವಲ ಬಾಯಿತೋರಿಕೆಯದಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ **ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ**ದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಒಂದು. ಅಲ್ಲದೆ **ಸರಸ್ವತಿ**ಯನ್ನು ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗಲೆ **ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ** ವಿಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಹೊರತರುವ ಯತ್ನ ನಡೆಸಿ, ಅದರ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯೆ ಕೆ.ಟಿ. ಬನಶಂಕರಮ್ಮನವರಿಗೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.[೧೪]

ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಅನೇಕ ಒತ್ತಡಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ಸಂಘ–ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಪ್ರಥಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಸಾಧನೆ ಮುಂದಿನ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅನುಸರಣೀಯವಾದುದು.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಬೆಳಗಾಂವಕರ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು 'ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿ'ಗಳಾದದ್ದು ಒಂಟಿ ಶ್ರಮದಿಂದ, ಆದರೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ **ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ**ದ ಒಡನಾಟ ಅವರ ಪತಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ. ಮೇಲಿನ ಮೂವರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ತಾವೇ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರತಂದವರು. ಆದರೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದು ಸುಮಾರು ೧೬ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ **ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ** ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ.

೧೯೨೪ ರಲ್ಲಿ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮುಂದೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ನಂತರ ೧೯೩೦ ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾಂವಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಕೈ ಸೇರಿ, ಸುಮಾರು ೧೦ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೯೪೦–೪೧, ೪೨ನೆ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಸಹ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಬರತೊಡಗಿತು.

ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಮೊದಲೇ 'ಮಹಿಳಾಪರ' ಧೋರಣೆ ಹೊಂದಿತ್ತು, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ 'ಸ್ತ್ರೀಪರ'ವಾದ ದನಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸ್ಫುಟವಾಯ್ತು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ೧೪ನೆ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ 'ತಾಯಿ–ಮಗು' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ವಿಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಹಿಳಾ ಓದುಗರನ್ನೆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಎಸ್. ಕಮಲಾದೇವಿ, ಆರ್. ರತ್ನಾಬಾಯಿ, ಎಸ್.ಆರ್. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿಗೌಡರ ಮೊದಲಾದವರ ಬರೆಹಗಳು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ

ಹೊರಗಿನ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕಿಯರನ್ನು, ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞೆಯರನ್ನು, ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧಕಿಯರನ್ನು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಗಮ್ಮ ಪಾಟೀಲ, ಅಂಬೂತಾಯಿ ಮೆಹಂದಳೆ, ಪಂಚವ್ವ ಸರದಾರ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಜೊತೆಗೇ ಜಪಾನೀ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜೀವನವನ್ನು ಸಹ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಿಳಾ ಮಂಡಲದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರಿಂದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಆ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಬರೆಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತದ, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವರದಿಗಳೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದ ವರದಿ, ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಡಿವಿಜಿಯವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದ ವರದಿ, ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಕುರಿತ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಭಾಷಣದ ವರದಿ, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಕ್ಕಳ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಕುರಿತ ವರದಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.

ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವರದಿಗಳು, ಲೇಖನಗಳು, ಅನುವಾದಗಳು, "ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು, ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು, ಅವರ ಪ್ರಗತಿಯ ವಿಚಾರಗಳು, ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರಗತಿಕ್ರಮದ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮನೋವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಉನ್ನತಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ತತ್ವಗಳು– ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಈ ವಿಭಾಗವು ಮೀಸಲು"[೧೫] ಎಂಬ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಪ್ರಬಂಧ–ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆ : ಇವರ ಪತ್ರಿಕಾರಂಗದ ಒಡನಾಟ ೧೯೨೯ ರಲ್ಲಿ– ಕಂಠೀರವ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಥೆ **ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನ** ಪ್ರಕಟವಾದಾಗಿನಿಂದ– ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸರಸ್ವತಿ, ವಿಶಾಖ, ವೀಣಾಪಾಣಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಇವರ ಬರೆಹಗಳು ಆಗಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ **ಕಥಾವಳಿ**ಯ ವನಿತಾ ವಿಭಾಗದ ಸಂಪಾದಕಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿಭಾಗ ಸಂಪಾದಕಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ **ಅಕ್ಕನ ಓಲೆ** ಎಂಬ ಅಂಕಣ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿಯರ ಪತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ

ಪತ್ರಿಕಾವರದಿಯನ್ನು ಶುಷ್ಕತೆಯ ಅಪವಾದದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಲೆತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಕೇಶ ಮುಂಡನದ ವಿಡಂಬನೆ, ಜನತೆಯ ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಅನೈತಿಕತೆ, ಜನರ ಮೌಢ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ 'ವನಿತಾ' ವಿಭಾಗದ 'ಚಾರುಚಯನ' ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಲೇಖಕಿಯರ ಕಥೆ, ಕವನ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನಿಸರ್ಗ (೧೯೫೧) ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು 'ಗಿರಿಬಾಲೆ' 'ವಿಶಾಖ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮಗಳಿಂದ ಅಂಕಣ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವದ ಒಟ್ಟು ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ ಇವರು ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ **ಸುಪ್ರಭಾತ** ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ೧/೪ ಕ್ರೌನ್ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು, ೨೪ ಪುಟಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ 'ಕಮಲ' ಎಂದೂ ಸಂಚಿಕೆಗೆ 'ದಳ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿವಿಧ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಬಂಧಿತ ವಿಷಯಗಳು, ಸ್ತ್ರೀರಚಿತ ಕತೆ, ಕವಿತೆ, ನಾಟಕ, ಲೇಖನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಿಡಿ ಸಂಚಿಕೆಯ ಬೆಲೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆ, ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಇವರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ತಾಂತ್ರಿಕತೆ ಕುರಿತು "ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಯೋಜನೆ, ಆಕರ್ಷಕ ತಲೆಬರಹಗಳೂ ಓದುಗರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲಂತಹ ತಲೆಬರೆಹದ ಕೊಂಡಿಗಳು ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಸಂಪಾದಕಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ". ಎಂಬ ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆಯವರ ಮಾತು ಸಮಂಜಸವಾಗಿವೆ.[೧೬] ಅಲ್ಲದೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಸ್ವಂತ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯ ಆರಂಭವಾದದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ, ತಾಂತ್ರಿಕತೆ (ಮುದ್ರಣ ಮೊದಲಾದವು)ಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿತ ವಾತಾವರಣವಿತ್ತು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜೀವನ ವಿಧಾನದ ಅನುಸರಣೆಯನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಲೇಖಕಿಯರು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ ; ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರೂ ಸಹ ಇದೇ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ **ಸುಪ್ರಭಾತ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸುಧಾರಣೆ (ಕತೆಗಾರ್ತಿ: ಆನಂದಿ ಸದಾಶಿವರಾವ್) ಎಂಬ ಕತೆಯೇ ನಿದರ್ಶನ. ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು (ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರಂತೆ) 'ಗೃಹಾಡಳಿತ ಕಲಿಸುವ' ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಾಕೆನ್ನುವ ಮನೋಭಾವದವರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಉಳಿದಂತೆ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ಗ್ರಾಮೀಣಪರ ಕಾಳಜಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗಿನ ಅದರಲ್ಲೂ ಬಾಲಕಿಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಲುವು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ **ಬಾಲಕಿಯರ ಬೊಕ್ಕಸ** ಎಂಬ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ಇವರದು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ಏನು ಅಡಿಗೆ' ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣ ಉಣಿಸುಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಲೇ, ಕೈತೋಟ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲೆತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯನ್ನು ಇಂಧನವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದವನು ಎಂ.ಎಲ್.ಫೂಮ್ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ, ಶ್ರಮ, ಸ್ತ್ರೀ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ರೂಪಿಸಹೊರಟ **ಸುಪ್ರಭಾತ**ವೂ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಂತೆ ತೀವ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ.

೫.೨ ಪ್ರಕಾಶನ :

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ : ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಜನೆಯೇ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸೃಜಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕಾರ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ಅವರು ಕನ್ನಡದ **ಮೊದಲ ಪ್ರಕಾಶಕಿ**ಯಾಗಿಯೂ ಗಮನಾರ್ಹರು. ತಮ್ಮ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು.

೧. ಸತೀ-ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ - ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨. ಸನ್ಮಾನ ಗ್ರಂಥಾವಳಿ - ಇತರರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

೩. ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲಿಕಾ

೪. ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲಿಕಾ

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮೂರು ಪ್ರಕಾಶನಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಸ್ವತಃ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ೨೨-೦೪-೧೯೮೧ ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಹಿಳಾ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ 'ಶಾಶ್ವತಿ'ಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ಸ್ವವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳು ೨೪ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭

ಆಗಿದ್ದು, ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಒಂದು ಗೀತಾವಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಬರಲಿಲ್ಲ. ಇತರರ ೧೬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿ, ಸರಿಪಡಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಎಂಟು– (ಭೀಮ–ಪರಾಕ್ರಮ ವರ್ಣನಾ, ಲಕ್ಷಾಗೃಹದಹನ, ಹಿಡಿಂಬವಧಾ, ಉತ್ತರ ಗೋಗ್ರಹಣ, ಭಾಗವತ, ಗೋಪಿಕಾವಿಲಾಸ, ರಾಧಾವಿಲಾಸ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಘ್ರಾಚಲ ಮಹಾತ್ಮೆ) ಕೃತಿಗಳು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವು ಮುಂದೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿಲ್ಲ”[೧೭] ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯ **ದೈತ್ಯಶಕ್ತಿ**ಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಇತರೆ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ವಯಂವರ (೧೯೦೮), ದ್ರೌಪದೀ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ (೧೯೧೮), ತಪತೀ ಕಲ್ಯಾಣ (೧೯೧೦), ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಶತಕಂ (೧೯೧೯), ಗುರುದತ್ತರಾಯನ ಚರಿತೆ (೧೯೧೯), ಕಾಳಗೌಡ (೧೯೧೯), ಶ್ರೀರಾಮವಂದನಾನಂದಂ (೧೯೨೧), ರಘುನಾಥ ಸಿಂಹ (೧೯೨೨), ವಿಮಲಾದೇವಿ (೧೯೨೩), ಭರ್ತೃಹರಿನಿರ್ವೇದ (೧೯೨೪), ಬಾಲಚರಿತೆ (೧೯೨೪), ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರ ಚರಿತ್ರೆ (೧೯೨೭), ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಸಿಂಹಯೋಗ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸಂಕೀರ್ತನಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯುರ್ವೇದ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯೋಗ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ.

“ಮೇಲಿನ ಹದಿನಾರು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ೬ ನಾಟಕಗಳು, ೩ ಕಾವ್ಯಗಳು, ೨ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಒಂದು ಯಕ್ಷಗಾನ, ಕೊನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಕೃತಿಗಳು ನನಗೆ ನೋಡಲು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ...ಲಾಭ ಗಳಿಕೆಗೆ ಪುಸ್ತಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಾರಿಕೆಗಾಗಿ, ‘ಮಹಿಳಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಯ್ಯಲ್ಲಾಗುವ’ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಮಹದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕಾಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಂದರವಾದ ಮುದ್ರಣ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಬೈಂಡಿಂಗ್, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ತಿದ್ದಿದ ಕರಡಚ್ಚು, ಕಣ್ಣೊಪ್ಪುವ ವಿನ್ಯಾಸ, ಪ್ರತಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯೂ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮುಖಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ರಿಯಾಯಿತಿ, ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆ ವಿಳಂಬವಾದುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯೊಡನೆ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಿಕೆಗಳ ಉಡುಗೊರೆಗಳು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶನೋದ್ಯಮದಿಂದ ನಷ್ಟ. ಸಾಲದ ಹೊರೆಯ ಭಾರ ಹೊತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿದರು.”[೧೮] ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಗಳು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಉತ್ಸುಕತೆ, ಮಹಿಳಾಪರವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಾಳಜಿ, ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯದ ಸದುಚಿತ ಸಂಯೋಜನೆ, ಓದುಗರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕ್ರಮದ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವರ ಧೋರಣೆಯೇನೇ ಇರಲಿ–ಅದನ್ನು ‘ಮಿತಿ’ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾದೀತು– ಕಾರ್ಯವೈಖರಿ, ಕಾರ್ಯ ವೈಶಾಲ್ಯ ನಿಬ್ಬೆರಗನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಮನೆಮನೆಗೆ ತಲುಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ತೊಂದರೆಗೀಡಾದಾಗ, The Madras School Book and Literature Society ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಐದು ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು. ಆ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ **ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ**ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರೆ ಪ್ರಕಾಶಕರೂ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ: "…..ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕರಲ್ಲದ ಇತರರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು, ಸಹಾಯ ಪಡೆದ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನಾಗಲೀ ಹೊಂದಲು ಸಂಘದವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ... ತಕ್ಕಂತೆ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರುಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಹಾಯ ಕೊಡುತ್ತಲಿರುವ ಈ ಸಂಘದ ಸಮಾಚಾರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲೆಂದು ವಿವರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆವು. ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳೂ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸಹಾಯವು ಸಿಕ್ಕತಕ್ಕ ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಏನಾದರೂ ಮಾರ್ಗಗಳಿದ್ದರೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿ, ಭಾಷೋಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುವೆವು."[೯] ಈ ಮಾಹಿತಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪತ್ರಿಕಾ, ಪ್ರಕಾಶನ ಕೈಂಕರ್ಯ ಸ್ವಾರ್ಥ–ಲಾಭದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ 'ತಮ್ಮೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಳಿತಾದರೆ ಸಾಕು' ಎಂಬಂಥ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ 'ತನ್ನಂತೆ ಇತರರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿ' ಎಂಬ ಸದಾಶಯ ಹೊಂದಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿಯೂ ಈ ಮಾಹಿತಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳ 'ಬಂಧ'ದ ನೆವದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯ ಇತರೆ ಬರೆಹಗಳು, ಪ್ರಕಾಶನ, ಪತ್ರಿಕಾ ಸೇವೆಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವೊ, ಇಲ್ಲವೊ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರಾಗಲಿ, ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀಯವರಾಗಲೀ ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ 'ಇತರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ'ಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ನಿಷ್ಠುರ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಕಾಲವೆಂದರೆ, ೧೯೧೩ ರಿಂದ ೧೯೨೪ ರವರೆಗಿನ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಗಳು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೧೭ ರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕುರಿತಾದ ಪರಿಶೀಲನಾ ನುಡಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೨೭ ರಲ್ಲಿ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಠ್ಯ-ಪಠ್ಯೇತರ ಬರೆಹವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದೂ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ 'ಗುಣ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದು ಬೇಡ, 'ಗಾತ್ರ' ಹಾಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ (ಪ್ರಕಾಶನ-ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ) ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನಾದರೂ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೊನೆಪಕ್ಷ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪಿತ ಕಾರ್ಯಭಾರ'ವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹ ಪೀಡಿತ ಕನ್ನಡಕದಿಂದ ನೋಡಿದ ಈ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಆಕೆಯ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿ ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಕಟಕಿಯಾಡಲು ಮಾತ್ರ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ವಿಪರ್ಯಾಸವೇ ಸರಿ.

೫.೩ ಭಾಷಣ, ಲೇಖನ, ಅಂಕಣ ಬರೆಹ ಇತ್ಯಾದಿ :

ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪತ್ರಿಕೆ, ಪ್ರಕಾಶನಗಳ ಮೂಲಕವಷ್ಟೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸದೇ, ಭಾಷಣ, ಲೇಖನ, ಅಂಕಣಬರೆಹಗಳ ಮೂಲಕವೂ ತಮ್ಮ **ಚಿಂತನೆ**ಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖಕಿಯರನ್ನು 'ಸಾಹಿತಿ-ಚಿಂತಕಿ'ಯರೆನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯ, ಪ್ರಕಾಶನ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ರಂಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಅವರ ಭಾಷಣ-ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ 'ಚಿಂತನಾಧಾರೆ'ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಬಹುತೇಕ ಅವರ ನಂಜನಗೂಡು ಮಾತೃಮಂದಿರವೇ. ಆದರೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಒಂದೆರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೂರದ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ೧೯೧೯ ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಮಹಿಳಾ ಸೇವಾ ಸಮಾಜ'ವು ಸೋದರಿಯರಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿರುವ ಸಂದರ್ಭ. ಥಿಯಾಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಾಟಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ **ಸೇವಾವಿಚಾರ** ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯ-ಭಾವನಾ, ಕ್ರಿಯಾ, ಸಾರ್ಥಕ್ಯ-ಸೇವೆಗಳನ್ನು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ- ವಿಶ್ವಸೇವೆ, ದೇಶಸೇವೆ, ಮಾತೃಸೇವೆ, ಪತಿಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿ- ಇತರೆ ಸೇವಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸವಿವರವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವ 'ಸೇವಾದೀಕ್ಷೆ' ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿಯೇ ರೂಪಿಸಿದಂತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ 'ಪತಿಸೇವೆ' ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ, "ಇತರ ಸೇವೆಗಳಂತೆಯೇ ಇದೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕಾರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಪತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಸರ್ವ ಪ್ರಾಕಾರದಿಂದಲೂ ಸೇವಿಸಿ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂರ್ವಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂಬ

ಆಸಕ್ತಿಯು ಅಂಗನಾ ನಿವಹಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಬಲವಾಗಿರಬೇಕು"[೨೦] ಹೀಗೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ 'ಪತಿ ಪಾರಾಯಣ ಪ್ರಿಯತೆ' ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಪದ್ಯ, ಪತ್ರಿಕೆ, ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲ ಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ.

ವಿಧವಾತತ್ತ್ವ: ಈ ಪ್ರಬಂಧ ಸತೀಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಪುಟ ೩, ಸಂಚಿಕೆ ೧ ರಲ್ಲಿ ಕಿರುಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ವಿಧವೆ' ಪದದ ಅರ್ಥ, 'ಮುಂಡೆ' ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಧವೆಯರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, 'ವೈಧವ್ಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಫಲ' ಎಂದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಮನೋಭಾವದ ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ವಿಧವೆಯರನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವವರ ಬಗೆಗೆ ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿದ್ಯಾ ವಿಚಾರ : ಈ ಪ್ರಬಂಧ **ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ** ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (೧೯೨೨, ಜುಲೈ) ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಮಾನವನಿಗೆ 'ವಿದ್ಯೆ'ಯ ಅಗತ್ಯ, ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುವವರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯ ವಿವರ, ಗುರುಕುಲ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯ ಮಹತ್ವ, ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ' ಕೇಂದ್ರಿತ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವ್ರತಗಳು : ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ (೧೯೨೭) ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವಿದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ 'ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆ'. ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ, ಚಿತ್ತಾರ ಬಿಡಿಸುವುದರ ಹಿಂದಿನ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗೆ: "ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಕದರಿದ ಸಿಂಧೂರದಿಂದಲೂ ವಿವಿಧವಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದಲೂ ಹಸೆಗೋಪುರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಬರೆವುದರ ಉದ್ದೇಶವೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತೆ ಸಿಂಧೂರ ಅರಿದಾಳ ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದರಸಾದಿಗಳು 'ಇರುವುದರಿಂದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಳು-ಹುಪ್ಪಟೆ ಸೇರದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದು...."[೨೧] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಿಶಿನ-ಸಿಂಧೂರದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ : "ಇದು ಅನಾಗರೀಕವೆಂದೇನು ಅಲ್ಲ. ಅರಸಿನದಿಂದ ಶೀತ ದೋಷಗಳೂ, ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಒಡೆತ, ಸೇಡು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗುವುದು. ಕುಂಕುಮಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸಿಂಧೂರದಲ್ಲಿರುವ (ಪಾದರಸ) ರಸವೂ ಚರ್ಮದ ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟೋ ಗುಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು; ಇದರಿಂದ ಭೂಷಣವೊಂದು ಕಡೆ, ಮತ್ತೆ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೂ ಸಿಂಧೂರವನ್ನು ಸಣ್ಣದಾಗಿಯೂ ಇಡುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಯೋಗವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಬೇಕೋ ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಆಗುತಿದ್ದಿತು. ಕತ್ತಿಗೆ ಗಂಧವೂ ಗಂಧದ ಹುಡಿಯೂ ತಗುಲಿ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದಾದ

[illegible]

ಶ್ಲೇಷ್ಮ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತ ಸಮೀಪಗತವಾದ ಮೂಗಿಗೆ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದುವು. ನಮ್ಮವರು ಯಾವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಒಳಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಹಾಕಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ."[೨೨]

ಇದೇ ರೀತಿ ಕಳಸದ ನೀರಿಗಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮಹತ್ವ, ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಮಧುಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದರ ಹಿಂದಿನ ವೈಚಾರಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ನಿಲುವು ಸನಾತನತೆಯ ಕಡೆಗೆ ; ಒಲವು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಬಲಾದೌರ್ಜನ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸೋಮಾರಿತನ, ಕಾಲ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸುವ ಕಾಡುಹರಟೆ, ಹೆಣ್ಣಿಗೇಕೆ ಶಿಕ್ಷಣಬೇಕು, ಗಂಡನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಪಿತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಕ್ತಾರೆ'ಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ : "ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಬೀಗಿದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪತಿಯಾದವನು ಮುಖಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಬ್ಬಿಸುವುದೂ, ಬಹುಮಾನದ ನೆವದಿಂದ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಪತ್ನಿಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆಂದು ಅವಳು ಕೋರಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವುದು, ಪತ್ನಿಯ ಮುಖೋಲ್ಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ಮುಂದೆ ಅತಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯ ನಟನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು, ಕೋಮಲೆಯಾದ ಪತ್ನಿಗೆ ಆಯಾಸವಾಗದಿರಲೆಂದು ಅವಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾನು ಗೃಹಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಉಪಚಾರಕ್ಕೂ ತೊಡಗುವುದು–ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಮದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಮದಿಸಿದ ಅಂಗನೆಯರು ವಿದ್ಯಾವತಿಯರಾಗಿರಲಿ, ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದವರಾಗಿರಲಿ, ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆಯರಾಗಿ ಪತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾಧಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಇತರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಊಳಿಗದವರನ್ನಾಗಿಯೂ ಭಾವಿಸುವವರಾಗಿರುವರು. ಇದರಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳು ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಸ್ನೇಹವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದರ, ಗೌರವ ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ನೋಡಬೇಕೋ ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮೇಲಿನ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಷ್ಟು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಬಾರದೆನ್ನುವರು."[೨೩] ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಒಟ್ಟು ಚಿಂತನೆಯ ತಿರುಳು ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸಮನೋಭಾವ, ತ್ಯಾಗ, ತಾಳ್ಮೆ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಆಗರವಾಗಿರಬೇಕು, ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವರೂಪಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೂ ಪುರುಷ ಹಾಕಿದ ಗೆರೆಯ ಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಈ ಲೇಖಕಿಯ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪುರುಷಾನುಕೂಲಿಗಳನ್ನಾಗಿ

ತಿದ್ದುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಪುರುಷರಿಗೇ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ: "ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪುರುಷರ ನಿರ್ಮಲ ನಿಷ್ಕಪಟ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಒಳಪಟ್ಟು ವಿಧೇಯರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪುರುಷರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಕಠಿಣವಾದ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದರೆ ಸಕಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೋಮಲ ಭಾವಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳು ಹತ್ತಿದಂತಾಗಿ, ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಳ್ಳು, ಮೋಸ, ಬೂಟಾಟಿಕೆ, ದ್ರೋಹ ಚಿಂತನಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುವರು"[೨೪] ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪುರುಷರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಿ, ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಮನೆತನಗಳ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹದಗೆಡುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗೃಹ ಶಿಕ್ಷಣ, ನೈತಿಕ-ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ ವಿನಃ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಾಷಣ-ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಚರ್ಚಿಸಿರುವ, ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ನಡೆ-ನುಡಿ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತಾದುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತ್ಯಾಗ, ಆದರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಒಳಪಡಿಸಿದರೂ ಈ ಲೇಖಕಿಗೆ ಸಾಲದು. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪಿತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಣೀತ ತತ್ವ ಬೋಧನೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಯಾವ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಲೇಖಕಿ ಎಲ್ಲೂ ರಾಜಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳೂ 'ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣ'ದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಂಗದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಸೇವೆಗೈದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಆ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ನಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘಾವಧಿಯ 'ಪತ್ರಿಕೆ'ಯ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ರಾಜಧಾನಿಯವರೆಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ..... ಸಂಗತಿಗಳ ಕುರಿತು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯದೇಶದ ಚಿಂತಕರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಅನುವಾದದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶ-ಭಾಷೆಯ ಏಳ್ಗೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಅನೇಕರ 'ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ'ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆರೋಗ್ಯಸಂಬಂಧಿ ವಿಚಾರಗಳು, ಮಕ್ಕಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ

ಪೂರಕವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣ ಕುರಿತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲವೂ **ಸರಸ್ವತಿ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ನಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಚಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಬಹುಮುಖಿ ಸ್ಪಂದನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕೆಲವು ಆಯ್ದ ಬರೆಹಗಳ ಕ್ರೂಢೀಕೃತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹೀಗಿದೆ :

ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಚಾರಗಳು ; ತಿರುಮಲಾಂಬಾರಂತೆ ಇವರೂ ಸಹ ಆರ್ಯರ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲು ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಂಥ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, "ಸಂಪತ್ತು, ಸರಸ್ವತಿ (ವಿದ್ಯೆ), ಸತ್ಯ, ಸಂತಾನ, ಸದನುಗ್ರಹ (ಮಹಾತ್ಮರ ಕೃಪೆ) ಉತ್ತಮ ಪದವಿ, ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಗುಣ ಸಂಪನ್ನೆಯರಾದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಎಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದೋ ದೇಶದ ಅಭ್ಯುದಯವೂ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು. ಈ ಸಂಕಲ್ಪವು ಸಫಲವಾಗಬೇಕಾದರೆ, "ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಜಯಾಭ್ಯುದಯ"ಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕವುಗಳೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವುಗಳೂ ಆದ ದೇಶ ಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು"[೨೫] ಎಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ'ವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಸಮರ್ಥಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ನಿಲುವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಮೈಸೂರು, ಮದ್ರಾಸ್ ಮಹಿಳಾ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ 'ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಕಾಳಜಿ'ಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಲೇ, (ವಿಚಿತ್ರ ವೈಭವ, ವಿನೋದ ಕೂಟಗಳೆಂದು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ) ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕೃತಗೊಂಡ ಕೆಲವು ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು, "ಏತನ್ಮಧ್ಯೆ, 'ಮಾನವೀಯ'ವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದರೂ 'ಮನನೀಯ'ವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದೇ ನವಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಸುಧಾರಪ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಹಾ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಜರುಗಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇಶಭಕ್ತರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರೇ ಸಭಾ ನೇತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ಲಿನ ಅಭಿನಂದನ, ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ನಿರ್ಮೂಲನ, ಶಿಶು ಸಂಗೋಪನ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವೀಕೃತ ಠರಾವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ'ವು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ

ವಿವಾಹ ಬಂಧನದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವ ಅಧಿಕಾರವಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಠರಾವಿನ ರಹಸ್ಯ! ಪುರುಷನ ಅನಾಚಾರ, ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪಶುವಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾದಳು ಎಂಬುದೇ ಈ ಠರಾವಿನ ಸಮರ್ಥಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸರಿ, ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರಕೃತ ಏನನ್ನೂ ಬರೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ವಾಚಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?”[೨೬] ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾರದಾಬಿಲ್, ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ನಿರ್ಮೂಲನ, ಶಿಶುಸಂಗೋಪನ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿಸಿರುವ ಲೇಖಕಿ ‘ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ’ ಕುರಿತು ಸಮ್ಮತಿ / ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸದೆ **ತಟಸ್ಥ ನಿಲುವು** ತಾಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಸ್ವತಃ ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು, ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತುಂಬು ಹೃದಯದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ, ‘ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರದ ಗುಲ್ಲೂ!’ ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮೆಯ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರೆಹವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿ, ವೈಚಾರಿಕ ಆಲೋಚನೆ, ತಮಗೆ ಸರಿ ಎನಿಸಿದುದನ್ನು ದಿಟ್ಟವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಮನೋಭಾವದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. “ರಾವ್ ಸಾಹೇಬ ಶ್ರೀಹರಿವಿಲಾಸ ಶಾರದಾರವರ ವಿವಾಹ ಮಸೂದೆಯು ಡಿಲ್ಲಿಯ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಬಹುಮತದಿಂದ ಪಾಸಾಯಿತೆಂಬ ಸುಖ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ! ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಎದ್ದರೆ–ಕೂತರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಂತೇಗುಲ್ಲನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಪುರಾಣಾಚಾರಪರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ‘ಸನಾತನ ಧರ್ಮ’ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ನಿವೇದ ನಿನಾದದಿಂದ ದೇಶದ್ರೋಹವನ್ನೇ ಬಗೆಯ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಸೂದೆಯು ೬೭ ಜನ ಸಭ್ಯ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕೇವಲ ೧೪ ಜನರಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅದರ ಸಮಯೋಚಿತತೆಯೂ, ಸಕಾರಣ ಸಮರ್ಥನೆಯೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ರೋಹದಾವಾನಲವನ್ನು ಹರಡುವುದು ‘ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಷ್ಠ’ರಾದ ನಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಪುರಷಾರ್ಥಪ್ರದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಯುಗಧರ್ಮ, ಆಪದ್ಧರ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ಪರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೋ, ಯಾರಿಂದಲೋ ಏತಕ್ಕೋ ರಚಿತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರಕಿರಣಕ್ಕೆ ಮೈಯೊಡ್ಡುವಂಥಾ ಹಿಮಕಣಗಳಂತೆಯೇ ಸರಿ! ಬೇಕಾದವರು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲಿ, ಬೇಕಾದವರು ಬೇಡವಾದ್ದನ್ನು ಬಿಡಲಿ, ಸರ್ವೋಪರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯು

ಆಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. .....ಈ ಮಸೂದೆಗೆ ಬಲವಾದ ಬೆಂಬಲವು ಅಬಲೆಯರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವೇತ್ತರಾದ 'ಸಬಲ'?ರು ತಿಳಿದಿರಲಿ! ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹದ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆಕಂಡು, ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿ ಮತ್ತು 'ಇದೇನು ಮಹಾ ವಿಷಯ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೀಲೆ – ಪ್ರಾರಬ್ಧ' ಎನ್ನುತ್ತಾ ತೂಕಡಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುವುದು ಅಸಂಭವ. ಸುಧಾರಪ್ರಿಯರಾದ ನಮ್ಮ ಬಂಧು–ಭಗಿನಿಯರು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ತಮ್ಮ ಅಮೋಘವಾದ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು. ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ಲು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸುದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸುಧಾರಕರ ಸುಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾಗಲಿ!”[೨೭] ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯ ಸಮರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂದೆ–ಮುಂದೆ ನೋಡದ ದೃಢ ಚಿತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಬರೆಹ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪ್ರಗತಿಪರತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಾತ್ರವೇ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಹೃದಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಬೆಳಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು ಅತಂತ್ರವೇ. ಧನಾಧಿಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದೇಶೋನ್ನತಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಬೇಕು. ಅನ್ನಪೂರ್ಣಾದೇವಿಯು ಅಪರಾವತಾರವಾದ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದು “ಅನ್ನ–ಅನ್ನ, ಮಾನ–ಮಾನ” ಎಂದು ಚೀತ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯದಿಂದಲಾದರೂ ಸಂಕುಚಿತ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಬರಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಭ್ರಾಂತಿ ಶತ್ರುನಾಶದ ನಂತರವೂ ಉಳಿದು ತಮ್ಮವರ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತಿರುವುದೂ ಶೋಚನಿಯ. ಜನತೆಯಿದನ್ನರಿಯಬೇಕು. ದೇಶ ನನ್ನದು; ದೇಶದವರೆನ್ನ ಅನುಜರು ಎಂದು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಲೇಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಒರೆ ಹಚ್ಚಲೇಬೇಕು. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು 'ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಪಾಲು, ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಬಾಳು' ಎಂಬ ಸಮಾಜವಾದೀ ನಿಲುವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಈ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳ ಕುರಿತ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಚಿಂತನೆ ಹೀಗಿದೆ : ಈ ದೇಶವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಯಾವ ದೇಶದ ಎಂತಹ ಸರ್ಕಾರ ಸಮರ್ಥವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, “ಹಿಂದೂ ದೇಶವೇ ಇತರ ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಸತ್ಯವಾದ ವಿಚಾರ. ಅದಕ್ಕೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ತತ್ವವಾಗಲಿ, ಬ್ರಿಟೀಷ್, ಡಚ್, ಫ್ರೆಂಚ್ ಮೊದಲಾದ ಬಕಾಸುರರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ತತ್ವವಾಗಲಿ, ಆಫ್ರಿಕದ

ಬಿಳಿಯರ ಜನಾಂಗ ಭೇದ ಮಾರಿ ತತ್ವವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪರಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ವಿನಾಶಕಾರಕ ತತ್ವವಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಶತ್ರುವೇ!! ಹಿಂದೂ ದೇಶವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆರ್ಷೇಯ ತತ್ವದ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಪ್ರತಿಜನಾಂಗಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ಉಳಿಸಬಲ್ಲುದು."[೨೮] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ನಿರತಳಾಗಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರದು ಖಚಿತ ನಿಲುವು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಗೈದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಗೃಹಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಿ, ದೇಶಸೇವಾ ಕೈಂಕರ್ಯ ನಿರತರಾಗುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗಿನ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಕಾಳಜಿ ಮನನೀಯವಾದುದು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಟದ ಮೂಲಕ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು 'ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ'ದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ, "ಅಮೆರಿಕಾ ಖಂಡದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ "ಲೈಬ್ರರಿ ಅಥವಾ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳು" ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರೂ ಬಂದು ಓದಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವರ ದರ್ಜೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಓದಲು ಅನುಕೂಲಪಡಿಸಿರುವವರು. ಅಲ್ಲಿ ಓದಲು ಬರುವ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಚಂದಾ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೋದುವಾಗ ಪುಟಗಳನ್ನು ಹರಿದೋ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದೋ ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವರು ತಪ್ಪನ್ನ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ಅಪರಾಧ ಕಾಣಿಕೆ ವಸೂಲು ಮಾಡುವರು..." ಹೀಗೆ 'ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳು' ಎಂಬ ಸಂಪಾದಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಉದ್ದೇಶ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ರೀತಿ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಪೋಷಕರ ಪಾತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಓದುಗರನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇಶದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬೇರಾವ ದೇಶದ 'ಆಡಳಿತ ಮಾದರಿ'ಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಮಕ್ಕಳ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ "ಅಮೆರಿಕದವರೂ ಸೋವಿಯಟ್ ರಷ್ಯದವರೂ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾಗಿರುವರು" ಎಂದು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಈ ಚಿಂತನೆ ಮಕ್ಕಳ ಓದು, ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ (ಅರಸಿಕರಲ್ಲ– ಪವಾಸಕಥನ) ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ

ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆ ಕೇವಲ ಬಾಯಿಮಾತಿನದಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ 'ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ' ಇಂದಿಗೂ 'ಮಕ್ಕಳ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯರಂಗವಾಗಿ, ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮಕ್ಕಳ ವಿಭಾಗ, ನಂತರದ **ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ** ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗಿನ ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರಿಗೆ ಅಮೆರಿಕ-ರಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳು ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದರೆ, 'ಸ್ತ್ರೀ' ಬದುಕು-ಬರೆಹದ ಚಿಂತನೆಗೆ 'ಚೀನಾ' ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. 'ಚೀನೀ ಸ್ತ್ರೀಯರು' ಎಂಬ ಅನುವಾದಿತ ವೈಚಾರಿಕ ಲೇಖನ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿಂತನೆ, ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತಕರ ಚಳುವಳಿಯ ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ, ಕಸ್ತೂರಬಾ, ಕಮಲಾ ನೆಹರು, ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ, ಕಮಲಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಆದರ್ಶ ಸ್ತ್ರೀ ಚೇತನಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಚೀನೀ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸಹ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಚೀನಾದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಸನ್ ಯಾಟಸನ್, ಚಿಯಾಂಗ್-ಕೈಶೆಕ್ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಖಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಮೇಲೆ, ಜಪಾನಿನ ಬಲತ್ಕಾರದ ಆಕ್ರಮಣಾನಂತರ ನವನಾಗರೀಕತೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದ್ದರಿಂದ ಜನಜೀವನ ಬದಲಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಿಷದವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚೀನೀ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ, ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಾಗಿ, ಸಮಾಜಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ, ಮೊದಲಿನ ಆಡಂಬರದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸರಳತೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಮನನೀಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಮೋಚನೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ರಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕಾಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು 'ಯುದ್ಧ ಯೋಧನಿ'ಯರಾಗಿ ಕೂಡಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿವಾಹದ ರೀತಿ, ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ'ದ ಬಗೆಗೆ ಅಮೆರಿಕ ಹಾಗೂ ಚೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ನವನಾಗರೀಕತೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ನೀತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಘಟನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅವು ಉತ್ತಮ ಸಮಾಜದ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲ. ಚೀನಾದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಸವಿದು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ

ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಕ್ರಮಗಳು ಕೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನಗಳು ನಡೆಯುವುದು ತೀರಾ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ'ದ ಕಾನೂನು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಲೇಖಕಿ ಈ ದೇಶದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಏನೂ ಹೇಳದಿರುವುದು ಕುತೂಹಲಕರ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, "ಸಮಸ್ತ ಚೀನವನ್ನು ಐಕ್ಯಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಚೀನೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೇ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು. ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಹೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗವಹಿಸದೆ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಚೀನಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚೀನಾ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪುರುಷರೊಡನೆ ಅರ್ಧಾಂಗಿ, ಆದರೆ ಸಮಭಾಗಿಯಾಗುವಳು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ?"[೨೯] ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೭೦ ರಿಂದ ಈಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆಯಿಂದ ಆಮದಾದ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆ'ಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಆಲೋಚನಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆ ಮೂಲಕ ಇವರು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದ ಮೊದಲ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕಿ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ 'ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು ಸರಿಸಮಾನರು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು–ಗಂಡಸರು ಸರಿಸಮಾನರು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾ, "೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಕುಥೂಮಿ ಗುರುಗಳು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ : "ಏಳು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಹುಡುಗರ ಮತ್ತು ಹುಡುಗಿಯರ ಅಸ್ತಿಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರ ಅಸ್ತಿಪಂಜರವನ್ನು ಡಾಕ್ಟರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು "ಇದು ಹುಡುಗನದೆ, ಹುಡುಗಿಯದೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಏನನ್ನು ಹೇಳಲಾರರು...."[೩೦] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡಿನ ದೇಹರಚನೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಗಂಡಸು ಪ್ರಧಾನ, ಹೆಂಗಸು ಅಧೀನ ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯ ವಿವರಣೆ ಹಾಗೂ ಈ ಭಾವನೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಸದಾಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಚಿಂತನೆ ಹೀಗಿದೆ: "ಹೆಂಗಸು ಒಂದು ಭೋಗ್ಯವಸ್ತು, ಒಬ್ಬ ದಾಸಿ ಎಂಬ ಈ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ನಾನಾ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡಸಿಗೂ ಹೆಂಗಸಿಗೂ ಸಮಾನ ಪದವಿಯನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಾರಿ. ಇದರಿಂದ ಹೆಂಗಸರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದೆಂತಲ್ಲ; ಗಂಡಸರು ತಾವು ಸರಿ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಹೆಂಗಸರು ತಮಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು; ಆ ಭಾವನೆಯು ಹೋಗಲೂ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗುವುದು."[೩೧]

"ಅನೇಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸೆಂದರೆ ಮನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಆಳು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗಂಡಸಿನ ಭೋಗವಸ್ತು. ಹೊರಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು- ಅಮ್ಮ ಎಂದು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿಯೇ ಕರೆಯಬಹುದು; ಬಸ್ಸು, ಟ್ರಾಂಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ನಿಂತು ಆಕೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೂ ಕೂಡ, ಆಳವಾಗಿ ಕೆದಕಿ ನೋಡಿದರೆ, ಆಕೆ ಗಂಡಸಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು."[೩೨] ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಲೆ, ಆ ಸಮಾನತೆಯ ಆಶಯ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯದಾಗದೆ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಈ ವಾದ ಮಂಡನೆಗೆ **ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ** ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಗಸರು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿ ಬರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದೇಹಾಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ಹರಿಸಬಾರದು ಎನ್ನುತ್ತಾ, "ಸೀರೆ, ಒಡವೆ, ಪವಡರ್, ತಮ್ಮ ದೇಹಾಲಂಕಾರ ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅತೀತವಾದ ಜೀವಿತದ ಗುರಿಯೊಂದು ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೆಂಗಸರು ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ ಆಗ ಇವುಗಳ ಭ್ರಮೆಯು ಹೋಗುವುದು. ನಮ್ಮ ವಾರ ಮತ್ತು ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ಫ್ಯಾಷನ್ ಕಾಲಂ, ಲೇಡೀಸ್‌ಪೇಜ್, ಇವೇ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿದರೆ ಆಗ ಹೆಂಗಸರ ದೃಷ್ಟಿ ಈ ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು"[೩೩] ಎಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ "ಹೆಂಗಸು ಗಂಡಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ವಸ್ತು ಮಾತ್ರ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ತಪ್ಪು; ಆಕೆಯು ಗಂಡಿಸಿನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಗಂಡಸು ಆಕೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಈಶ್ವರ ಚೈತನ್ಯದ ನಾನಾ ವಿಧ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇವರು ಕಾಲುವೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ" [೩೪] ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕೊಟ್ಟರೆ ಪುರುಷರು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗೃಹಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸರಿ, ಏನಾದರೂ ಸರಿ, ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, "ಆಕೆಯು ಹೇಗಾಗಬೇಕೆಂದಾದರೂ ಇಷ್ಟಪಡಲಿ-ಮನೆ, ಸಂಸಾರ, ಗೃಹಕೃತ್ಯ ಅಥವಾ ತಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸುವುದು-ಆಕೆಯ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಆಕೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ಮನೋಹರವಾದ ಸುಂದರವಾದ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು."[೩೫]

ಹೀಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಣೀತ ಇತ್ತೀಚಿನ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆ'ಗೆ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ; ಆ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪೌರಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು 'ದೇಸಿ ನೆಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕರು ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ : ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ **ಸಣ್ಣಕತೆ**ಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ, ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಲೇಖನ, ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಂಡುಂಡ ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ರೂಪಿಸಿದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹದಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತ ಚಿಂತನೆ (ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಈ ಯಾವ ನೆಲೆಯಾದರೂ ಸರಿ)ಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಕೆಲವು ಆಯ್ದ ಬರೆಹಗಳ ಅವಲೋಕನ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾರಿಯ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನ, ಹೃದಯ ಪ್ರಧಾನ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ, ತತ್ತ್ವ, ವಿಜ್ಞಾನ, ವಿವಿಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಸಾಯ ಮೊದಲಾದವು 'ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನ' ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುವುದೆಂದೂ, ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪುರುಷರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂತೋಷ, ನಾದ–ರಸ–ಸೌಂದರ್ಯ ಲಹರಿಯಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ನೆನಸಿ ತಣಿಸುವ ಗುಣವಿರುವ **ಕಾವ್ಯ**ವನ್ನು 'ಹೃದಯ ಪ್ರಧಾನ' ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಸ್ತ್ರೀಯರದು ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ವಾದ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ, "ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾರದೆಯನ್ನು ದೇವರನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜಪುರುಷನ ಬುದ್ಧಿ ಪುರುಷನಾದರೆ, ಅವನ ಹೃದಯ ನಾರಿ, ಪುರುಷನು ಸಮಾಜವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಹೃದಯದಿಂದ ಅದನ್ನಾಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೆಯೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಪತಿ ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕ (ಪುರುಷ)ನಾದರೆ, ಹೃದಯಂಗಮ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಸ್ವತಿ (ನಾರಿ)ಯು ಅಧಿದೇವತೆಯಾದಳು" ಎಂಬ ತರ್ಕವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಕುಲದಲ್ಲಿ ನಾರಿಯರ ಹೆಸರುಗಳೇ ಕೇಳಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರೆ ಒಂದೆರಡಿರಬಹುದು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಆಗಿನ ಸಮಾಜಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗಿದ್ದ ನಿಕೃಷ್ಟತೆ, ನಿರಕ್ಷರತೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿಹೀನತೆ ಮೊದಲಾದವೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹ. ಇದು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕುಗ್ಗಿಸಿದೆ ಎಂದು ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೆಲ ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳೆಯರು ಸತ್ವಬಲದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು,

ವಾಙ್ಮಯ ಗಗನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿದ್ದಾರೆ." ಎಂದಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಚಿಂತನೆಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದೆಯೆ, ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವ 'ವಾದ'ವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ.

ನಂತರ ತಮ್ಮ ವಾದದ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿ ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀ ರಚಿತ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗರತಿಯ ಹಾಡುಗಳಂತ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ, "ಈ ಹಾಡುಗಳೆಂದರೆ ಜನಜೀವನದ ಸತ್ವ ತತ್ವಗಳ ಕಾವ್ಯರೂಪಗಳು. ಇವನ್ನು ವೇದಗಳಂತೆ ಅಪೌರುಷೇಯಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಜೀವನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ತಪಿಸಿ ಮುಪ್ಪಾದ, ಅನುಭವಿಕರಾದ ಹೆಣ್ಮಕ್ಕಳ ಹೃದಯದಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ಕಾವ್ಯದ ಚುಟುಕುಗಳಿವು"[೩೬] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಹೃದಯದಿಂದ ಮೂಡಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡದ ನಡೆಗೆ, ಜೀವನ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಈ ಜಾನಪದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ "ಹೆಂಗಸರದೇ ಆದ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಭರತೇಶ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡುದೂ ಆ ಕಾವ್ಯದ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಲು ಸಾಕು"[೩೭] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಸೃಷ್ಟಿತ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಮುಂದೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಂತರ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀರಚಿತ ಕೃತಿಗಳು, ಅದರಲ್ಲೂ ಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವು ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು, ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾ, "....ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಭಾಷಾಸಿದ್ಧಿ ಅವರಿಗಿರುವುದರಿಂದ (ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ) ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಸೊತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು, ಹಾಗಾಗುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದೂ ಆದೀತು. ಗಂಡಸರು ಸಣ್ಣಕತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲೇ ಬಾರದೋ ಎಂದು ಯಾರೂ ಗಾಬರಿಯಾಗುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ ಹಾಗಲ್ಲ. ಗಂಡಸರು ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಪದಸರಣಿಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವ ಬದಲು ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಇದವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ"[೩೮] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಚಿಂತನೆಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ', 'ಮಹಿಳಾ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ' ರೂಪಿಸುವವರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ **ಚಿಂತನಾ ವಿಧಾನ**ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿವೆ.

ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾರೀದರ್ಶನ– ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ಈ ದೇಶದ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ಥಾನ–ಮಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುವ, ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಗಳು ಸುಧಾರಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಃಪತನಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಇತರೆ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿತ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಮಾಹಿತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಅಲ್ಲೂ ಸಹ ನಾರಿಯರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅಸಹ್ಯಭಾವನೆಯಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಂತರ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾರಿಯರ ಸ್ಥಾನ ಯಾವ ರೀತಿಯಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೇಯವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ "ನರಕದ ಬಾಗಿಲು ಯಾವುದು?" "ನಾರೀ" ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, "ನರಕದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಎಂತಹ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾದ ಪತನವಿದು! ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದನಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಸಂತ ತುಲಸೀದಾಸನು "ಡೊಳ್ಳು, ನಗಾರಿ, ಶೂದ್ರ, ಪಶು, ನಾರಿ ಇವೆಲ್ಲ ಲತ್ತೆಗೆ ತಕ್ಕವು" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಡೊಳ್ಳು ಬಡಿದ ಹಾಗೆ ಬಡಿಯಬೇಕೆಂದಲ್ಲವೆ, ಇದರ ಭಾವ? ಮೆಟ್ಟುಗಳು ಹರಿದರೆ ಬಿಸುಟಿ ಬೇರೆ ಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು!" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರರಿಗೂ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧ ಮಾತುಕತೆಗಳು ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ, "ತನ್ನ ಗಂಡನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಉಭಯಭಾರತಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದಳು. ಅವಳೆಂದಳು; "ಶಂಕರಾ, ಅರ್ಧ ದೇಹದೊಡನೆ ವಿಜಯಹೊಂದಿ ಗರ್ವಪಡಬೇಡ. ನಿಜವಾದ ವಿಜಯಿ ಎನಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಇಡೀ ದೇಹದೊಡನೆ–ಎಂದರೆ ನನ್ನೊಡನೆಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಾದಿಸು". ಶಂಕರನು ಸ್ತಂಭೀಭೂತನಾದನು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ; ಪುರುಷರಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ವಿಕಾಸಹೊಂದಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಅವರು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೂ ಹಿಂದುಳಿಯಲಾರರು" ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಈ ಚಿಂತನೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ (ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ) ಚಿಂತನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳು, ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು, ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳ ಹಲವಾರು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದು ಈ ಲೇಖಕಿಯರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ತರ್ಕಬದ್ಧ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಕುರಿತು, "ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಇಂದು ಮರುವಿಮರ್ಶೆಗೆ

ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಮತ್ತಿತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೆಲವು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ"[೩೯] ಎಂದಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಮಂಜಸವಾದುದು.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಚೀನಾದೇಶದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಿದರ್ಶನ ನೀಡಿದರೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು 'ಜಪಾನೀ' ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ದೇಶದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಏಳ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ ಬಹುದೊಡ್ಡದು ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.[೪೦] ಈ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಧಾರಿಸಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಆತಂಕಕ್ಕೆಡೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

"ಇದೊಂದು ಮಾನವ ಹಿತಸಾಧನೆಯ ಚಳುವಳಿ; ಹಿಂದುಳಿದವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ಇದು ಬರಿ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲ, ಇದು ಮಾನವೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಪುರುಷನಾಗಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಲಿ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ವಿಕಾಸವು, ಅತಿಯಾಗಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿಯೆ ತೋರುವುದು. ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಗೆ, ಕಾವ್ಯಮಯ ಕಲ್ಪನಾರಮ್ಯ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಲಿ, ದೇವತೆಯೆಂಬ ಆರಾಧನೆ- ಸಂಬೋಧನೆಯಾಗಲಿ ಸೇರವು. ಜೀವನದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯ ಸ್ಥಾನ, ತನ್ನ ಭವಿತವ್ಯದ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು ಇವು ಅವಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದಲೆ ಆಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಡಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ಅವಳು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಡಿರೆನ್ನುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಚಳುವಳಿ ಅವಿಧೇಯುತೆಯು-ಬಂಡುಗಾರಿಕೆಯು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ; ಅದು 'ಪುರುಷವಿರೋಧಿ'ಯಾಗಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗ-ದ್ವೇಷದಿಂದ ನಮ್ಮ ಆಂದೋಲನವು ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮತೋಲನ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷಜಾತಿಗಳ ಸಹಕಾರ-ಸಖ್ಯಗಳಿಂದಲೆ ಮಾನವ ಜಾತಿಯ-ಅದರೊಡನೆ ಭಾರತದ ಮಹಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದೆಂದು ನಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಯ ಸೂತ್ರಧಾರರು ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ"[೪೧] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದ, ಸ್ತ್ರೀಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ, ಅರ್ಥೈಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂತಹ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ' ಚಿಂತನೆ ಹೊಮ್ಮಿರುವುದರ ಪ್ರಮುಖ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಈ ಅನುವಾದಿತ ಭಾಷಣ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ ಮೊದಲಾದವರ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಚಿಂತನೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ,

‘ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ’ ೧೯೭೦ ರ ದಶಕದಿಂದೀಚೆಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿಂತನಾ ನೆಲೆಯಿಂದ ಆಮದಾಗಿ, ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು ವಿಪರ್ಯಾಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹದಿಂದ ಮೊದಲು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ ಹೇಗೊ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆ : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಇತರೆ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಂತೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರೂ ಭಾಷಣ, ಲೇಖನ, ಅಂಕಣ ಬರೆಹಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ, ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಭಾರತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ, ಮಿಶ್ರ ವಿವಾಹ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗುಳ್ಳ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹ, ಲೇಖಕಿಯ ದೃಢ, ಖಚಿತ, ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ಕೆಲವು ಬರೆಹಗಳನ್ನು- ಲೇಖಕಿಯ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ- ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೇಗಿರಬೇಕು?[೪೨] ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನಾದರವಿಲ್ಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಯಾಕಾಲದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಥ್ಯಗಳೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ರಶ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರೂಸೋ, ಮೇಕ್ಸೆಮ್ ಗೋರ್ಕಿ, ತರ್ಗನೇವ್ ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಭಾಷೆ, ಜನದೂರವಾದ ವಸ್ತು ಬಳಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಹ ಸರಳ ಭಾಷೆ, ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿಯಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರ ಚಿಂತನೆ, ಸ್ತ್ರೀ **ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಪೂರ್ಣತೆ ಎಂದು?** ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಉಳಿದ ಲೇಖಕಿಯರು ‘ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ’ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರೂ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಚಿಂತನೆ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. “ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದು ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಪಥದ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಗರಗಳಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ

ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಎಂದಿಗೂ ಗ್ರಾಮ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಗ್ರಾಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಾವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಡುವುವು. 'ಹಳ್ಳಿ ಹೆಂಗಸರು' ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯ ಚರ್ಚಿಸುವುದೆಂದರದು ವ್ಯರ್ಥವಾದ..."[೪೩] ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿ, ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, "... ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯವು ಶಿಕ್ಷಣದ ಜತೆಗೆ ಆದರೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಬಹುದು. ಇಂಥಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಸರಕಾರವು ವಹಿಸಬೇಕು; ಸಂಪನ್ನರು ಸಹಾಯಕರಾಗಬೇಕು"[೪೪] ಎಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಕೃಷಿ, ಪರಿಸರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇವರ ಚಿಂತನೆ ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಎಂತು?, **ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲವೆ?** ಹಾಗೂ **ಭಾರತದ ಮಹಿಳೆಯರ ಉನ್ನತಿ** ಮೊದಲಾದ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಸ್ತ್ರೀಪರ 'ಕಾಳಜಿ' ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ, ಆಧುನಿಕ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಮನೆಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವು ದೊರೆತ ಸ್ತ್ರೀ ಆಲಸಿಯಾಗಿರದೆ, ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಯನಿರತಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, "ಸುಮ್ಮ-ಸುಮ್ಮನೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯವನ್ನ ಮನಬಂದಂತೆ ವ್ಯಯಿಸುವುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಲ್ಲ.... ಹಣದ ಉಳಿತಾಯವೂ ಹಣದ ಗಳಿಕೆಯೂ ಹೌದು"[೪೫] ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಸೂಚನೆ ನೀಡುವ ಚಿಂತನೆ ಅನುಸರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

"ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೆಂದರೇನು? ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದಿರುವ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಅದಿದೆ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ?"[೪೬] ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ, 'ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ' ಕುರಿತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿರುವ ಲೇಖನ, 'ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲವೆ?' ಎಂಬುದು. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ, "....ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪ್ರಚಲಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಆದರೂ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜವೇ ಹೊಣೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾರೇ ಇರಲಿ, ಸಮಾಜಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಿ ನಡೆಯಲೆತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಗುಣಗಳಿಗೆರಗಿದರೆ ಅದು ಅವರ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ವಾಲಂಬಿಗಳಾಗಲು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಾಗಲು ಸಮಾಜ ಸರಿಯಾದ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಕೂಪಮಂಡೂಕತೆ ಮತ್ತು ವಿಲಾಸಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಪುರುಷರೇ ಕಾರಣರು...."[೪೭] ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಪುರುಷರ ಶೃಂಗಾರಪ್ರಿಯತೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅವರ ಬಯಕೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾ, ಪುರುಷರ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾಗುತ್ತಾ, ...ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಅರಿಯದವರು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅದು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು?[೪೮] ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪುರುಷಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ,

ವೈವಾಹಿಕ ಬಂಧನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ಮಿತಿಗಳಿಂದ ಹೊರಬರುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಈ ಚಿಂತನೆ, ಈಗಿನ ಯಾವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ, ಪೌರಾತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಚಿಂತಕರಿಗೆ ಸರಿ ಮಿಗಿಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ನೆಲೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖನ 'ಭಾರತದ ಮಹಿಳೆಯರ ಉನ್ನತಿ', ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಲೇಖನ; 'ಮಿಶ್ರವಿವಾಹವು ಭಾರತದ ಜಾತಿಬೇಧಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಸಾಧನ.' "ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಜನರು ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಮಯವು ಹೋಗದಾಯಿತು. ಕಲ್ಪನೆಯು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿ, ದೈವ, ದೇವರು, ಹೋಮ, ಹವನಗಳೆಲ್ಲಾ ಉಂಟಾದವು...."[೪೯] ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರೆಂಬ ವರ್ಣಗಳುಂಟಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತಾ, "ಬಾಯಿ ಬಲವಿದ್ದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸಿ ತಾವೇ ಮೇಲೆಂದರು. ತಾಯಬಲವಿದ್ದವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎರಡನೆಯವರೆನಿಸಿದರು. ವ್ಯಾಪಾರ, ಚಾತುರ್ಯವಿದ್ದವರು ವೈಶ್ಯರೆಂದರು. ಮಿಕ್ಕುಳಿದವರು ಇವರೆಲ್ಲರ ದಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಶೂದ್ರರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು, ಜಾತಿಬೇಧವು ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ. ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಆಚಾರ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಶೂದ್ರನೂ ಯಾವ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು?"[೫೦] ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಲೇಖನದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ 'ಸ್ತ್ರೀ ಚಿಂತನೆ'ಗಳೆಂದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಬೆರಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತಿಭೇದವೆಂಬುದೊಂದು ಮೌಢ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ, ದೈವಕೋಪ ಸುಳ್ಳು ಕಲ್ಪನೆ, ಜಾತಿಬೇಧದಿಂದಾಗುವ ಕೇಡುಗಳು : ಸಮಾಜದ ಹಾನಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಮನಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ 'ಮಿಶ್ರ ವಿವಾಹ'ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ 'ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ'ಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ "....ವ್ಯಭಿಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳ ರೂಪ ನೋಡಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯು ಜಾತಿಯ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮನವೊಲಿದವರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವುದು. ಆ ಜಾತೀಯತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದರೆ, ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಮದುವೆಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡುಗಳು ಒಗ್ಗೂಡಲು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಭಿಚಾರವು ಅಳಿಯುತ್ತದೆ... ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಜಾತಿಬೇಧಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಾಧನವೆಂದರೆ ಅದು ಮಿಶ್ರವಿವಾಹವೇ ಸರಿ"[೫೧] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣ ಚಿಂತನೆಯ ಸಂಕೇತದಂತಿವೆ.

ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವೆಂತು? ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೂ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. "ಉಚ್ಚವರ್ಣೀಯರ ಸಹವಾಸ, ಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶಗಳಿಂದಲೇ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವಾಗಬಲ್ಲುದೇ? ಯಾವ ದುಃಖಿಗಳು, ಭೀಷಣ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ದೇಹವನ್ನು ಛಳಿ ತಾಪಗಳಿಗಂತಿರಲಿ; ಮಾನವನ್ನು ಮರೆಯಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ವಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲವೋ, ಅಂಥವರು ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಡೆಯುವ ಮಹತ್ತಾದ ಲಾಭವೇನು? ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ, ಆ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಏನು? ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿಯೂ ನಿರಾಕಾರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಯಾರೋ ಕೆಲವರಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೇಕೆ? ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪೂಜಾ, ದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಆ ಕಾಲವುಳಿದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾಂತಿ, ಪ್ರಗತಿಯ ಕಾಲಗಳಿವು. ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆಡೆ ಕೊಡುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವುಂಟು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಗಳಿಸಿದ ಸೌಭಾಗ್ಯವೇನು? ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದವರ ದುಡಿತದಿಂದ. ಆದರೆ ಇಂದು, ಅಂಥ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಬೆಳಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಲಭಿಸಿರುವಾಗ ಪುನಃ ಹಿಮ್ಮುಖದ ನೋಟವೇಕೆ?"[೫೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಹಾಗೂ ದಲಿತ ದೌರ್ಜನ್ಯ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ, "...ದಲಿತ ವರ್ಗದವರ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ."[೫೩] ಹಾಗೂ, ".... ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಅವಶ್ಯಕ ಅಂಗವಾದ ಹರಿಜನರಲ್ಲಿ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯು ತೊಲಗಲಿ! ಪ್ರಗತಿಗಾಮಿಗಳಾದ ಸ್ವತಂತ್ರವೀರರಲ್ಲಿ, ಯಾರು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅನಾವಶ್ಯಕ ಭಾರಸ್ವರೂಪಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜನರ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುವರೋ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿ ನಮ್ರತೆಗಳು ಮಾಯವಾಗಲಿ!"[೫೪] ಎಂಬ ನುಡಿಗಳು ಲೇಖಕಿಯ ಪ್ರಖರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಂತೆ[೫೫] ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರ ಚಿಂತನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ'ಯ ಬಗೆಗಿನ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ 'ಚಿಂತನೆ' ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಟ್ಟಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ನೆಲೆವೀಡಾದ ಉಡುಪಿಯವರಾದ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ಪಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದೆಂಬುದನ್ನು

ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, 'ಮಠಾಧಿಪತಿ'ಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ: "ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ತ್ರಸ್ತ ಮರಣೋನ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದೇಕೆ? ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿವೆಯಲ್ಲ! ಎಂದರೆ ಈ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ಅವಸ್ಥೆ ಭೀಷಣವಾಗಿದೆ. ಇವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದರ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಇದು ಕಟು ಸತ್ಯ."[೫೭] ಎಂಬ ನಿಷ್ಠುರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಧರ್ಮದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಮಠಗಳು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ವಿಧವೆ' ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವ, ಅಂಧ ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ 'ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀ' ಪ್ರವೇಶಿಸಲೂ ನಿಷೇಧ ಹೇರಿರುವ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ಸಲ್ಲದ ನಡೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ, ಸನ್ನಡತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ತೋರಿರುವ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ನೇರ, ಸ್ಪಷ್ಟ ನುಡಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ.

ತಮ್ಮ ಅಂಕಣಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಹೊಸ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ 'ಅಮ್ಮ' ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನೆಯಿಂದ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರೆ, ಇವರು 'ಅಕ್ಕ' ಎಂಬ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರಿಯರಿಗೆ ಓಲೆ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಓಲೆಗಳನ್ನು 'ಅಕ್ಕನ ಓಲೆ' ಎಂಬ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಓದು, ಹೊಸ ಅಡುಗೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕೇಶಮುಂಡನ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು- ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಷದ ಪಡಿಸಿದರೆ (ಈ ಬಗೆಯ ತಂತ್ರವನ್ನು ಇಂದಿನ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು), ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಾವೇ ನೇರವಾಗಿ- ಚರ್ಚೆಗೊಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೇಖಕಿಯರ ಬರೆಹವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟೈಸಿ, (ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ ಸೀಮಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿ (ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧಿ ಮಾತ್ರ)ಯುಳ್ಳದ್ದು, ಅತಿಭಾವುಕ, ಅತಿರೇಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು, ಇತ್ಯಾದಿ) ಅರ್ಥೈಸಿರುವುದು, ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಉಪೇಕ್ಷೆಗೀಡಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಅರ್ಥೈಸುವಿಕೆ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾದುದು, ಹುಸಿತನದಿಂದ ಕೂಡಿದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ವಲಯಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ, ಸೂಚನೆ, ಪರಿಹಾರದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿರುವ ಈ ಧನಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಲೇಖಕಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಗ್ರಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಕಾಲಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು : ಇತಿಹಾಸ-ವರ್ತಮಾನ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಪು, ೪.

೨. ಅದೇ, ಪು, ೪೩.

೩. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ, ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೧೯.

೪. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೨೭೬.

೫. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ . ನಂ ; ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ ಸಂ.೩, ಸಂ.೫, ಪು, ೨೧, ೨೨ (ಮಾರ್ಚ್-೧೯೨೦).

೬. ಅದೇ, ನಿತ್ಯ ಚರ್ಯೆ, ಸಂ೩, ಸಂ.೮, ಪು, ೮ (ಡಿಸೆಂಬರ್-೧೯೨೦).

೭. ಅದೇ, ಸಂ.೩, ಸಂ.೮, ಪು, ೮, (ಜೂನ್ -೧೯೨೦).

೮. ಅದೇ, ಸಂ.೩, ಸಂ.೧೨ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ - ೧೯೨೦).

೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ, ಸಂ.೧, ಸಂ.೧ ಪು, ೩ (ಜುಲೈ - ೧೯೨೨).

೧೦. ಅದೇ, ಸಂ.೧, ಸಂ.೨, ಪು,೮ (ಆಗಸ್ಟ್ - ೧೯೨೨).

೧೧. ಅದೇ,

೧೨. ಅದೇ, ಸಂ.೧೧, ಪು, ೨, ೩.

೧೩. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ.

೧೪. ಅದೇ,

೧೫. ವಿಜಯಾ ದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ, ಪು, xvii ರಿಂದ xxii

೧೬. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ ; ಮಹಿಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಜ, ಪು, ೯೬.

೧೭. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ ; ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಪು, ೨೯೧.

೧೮. ಅದೇ, ಪು, ೨೯೪.

೧೯. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ . ನಂ ; ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ ಸಂ.೩, ಸಂ.೯, ಪು, ೧೫ (ಏಪ್ರಿಲ್-೧೯೨೦).

೨೦. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ . ನಂ ; (ಸಂ) ; ಸೇವಾ ವಿಚಾರ, ಪು, ೧೧. (೧೯೧೯).

೨೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ, ಪು, ೪.

೨೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೫.

೨೩. ಅದೇ, ಪು, ೩೪.

೨೪. ಅದೇ, ಪು, ೩೩.

೨೫. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ (ಸಂ) ; ಸರಸ್ವತಿ, ಸಂ.೧, ಸಂ.೧. (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್-೧೯೧೭).

೨೬. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೧೩೪.

೨೭. ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ (ಸಂ) ; ಸರಸ್ವತಿ, ಸಂ.೯, ಸಂ.೨. (ಡಿಸೆಂಬರ್-೧೯೨೬).
೨೮. ಅದೇ, ರಜತೋತ್ಸವ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ, ಪು, ೫ (೧೯೪೯).
೨೯. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೧೫೬, ೧೬೪.
೩೦. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೪.
೩೧. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೫.
೩೨. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೬.
೩೩. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೭.
೩೪. ಅದೇ, ಪು, ೧೬೮.
೩೫. ಅದೇ, ಪು, ೧೭೦.
೩೬. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ , ಪು, ೨೨೧.
೩೭. ಅದೇ, ಪು, ೨೨೩.
೩೮. ಅದೇ, ಪು, ೨೧೬, ೨೨೮.
೩೯. ಅದೇ, ಪು, xxii
೪೦. ಅದೇ, ಪು, ೨೫೯, ೨೬೦
೪೧. ಅದೇ, ಪು, ೨೬೮.
೪೨. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, ೨೩೫, ೨೩೭.
೪೩. ಅದೇ, ಪು, ೨೩೮.
೪೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೩೯.
೪೫. ಅದೇ, ಪು, ೨೪೫.
೪೬. ಅದೇ, ಪು, ೨೫೦.
೪೭. ಅದೇ, ಪು, ೨೫೨, ೨೫೩.
೪೮. ಅದೇ, ಪು, ೨೫೩.
೪೯. ಅದೇ, ಪು, ೨೬೦.
೫೦. ಅದೇ, ಪು, ೨೬೧.
೫೧. ಅದೇ, ಪು, ೨೬೪, ೨೬೫.
೫೨. ಅದೇ, ಪು, ೨೪೬, ೨೪೭.
೫೩. ಅದೇ, ಪು, ೨೪೮.
೫೪. ಅದೇ, ಪು, ೨೪೯.
೫೫. ಅದೇ, ಪು, ೨೫೬.
೫೬. ಅದೇ, ಪು, ೨೬೬.

(ಸಂ. ಸಂ. ಎಂದು ಬಂದಾಗ ಮೊದಲ ಸಂ– ಸಂಪುಟ, ಎರಡನೆ ಸಂ– ಸಂಚಿಕೆ).

(ಒಂದೇ ಸಂ– ಸಂಚಿಕೆ).

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ ಮೊದಲು ಎದುರಿಸಿದ ಸವಾಲು **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ** ಕುರಿತಾದುದು. ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ** ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಎರಡು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕಿದೆ :

೧. ಇಡೀ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದ 'ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ'ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು.

೨. ಮಹಿಳಾ ಪಠ್ಯದ ಭಾಷಾ ಕೌಶಲ್ಯ ಕುರಿತಾದುದು; ಇದು ಪಠ್ಯವೊಂದು ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಶಿಲ್ಪ, ಬಂಧ, ತಂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹ' ಕುರಿತು ಬಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಮೊದಲ ನೆಲೆಯ–ಒಟ್ಟಾರೆ 'ಸ್ತ್ರೀ ಬರೆಹದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ'ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ–ವಿವರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ' ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾರಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಎರಡನೆ ನೆಲೆ ಕುರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವುದೇ, ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕಾದ ಭಾಷಿಕ ತಂತ್ರ–ಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳು ಭಾಷಣ ರೂಪದ ಉದ್ದುದ್ದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಓದುಗರ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನೇ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವ ಈ ಉಪದೇಶಗಳಿಗೆ ಓದುಗರು ಎಷ್ಟು ಬೇಸರಗೊಂಡಿರಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ಶಾಲಾ–ಕಾಲೇಜುಗಳ ಪಠ್ಯವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಅವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಒಳಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು 'ಬೇಸರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ' ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಸರಾಗ ಓದಿಗೆ ತಡೆಯುಂಟು ಮಾಡುವಂಥ ಈ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಭಾಷಾ ಕೌಶಲ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಅವರ 'ಚಿತ್ರಕ ಶಕ್ತಿ'ಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ : "ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಸಮಾನ ವಯಸ್ಸೆಯರಾದ ಭೀಕರ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ

ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಬ್ಬರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಯೌವ್ವನ ಮದದಿಂದ ಮದಕರಿಗಳಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾ ಯುವತಿಯರು ಧರಿಸಿದ್ದ ಮಣಿ ಹೇಮಖಚಿತಾಭರಣಗಳೂ, ಚೀನಾಂಬರವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಯುವತಿಯರ ಕೃಷ್ಣತ್ವವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲೆಳಸಿ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿನ ತಾರಾರಾಜಿಯಿಂದೆಸೆವ ಗಗನ ದೇವಿಯನ್ನೇ ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಿದ್ದವು... ಇಬ್ಬರ ಅಧರ ಪ್ರದೇಶವೂ ಅನಿಯಮಿತತ್ವದ ತಾಂಬೂಲ ರಾಗದಿಂದ ಕಂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದುದು, ಕೇಶರಾಶಿಯ ಸುವಾಸೀನಿ ತೈಲದಿಂದ ಹದಗೊಳಿಸಿ, ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಬರೀ ಬಂಧದಿಂದ ಸರ್ಪಾಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಿತು. ಕಬರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಪರಿಮಳ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳು ; ಇಬ್ಬರ ಹಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾದಿನ ಚುಕ್ಕೆಗಳು : ಇವೂ ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಬ್ಬುನದ ತಗಡು ಬಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು."[೧]

ಪ್ರಾಸದ ಬಳಕೆ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗದ್ಯದಲ್ಲೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಸ ಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ. "ನೀತಿವಂತರಾಗಿ, ಖ್ಯಾತಿವಂತರಾಗಿ, ಭೀತಿರಹಿತರಾಗಿ ಬಾಳಿ – ಮುದವ ತಾಳಿರಿ"[೨]

"ಮುದ್ದಿನ ಮುದ್ದೆಗಳೇ, ನಂಬುಗೆಯ ಇಂಬುಗಳೇ, – ಒಮ್ಮೆ ನಿಮ್ಮಮ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿರಿ! ನಿಮ್ಮಮ್ಮನಾಡುವ ನುಡಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮನದಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಿರಿ"[೩] ....ಇತ್ಯಾದಿ.

ಗಾದೆ-ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಬಳಕೆ : 'ವೃದ್ಧನಾರೀ ಪತಿವ್ರತಾ' ಎಂಬ ಸಾಮತಿಯಂತೆ.... (ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ಪುಟ, ೧೯),

"ವಿನಾಶಕಾಲೇ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿ : ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿತು" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೨೩೨).

"ಸಾಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಓದ ಕುಳಿತರು ಎಂಬಂತೆ ಆಗ ನನಗುಂಟಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೂ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೨೪೪),

"ಅಳಿಯನು ಕುರುಡನಾದರೆ ಬೆಳಗಾದೊಡನೆ ತಿಳಿವುದಲ್ಲವೆ?" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೧೪೩),

"ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಎಂಬಂತೆ ಇನ್ನಾದರೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ನಡೆದರೆ ಒಳಿತು" (ಮಣಿಮಾಲೆ, ಪುಟ, ೧೨೪).... ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಠತೆ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ರೀತಿ.

"ಹೇ ದೇವಿ! ವಾರುಣಿ! ಭಯ ನಿವಾರಿಣಿ! ಶೋಕಾಪಹಾರಿಣಿ! ಹೃತ್ತಾಪ ನಿವಾರಿಣಿ!

ಭಕ್ತಮಂದಾರಿಣಿ! ಮಹದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ! ಮದೀಯ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಿಣಿ! ಜಗನ್ಮೋಹಿನಿ!!! ಜನನೀ – ಇದೊ ಇದೊ ನಿನಗಿದೊ ಈ ದೀನರ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ವಂದನೆಗಳು" (ಈ ಪದಗಳು, ದೇವತಾಸ್ತುತಿಯವಾಗಿರದೇ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತ ವರ್ಣನೆಗಳಾಗಿವೆ).

ನಾಟಕೀಯವಾದ ಸಂಬೋಧನೆಗಳು : "ವಿಚಾರ ತತ್ಪರರೇ! ಪರಮ ಪ್ರಿಯರೆ! ಓ ನನ್ನ ದೇಶ ಬಾಂಧವರೇ! ತಿಳಿದಿರೇ ಸುಹೃದರೇ! ಪ್ರಿಯ ಭಗಿನಿಯರೆ!, ನನ್ನ ಸೋದರಿಯರೇ! ಮಹಿಳಾ ಮಣಿಯರೇ!".... ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಪುಂಜಗಳು ಇವರ ಎಲ್ಲ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಕ ಪದಪುಂಜಗಳು, ಅತಿಯಾದ ನೀತಿಬೋಧೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಓದುಗರು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಟುವಾಗೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ತಾಳ್ಮೆ–ಸಹನೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ, ಓದುಗರ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, **ಪತ್ತೇದಾರಿ** ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಬೋಧೆ, ಉಪದೇಶಗಳ ಹಾವಳಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾಷಿಕ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಫಲವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗೇಯ ಗುಣವಿದೆ. ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಬೀಗರನ್ನು ಜರೆಯುವ ಪದ' ಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿಸಿರುವ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿ ಗೀತೆಗಳು ಸರಳವಾಗಿ, ಚುಟುಕು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಲವಲವಿಕೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಗಮನಸೆಳೆಯುವಂತಿವೆ.

ಉದಾ : ಸಾರಸ ನಿಲಯೆ! ಸಾಗರ ತನಯೆ!

ಸಾರೆ ಬಂದೆನು ಈಗ–ಬೇಗ–ಸಾರಿ ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆ ಬೇಗ ॥ಪ॥

ಸಾರುಸಾರೆಲೊ, ಸಾರಿ ಕೂಗುವನಾರೋ।

ಸಾರು ನಿಲ್ಲದೆ ನೀನು – ಇನ್ನು–ಸಾರು ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆನಾನು ॥ಅನು ಪಲ್ಲವಿ॥

ಏಕಿಂತು ಕೋಪವೆ ಕೋಕಿಲಾರವೆ ।

ನೀಂ ಕಟಾಕ್ಷಿಸು ಎನ್ನ–ಮುನ್ನ–ಸಾಕು ಮಾಡುವುದಿದೆನ್ನ ॥ಸಾರಸ॥

ಸಾಕು ಸಾಕಿಂತು ಏಕೆ ಕೂಗುತಿರ್ಪೆ ।

ಕಾಕಲಾಪವಿದೆಲ್ಲ – ಸಲ್ಲ–ಕಾಕು ನುಡಿಗಳು ಸಲ್ಲ ॥ಸಾರು ಸಾರೆಲೊ॥

ಪುಂಡರ ತಡೆವುದ ಕಂಡುಂಟು ಜಗದೊಳು ।

ಗಂಡನ ತಡೆವರೇ ಭಾಮೆ–ರಾಮೆ–ಕಂಡವರೇನೆಂಬರೇ ಭಾಮೆ ॥ಸಾರಸ॥

ಗಂಡನಾರಿಗೆ–ಹೆಂಡತಿ ಯಾರಿಗೆ ।

ಪುಂಡಾಟವಾಡದೆ ಪೋಗು–ಸಾಗು–ಭಂಡನಾಗಿರ್ಪೆ ಪೋಗು ॥ಸಾರಸ॥[೬]

ಹೀಗೆ ಗಂಡ–ಹೆಂಡಿರ ಹುಸಿಮುನಿಸನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾಕು, ವ್ಯಂಗ್ಯದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಪತ್ರಿಕಾ ಬರೆಹಗಳು ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ನಾಡು – ನುಡಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನ, ಆಧುನಿಕತೆ ಕುರಿತ ಅನುಮಾನ, ಅಸಹನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಭಾಷಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಫಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇವರ ಪಠ್ಯಗಳೂ ನೀತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಉಪದೇಶಗಳ ಭಾರದಿಂದ ನಲುಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲೇಖಕಿ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸ್ಪಷ್ಟನೆ ನೀಡುವುದರಿಂದ, ಪಾತ್ರಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿವೇಚನೆಗೆ ತೊಡಗುವುದರಿಂದ, ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಲೇಖಕಿಯ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ, ಚರ್ಚಿಸುವ, ವಿವೇಚಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದಾಗಿ ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯಪಠ್ಯವಾಗದೆ 'ಚಿಂತನಾ ಪಠ್ಯ'ವಾಗಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ಇಂದಿರೆ / ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದ– ಶಚೀಂದ್ರ, ಸುಂದರೇಶ, ಪಂಡಿತ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು 'ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ' ಕುರಿತು ನಡೆಸುವ– ಚರ್ಚೆ–ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಂತೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರೂ, ಗಾದೆ–ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ: "ಹಗಲು ಸತ್ತರೆ ಅಕ್ಕಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿ ಸತ್ತರೆ ದೀಪದ ಎಣ್ಣೆಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ" (ಇಂದಿರೆ/ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನಿತೆ–ಪುಟ, ೧೫)

"ಕೇಶಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ" (ಇಂದಿರೆ/ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನಿತೆ–ಪುಟ, ೧೭)

"ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸೀತೆಯಂತೆ" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೬೫)

"ಬೋನಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಹುಲಿಯಂತೆ" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೫೫)

"ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಕೋಳಿಗೆ ಕಾಲು ಮುರಿಯಿತು" (ಪ್ರಿಯಂವಧಾ, ಪುಟ, ೩)

"ಬರೀ ಬಾಯಿ ಮೆಲ್ಲುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ" (ಅದೇ, ಪುಟ, ೨೧).

"ಕಾರ್ಯವಾಸಿ ಕತ್ತೆಕಾಲು" (ಅದೇ ಪುಟ, ೩೩)

"ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸಿನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಸುಖವು ಕುದುರೆಯ ಕೊಂಬಾಗುವುದು" (ಅದೇ ಪುಟ, ೩೪)

"ತಾಯಿಯಂತೆ ಮಗಳು ನೂಲಿನಂತೆ ಶಾಲೆ"... (ಅದೇ, ಪುಟ, ೮).

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಖಚಿತ, ದೃಢ ನಿಲುವು ಸರಳ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಉದಾ: ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅತಿಯಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗೆಗೆ, "ಸೀರೆ, ಒಡವೆ, ಪೌಡರ್, ತಮ್ಮ ದೇಹಾಲಂಕಾರ ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅತೀತವಾದ ಜೀವಿತದ ಗುರಿಯೊಂದು ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೆಂಗಸರು ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ ಆಗ ಇವುಗಳ ಭ್ರಮೆಯು ಹೋಗುವುದು"[೭] ಎಂಬ ಹಾಗೂ, "ಹೆಂಗಸು ಗಂಡಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ವಸ್ತು ಮಾತ್ರ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ತಪ್ಪು; ಆಕೆಯು ಗಂಡಸಿನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಗಂಡಸು ಆಕೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಈಶ್ವರ ಚೈತನ್ಯದ ನಾನಾ ವಿಧ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇವರು ಕಾಲುವೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ"[೮] (ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ಸರಿಸಮಾನರು ಎಂಬ ಲೇಖನದಿಂದ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು) ಎಂಬ ಭಾಗ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ **ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ** ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ (ಗಾತ್ರ-ಗುಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರೇ ಮೊದಲಿಗರು. ಇವರ ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ನಾಟಕಗಳಿಗಿಂತ, ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕ, ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು 'ಭಾಷಿಕ'ವಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ, ಅವರ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕತೆಗಳು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೀತಿ, ನೀತಿ, ಕನಸು-ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿವೆ. ನೇರ, ಸರಳ ಭಾಷೆ, ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳು, ಭಾವಪೂರ್ಣ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ಒಂದೆರಡು ಕತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು :

ಅರಮನೆ-ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ಎಂಬ ಕಥೆ : "ಆದಿನ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗಲಿಂದ ಆ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗಾಳಿ ತಣ್ಣಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ತಂಗಾಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ

ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸರಸರನೆ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಗೂಡಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂತು. ನೀಲಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಜಿವ್ವನೆ ಹಾರುವುದು ಆ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಡುತ್ತಾ ಹಾಡುತ್ತಾ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಮರೆತು ಆ ಕಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಹುದೂರ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು... ಹಾಗೆ ಬಂದ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ತೋಳ ಕಂಡಿತು. ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯ ಹಾಡು ತೋಳಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಸಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಮೈಮರೆತು ನಿಲ್ಲದೆ, ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವ ದುಷ್ಟಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ. ಉಪಾಯದಿಂದ ಗುಬ್ಬಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಜಾಣ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಗೆ ತೋಳನ ಕುಯುಕ್ತಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, "ಎಲೈ ತೋಳನೇ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ? ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಮಾಡಿ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಿರುವೆ- ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬಾರೆನು" ಎನ್ನುತ್ತಾ ಹಾಡಿಕೊಂಡೇ ಜೀವ್ ಎಂದು ಹಾರಿಹೋಯಿತು."[೯]

ಈ ಕಥೆಯ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ಮುಗ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿವೇಕಿಯಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತೋಳನ ಮರಳು ಮಾತಿಗೆ ಮೋಸಹೋಗದೆ, ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವುದು, **ಕಾಗೆ ಮತ್ತು ನರಿ** ಕತೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ನೀತಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಮುಗ್ಧತೆ, ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಹದಗೊಂಡ ಮಿಶ್ರಣ ಸರಳ ಮಾತಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿರುವುದು ಈ ಕತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ : ಇವರ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವಸ್ತು, ನಿರೂಪಣಾ ವೈಖರಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಸಮರ್ಥ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎನಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ದಾಜೀಬಾನ ಬ್ಯಾಂಕು (ಈ ಕತೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ), ನಡೆದುಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರ, ಬಕಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು :

ಬಕಪಕ್ಷಿ ಕತೆಯ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿತ್ರಣ ಹೀಗಿದೆ : "ಇತ್ತೀಚೆಯ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ, ಪೇಟೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯ ಸಿ. ಮೇಘಶ್ಯಾಮಾಚಾರ್ಯರ ಚಹಾ-ಫಲಾಹಾರದ ಅಂಗಡಿಯೊಂದು, ಗುರುಪಾಲ ಸಾಹುಕಾರರ ಕಿಡಕು-ಮುಡಕು ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರದ ಸಾಮಾನುಗಳ ಸರಾಫೀ ಅಂಗಡಿಯೊಂದು, ಹಜರತಖಾನನ ಸಿನ್ನರ ಬೀಡಿಯ ಅಂಗಡಿಯೊಂದು, ಇವಿಷ್ಟಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ; ಸಾಯಂಕಾಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿ. ಮೇಘಶ್ಯಾಮಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಂದಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಕಿಟ್ಸನ್ ಲಾಯಿಟು ಹೊತ್ತಿಸ ತೊಡಗಿದರೆಂದರೆ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಸೋಜಿಗಪಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವದಂತೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಸಪ ನೀರಿನ ನೆವಮಾಡಿ ಬಗಲೊಳಗೆ ಒಂದೊಂದು ಕೊಡವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸರಿಯಾಗಿ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಾಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಹಲ ಕೆಲವರು ಹಿರಿಯರಂತೂ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟು, "ನೋಡಿದಿರಾ ಸೋಜಿಗಾನ, ಆಗಿನ

ಊರೂರಿಗೂ ಈಗಿನ ಊರೂರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ? ಆಗಿನದು ಹಳ್ಳಿ ಆಗಿದ್ದರ ಈಗಿನದು ಬಂಬೈ ಆಗೇದ ಬಂಬೈ....” ಎನ್ನುವರು”[೧೦] ಹೀಗೆ ಊರೂರಿನ ಚಿತ್ರಣ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರವೇಶವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಲೇ, ಆ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಚಹಾ-ಫಲಾಹಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರ, ಸರಾಫು, ಬೀಡಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿ. ಮೇಘಶ್ಯಾಮಾಚಾರ್ಯರ ಹೊಟೇಲಿನ ‘ಕಿಟ್ಸನ್‌ಲಾಯಿಟು’ಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಗಮನಿಸಿ, ತಮ್ಮೂರು ಬಂಬೈ (ಆಡುಮಾತಿನ ಬಳಕೆ- ಬೊಂಬಾಯಿ) ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ರೀತಿ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲೆತ್ನಿಸುವ ಬಾಂಬೂಗೌಡ ಮಾಸ್ತರ ಚಿತ್ರಣವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗುವ ಬಗೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೆ ದೂರದೂರದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ಆ ಮೂಲಕ ಅವರು ಓದಿಗೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಬಹುದೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ‘ಪತ್ರಿಕೆ’ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣ (ನಿರೂಪಕ), ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್-ಮರಾಠಿ-ಕನ್ನಡ ದೈನಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ ವಿಷಯವೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಮಾಸ್ತರು, “ತಮ್ಮಾ ನೀ ಕೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಖರೆ. ಹದಿನೈದು ದಿನದ ಹಿಂದಿನ ಸುದ್ದೆಂತ ನನಗ ಗೊತ್ತದ; ಆದ್ರ ಈ ಸುದ್ದೆರ ನಮ್ಮ ಊರೂರಿನ ಜನಕ್ಕ ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಎಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು? ಅಲ್ದ-ನಮ್ಮ ಊರೂರಿಗೆ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಟಪಾಲು ಬರ್ತದಪ್ಪಾ. ಮತ್ತ ಈ ಹಳ್ಳೀ ಊರೊಳಗ ಯಾವ ಕೇಳ್ತಾನೊ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ? ನೀ ಒಬ್ಬಾಂವ ಶಾಣ್ಯಾ ಇವೊತ್ತ ಕೇಳ್ದೀ- ನಾಳೆ ಹೊಂಟಿ ಪುಣ್ಯೆ ಮುಂಬೈ ಕಡೆ!...”[೧೧] “ಇನ್ನ ಬಕ ಪಕ್ಷಿ” ಅಂತೀಯ ವನದೊಳಗಿನ ಬಕಪಕ್ಷಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿಂದ ಹುಳ-ಹುಪ್ಪಡಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೀ ಭರತೀ ಮಾಡಿಕೋತದ ನೋಡು, ಹಾಂಗ ನನ್ನ ‘ಬಕಪಕ್ಷಿ’ ಸುದ್ದಾ ಸಿಕ್ಕ ಪೇಪರಿನೊಳಗಿಂದ ಸುದ್ದೀ ನೆಗವಿಹಾಕಿ ತನ್ನ ಭರತೀ ಮಾಡಿಕೋತದ. ಅದಕS ಭಾಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟೇನಿ. ಒಪ್ಪತದೋ ಇಲ್ಲೋ ಮನಸ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳೇನಂತ ನಗಬ್ಯಾಡಾ, ಈಗಿನ ಹುಡುಗ್ರು ನೀವು ಹರೇಮಿ....!”[೧೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ೪ ಕಾರಣಗಳಿವೆ :

೧. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡುಮಾತನ್ನು ಶ್ಯಾಮಲಾ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.

೨. ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು ಊರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ಜನರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. (ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಧುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಕತೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ).

೩. ಊರಿನ ಉನ್ನತಿ, ಪ್ರಗತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿ, ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಯೋಜನೆಗಳು ಒಂದು ರೀತಿ ಹಾಸ್ಯಭರಿತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದರೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸದರೆ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವುದು.

೪. ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ಪತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಭಾವುಕತೆ, ಕಪ್ಪು-ಬಿಳುಪು ಮಾದರಿಯ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ, ಮಹಿಳೆಯರು ಸೀಮಿತವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದವೆಂಬಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವುದು.

ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪತ್ರಿಕಾ ಬರೆಹಗಳೂ, ವೈಚಾರಿಕ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವು. ನೇರ, ಸರಳ, ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿಯ ಖಚಿತ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಿವೆ. ಇವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಣ್ಣವ್ವ, ಗದಿಗೆಪ್ಪ, ದ್ಯಾಂವಕ್ಕ (ಜೋಗಿತ್ತಿ), ದ್ರುಪದೆ, ದಾಜೀಬಾ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳು, ಚೆಂಗಳಿಕವ್ವ, ನೆಗವಿಹಾಕು. ಬಂದಕ್ಯಾರಾ, ಹೋದಕ್ಯಾರ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪದಗಳು ಕಥಾವಸ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು, ಲೇಖಕಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದವರೆನ್ನುವುದನ್ನು ಒಡೆದು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗೌರಮ್ಮ, ಜಾನಕಮ್ಮನವರಂತೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವರಾದರೂ- ಆ ಎಲ್ಲಾ ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ಉಗ್ರವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾತಾವರಣ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿಂತ-ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಇವರ ವಿಶೇಷ. ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಲೇಖಕಿಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದರೆ, ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ 'ಬಡತನ'ವನ್ನೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆಹ ರೂಪಿಸಿರುವುದು, 'ಉಗ್ರ ಬಂಡಾಯ' ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಇವರ ವಿಶೇಷ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ನಂತರ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ - ಎರಡು ದಶಕಗಳ ನಂತರ ಗಿರಿಬಾಲೆಯುವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಆರಂಭಿಸಿರುವುದೂ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಒಂದೆರಡು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಸ್ವಗತಗಳು, ಭಾಷಣರೂಪದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅತಿಭಾವುಕತೆ ಇದೆ. (ಉದಾ. : ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೆ, ಆಹತ ಹೃದಯ... ಇತ್ಯಾದಿ), ಉಳಿದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖಿಕಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು-ಸರಳ, ಸ್ಪಷ್ಟ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ-ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ **ಕುಲವಧು** ಕತೆಯ ಈ ಭಾಗ :

'ಗಂಗಾ!'

ಹೂಂ

'ಋಣಾನುಬಂಧ ನೋಡಿದೆಯಾ?'

'......'

'ಯಾಕೆ ಮೌನ?'

'ನೋಡಿದೆ'

'ಇಷ್ಟೇಕೆ ನೀರಸವಾಗಿ ನುಡಿಯುವೆ?'

'ವಿರಸವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೆ'

'ಯಾಕೆ, ಯಾಕದು? ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲವೆ?'

'ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಾನೆ?'

'ಒಗಟೆಯಾಡುತ್ತಿರುವೆ ನೀನು. ಗಂಗಾ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟೆ?'

'ಇಲ್ಲವಲ್ಲ!'

'ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾಲ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ'

'ಕಾಲವೋ, ಬೆಲೆಯೋ?'

'ಅದೆಲ್ಲ ರೂಢಿಯ ಮಾತು ಗಂಗಾ. ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಹೇತು ಮಾತ್ರ. ಋಣಾನುಬಂಧ ಕೂಡಿಬಾರದೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ'!

'ನಿಜಕ್ಕೂ?' ಗಂಗಾ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಗಂಡನ ಮುಖ ನೋಡಿದಳು.

'ಮೂರು ಬಾರಿಗೂ ನಿಜ'.

'ಇದೆಲ್ಲ ತತ್ವವಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯಿಲ್ಲ'

'ಯಾವುದಕ್ಕೆ?'

'ಋಣಾನುಬಂಧಕ್ಕೆ'[೧೩]

ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಂಭಾಷಣೆ ಆಗತಾನೆ ಮದುವೆಯಾದ ದಂಪತಿಗಳ ನಡುವಿನದು. ಗಂಗಾಳ 'ಮಾತು' ಹಾಗೂ ಆ ಮಾತಿಗಿಂತ 'ಮೌನ'ವನ್ನು ಕಥೆಗಾರ್ತಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಡವಿ, ಬಡವಳಾದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನಡತೆಗೆಟ್ಟವಳು, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲಾರದವಳೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದ ಗಂಗಾಳನ್ನು, ಆಕೆ 'ಶ್ರೀಮಂತ'ಳಾದ ಮೇಲೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮದುವೆಯಾದ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಸಂಭಾಷಣೆ' ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಭಾಷೆ, ವಸ್ತು, ಧೋರಣೆ, ಪರಿಣಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದ ಕತೆಗಳು **ಅವಳ ಉದ್ಧಾರ** (ಈ ಕತೆ ಕುರಿತು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ) **ಅಹ ಪ್ರಪಂಚ** ಮೊದಲಾದವು.

ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ದೈನಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ 'ವರದಿರೂಪ'ದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಂಕಣಬರೆಹದಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಇವರು, ಅದೇ ಘಟನೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಾಗ ನಾಟಕೀಯತೆ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಮೊದಲಾದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಮೊರೆ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲೂ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ತುಂಬ ಖಚಿತವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಉಡುಪಿಯವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ಯಶೋಧಾಮಂದಿರ, ಮಾಧ್ವ ಸರೋವರ, ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳು, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ಆ ಭಾಗದ ಜನರ ಭಾಷಾ ಸೊಗಡು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ ಹೀಗಿದೆ: "ವರ್ಷೇದಮ್ಮಿಗೆ ನಾಗರಪಂಚಮಿ ಒಂದೆ ಮಗು", 'ಅಪ್ಪಿ ಎಡ್ನೆ', 'ಜಾತಿ ಮೂರ್ನೆ' 'ಮಾರ್ನಮಿನಾಕ್ನೆ'.[೧೪]...ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಹಾಗೂ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಕೊಂಚ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟರು. ಈ ಭಿನ್ನತೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ಲೇಖಕಿಯರು ಹುಟ್ಟಿದ, ಬೆಳೆದ, ರೂಪುಗೊಂಡ ಪರಿಸರ, ಆ ಪರಿಸರದ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವ, ಆ ಅನುಭವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಗಣಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ : ಇವರು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಇವರ ಪತ್ರರೂಪದ ಕತೆಗಳ ಕುರಿತು ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನವರು, "ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು: ಇವು ಕೆಲವು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರವೆ ಆದರೂ ಬರೆದವರ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದಾಗಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಹೊಸದಾರಿ. ಬರೆದವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ಪ್ರಾಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನೆಣಿಸಿದರೆ ಇವರು ಬರೆಹಗಾರರೊಳಗೆ ಒಂದೆಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು

ತೋರುತ್ತದೆ. ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬರಹಗಾರರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರೆಣಿಕೆಯನ್ನರಿಯದೆ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ನನ್ನ ಹಕ್ಕಿನಿಂದಾಚೆಯ ಕೆಲಸವೆಂದು ಸುಮ್ಮನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಈ ಲೇಖನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದಷ್ಟೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸ"[೧೫] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅನಾವರಣಕ್ಕಿಂತ, ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಾಗಿ ಪತ್ರರೂಪದ ಕತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಕಥನಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ತೀರಾ ಖಾಸಗಿಯಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು– ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲಾಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ–ದಿನಚರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ನಿರಾಳವಾಗುವಂತೆ **ಸುಳ್ಳುಸ್ವಪ್ನ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಗೌರಮ್ಮನವರ 'ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ'ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ, "ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸದೆನಿಸುವ ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳ ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಗೌರಮ್ಮನವರ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳ ಹಾಗೂ ಕೃತಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಕತೆಗಳಿವೆ"[೧೬] ಎಂಬ ಮಾತು ಗೌರಮ್ಮನವರ ನಿರೂಪಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಭಾಷಿಕ ಕೌಶಲ್ಯ ಎರಡನ್ನೂ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಗೌರಮ್ಮ ಆ ಕಾಲದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಲ್ಲೆ ತುಂಬಾ ಜನಪ್ರಿಯ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ (ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ), ಇವರ **ಕಥನ ಪ್ರಜ್ಞೆ**, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅನುಭವ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದು. ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಗೌರಮ್ಮನವರು–ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀ ವ್ಯಾಮೋಹ–ಈ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಅವರ ಬರೆಹದ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ : ಅಭಿವ್ಯಕಿಯೇ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ಕವಿತೆಗಳ **ಸ್ವರೂಪ** ಕುರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ಎಂಥ ಕಠಿಣ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಈ ಕವಯತ್ರಿ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಮಗನ ಕಾಲೇಜಿನ ಫೀಸನ್ನು ಭರಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾದ ಸಂದರ್ಭ ಎದುರಾದಾಗ (ತಂದೆಯವರಿಂದ **ರತ್ನನ ಪದ**ಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನುಭವದಿಂದ) ತಮ್ಮ ಬಡತನವನ್ನೆ ವಸ್ತುವಾಗುಳ್ಳ, **ರತ್ನನ ಪದ**ಗಳ ಮಾದರಿಯ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು, ಆ ಕವಿತೆ ಹೀಗಿದೆ :

ಸರಸೋತಮ್ಮ ನಮಗ
ಪರಸನ್ನಾಗಬೇಕಂದ್ರ
ಲಕ್ಸ್ಮಮ್ಮನ್ ಗೆಳತನ ಮೊದಲಾಗ್ಬೇಕು
ಲಕ್ಸ್ಮಮ್ಮ ಮುನಿಸವ್ಳೆ
ಸರಸೋತಮ್ಮ ದೂರವ್ಳೆ
ಈ ಕೊರತ್ಯಾಗೆ ಮನಸ್ಗೆಲ್ಲ
ಇರುಸು ಮುರುಸಾಗೈತೆ
ಬರಮಪ್ಪ ಬಾಯಿಲ್ಲಿ
ಭೂಲೋಕದಾಗ್ ನೋಡಿತ್ತ
ಬದನೇಕಾಯಿ ಯಾಪಾರ
ಆಗವ್ಳೆ ನಿನ್ಹೆಂಡ್ತಿ
ಸಿಕ್ಸಿಕ್‌ದವ್ರಿಂದೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡೋಕೋಗ್ತಾಳೆ
ಮಾನಮರ್‍ಯಾದಿಲ್ಲ, ಛೀಮಾರಿ ಮಾಡ್ಬಾರ್ದಾ
ಏನಮ್ಮ ಸರಸಮ್ಮ
ಕೇಳವ್ವ ಲಕ್ಸ್ಮಕ್ನ
ಜನಕಜೆ ಮಾತಂತ ಸದರ ಮಾಡ್ಬೇಡಿ
ನಾವ್ ನಾವ್ ಎಣ್‌ಮಕ್ಳಂದ್ರೆ
ಎಂಗಿರ್ಬೇಕು ಗೊತ್ತ
ಅಣಿಮುತ್ತ ಹವಳಾನ
ಪೋಣಿಸಿದಂಗಿರ್ಬೇಕು
ಅಸುಗೂಸಿನ ಗಲ್ಲಕ್ಕ
ಮುತ್ಕೊಟ್ಟಂಗಿರ್ಬೇಕು.... (ಜಾನಕಮ್ಮ ಬದುಕು-ಬರೆಹ ; ಪುಟ, ೧೧,೧೨)

ಈ ಕವಿತೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. (ಈ ಕವನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಮಗನ ಕಾಲೇಜು ಫೀಸನ್ನು ಮಠವೇ ಭರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ).

ಹೀಗೆ ಆಡುಮಾತನ್ನು ಬಳಸಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಬಲ್ಲ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅರ್ಥ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬಳಸಿದ ಪದಗಳು ಪದ್ಯದ ಲಯ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡು ಕವಿತೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ವಿಧಿ ಕವಿತೆ : ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿತೆಯ ಒಂದು ಸಾಲು ಹೀಗಿದೆ : "ಬಾನೊಳು ಧಗಿಸುವ ಮಿಹಿರನ ಕೂಡ ಬಂಧಿಸಿ ಕೆಡಿಸಿತೆ ಆ ವಿಧಿಯು...." ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ 'ಮಿಹಿರ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದೇ ತುಂಬಾ ತಡವಾಗಿ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ[೧೨] ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರ ಕವಿತಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕುರಿತು, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ಹೇಳಿರುವ "ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತ ಮತಿಗಳ್" ಎಂಬ ಮಾತು ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸುಡುಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಬಾರವ್ವಗಂಗೆ, ನೀರಿನ ಜಾತ್ರೆ, ಹಂಪಿಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸ್ತುತಿಗೀತೆಗಳು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಕವಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಈ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಓದು, ವಿದೇಶೀ ವ್ಯಾಸಂಗ, ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಂಥಗಳ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲದವರು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹರಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಿಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಸೀಮಿತ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ (ಕೆಲವು) ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದವರು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತನದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಬಹುದು : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ತಾತ್ವಿಕತೆ ನೇರ, ವಾಚ್ಯ, ಭಾಷಣ ಪ್ರಧಾನ, ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರದು 'ಸನಾತನ ನಿಲುವು, ವೈಚಾರಿಕ ಒಲವು.' ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಪ್ರಗತಿಪರ, ಆಶಯ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರದು ಉಗ್ರವಾದಿ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವು. ಪ್ರತಿಭಟನಾತ್ಮಕ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ತಾತ್ವಿಕತೆ 'ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ'ಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರದು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರ ಧೋರಣೆ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಬಂಡಾಯ ಧೋರಣೆಯ ಲೇಖಕಿ. ಈ 'ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ' ಇವರ

ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳ ಬದುಕಿನ ಸಹಜಭಾಗವೆಂಬಂತೆ, ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸ್ವರೂಪ, ತಾತ್ವಿಕತೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮೂಹನಿಷ್ಠವಾಗಿರದೇ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹ–ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಒಡನಾಟ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಿಕೆ, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿ, ನಾಡು–ನುಡಿ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಆರ್ಯಕುಲಾಂಗನೆಯರನ್ನು ರೂಪಿಸುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ– ಈ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಈ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಧೋರಣೆ ಏಕ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ, ಜಾತಿ ವಿನಾಶ.... ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದವರ – ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ– ಆಲೋಚನಾಕ್ರಮ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಕಡೆ ಅತಿಭಾವುಕತೆ, ನಾಟಕೀಯತೆ, ಸಡಿಲಬಂಧ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಚಿಂತನಾ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಖಚಿತ ನಿಲುವು ಸ್ಪಷ್ಟ, ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಚಿಂತಕಿಯರಾಗಿಯೂ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ, ಪು. ೪೦.
೨. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಚಂದ್ರವದನಾ, ಪು, ೪೧
೩. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ, ಸಂ.೧, ಪು, ೨.
೪. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಪೂರ್ಣಕಲಾ, ಪು, ೧೫೮
೫. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಪು, ೬೦
೬. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ. ನಂ ; ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ, ಪು, ೨೧ (ಪದ್ಯ ೫೫)
೭. ಬಿ.ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ. (ಸಂ) ; ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ, ಪು, ೧೯೬
೮. ಅದೇ, ಪು, ೧೯೬
೯. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ (ಸಂ) ; ಸರಸ್ವತಿ, ಸಂ. ೩೧, ಸಂ.೨, ಪು,೨
೧೦. ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) ; ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ, ಪು, ೫೨–೫೩.
೧೧. ಅದೇ, ಪು, ೫೩.
೧೨. ಅದೇ, ಪು, ೫೫–೫೬
೧೩. ಟಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ . (ಸಂ) ; ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ, ಪು, ೨೦೦–೨೦೧.
೧೪. ಗಿರಿಬಾಲೆ ; ಕದಂಬ, ಪು, ೪೫.
೧೫. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೬೯.
೧೬. ಎಸ್. ಪ್ರಸಾದಸ್ವಾಮಿ ; ನವೋದಯ ಕತೆಗಳು, ಪು, ೧೩೨.
೧೭. ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸಂ) ; ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ ; ಬದುಕು–ಬರೆಹ, ಪು, ೧೩.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೭

ಫಲಿತಗಳು

“ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ” ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪದ್ಯ–ಪದ್ಯೇತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನದ ಒಟ್ಟು ಫಲಿತಗಳು :

“ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಅಯಾಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಪೂರ್ವಯೋಜಿತವಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಅನ್ವೇಷಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಹಿರಿಮೆಯಾಗಿವುಳ್ಳ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಇಂತಹ ತರ್ಕಬದ್ಧತೆಯ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು ಕೂಡ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೆಲೆಯಾಗಿ ಇರಿಸಿ ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯ ಈ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡ ನಂತರವೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕು. ‘ಸಂಸ್ಕೃತಿ’ ಎಂದರೆ ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸುಗಳ ಮೊತ್ತವಷ್ಟೇ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪದದ ಅರ್ಥ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಬಲ್ಲಷ್ಟು ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥದವರೆಗೂ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.”[1] ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮಹಿಳಾ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ‘ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿ’ಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು : ಕುಟುಂಬ, ವಿವಾಹ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ವಿಧುರ ವಿವಾಹ. ಅಂತರ್‌ಜಾತಿ/ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹ, ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ, ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣ, ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇಧನ, ಜಾತಿ, ಶಿಕ್ಷಣ–ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಧರ್ಮ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು–ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರು, ಮಠ–ಮಂದಿರಗಳು, ದೇವರು–ಭಕ್ತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಕ್ಕು, ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ, ಪುರಾಣದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಪರಿಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಬಡತನ, ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ (ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ), ನಾಡು–ನುಡಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಗಳು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವೂ ಹೌದು; ಸಾಮುದಾಯಿಕವೂ ಹೌದು. ‘ಆನೊಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆ’ನೆಂದುಕೊಂಡರೂ ಓದುಗ ಅದನ್ನು ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿ–ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವುದೂ ಹೌದು. ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಠ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಇಮ್ಮುಖ ನೆಲೆ ಕಾಲ–ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚನೆಗೊಳಗಾಗಿದೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಏಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುಟುಂಬ : ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವುದು ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬ. ಇದು ಪಿತೃ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಿದ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕುಟುಂಬ ರಾಜಕಾರಣದ ಅಧಿಕಾರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ– ಅತ್ತೆ, ಮಲ ಹೆಂಡತಿ, (ವಿಧವಾ) ರಾಜಮಾತೆ ಇತ್ಯಾದಿ – ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಲಿಂಗ ಬೇರೆ. (ಇದು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವೆ ದೈಹಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ), ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಬೇರೆ (ಇದು ಎರಡು ಲಿಂಗಗಳ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ) ಎಂಬುದು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿಗಳು ಗುರುತಿಸಿದ ಲಿಂಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೊಸೆದ ನಿಯಮ, ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವವರು, ಪಾಲಿಸುವವರು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಳಜಾತಿಯ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲೂ ಪುರುಷ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಣೀತ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹಿಡಿತವೇ ಇದ್ದರೂ, ಆ 'ಹಿಡಿತ'ದಿಂದ ಕಳಚಿ ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸುವ, ರೂಢಿಯನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇವರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಗಿದೆ.

ವಿವಾಹ – ಪಿತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ ನಿಯಮಾನುಸಾರವೆ 'ವಿವಾಹ'ದ ನಡಾವಳಿಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಬಂದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. (ಪ್ರೌಢ, ಸರಳವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಮಂತ್ರಮಾಂಗಲ್ಯ ಮಾದರಿಯ ತತ್ವ ಬೋಧನೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯ **ಮಾತೃನಂದಿನಿ**ಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ). ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮೂಢ, ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೀಡಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮದುವೆಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಿರಿಯರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲೂ ವಿವಾಹದ ನಂತರದ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರವಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡುಗಳಿಗೆ 'ವಿವಾಹ' ಎಂಬ ಬಂಧನದ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ

ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಮದುವೆ' ಅನೇಕ ಕತೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಹಿರಿಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಆದ 'ಮದುವೆ'ಗಳಿಂದ ಸುಖಾಂತ್ಯವೂ, ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಯ್ಕೆಯ 'ಮದುವೆ'ಗಳಿಂದ ದುಖಾಂತ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಾಹಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಅಧೀನತೆಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ : ಈ ಸಂಗತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರನ್ನುಳಿದು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷದವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ'ವನ್ನು ಬಹುತೇಕ ಆ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು (ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯಗಳ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ) ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ 'ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ'ದ 'ಝಳ' ಲೇಖಕಿಯರ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅಸಮ ವಿವಾಹವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಲೇಖಕಿಯರೂ ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಲವೈಧವ್ಯ : ವೈಧವ್ಯ, ವಿಧವಾವಿವಾಹ : ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹದಿಂದ ಒದಗುವ ಮೊದಲ ತೊಡಕು ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ತಾಪಕ್ಕೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಈಡಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಪಾಡನ್ನೆ ಹಾಡಾಗಿಸಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಬಹಳಷ್ಟು ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿವಿಧ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಬಹುತೇಕ ಬರೆಹಗಾರರ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿಯೂ 'ಬಾಲವೈಧವ್ಯ' ಬಿಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿಯೂ ಬಾಲವೈಧವ್ಯ, ವೈಧವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತುದಾಗಿದೆ.

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಲವೈಧವ್ಯ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮದ ಫಲ. ಹಾಗೆಂದು ಬಾಲ ವಿಧವೆಯಾದವಳು (ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರ ಅರುಂದಮ್ಮನಂತೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಮ್ಮನಂತೆ) ಜೀವಂತವಾಗಿ ಗಂಡನ ಚಿತೆಗೇರಿ 'ಸತಿ' ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಇವರು ಆಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಊದುಬತ್ತಿ ಹೊಸೆಯುತ್ತ, ಅವಲಕ್ಕಿ ಕುಟ್ಟುತ್ತಾ ಮೂಲೆಯ ಪಾಲಾಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ 'ಪುನರ್ವಿವಾಹ' ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಬಾಲವಿಧವೆ / ವಿಧವೆ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ಗಂಡನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ, ಸೊಸೆಯಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯನಿರತಳಾಗಿ 'ಸೈ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಮಾಜ, ದೇಶಸೇವಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ಆಶಯ. ಹಾಗಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳ 'ಬಾಲವಿಧವೆ' ಎಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು

ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನಿರಾಶೆಯಿಂದ 'ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ' ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಪ್ರಗತಿಪರರಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನು 'ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮದ ಫಲ'ವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು 'ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿದ ಮೂರ್ಖ ನಿರ್ಧಾರದ ಫಲ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ 'ಪುನರ್ವಿವಾಹ'ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ (ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಂದೇ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ 'ಮದುವೆ'ಯ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಏರಿಸುವ ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ ಅನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆ, ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಕಂದಾಚಾರಿಗಳನ್ನು (ಉಗ್ರವಾಗಿ) ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ–ಕೇಶಮುಂಡನ, ವಿಧವೆಯಾದವಳನ್ನು ಅಶುಭ, ಅಪಶಕುನವೆಂಬಂತೆ ನೋಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ– ಮಾತ್ರ ಸ್ಪಂದಿಸಿದರೆ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯರು ಹಾಗೂ ಕೆಳಜಾತಿಯ (ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗರು) ವಿಧವೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲೆತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ವಿಧವೆಯರು ಸಹಗಮನ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಜೀವವಿರೋಧಿ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಇಬ್ಬರು ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ವೈಧವ್ಯ'ದ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳು ಕೇಂದ್ರಕಾಳಜಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಇನ್ನು ಹಲವು ಮುಖಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಬಗೆ, ಅನಾಥಾಶ್ರಮ, ವಿಧವಾಶ್ರಮಗಳ ಗೋಮುಖ ವ್ಯಾಘ್ರತನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು, ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಹಾಗೂ ವಿಧವಾವಿವಾಹ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ವಿಧವೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಲು ಪೂರಕ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಈ ಲೇಖಕಿ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಗೌರಮ್ಮನವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅವರು **ವಿಧವಾ ಪಕ್ಷಪಾತಿ**. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಪರಿಹಾರ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ, ನಿರಾಶೆ, ಶರಣಾಗತಿ! ಈ ಭಾವಗಳು ವ್ಯಂಗ್ಯ, ತಿರಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲ್ಪಡದೇ, ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರಣದಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಇವರ ಕತೆಗಳ ವಿಧವೆಯರು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮನೆತನದವರು. ಗೌರಮ್ಮನವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲ

ತಲೆಮಾರಿನ, ತುಂಬಾ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ 'ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀ'ಯರು 'ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿ'ಗಳಂತೆ ಬಿಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಕೊಡಗಿನವರಾದ (ಆಧುನಿಕತೆಗೆ ಬೇಗ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ) ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಾತ್ರ ರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪರಿತಪಿಸುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಬೆರಗಿನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಪುನರ್ ವಿವಾಹ ಕತೆಯ ಬಾಲವಿಧವೆ ರಾಜಿ ಪಾತ್ರ ಪಿತೃಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತೆ, ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ತಾನೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕತೆಗಾರ್ತಿಗೇ ಆ ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣ ಕುರಿತು ಸಮಾಧಾನವಾದಂತಿಲ್ಲ.![೨] ವೇಶ್ಯಾಕುಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು 'ಗಹನ'ವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ 'ವಿಧವಾ' ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರ ಯಾವ ಬರೆಹವೂ ರೂಪುಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ವಿಧುರ ವಿವಾಹ - ಪಿತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಮೌಲ್ಯವಿದು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜದ ಸಮ್ಮತಿ, ಅನುಮತಿ ಇದೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಈ ಕುರಿತು ಚಕಾರವೆತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕುಟುಕಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಕಿ ವಿಧವೆಯಾಗಿ 'ಅಕಾಲ ವೃದ್ಧೆ'ಯಂತೆ ಬದುಕಬೇಕಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ಇನ್ನೇನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಮುಗಿಯುವ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ವಯಸ್ಕ ವಿಧುರ (ಆ ಬಾಲಕಿಯ ತಂದೆ) ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮರು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರು ಮಾತ್ರ ತಾನು (ಮರು)ವಿವಾಹವಾಗಬಯಸುವ ವಿಧವೆಯಿಂದಲೇ ವಿಧುರನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಅವನ ಮನಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂತರ್‌ಜಾತಿ / ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಂತರ್‌ಜಾತಿ ವಿವಾಹ'ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕೆ 'ಅಂತರ್‌ಜಾತಿ ವಿವಾಹ'ವೇ ಪರಿಹಾರ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಯಾವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೂ ಪರಿಹಾರವೆಂದು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಭಾವ ಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿದ 'ಪ್ರೀತಿ'ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಕತೆ (ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ) ದುರಂತದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರು ಸಾಯುವ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಬರೆದ ಕತೆ **ಮುನ್ನಾದಿನ** 'ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹ'ವನ್ನೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಉತ್ತಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದಾದ ಈ ಕತೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕುರಿತು ಗೌರಮ್ಮನವರ ನಿಲುವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಿಡಿಸುವುದು ಅಂತಹ ತೊಡಕಿನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯ ಗೃಹಿಣಿ (ಶಾರದಾಬಾಯಿ) ಆ ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು, ಅದನ್ನು ಹೀಗಳೆದು, ಎಳೆಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೊರೆದು ತಾನೊಲಿದ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯ (ಇಸ್ಲಾಂ)ನೊಬ್ಬನೊಂದಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ತಾಯಿಮಾತಾಯಿ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಶ್ರೀಧರರಾಯ ಹಾಗೂ ಲೀಲಾ (ಮದುವೆಗೆ ಮುನ್ನ ಕಾಮುಕನ ದುರಾಚಾರಕ್ಕೀಡಾಗಿದ್ದವಳು) ಲೀಲಾಳ ವಿವಾಹ ಅಂತರ್‌ಜಾತಿಯದು ಎಂಬುದನ್ನು (ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದಿದ್ದರೂ) ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೆ ಕಂತಿಯ ದೇಶಾಂತರದ ಕಂತಿ ತನ್ನ ಕುಡುಕ ಗಂಡನನ್ನು ತೊರೆದು, ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ತಾನೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ವಿಧುರ ಮಾದೇವನೊಡನೆ 'ಕೂಡಿಕೆ'ಗೆ ಒಪ್ಪುವುದು ಸಹ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ, ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ, ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಾವೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ರೂಢಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮುಜುಗರ ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಶೂದ್ರರ ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದಲೇ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತನ್ನ ಜೀವಂತಿಕೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, "ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ, ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜಡನೆಲೆಗಳು ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ. (ವೈಧವ್ಯ–ಕೂಡಿಕೆ ; ಆಹಾರ ನಿಯಮ–ಮಾಂಸಾಹಾರ ; ಮಡಿ–ಸಮಾನತೆ ಇತ್ಯಾದಿ)"[೬] ಎಂದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದವು.

ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವ / ವಿವಾಹಬಾಹಿರ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿವಾಹಪೂರ್ವ'ದಲ್ಲಿ ಗಂಡಿನ ಮೋಸದಿಂದ ಗರ್ಭಿಣಿಯರಾದ ಯುವತಿಯ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ತುಂಬಾ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನೇನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಆ ಯುವತಿಯರು ಯಾವ ಮುಜುಗರವೂ ಇಲ್ಲದೆ 'ಪರ್ಯಾಯ ಬದುಕು' ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳ (ವಿಧವೆ) ನಾಯಕಿಯರು ವಯೋಸಹಜ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೀಡಾಗುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಂತೆ ದಿಟ್ಟೆಯರಲ್ಲ, ಸಮಾಜದ ನಿಂದನೆಗೆ ಅಳುಕುವಂತೆ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಶರಣಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ : ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಂದಿನ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು ಇದೆ, ಅತಿಭಾವುಕ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬಂತಹ ಆಪಾದನೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಆಪಾದನೆ ಹುಸಿಯಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲೇಖಕಿಯರೆಲ್ಲರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ರೂಪಿಸಲಾದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ರೂಪಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅತಿಭಾವುಕರಾಗಿಲ್ಲ, (ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ) ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪುರುಷರೆಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರು ರೂಪಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ಶೋಷಕಿ/ಶೋಷಕ, ಶೋಷಿತೆ / ಶೋಷಿತರಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಇವರೆಲ್ಲರ ಪಠ್ಯಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಹಾಗೆಂದು ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪಕ್ಷಪಾತದ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಪುರುಷಪರ ನಿಯಮಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದರ ಅನಾವರಣವಿದೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಧೋರಣೆ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡುವ, ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ನೋಟವೂ ಈ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ. ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು–ಬಿಳುಪು ಮಾದರಿಯ ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೂ ಕೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಫಲಿತಾಂಶ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉಳಿದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಯಾ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿ (ಉದಾ: ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರಲ್ಲಿ 'ವೈಧವ್ಯ', ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರಲ್ಲಿ 'ಬಡತನ', ಗೌರಮ್ಮನವರಲ್ಲಿ ವೈಧವ್ಯ ಮತ್ತು ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾರಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕು ಮತ್ತು ವರದಕ್ಷಿಣೆ.... ಇತ್ಯಾದಿ)ಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾವುಕತೆ, ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಆಶಯದ ಹೇರಿಕೆಯಿಂದ ಇವರ ಪಾತ್ರಗಳು ನಲುಗಿರುವುದುಂಟು.

ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ : ಮಡಿವಂತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು 'ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ'ದ ಬಗೆಗೆ ಅಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಸಮಾಜದ, ಕುಟುಂಬದ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅಸಂಬದ್ಧ, ಮಾರಕ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ' ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದರೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಕುರಿತು ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ 'ಸೋಡಪತ್ರ' ಎಂಬ

ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದ್ಯಾಮವ್ವ ('ನಡೆದುಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಕತೆ) ನ ಮುತುವರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿತವಾಗಿ ದ್ರೌಪದಿ-ಸಾದೇವರ 'ಮರುಮದುವೆ'ಯೂ ನಡೆದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಮುಜುಗರ ಹಾಗೂ ಅವಮಾನಕರ ಎನಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜಭಾಗವೆಂಬಂತೆ ಸಂಭವಿಸಿ, 'ಹೊಸನೆಲೆ'ಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಜಾತಿ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಮಡಿವಂತರು. ಅವರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಯಾವ 'ಜಾತಿ'ಯ ಚಿಂತನೆಯೂ ಮೂಡಿಲ್ಲ ; ಕೆಳಜಾತಿ-ವೃತ್ತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಡಿವಂತ ಧೋರಣೆ ತಳೆಯುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಿಗಿಂತ ಪ್ರಗತಿಪರ ಮನೋಭಾವದವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೇ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಜನರ ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳಿ (ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅಲ್ಲ) ಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈಧವ್ಯ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಜಾತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಡವರು, ಕೆಳಜಾತಿಯವರ ಬಗೆಗೆ ತೀವ್ರ ಅನುಕಂಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕರಾಳತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಇವರು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹದಲ್ಲೂ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಬಹುತೇಕ ಕತೆಗಳ ಬಿತ್ತಿ ಇರುವುದೆ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಜನರ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣಕುರಿತು. ಇತರೆ ಲೇಖಕಿಯರ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾಗಿ, ಆ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ಇದ್ದು, ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದ ನಿಯಮಗಳಿಗೇ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆ ರೂಢಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹೇರಿದ್ದ ಗೃಹಿಣಿ, ತಾಯ್ತನದ, 'ಮಿತ್' ಅನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುರಿದು, ಆ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಕಳಚಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ 'ನಿಖಾ' ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ'ಯ ಬಗೆಗೆ ಯಾವ ಚರ್ಚೆ, ನಿಲುವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಮಾನವರಲ್ಲಿ 'ಕುಲ'ದ ಬಗೆಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ-ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ : ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲೇಖಕಿಯರೂ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀ ಚಿಂತನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀ

ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ಖಚಿತ ನಿಲುವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದವರು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರಬೇಕು, ಸರ್ಕಾರೀ ನೌಕರಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಗಂಡ, ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕಲಿಸುವ, ಗೃಹಿಣೀಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡೇ ಸಮಾಜ, ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಂಥ ಮನೋಭಾವ ರೂಢಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಧರ್ಮ : ಆರ್ಯ ಧರ್ಮ, ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ತೀವ್ರವಾದ, ಧರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನೇನು ಮಾಡಿದಂತಿಲ್ಲ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಕ್ತಾರರಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇರಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ವೈಚಾರಿಕ, ತಾರ್ಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಡವರು, ಕೆಳಜಾತಿಯವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕುರುಡಾದ ಧಾರ್ಮಿಕಾಚರಣೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಧರ್ಮ–ಜಾತಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೀಡಾದವರು ಯಾವ ಮುಲಾಜಿಗೂ ಒಳಪಡದೆ, ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ 'ಹೊಸದಾರಿ' ಹಿಡಿದುಬಿಡುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಗೊಡ್ಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ'ವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮೀಯರನ್ನು ಒಲಿಯುವ, ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲದಂತೆ ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಶ್ಯಾಮಲಾ ದಿಟ್ಟ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಗೌರಮ್ಮನವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮೂರು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮದ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಈ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ಮಾಡಿಸದೆ, ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಟೀಕಿಸುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುನ್ನಾದಿನ ಕತೆಯಲ್ಲಿ, ಮತಾಂತರದ ವಿಷಯ – ವ್ಯಕ್ತಿಯ (ಕಾಡಕಾಕ) ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡು, ಮದುವೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ – ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು – ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರು : ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟತೆ, ಕಾಮುಕತನದ ಅನಾವರಣವನ್ನು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಮಠಗಳ–ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ದುರ್ನಡತೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು (ಮಾತೃ ನಂದಿನಿಯಲ್ಲಿ) ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನೇಕರಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಣಾ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಂತಹ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ

ದಿಟ್ಟ ಉತ್ತರ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಉಡುಪಿಯವರಾದ ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹ, ಓದುಗರ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ 'ಮಾರ್ಜಾಲ ಸನ್ಯಾಸ'ವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದು ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಗೌರಮ್ಮನವರು ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನ ಸೋಗಲಾಡಿತನವನ್ನು, ಆತನ ವಂಚನೆಯ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಅಮಾಯಕ ಹುಡುಗಿಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು **ಅಪರಾಧಿ ಯಾರು?** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳು : ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು, ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವ, ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಯ ಹೇಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಈ ಲೇಖಕಿಯರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ – ಒಂದು ಕಡೆ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಆಧುನಿಕತೆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ – ಹಾಳಾಗುತ್ತಿರುವ, ಅನೈತಿಕತೆಯ ಆಗರಗಳಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರುವುದು ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರೇ ಈ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರದೂ ಸಹ ಇದೇ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರಕ್ಷಣೆಯೊದಗಿಸದ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೀನರ, ಅನಾಥರ, ಅಂಗವಿಕಲರ ಸೇವೆ, ಅನಗತ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವುದು, ಸರಳ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಈ ಲೇಖಕಿಯರ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮ-ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ಹಂಪೆಯ ದೇಗುಲಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇವರು-ಭಕ್ತಿ : ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನ-ಮಠಗಳನ್ನು ಅನಾಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು 'ದೈವ'ದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿಕರೇನಲ್ಲ. ಇವರು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಂಬುಗೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯ 'ದೈವರಾಧನೆ'ಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಕಟ್ಟಾ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರು; ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ತಮಗರಿವಿಲ್ಲದೆ ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದ ತಿಂದರೆ, ಅದು ಅರಿವಿಗೆ ಬಂದರೆ ಪುನಃ ಮಡಿ ಉಡುವ ಮಟ್ಟದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರಾದರೂ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರಷ್ಟು ಮಡಿವಂತರಲ್ಲ. ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರು ಉಡುಪಿಯ ಕೃಷ್ಣನ

ಭಕ್ತರು. ಹಾಗೆಯೆ ಶಾರದಾಂಬೆಯ ಭಕ್ತರೂ ಸಹ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ದೇಣಿಗೆ ಕೊಡುವುದು, ಗುಡಿಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ದೈವ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನೀರನ್ನೊದಗಿಸಲು ಬಾವಿ ತೋಡಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೈವಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ಹಾಗೂ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತ ಯಾವ ವಿಧಗಳೂ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರು ದೈವಭಕ್ತರಾದರೂ ಮಡಿವಂತರಲ್ಲ. ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ವಿಠಲ ಮೊದಲಾದ ದೈವಗಳ ಜೊತೆಗೆ 'ವಿರೂಪಾಕ್ಷ'ನ ಬಗೆಗೂ ಅಚಲ ಭಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗಂಡಿಗೊಂದು ನೀತಿ, ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ನೀತಿ ರೂಪಿಸಿರುವ 'ದೈವ'ದ ಬಗೆಗೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹುಸಿಮುನಿಸು, 'ದೈವ'ವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಷ್ಟು, ಸವಾಲು ಹಾಕುವಷ್ಟು ಸಲಿಗೆ, ಪ್ರೀತಿ.

ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸ್ವತಃ ಹೆಚ್ಚು ಓದಿದವರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಗೊಡ್ಡು ಆಚಾರಗಳ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳದೇ, ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯಲ್ಲೆ, ಮಿತಿಯಲ್ಲೆ, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡಿರುವುದು ಅವರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ : ಈ ವಿಷಯ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಲೇಖಕಿಯರ ಧೋರಣೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯದು. 'ವ್ಯಕ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯ' ವೆಂದರೆ ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ, ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೆಂದಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಆಂತರ್ಯದ ಗುಣದಿಂದ, ಕುರೂಪದಲ್ಲೂ, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಲ್ಲೂ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇವರದು. ಬಣ್ಣಕ್ಕಿಂತ ಗುಣ ದೊಡ್ಡದೆಂಬ ಆಶಯ ಈ ಲೇಖಕಿಯರದು.

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ : ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಆಶಿಸಿ, ಆಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪಾಲು' ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಸಣ್ಣದನಿಯನ್ನೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೌರಮ್ಮನವರು 'ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ'ಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ' ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು (ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಹಿಂದೂ ಭಾಗ್ಯೋದಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ) ಆಗಲೇ ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಂದಿನ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲೆ 'ಸ್ತ್ರೀ ಜಾಗೃತಿ' ಮೂಡಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಡಿಯಿಡಿತ್ತಿರುವುದು, ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದು 'ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನಾ' ನೆಲೆಯಿಂದ ಪರಿಗಣನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

ಪುರಾಣಗಳ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವ ರೀತಿ : ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸುವ ತೀವ್ರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ

ಸಂಗತಿ ಅವರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅತಿಯೆನಿಸುವಷ್ಟು ಒಡಮೂಡಿದೆ. ಈ ಕುರಿತ ತಮ್ಮ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಪುರಾಣದ ತ್ಯಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರಷ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕತೆ, ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿವೇಕೋದಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಮಾಧವಿ'ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪುರುಷ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇರಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹೊರೆ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಆಕೆಯಂತೆಯೆ ಉಳಿದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ತ್ಯಾಗಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ತಮ್ಮ ಆಶಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರು ಪುರಾಣದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಳಸದೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಅದರಲ್ಲೂ ರಜಪೂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೂಲಕ ಆದರ್ಶ ಸತೀ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಡೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರ ಧೋರಣೆ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಇಬ್ಬರು ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು (ಶ್ಯಾಮಲಾರ 'ಕುಲಪುತ್ರ', ಗಿರಿಬಾಲೆಯವರ 'ಕುಲದೀಪ' ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ) ಗೃಹಿಣಿಯರು ಪರಪುರುಷರ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸುವ, ಅನುಸರಿಸುವ ಪುರಾಣದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂದರೆ, ಸತ್ಯವತಿ, ಅಂಬಿಕೆ, ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರು! ಹಾಗಾಗಿ ಪುರಾಣದ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಅರ್ಥೈಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲೆ 'ಭಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಕೋನ'ವಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ 'ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆ'ಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು, ಪಿತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹೀಗೆ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಕೆಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ತಾವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಂಡ ನೋವಿನ, ಅನುಭವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಲೇಖಕಿಯ 'ಕೇಂದ್ರ ಕಾಳಜಿ'ಯ ಜೊತೆಗೇ ಅಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ನಾಡು,ನುಡಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೂ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದ'ವನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಸಹಜವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡ ತಾತ್ವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಮನಾದ, ಪೂರಕವಾದ ನಿರ್ವಚನವಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅಂದಿನ ಅತ್ಯಂತ ಚರ್ಚಾರ್ಹ ಬರಹಗಾರ್ತಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ (ಆಂಶಿಕವಾಗಿ) ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಹಾಗೂ ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮನವರ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕತೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಜನಪ್ರಿಯ (ಆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಏನೋ ಗೌರಮ್ಮನವರನ್ನು 'ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ' ಬರೆಹಗಾರ್ತಿ ಎಂದೇ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ!) ಲೇಖಕಿ ಎನಿಸಿದ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು 'ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ', 'ಪಲಾಯನ'. 'ಶರಣಾಗತಿ'ಯ ಮೊರೆ ಹೋಗುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಮಾದರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಇವರ ಕತೆಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಗೌರಮ್ಮನವರ ಸಂವೇದನೆ ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿಯಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ನೆಲೆಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡುದೇ ವಿನಃ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ನೆಲೆಯುದಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗೌರಮ್ಮನವರು 'ಸ್ತ್ರೀ ನೆಲೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ನೆಲೆಯತ್ತ ಸಾಗಿದಂತೆ' ಇವರ ಕತೆಗಳ (ಮೊದಲ ಕತೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ದಿಂದ ಕೊನೆಯ ಮುನ್ನಾದಿನ ಕತೆಯವರೆಗೆ) ನಿರ್ವಚನ ಇರುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ; ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು : ಇತಿಹಾಸ–ವರ್ತಮಾನ, ಪು, ೪೨, ೪೩.

೨. ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ ; ಚಿಗುರು, ಪು, ೧.

೩. ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ; ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು, ಪು, ೭೨.

೪. ಗಿರಿಬಾಲೆ, ದರ್ಶನ, ೪೨ನೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ವಿಶೇಷಾಂಕ, ಪು, ೧೫೧.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೮

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಈವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಚಿತಗೊಂಡಿವೆ ಎಂಬುದು ಕುತೂಹಲಕರವಾದುದು. ಬದಲಾದ– ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ– ಸನ್ನಿವೇಶ, ಪರಿಸರಗಳು ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಹೇಗೆ ರೂಪಿಸಿದವು ಮತ್ತು ಆ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಹೇಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡವು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾವಸಾತತ್ಯ ಮುಂದುವರೆದ ಬಗೆ ಮತ್ತು ಅದು ಒಳಗೊಂಡ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸಿ ಅವರ ಬರೆಹದ ನೆಲೆ–ಸೆಲೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧೀ ಹತ್ಯೆ, ಕೋಮುವಾದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂತಸ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣದ ಆರಂಭ, ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಪ್ರಭಾವ, ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧಗಳ ಪರಿಣಾಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿಡಿತದ ಸಡಿಲತೆ, ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ.

ಎಚ್.ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ (೧೯೧೩–೧೯೯೫) : ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ, ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ ಈ ಲೇಖಕಿ ೧೯೪೪ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮಗಳಾದರೂ ಅಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ೧೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೇ ಮದುವೆಯಾದರೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರೆಸಿ ಮೂರು ಚಿನ್ನದ ಪದಕಗಳೊಡನೆ ಬಿಎ ಪದವಿ ಪಡೆದವರು. ಸೀತೆ–ರಾಮ–ರಾವಣ, ವಿಮುಕ್ತಿ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ನಿರಾಶ್ರಿತೆ, ಸರಿದ ಬೆರಳು, ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ, ಮದುವಣಗಿತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಂತೆ ಇವರೂ ಸಹ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ರಾಜಕಾರಣ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಬಸವಳಿದ, ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಹವಣಿಸಿದ, ತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ತಾವೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ **ಸ್ತ್ರೀ ಮಾದರಿ** ಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತುಳಸಿ (ನಿರಾಶ್ರಿತೆ) ರಾಜಮ್ಮ (ಲಕ್ಷ್ಮಿ) ಪಾತು (ಪಾತು) ದಮಯಂತಿ (ದಮಯಂತಿ) ಸೀತೆ (ಸುಪ್ತ ಬಯಕೆ) ಆ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ಪುರುಷಪಾತ್ರಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಮನೋಭಾವದವು ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬದುಕಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಕಂಡುಬರುವ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ವೈಶಾಲ್ಯತೆ ಆ ಕಾಲಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಸತಾದುದಾಗಿದೆ. ದೇಶ ವಿಭಜನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಕೋಮುಗಲಭೆ, ಆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಕುಟುಂಬವೊಂದು ಛಿದ್ರವಾದ ಬಗೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು **ನಿರಾಶ್ರಿತೆ** ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತರ್‌ಧರ್ಮೀಯ ವಿವಾಹದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ **ದಮಯಂತಿ** ಕತೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಗತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದ ಮೂಲಕ **ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ** ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ತುಳಸಿ ಮತ್ತು ದಮಯಂತಿ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ತಾಯ್ತನ, ಸತೀತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿದೇಶೀ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳು ಪೂರ್ವ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಂಡು ಮಾನವೀಯ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವೆಂಬಂತೆ ರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದು ಕತೆಗಾರ್ತಿಯ ಮುಕ್ತ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅಪರೂಪವೂ, ಧೈರ್ಯದ್ದೂ ಆದ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ **ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ**ದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ಕತೆ **ಸುಪ್ತಬಯಕೆ**. ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಮಗು ಪಡೆಯುವ (Single Parent) ಇಲ್ಲಿನ ಸೀತೆ ಮಗುವಿನ ಜೊತೆ ವಿದೇಶದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ತಂಗಿಯೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆ ಹೀಗಿದೆ : ಏನು Surprise ಅಕ್ಕಾ! ಮದುವೆ ಆದ ಸುದ್ದೀನೆ ಬರೀಲಿಲ್ಲ

ಆಗಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಬರೆಯೋದು

ಹಾಗಂದರೆ ಏನಕ್ಕಾ

ಮದುವೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಬಾರದೇನೇ?

ಈ ಮಗು ತಂದೆ

ಯಾರೋ ಸುಡುಗಾಡು ಸುಬ್ಬ, ಅವನ ವಿಚಾರ ಬೇಡ?

ಸೀತೆ-ರಾಮು-ರಾವಣ ಮತ್ತು **ವಿಮುಕ್ತಿ** ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನವರ ಬಹು ಚರ್ಚಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ರಾಮಾಯಣದ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ **ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ**, ಪೋಲಂಕಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರ **ಸೀತಾಯಣ**, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಯಕಮ್ಮನವರ **ರಾಮಾಯಣ ವಿಷವೃಕ್ಷಮು** ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮಾಹಿತಿ ತಮಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಧೀನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು–ಗೌರಿ, ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಿತ್ರೆ, ಕೈಕೇಯಿ, ಸೀತೆ, ಊರ್ಮಿಳೆ, ಮಂಡೋದರಿ, ಶೂರ್ಪನಖಿ–ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.[೨] ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವದ ದರ್ಪದಲ್ಲಿ ನರಳಿದ, ನಲುಗಿದ ಸ್ತ್ರೀದನಿ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪಾತ್ರಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ಭ್ರಮನಿರಸನಗೊಂಡರೂ ಬದುಕಿಗೆ ವಿಮುಖರಾಗದೆ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಆ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕತೆಗಾರ್ತಿಗೆ ದಕ್ಕಿದೆ. ರಾಮನ ವಂಶಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸೀತೆಯ ಮನೋಸಂಘರ್ಷ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿವೆ.

'ನನಗೆ ನಿಮ್ಮಣ್ಣನೊಡನೆ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಎಂದೋ ಕಳಚಿ ಹೋಯಿತು. ಆತನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಮಾಡುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯೂ ನನಗಿಲ್ಲ'[೩] ಎಂಬ ಸೀತೆಯ ಮಾತುಗಳು (ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ) ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ನೋಟದಿಂದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿರುವ ಇಲ್ಲಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಲೇಖಕಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುನರ್‌ರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವ ಇಲ್ಲಿನ ಬರೆಹ ತನ್ನ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಸತೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆಗಿದೆ.

ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ (೧೯೧೭–೧೯೯೪) : ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನರಸೀಪುರದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ ಇವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಆರನೆ ತರಗತಿ. ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತೊಂದು ಕಾದಂಬರಿ, ಹನ್ನೊಂದು ಕಥಾಸಂಕಲನ, ಎರಡು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಇವರ ಕೃಷಿ. **ಫಣಿಯಮ್ಮ** ಇವರ ಬಹು ಚರ್ಚಿತ ಕಾದಂಬರಿ. **ಗೆಜ್ಜೆಪೂಜೆ** ಅಪರೂಪದ ನಿರ್ವಚನದ ಕಾದಂಬರಿ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ಬದುಕು ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ಭಿತ್ತಿ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಲೇಖಕಿಯರು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಬಾಲ ವೈಧವ್ಯ **ಫಣಿಯಮ್ಮ** ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೇಂದ್ರ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಮೌಢ್ಯ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆ, ಸೀಮಿತ ಗ್ರಹಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿಕಷದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಪಾತ್ರ ಫಣಿಯಮ್ಮ. ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಪರೋಪಕಾರಿ ಬಾಲವಿಧವೆ ಈಕೆ. ಜಾತಕ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. 'ಅಂಥ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕೈಹಿಡಿದು ಮಹಾತಾಯಿ ಸೀತಾದೇವಿ ಯಂತ ಸುಖಪಟ್ಳೆ. ಆ ರಾಮಚಂದ್ರ ಆಕೇನ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾರಿಸ್ದ, ಬಸರಿ ಹೆಂಗ್ಸಿನ ಕಾಡಿಗೆ ಕಳಿಸ್ದ, ದ್ರೌಪದಿ ತುಸ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಳೇನೆ? ಎಂಥ ಪುರಾಣವೋ, ಪುಣ್ಯಕಥೆಯೋ ಅಂತೂ ಮಾಡೋಕೆ ಕಸುಬಿಲ್ಲದೋರು ಬರೆದಿಟ್ಟು ನಮ್ಮಂಥ ಸೋಮಾರಿಗಳು ಅದನ್ನ ನಂಬೂದು ಇಷ್ಟೇ ಸೈ'[೪] ಎಂಬ ಫಣಿಯಮ್ಮನ ಮಾತುಗಳು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾದುವು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಈ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ;

ಇಂದಿರಾ ಬದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಈ ಪಾತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಏನು ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಮ್ಮದು, ಗಂಡಸು ಹೊಲತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಬಂದರೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಜನಿವಾರ ಬದಲಾಯಿಸಿದರೆ ಶುದ್ಧ. ಹೆಂಗಸು ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಪರಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆಕೆ ಕುಲಟೆ'[೫] ಎಂಬ ಫಣಿಯಮ್ಮನ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಇಂದಿರಾ ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಮಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿ ತನ್ನ ಬಂಡಾಯ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ನೋಟಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ದಿಟ್ಟ ಪಾತ್ರ **ತಗ್ಗಿನ ಮನೆ ಸೀತೆ** ಕಾದಂಬರಿಯ **ಸೀತೆ**ಯದು.

ಸೂಳೆಯ ಮಗಳೊಬ್ಬಳ ಹಸನಾದ ಬದುಕಿನ ಕನಸು ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿವ ಕತೆ **ಗಜ್ಜೆಪೂಜೆ** ಕಾದಂಬರಿಯದು. ವಿದ್ಯಾವಂತೆ ಚಂದ್ರ ಬದುಕಲ್ಲಿ ಸೋಲುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ **ವ್ಯಂಗ್ಯ** ಪೂರಿತವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಪುರುಷಸ್ವಾರ್ಥ, ಹಣದ ದಾಹ ಹದಗೊಂಡು ಚಿತ್ರತವಾಗಿವೆ.

ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿ ಎಂಬ ಹಣೆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಾತ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಧಿಯಿಂದ ದೂರವೇ ಉಳಿದ ಇಂದಿರಾ ಗಮನಾರ್ಹ ಲೇಖಕಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು **ಸಿನಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮ**ದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಆಯಾಮ ಗುರುತರವಾದುದು. ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅಳವಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ವಾಣಿ (೧೯೧೭–೧೯೮೮) : ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಬಿ.ಎಸ್. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ (ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.) ಮುಂದೆ **ವಾಣಿ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ ಬಿಡುಗಡೆ (೧೯೫೫). ಅರ್ಪಣೆ, ಎರಡು ಕನಸು, ಶುಭಮಂಗಳ, ಅಂಜಲಿ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ, ಹೊಸಬೆಳಕು, ಶಿಶಿರಗಾನ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಅವಳಭಾಗ್ಯ, ಚಿನ್ನದ ಪಂಜರ ಉಳಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಇವರ ಬಹುತೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಸ್ತು **ಪ್ರೇಮ**. ಪ್ರೀತಿಯ ಅಗಾಧತೆ, ಉತ್ಕಟತೆ ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಶೇಷ. ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕಲಹಗಳ ಹಂದರವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ **ಪ್ರೇಮದ ಜಯ** ಖಚಿತ. ಅದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಿರಬೇಕು ಇವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಸಿನಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಅಳವಟ್ಟು, ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆದಿವೆ. ಬಾಲವೈಧವ್ಯ, ವಿರಸದಾಂಪತ್ಯ, ಅಂತರ್‌ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹ, ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡರೂ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಆಳಕ್ಕಿಳಿಯದ, ಮೇಲ್ಪದರದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರ ಆರು ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, ಕುರಿತಂತೆಯೂ ಇದೇ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರಿಗೆ

ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ವಾಣಿ ಸವಾಲಿನ, ಹೊಸತಾದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಡಕಾಡಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಲ್ಲ.

ತ್ರಿವೇಣಿ (೧೯೨೮-೧೯೬೩) : ಮೈಸೂರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮನೆತನದ ಅನಸೂಯ ಮುಂದೆ ತ್ರಿವೇಣಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಿಎ(ಆನರ್ಸ್) ಪದವೀಧರೆ. ಕನ್ನಡದ ಜನಪ್ರಿಯ ಲೇಖಕಿ. **ಮನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ**ಯ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಶೇಷ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಶರಪಂಜರ, ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಣ್ಣು, ದೂರದಬೆಟ್ಟ ಇವರ ಬಹು ಚರ್ಚಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. **ಸಿನಿಮಾ** ಆಗಿ ಅಪಾರ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಿದ ಶರಪಂಜರ ಕಾದಂಬರಿಯ **ಕಾವೇರಿ** ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ಜನರ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನದಲ್ಲದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಅವಳ ಗಂಡ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ರಾಜಾರೋಷವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ **ವ್ಯಂಗ್ಯ** ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ. ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇಬ್ಬಗೆಯ ನೀತಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಮಲತಾಯಿ-ಮಲಮಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ರೀತಿ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಆಸೆ, ಗಂಡಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಗಂಭೀರ ನಿರ್ವಚನ **ಬೆಕ್ಕಿನಕಣ್ಣು** ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮನೋವೈಕಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಸಲ್ಲ, ಅನಾಹುತಕಾರಿ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಮಲತಾಯಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯ, ಆ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನಾವರಣ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ.

ಇವರ ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃತಿ **ಹೂವು-ಹಣ್ಣು**. ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕಿನ ಬರ್ಬರ ಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಪತಿವಿಹೀನ ಹೆಣ್ಣು, ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಕಾಮುಕರ ಕಾಟ, ತಾಯ್ತನದ ಪ್ರೀತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ರಮಾ, ಬೆಳ್ಳಿಮೋಡದ ಇಂದಿರಾ, ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರೀ ಲೋಕದ ವಿಶಿಷ್ಟ, ವಿಭಿನ್ನ, ದಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ-ಮಾನವೀಯತೆಯ ಹುಡುಕಾಟ ಲೇಖಕಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿರುವುದು ತ್ರಿವೇಣಿಯವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ (೧೯೩೪-೧೯೯೧) : ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ನೇಕಾರ ಮನೆತನದ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮುಂದೆ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ ಎಂಬ ಬಹುಮುಖಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಚೇತನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂಕೋಲೆಯೊಳಗಿನಿಂದ (೧೯೫೪) ಇವರ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ. ಇಪ್ಪತ್ಮೂರು ಕಾದಂಬರಿ, ಒಂಬತ್ತು ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, ಒಂದು ನಾಟಕ, ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯ, ಆತ್ಮವೃತ್ತ, ಎರಡು ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ, ಎರಡು ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹ,

ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ದಾಂಪತ್ಯ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಕುರಿತ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಂಬಂಧೀ ಎಂಟು ಕೃತಿಗಳು ಇವರ ಅಗಾಧ ಬರೆಹದ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇವರ ಗ್ರಹಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರ ಸಹಚರ್ಯೆ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲಪಂಥದ ಆಶಯಗಳ ನಿರ್ವಚನ, ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ದಲಿತ ಬದುಕು ಇವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ಬರೆಹಗಳ ನೆಲೆ-ಸೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ನೇಕಾರರ ಬವಣೆ, ಗುಡಿಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅವನತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ತಮ್ಮ ಬದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಅನುಪಮಾರ ಒಟ್ಟೂ ಬರೆಹದ ಭಿತ್ತಿಯಾಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಉಳಿದ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿನ ಗಂಭೀರ ನಿರ್ವಚನ ಅನುಪಮಾ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕಿಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆ, ಗ್ರಹಿಕೆ ಧೋರಣೆ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅನುಪಮಾ, ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರಿಗಿಂತ ಪ್ರಗತಿಪರರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ **ಮಾಧವಿ** ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರು ಇದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸನಾತನ ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಸತೀತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ಆಯಾಮ ಮತ್ತು ಮೌನಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಬಂಡಾಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಮ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅನುಪಮಾ. ಪಿತೃಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಅಹಂ, ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕುರುಡತನಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ **ಮಾಧವಿ** ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅನುಪಮಾ ಕಟ್ಟಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕತೆ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಫಲಿತಗಳು : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಲೇಖಕಿಯರಂತೆ ಇವರೂ ಕೂಡ ಬಹುತೇಕ ಮೇಲ್ಜಾತಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯೀಕರಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬದಲಾದ ಕಾಲಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಘಟನೆ, ಛಿದ್ರತೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಅವರಂತೆ ಅನುಪಮಾ ವಿವಿಧಸ್ತರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬಂಡಾಯ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಫಲತೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅನುಪಮಾರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ, ಶಿಥಿಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣದ ಸ್ತ್ರೀಮಾದರಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿಯರು ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ಲೇಖಕಿಯರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ವೈಧವ್ಯ, ಬಡತನ, ವೇಶ್ಯಾ ಬದುಕು ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಮೊದಲಾದವು ಈ

ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿರ್ವಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ವಿಡಂಬನೆ, ಪ್ರೀತಿಯ ಹುಡುಕಾಟ, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಘರ್ಷಣೆ, ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಆಶಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ಅವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರೂ ವಿಶಿಷ್ಟರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯೀಕರಣ ಹೊಂದಿರುವುದು ಸಂದರ್ಭದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಈ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನವೋದಯದ ಆಶಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಇಲ್ಲಿನ ಬರೆಹಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ನಂಟು ಹೊಂದಿದವರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಸಿನಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಯಾಮಲಾರ ಬಹುಸ್ತರೀಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಅನುಪಮಾ ಸರಿಗಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಲೇಖಕಿಯರ ಖಚಿತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಿದರ್ಶನಗಳಾದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ–ಅನುಪಮಾ ಹೊರತಾಗಿ–ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರೆಹವೇ ದೊಡ್ಡದು. ಆದರೆ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಮೌಲೀಕರಣ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಬೇಕಿದೆ.

ಅಭಿಜಾತ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಲಯ ತುಸು ಲಘುವಾಗಿಯೇ ಪರಿಭಾವಿಸಿದ್ದರೂ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ, ವ್ಯಾಪಕ ಓದುವಿಕೆಯ ನಿಕಷದಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಲೇಖಕಿಯರ ಆಶಯ, ಗುಣಾತ್ಮಕ–ಧನಾತ್ಮಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದೇ ಈ ಬರೆಹಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಎಚ್. ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ; ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ, ಪು, ೫೦

೨. ಎಚ್. ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ; ಸೀತೆ–ರಾಮ–ರಾವಣ

೩. ಎಚ್. ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ; ವಿಮುಕ್ತಿ, ಪು, ೧೧೮

೪. ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ ; ಫಣಿಯಮ್ಮ, ಪು, ೬೨

೫. ಅದೇ, ಪು, ೭೫

ಅಧ್ಯಾಯ – ೯

ಸಮಾರೋಪ

'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ, ಗಿರಿಬಾಲೆ, ಶ್ಯಾಮಲಾ, ಗೌರಮ್ಮ, ಜಾನಕಮ್ಮ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆ, ಸೆಲೆ, ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಅವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲೆತ್ನಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಬಗೆ, ನಿರ್ವಚಿಸಿರುವ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನದ ರೀತಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಲೇ **ಆ ಪ್ರಕಾರ**ಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸೋಲು–ಗೆಲುವುಗಳನ್ನು ಎರಡನೆ ಆಯಾಮವನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ 'ಗ್ರಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ'ಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ **ತಾತ್ವಿಕತೆ**ಯಾಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ **'ಸ್ತ್ರೀ'** ಪರ ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ **ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆ** ಇವರ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆ. ಆ ಚಿಂತನೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ನೆಲೆ 'ದೇಸಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಇಡೀ ಬರೆವಣಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿಯೂ, ದೀರ್ಘ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆಯೂ ಇರುವಂತೆ ಆಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕವೇ ಇಲ್ಲಿನ ಬರೆಹಗಳ **ವಸ್ತು** ಅದರ **ನಿರ್ವಹಣೆ** ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಕೃತಿ'ಯ ನೇರ ಮತ್ತು ನಿಖರ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಆ ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ** ವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ'ದ ಈ ಬರೆಹಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಕೃತಿಯೊಂದರ ಶಿಲ್ಪ, ಬಂಧ ಹಾಗೂ ಭಾಷಿಕ ಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಆದರೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಆಯಾಮಗಳ ಬದಲು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಮಲ ಆವರಣದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ನಿರ್ವಹಣೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಠಿಣತಮ ಪರಿಶ್ರಮ ಬೇಡುವ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ಪ್ರಕಾಶನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖಕಿಯರು ಸಾಧಿಸಿರುವುದು ಅಪಾರ. ನೀಡಿರುವ ಕೊಡುಗೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಹಾಗಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು– ಅವುಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗಾಗಿ – ದಾಖಲಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಆಗ್ರಹದ ನಿಲುವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಶಿಕ ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಸಿದ ಈ ಬರೆಹಗಾರ್ತಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ–ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ಭಾಷಣ, ಲೇಖನ ಇತ್ಯಾದಿ– ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ, ನೇರ, ಖಚಿತ ಮತ್ತು ಸರಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅದು **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ**ವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಮಹತ್ವವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ**ದ ಅಧ್ಯಯನ ಇದಾಗಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಮನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು, ಈ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಏಕಮುಖತೆಯಿಂದ ಬಹುಮುಖತೆಯೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಮಹಿಳಾ ಬರೆಹದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸಾಮಾನ್ನೀಕರಣ, ವೈಚಾರಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ತೀವ್ರತೆ ಈ ಲೇಖಕಿಯರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ವಸ್ತು, ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಅನುಭೂತಿ ಈ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. **ಮಹಿಳಾ** ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ವಿಸ್ತೃತತೆಗೆ ಈ ಬರೆಹಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧೦

ಅನುಬಂಧಗಳು

೧. ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಹಿತಿ

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ (೧೮೮೭ ರಿಂದ ೧೯೮೨)

ತಂದೆ – ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

ತಾಯಿ – ಅಲಮೇಲಮ್ಮ

ಸ್ಥಳ – ನಂಜನಗೂಡು

ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ – ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿ (ಮನೆ ಶಿಕ್ಷಣ)

ಅ. ಸ್ವರಚಿತ ಕೃತಿಗಳು

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೧. ಸುಶೀಲೆ ೧೯೧೩.*

೨. ನಭಾ– (ಭಾಗ–೧) ೧೯೧೪.*

೩. ವಿರಾಗಿಣಿ (ನಭಾ ಭಾಗ–೨) ೧೯೧೫.*

೪. ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ (ಹರಿಣಿ ಭಾಗ–೧) ೧೯೧೪.*

೫. ಮಣಿಮಾಲಾ (ಹರಿಣಿ ಭಾಗ–೨) ೧೯೩೯.*

೬. ಮಾತೃ ನಂದಿನಿ, ೧೯೧೬.*

೭. ಪೂರ್ಣಕಲಾ, ೧೯೧೬.*

೮. ನಿಶಾಕಾಂತಾ, ೧೯೧೬.*

೯. ರವಿವರ್ಮ, ೧೯೩೬.*

೧೦. ಗಿರಿಜಾಬಾಯಿ, ೧೯೨೪.

೧೧. ಅಜಾಮಿಳೋಪಾಖ್ಯಾನ, ೧೯೨೦.

೧೨. ಆನಂದಮಯಿ.

೧೩. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿ (ಅಪ್ರಕಟಿತ).

೧೪. ಕುಮುದ ಮಿತ್ರ (ಅಪ್ರಕಟಿತ).

ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೧. ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ೧೯೧೫.*

೨. ವಿಕ್ರಮ, ೧೯೧೬.*

ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ

೧. ರಮಾನಂದ, ೧೯೧೬.*

ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳು

೧. ಚಂದ್ರವದನಾ, ೧೯೧೬.*

೨. ವಿವೇಕೋದಯ, ೧೯೨೨.*

೩. ಭಾರ್ಗವ ಗರ್ವಭಂಗಂ, ೧೯೨೭.

ಕಥಾ ಸಂಕಲನ

೧. ಸಚ್ಚರಿತ ಸುಧಾರ್ಣವ, ೧೯೨೭.*

ಕವಿತಾ ಸಂಕಲನ

೧. ಭದ್ರಗೀತಾವಲಿ, ೧೯೧೬.*

೨. ಸುಮುಖೀ ವಿಜಯ, ೧೯೧೬.*

೩. ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಲಿ, ೧೯೭೧.*

೪. ಭಾವಗೀತಾವಲಿ (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

ಪ್ರಬಂಧಗಳು

೧. ಸೇವಾ ವಿಚಾರ, ೧೯೧೬.*

೨. ವಿಧವಾ ತತ್ವ, ೧೯೧೬.*

೩. ವಿದ್ಯಾ ವಿಚಾರ, ೧೯೨೨.*

೪. ವ್ರತಗಳು (ಭಾಗ – ೧), ೧೯೨೭.*

೫. ಅಬಲಾ ದೌರ್ಜನ್ಯಂ, ೧೯೩೧.*

ಆ. ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು

ನಾಟಕಗಳು

೧. ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ವಯಂವರ, ೧೯೧೮.

೨. ದ್ರೌಪದೀ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ, ೧೯೧೮.

೩. ತಪತೀ ಕಲ್ಯಾಣ, ೧೯೧೮.

೪. ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಶತಕಂ, ೧೯೧೯.

೫. ಗುರುದತ್ತರಾಯನ ಚರಿತೆ, ೧೯೧೯.

೬. ಕಾಳಗೌಡ, ೧೯೧೯.

ಕಾವ್ಯಗಳು

೧. ಶ್ರೀರಾಮ ವಂದನಾನಂದಂ ೧೯೨೧.

೨. ರಘುನಾಥಸಿಂಹ, ೧೯೨೧.

೩. ವಿಮಲಾದೇವಿ, ೧೯೨೩.

ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೧. ಭರ್ತೃಹರಿನಿರ್ವೇದ, ೧೯೨೪.

೨. ಬಾಲಚರಿತೆ, ೧೯೨೪.

ಯಕ್ಷಗಾನ

೧. ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರ ಚರಿತ್ರೆ, ೧೯೨೭.

ಉಳಿದ ಕೃತಿಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೃಸಿಂಹಸ್ತೋತ್ರಂ

೨. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸಂಕೀರ್ತನಂ

೩. ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯುರ್ವೇದ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯೋಗ

೪. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ.

೫. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

೧. ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ, ೧೯೧೬.

೨. ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ, ೧೯೨೨.

ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ (೧೮೯೨ ರಿಂದ ೧೯೬೫)

ತಂದೆ – ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

ತಾಯಿ – ಜಾನಕಮ್ಮ

ಸ್ಥಳ – ಬೆಂಗಳೂರು

ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ – ಲೋಯರ್ ಸೆಕಂಡರಿ

I ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೧. ಇಂದಿರೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯವನಿತೆ*

೨. ಪ್ರಿಯಂವದಾ*

೩. ಭಕ್ತೆ ಮೀರಾ*

೪. ಮಾಧವಿ*

೫. ಸುಖಲತಾ*

೬. ವಸುಂಧರಾ*

II ನಾಟಕಗಳು

೧. ಸತೀ ಪದ್ಮಿನಿ*

೨. ಹಿಂದೂ ಭಾಗ್ಯೋದಯ*

೩. ಬಲಿಪೀಠದಲ್ಲಿ*

೪. ಸ್ನೇಹಲತೆ*

೫. ನಿರ್ಮಲೆ*

೬. ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್*

೭. ಕಪ್ಪಲ್ಲ ಕಬ್ಬು*

೮. ಮಾಧುವಿನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

೯. ವರುಣನ ರಾಜೀನಾಮೆ

೧೦. ದರಿದ್ರ ಜಾತಕ

೧೧. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕೊನೆ

೧೨. ಅದೃಷ್ಟ ಜಂಖಾನ*

೧೩. ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ*

೧೪. ನಾಳೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ*

೧೫. ಚಾಣಕ್ಯ ತಂತ್ರ (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

೧೬. ಮಾತಾಡು ಮುದ್ದುಗಿಳಿ ಮಾತಾಡು (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

೧೭. ಯಾರ ಮುಖ ನೋಡಿ ಎದ್ದಿರೋ (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

III ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು

೧. ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ*

೨. ನನ್ನ ಧನವನ್ನು ನನಗೆ ತಾ*

೩. ಸರಸ್ವತಿ*

೪.ಏನು ಸಂಬಂಧ?*

೫. ಕಳ್ಳ*

೬. ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು*

೭. ಬಡಪಾಲುದಾರ*

೮. ಅಮವಾಸ್ಯೆ ರಾತ್ರಿ*

೯. ಒಲ್ಲದ ಹೆಂಡತಿ*

೧೦. ಅಕ್ಕನ ಪಾಶ*

೧೧. ಅಂಜುಬುರುಕಿ

೧೨. ನನ್ನ ಬೆರಲುಗಳು*

೧೩. ದೈವೇಚ್ಛೆ*

೧೪. ಸರಳ ಕುಮಾರಿ*

೧೫. ದೇವಿಯ ತ್ಯಾಗ*

೧೬. ಗ್ರಹಣ*

೧೭. ಕುಂಟ ಕರು*

೧೮. ಅವನ ಯುಕ್ತಿ

೧೯. ಮಾಯಾ ಕೃಷ್ಣ

IV ಪ್ರಬಂಧ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಒಂದು ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರ

೨. ನಾವೂ ಸಮಾಜವೂ

೩. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕರ್ತವ್ಯ

೪. ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ಖಂಡನಾ*

೫. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮ*

೬. ಕಲೆಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ

೭. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ*

೮. ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು

೯. ತಾಯಿಯರು

೧೦. ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳು*

೧೧. ಜೀವ ಕಾರುಣ್ಯವೂ ಅಭಿಮಾನವೂ

೧೨. ಪತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು

೧೩. ವರದಕ್ಷಿಣೆ

೧೪. ರಂಗಸ್ಥಳಗಳೂ ನಾಟಕಾಭಿನಯಗಳೂ

೧೫. ದೀಪಾವಳಿ

೧೬. ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸಮಾಜಸೇವೆಯೂ*

೧೭. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಚಾರ*

೧೮. ಹಿಂದಿನ ಚೈನಾ ಮಹಿಳೆಯರು*

೧೯. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮಹಿಳೆಯರು

೨೦. ವಿನೋದವಾದ ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿ (ಅನು)

೨೧. ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರದ ಗುಲ್ಲೂ*

V ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಅ. ಕತೆಗಳು

೧. ಸರ್ಕಸ್ ನಾಯಿ

೨. ಆನಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ

೩. ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಗಳು

೪. ನಾಲ್ವರು ಭಕ್ತರು

೫. ಮೃಗ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶಾಲೆ

೬. ಅರಮನೆ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ*

೭. ಮಂತ್ರದ ಮಾತ್ರೆ
೮. ಆಮೆಯ ಷಷ್ಠಿಯಬ್ದ ಪೂರ್ತಿ
೯. ಕಿಟ್ಟುವೂ ಚಿಮ್ಮಿಯೂ
೧೦. ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕಥೆ
೧೧. ತುಂಬೇ ಹೂ
೧೨. ದೀಪಾವಳಿ ಪಟಾಕಿ
೧೩. ಅಳಬೇಡ ಕಂದ ಅಳಬೇಡ
೧೪. ಟಾಮಿಯೂ ಕಿಟ್ಟುವೂ
೧೫. ಮಕ್ಕಳೇ ದೇವರು
೧೬. ದತ್ತುವೂ ಲಲಿತಳು
೧೭. ಆರು ಗಂಟೆ ರೈಲು
೧೮. ತೋಟದವನ ಜಾಣತನ
೧೯. ಒಂದು ತಮಾಷಿ
೨೦. ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಸಾಲು
೨೧. ಆಯುಧ ಪೂಜೆ
೨೨. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನ
೨೩. ಸಕ್ಕರೆ ಸಿಪಾಯಿ
೨೪. ದುಷ್ಟರೊಡನೆ ಸೇರಬೇಡ
೨೫. ಕಂಡವರ ಸೊತ್ತು
೨೬. ರೈತ
೨೭. ಕಳ್ಳ ಯಾರು?
೨೮. ಆಟದ ಹುಲಿ
೨೯. ಮೊಲಕ್ಕೆ ಕೊಂಬಿದೆಯೆ
೩೦. ಪ್ರೇಮಳ ಬೇಬಿ
೩೧. ಅಳುವುದೇಕೆ
೩೨. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ
೩೩. ಕವಿಯೂ ಗುಲಾಬಿಯೂ
೩೪. ವಿನಾಯಕರ ಕತೆಗಳು
೩೫. ಸಹವಾಸ ದೋಷ
೩೬. ಪ್ರಯತ್ನ ಫಲದಾಯಕ

ಆ. ನಾಟಕ

೧. ಎಲ್ಲಾ ಬರೀ ಮೋಸವೇ

೨. ದುರಾಸೆಯ ಫಲ

೩. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ

೪. ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ

೫. ಅತಿಶಯ ಅಜ್ಜ

೬. ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ

೭. ಸಂಗೀತ ಬೇಡ

೮. ಬೆಟ್ಟದೊಡೆಯ

೯. ಶಿವಾಜಿ

೧೦. ಮೇನಕಾ

ಇ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಣಗಳು

೧. ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು

೨. ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

೩. ಅವನಾರು?

೪. ಶ್ರೀಹರ್ಷ

೫. ಯಾವುದು ಐಶ್ವರ್ಯ

೬. ರಾಮಭಕ್ತಿ ಇದೇನೇ

೭. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು

೮. ಕಾಲದೇವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು

೯. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕುಲ

೧೦. ಕಿಟ್ಟು ಕಂಡ ಗಾಂಧೀ

ಈ. ಲೇಖನ

೧. ತಿಳುವಳಿಕೆ

೨. ಊರು ಸುತ್ತಿ ಬರುವ ಟಪಾಲಾಫೀಸು.

೩. ಅಕ್ಕನೂ ತಮ್ಮನೂ

VI ಭಾಷಾಂತರ

ಕತೆಗಳು

೧. ಕುರೂಪ

೨. ಆಸೆಯ ಚಾತುರ್ಯ

೩. ಮಾಧವಿ

ಲೇಖನಗಳು

೧. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿ

೨. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತವರ್ಷದ ಮಹಿಳೆಯರು

೩. ದಾಂಪತ್ಯ ದರ್ಶನ

೪. ತಾಯಿಯ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ

೫. ಒಳ್ಳೆಯ ಆಹಾರ

VII ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಸರಸ್ವತಿ (೧೯೧೭)*

ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ (೧೯೫೫)*

ಗಿರಿಬಾಲೆ (ಜನನ : ೧೯೧೩)

ಪತಿ – ರಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ರಾಜವಾಡೆ

ವೈಧವ್ಯ – ೧೯೪೧

ಸ್ಥಳ – ಪಣಜಾಲ (ಉಡುಪಿ)

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರವೇಶ – ೧೯೨೯

I ಸಣ್ಣಕತೆ

೧. ಆಹುತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕತೆಗಳು (೧೯೪೨)*

೨. ಕದಂಬ*

೩. ಪ್ರೇಮ ಪ್ರವಾಹ (ಈ ಮೂರು ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ೬೩ ಕತೆಗಳಿವೆ.)*

II ನಾಟಕಗಳು

೧. ಪರಿಣಯ (೧೯೪೯)

೨. ಬಿರುಗಾಳಿ (೧೯೫೭)

೩. ಮಂಥರೆ ಕಂಡ ಅಂತರಂಗ (೧೯೬೦)

೪. ನಲ್ಮೆಯ ಸಹೋದರ (೧೯೩೧)

೫. ಪ್ರಕಾಶ ?

೬. ಸಂಸಾರ ?

೭. ದಿಪ್ಪಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ?

III ಪ್ರಬಂಧಗಳು

೧. ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆನಂದವೂ*

೨. ಫ್ಯಾಶನ್ನಿನ ಪ್ರಭಾವ*

೩. ನವಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುನ್ನಡೆ*

೪. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು*

೫. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಎಂತು?*

೬. ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಎಂತು?*

೭. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲವೇ?*

೮. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿ*

೯. ಮಜ್ಜಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ*

೧೦. ಕಣ್ಣಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತೆ*

೧೧. ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಇಂದಿನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೇನು?*

೧೨. ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೂ*

೧೩. ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಆದರ್ಶವೇನು?*

೧೪. ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೇಗಿರಬೇಕು?*

೧೫. ನಮ್ಮ ಮಹಿಳೆಯರು*

೧೬. ಎಲ್ಲಿದೆ ಸೌಂದರ್ಯ ?*

ಇವು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೫೫ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ವಿವಿಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

IV ಕವನಗಳು

೨೩ ಕವಿತೆಗಳು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಕೃಪಾತರಂಗ

೨. ಸ್ತವನಾಂಜಲಿ

೩. ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬಾ ಸ್ತುತಿಗೀತೆಗಳು

೪. ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬಾ ದೇವಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಮಹಿಮೆಗಳು

ಶ್ಯಾಮಲಾ (೧೯೧೧ ರಿಂದ ೧೯೪೩)

ಸ್ಥಳ – ಧಾರವಾಡ

ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ – ಮೆಟ್ರಿಕ್

I ಸಣ್ಣಕತೆ

೧. ಹೂ ಬಿಸಿಲು (೧೯೩೬, ಕಥಾಸಂಕಲನ)*

೨. ಹೊಂಬಿಸಿಲು (೧೯೪೩, ಕಥಾಸಂಕಲನ)*

II ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಸಹ ಸಂಪಾದಕಿ, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ (೧೯೪೦-೧೯೪೨)*

III ಲೇಖನಗಳು

೧. ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಧೀವೇಶನ*

೨. ಅಲ್ಲೀಕೋಟೆ

೩. ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾರೀ ದರ್ಶನ*

೪. ಕನ್ನಡ ವಾಕ್ಪಟ-ವಸಂತಸೇನೆ

೫. ಕುಲಪುತ್ರ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತದಾನ (ಕತೆ)*

೬. ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಭಾಗ*

೭. ಟೀಪೂ-ಟಾಮಿ

೮. ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು*

೯. ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ*

೧೦. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತು-ಭಾಷಣಾದಿಗಳು*

೧೧. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಳವಳಿ*

೧೨. ಶ್ರೀಮತಿ ಅಂಬೂತಾಯಿ ಮೆಹಂದಳೆ*

೧೩. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾರಿಯ ಸ್ಥಾನ (ಇವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ೨೩ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.)

೧೪. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ೧೫ನೇ ಅಧಿವೇಶನ*

೧೫. ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರ*

೧೬. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೂ, ಹಳ್ಳಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು*

ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ (೧೯೧೨ ರಿಂದ ೧೯೩೯)

ತಂದೆ – ಎನ್. ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ

ತಾಯಿ– ನಂಜಕ್ಕ

ಸ್ಥಳ – ಮಡಿಕೇರಿ

ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ – ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ

I ಕೃತಿಗಳು

೧. ಕಂಬನಿ, (ಕಥಾಸಂಕಲನ) (೧೯೬೧)*

೨. ಚಿಗುರು (ಕಥಾಸಂಕಲನ) (೧೯೪೧)*

ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ (೧೯೧೨ ರಿಂದ ೧೯೪೮)

ತಂದೆ – ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ತಾಯಿ– ಅನ್ನಪೂರ್ಣಮ್ಮ

ಸ್ಥಳ – ಬೆಳಗೆರೆ, ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾ॥, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿ॥

ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ – ಎರಡನೇ ಇಯತ್ತೆ (ಅರ್ಧ)

ವಾಸ : ಬಳ್ಳಾರಿ

I ಕೃತಿ

೧. ಕಲ್ಯಾಣ (ಕವನ ಸಂಕಲನ)*

(* ಈ ಗುರುತಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.)

೨. ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ತಿರುಮಲಾಂಬಾ (ನಂ) –ಸುಶೀಲೆ, ಶ್ರೀ ಹನುಮಾನ್ & ಕಂಪನಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೧೩.

–ನಭಾ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೪.

–ವಿರಾಗಿಣಿ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ,ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೪.

–ಪೂರ್ಣಕಲಾ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೭.

–ವಿಕ್ರಮ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೩೧.

–ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೩೧.

–ಚಂದ್ರವದನ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೨೯.

–ವಿವೇಕೋದಯ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೨೨.

–ಮಾತೃನಂದಿನಿ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಮಾತೃಮಂದಿರ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೬.

–ವಿಧವಾ ತತ್ವ, ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಮಾತೃಮಂದಿರ ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೯.

–ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ (ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ)
ಸತಿ ಹಿತೈಷಿಣೀ ಮಾತೃಮಂದಿರ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೧೬.

ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ –ಇಂದಿರೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ವನಿತೆ
ಸತ್ಯಶೋಧನಾ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೩೦.

–ಸ್ನೇಹಲತೆ, ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೧.

–ಪ್ರಿಯಂವಧಾ, ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೧೮.

–ಸುಖಲತಾ, ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೨.

–ಮಾಧವಿ, ಎಂ. ಎಸ್. ವಾಸನ್ & ಕೋ.ಮೈಸೂರು, ೧೯೫೯.

–ಭಕ್ತ ಮೀರಾ, ಸರಸ್ವತಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಶಂಕರಪುರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫೦.

–ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಅಳಿಯ
ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೧.

–ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್
ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೨.

–ಹಿಂದೂ ಭಾಗ್ಯೋದಯ
ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೨.

–ಸತೀ ಪದ್ಮನಿ, ಶಾರದಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೨೩.

–ಮುರಿದ ರೆಂಬೆ, ಸುಪ್ರಭಾತ

–ದೇವನೆಲ್ಲಿ, ಕಿರಿಯರ ಪ್ರಪಂಚ, ಉಡುಪಿ

ಗಿರಿಬಾಲೆ –ಆಹುತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು, ಸವಿತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೪೨

–ಕದಂಬ

–ಪ್ರೇಮ ಪ್ರವಾಹ

ಶ್ಯಾಮಲಾದೇವಿ ಬೆಳಗಾಂವಕರ –ಹೂಬಿಸಿಲು, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೩೬.

–ಹೊಂಬಿಸಿಲು, ಮನೋರಂಜನಾ ಸಮಿತಿ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೪೩.

ಕೊಡಗಿನ ಗೌರಮ್ಮ –ಚಿಗುರು. ಜಿ. ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೪೧.
–ಕಂಬನಿ, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೬೧.
–ಗೌರಮ್ಮನವರ ಕಥೆಗಳು,
ಶ್ರೀ ಕಾವೇರಿ ಪ್ರಕಟಣಾಲಯ, ಕೊಡಗು, ೧೯೫೩.

ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ – ಕಲ್ಯಾಣ

ನೇಮಿಚಂದ್ರ (ಸಂ) –ಬೆಳಗೆರೆ ಜಾನಕಮ್ಮ : ಬದುಕು ಬರೆಹ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮.

ಸಬಿಹಾ ಭೂಮಿಗೌಡ –ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿ ರಾಜವಾಡೆಯವರ, ಆಯ್ದ ಕಥೆಗಳು, ೧೯೯೪

ಶ್ರೀವಳ್ಳಿ .ಟಿ.ಎಸ್. (ಸಂ) –ಗಿರಿಬಾಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಿಕೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೪.

ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) –ಶ್ಯಾಮಲಾ ಸಂಚಯ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೯.

೩. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಅನಂತನಾರಾಯಣ .ಎಸ್. –ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿತೆ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಗಂಗಾತರಂಗ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೨.

ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ –ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೫.

ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ –ಮಾಧವಿ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೨.
ಮೂಡಣ–ಪಡುವಣ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೪.
ನೂಲು ನೇಯ್ದ ಚಿತ್ರ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೦.
ದಾಂಪತ್ಯ ದೀಪಕೆ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.

ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ (ಸಂ) – ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವೈಧಾನಿಕತೆಗಳು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೮.

ಆದ್ಯರಂಗಾಚಾರ್ಯ –ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿ, (ಅನು. ಆರ್. ಎಲ್. ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ) ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಇಂ. ನವದೆಹಲಿ, ೧೯೭೭

ಆಮೂರ .ಜಿ.ಎಸ್. –ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೩.

ಆಶಾದೇವಿ ಎಂ.ಎಸ್. –ಸ್ತ್ರೀಮತವನುತ್ತರಿಸಲಾಗದೆ ?, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ೨೦೦೬.

ಇಂದಿರಾ ಎಂ. ಕೆ. –ಫಣಿಯಮ್ಮ, ಇಂದಿರಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬.
ಗೆಜ್ಜೆಪೂಜೆ, ಹೇಮಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨.

ಉಷಾ ಎಂ. –ಮಹಿಳಾ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.
–ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಟಗಳು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ –ಬೊಗಸೆ, ಸಿವಿಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಜಿ. –ಕೃತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಋಜುವಾತು ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಸಿದ್ದವ್ವನಹಳ್ಳಿ –ನೆನಪಿನ ಚಿತ್ರಗಳು, ಹಂಸಧ್ವನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೩.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಅಗ್ರಹಾರ (ಸಂ) – ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨.

ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ –ಇಂದಿರಾ ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೮.

ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ –ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರವೀಂದ್ರ ಪುಸ್ತಕಾಲಾಯ, ಕಾರ್ಗಲ್, ಸಾಗರ, ೧೯೭೮.

ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ –ಯುಗಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.

ಕುಲಶೇಖರಿ –ಈ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಕವಯತ್ರಿಯರು
ಚಿನ್ಮಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮.

ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜ (ಸಂ) – ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ : ಮಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.
–ಕಾದಂಬರಿ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ತಂತ್ರ
ಬಾಪ್ಕೋ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೬.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ತಿಪಟೂರು, ೧೯೯೯.

ಚಂಪಾಬಾಯಿ. ಬಿ. (ಸಂ) –ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೬.

ತಾರಾನಾಥ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) –ಶತಮಾನದ ಸಂಶೋಧನೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ತ್ರಿವೇಣಿ –ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಣ್ಣು, ರವಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೨.
ಶರಪಂಜರ, ರವಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೨.
ಹೂವು–ಹಣ್ಣು, ರವಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೨.
ಬೆಳ್ಳಿ ಮೋಡ, ರವಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೨.

ಜಯರಾಮ್ ಎಂ.ಎಸ್. –ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೩.

ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ –ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೮.

ನಾಗರಾಜ ಡಿ.ಆರ್. –ಅಮೃತ ಮತ್ತು ಗರುಡ,
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೦
–ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥನ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ೧೯೯೬.

ನಾಯಕ ಹಾ.ಮಾ. ಹಾಗೂ
ವೆಂಕಟೇಶ ಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ವಿ. (ಸಂ) –ಕಾದಂಬರಿ ಲೋಕ,
ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೦.

ನಾಯಕ ಜಿ.ಎಚ್. (ಸಂ) –ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಂಕೋಲಾ, ಉ.ಕ., ೨೦೦೦.

ನಾರಾಯಣ ಕೆ.ವಿ. –ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೯.

ನಾಗಮಣಿ ಎಸ್. ರಾವ್ –ರಂಗಲೇಖಕಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬.

ನೇಮಿಚಂದ್ರ –ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂ.ಎಸ್. –ಮಾಡಿದ್ದುಣ್ಣೋ ಮಹಾರಾಯ
ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೭.

ಪ್ರಸಾದಸ್ವಾಮಿ ಎಸ್. –ನವೋದಯ ಕತೆಗಳು
ಜ್ಞಾನೋದಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ಪಾರ್ವತಿ ಎಚ್. ಎಸ್. – ಆರ್. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೮.

ಪ್ರೀತಿ ಶುಭಚಂದ್ರ –ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳುಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಚಳವಳಿಗಳು
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೨.

ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ) – ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೨.

ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ – ನಕ್ಷೆ ನಕ್ಷತ್ರ,
ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.
–ಅನುಭಾವ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಹುಡುಕಾಟ
ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧

ಬೋಳುವಾರು ಮಹಮ್ಮದ್ ಕುಂಞ(ಸಂ) – ಶತಮಾನದ ಸಣ್ಣಕತೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ಮಲ್ಲಿಕಾ ಘಂಟಿ –ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಯುವಲೋಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೪.

ಮಂಗಳಾ ಟಿ.ನಾ –ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ಮರಳ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ. –ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ
ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೩.
–ಒಡನಾಟ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.
–ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ
ಬೆಂಗಳೂರು (ಪ್ರಕಾಟವಾದ ವರ್ಷ ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲ.)

ಮಾವಿನಕೆರೆ ರಂಗನಾಥನ್(ಸಂ) –ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ಕಥೆಗಳು (ಸಂ–೧)
ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೭.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ –ವಿಮರ್ಶೆ –೧, ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೫.
–ನಾಲ್ಕು ಲೇಖನಗಳು,
ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೨೫.
–ವಿಮರ್ಶೆ (ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ)
ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

ಮುಗಳಿ ರಂ. ಶ್ರೀ –ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ
ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೪.

ಮೈಥಿಲಿ ಶಿವರಾಮನ್, ರಾಹು (ಅನು) –ವಿಮೋಚನೆಯೆಡೆಗೆ
ಸೌಮ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ರಾಯಚೂರು, ೧೯೮೮.

ರಘುನಾಥ್ ಎನ್. ಎಸ್.(ಸಂ) –ಶತಮಾನದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ –ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.

–ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩.

(ಸಂ) –ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ವಚನಗಳು– ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ,
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ, ೨೦೦೫.

(ಸಂ) –ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನೆ : ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ.ಎನ್. –ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಚಿಂತನೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨.

ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಎಚ್. ಎಸ್. –ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು
ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫.

(ಸಂ) –ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ವಾಣಿ –ಎರಡು ಕನಸು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೨.
ಹೊಸಬೆಳಕು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
ಶುಭಮಂಗಳ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೨.

ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ (ಸಂ) –ಹಿತೈಷಿಣಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೨.

ವಿವೇಕ ರೈ ಬಿ.ಎ. (ಸಂ) –ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ,
ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಂಗಳೂರು, ೧೯೮೨.

ವಿವಿಧ ಲೇಖಕಿಯರು –ಅಜ್ಞಾತ ಕವಯತ್ರಿಯರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೪.

ವಿವಿಧ ಲೇಖಕಿಯರು –ರಂಗವಲ್ಲಿ, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೩೭.

ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು –ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ವಾದಿ ಚಿಂತನೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩.

ವಿವಿಧ ಲೇಖಕಿಯರು –ಲೇಖಕಿಯರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೯.

ವಿವಿಧ ಲೇಖಕಿಯರು –ಲೇಖನ ಸೌರಭ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೬.

ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಿ.ಎಸ್. –ಬದುಕು ಬವಣೆ ಭರವಸೆ
ಎನ್. ಟಿ. ಶ್ಯಾಮ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೬.

ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಎಚ್. ಎಸ್. (ಸಂ)– ಶತಮಾನದ ಕಾವ್ಯ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ಶಿವರಾಮ ಪಡಿಕ್ಕಲ್ –ನಾಡು ನುಡಿಯ ರೂಪಕ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ,
ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ –ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ,
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೪.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಆರ್.–ಸಾಹಿತ್ಯಾವಲೋಕನ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೮.

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್.ಎಸ್. (ಅನು) – ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

(ಸಂ) –ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೬.

–ಸ್ತ್ರೀವಾದ
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೩.

–ಸೇರಿಕೊಂಡ ಎಳೆಗಳು,
ಸಿ.ವಿ.ಜಿ. ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩

–ಸಿಮೊನ್ ದ ಬೋವಾ – ದ ಸೆಕೆಂಡ್ ಸೆಕ್ಸ್–ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಓದು
ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್. ಎಸ್. –ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ
ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩.

–ಶ್ರೀಮತಿ ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಾಂಬಾ
ಐ.ಬಿ.ಎಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೭.

–ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫೭.

ಸರೋಜಿನಿ ಶಿಂತ್ರಿ –ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ
ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೬.

ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ .ಎಚ್. ವಿ. –ನಿರಾಶ್ರಿತೆ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೪೯.
ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೫೦.
ದಮಯಂತಿ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೫೪.
ಸೀತೆ–ರಾಮ–ರಾವಣ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
ವಿಮುಕ್ತಿ, ಕಾವ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೦.

ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ ಬಿ.ಎನ್. (ಸಂ) – ಕಲ್ಯಾಣ ಸರಸ್ವತಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೨.

ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ ಬಿ.ಎನ್. ಹಾಗೂ
ಎನ್. ಗಾಯಿತ್ರಿ (ಸಂ.) –ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಪ್ರವೇಶಿಕೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಲೇಖಕಿಯರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫.

ಸಬಿಹಾ ಭೂಮಿಗೌಡ –ಬಗೆ, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೧.

ಸುಜಾತಾ ಎಚ್. ಎಸ್. –ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ
ಐ.ಬಿ.ಎಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೧.

ಹರಿಕೃಷ್ಣ ಭರಣ್ಯ –ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ
ಪ್ರ.ಭ.ಸ. ಬಿಡುಗಡೆ, ಮಧುರೈ, ೧೯೯೦.
–ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ
ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮದರಾಸು, ೧೯೮೦.

ಹಸನಬಿ ಬೀಳಗಿ –ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ?
ಸಂವಹನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು–೨೦೦೪.

೪. ಪರಾಮರ್ಶನ ಲೇಖನಗಳು

ಉಷಾ ಎಂ.	–ಕನ್ನಡ ಮೊದಲ ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸುತ್ತ, ಸಂಕ್ರಮಣ, ೨೨೨, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್–ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಸಂಚಿಕೆ ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.
ಕಡಿದಾಳು ಶಾಮಣ್ಣ	–ಕಾಡುತೊರೆಯ ಜಾಡು, ಮಯೂರ, ಜೂನ್, ೨೦೦೮.
ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿ ಕೆ.	–ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ (ಸಂ. ೨೧–೨೨)
ರಂಗಣ್ಣ ಎಸ್. ವಿ.	–ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆ ೨೦–೨೩
ವೆಂಕಟೇಶ ಸಾಂಗಲಿ	–ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಕಸ್ತೂರಿ, ಜನವರಿ, ೧೯೮೭.

೫. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ಕಸ್ತೂರಿ

ಕಥಾಂಜಲಿ, ೧೯೨೯-೧೯೩೦

ಜಯಕರ್ನಾಟಕ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೨೨-೩೧

ತುಷಾರ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೧೯.

ಪ್ರಜಾವಾಣಿ (ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಪುರವಣಿಗಳು)

ಬೋಧಿನೀ, ಉಡುಪಿ, ೧೯೧೬-೧೭.

ಮಯೂರ,

ಮಹಿಳಾ ಸಖೀ, ೧೯೧೬-೧೯೨೦.

ಮಾತೃಭೂಮಿ, ೧೯೨೦-೧೯೨೧.

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ಲಂಕೇಶ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ವಾಗ್ದೇವಿ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೦೭.

ವಿಚಾರ ತರಂಗಿಣಿ, ೧೯೨೯.

ವಿನೋದಿನಿ, ಕಾರವಾರ, ೧೯೦೭.

ವಿವೇಕೋದಯ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ೧೯೦೫-೧೯೦೯.

ಸಚಿತ್ರಭಾರತ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೧೫-೧೬

ಸರಸ್ವತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೧೭-೧೯೩೧.

ಸಂಕ್ರಮಣ

ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ, ನಂಜನಗೂಡು, ೧೯೨೨-೨೪.